BORIS POLEVOI

Povestea unui om adevărat

110

BIBLIOTECA
PENTRU TOTI

PARTEA ÎNTÎI

1

Stelele străluceau încă, răsfrîngîndu-şi razele reci, străpungătoare, dar către răsărit cerul începuse a da geană în geană. Puţin cîte puţin, copacii se desprindeau din beznă. Dar iată că peste vîrfurile pinilor trecu o suflare năprasnică şi rece. Pădurea întreagă prinse viaţă, se umplu de freamăt răsunător. Cuprinşi de neliniştе, pinii seculari se chemau cu şoptiri tăinuite, iar promoroaca întărită de ger porni să se prelingă cu susur duios de pe crengile zbuciumate.

Vîntul se potoli în chip tot atît de neaşteptat precum se stîrnise. Copacii încremeniră din nou în nemişcarea lor îngheţată.

Atunci, deodată, se auzi lărmuiala ce se porneşte îndeobşte în pădure, în faptul zilei : urletul arţăgos al lupilor din poiana vecină, hămăitul temător al vulpii, mereu la pîndă, ciocănitul, şovăielnic încă, al ghionoaiei abia trezită din somn, atît de melodios,

încît ai fi zis că izbește cu pliscul nu în trunchiul unui copac, ci în lemnul sonor al unei viori.

Vîntul mai răbufni o dată prin greaua cetină a pinilor. Treptat, cele din urmă stele păliră pe cerul luminat în răstimp.

Zările păreau că se învîrtoșează, dar totodată prinseră a se și îngusta. Codrul, care în vremea asta își scuturase ultimele șuvițe ale întunericului nopții, își desfășura acum măreția verde, iar după lumina purpurie ce învăpăiase coamele zbîrlite ale pinilor și sulițele ascuțite ale brazilor, se putea ghici că soarele răsărise și că ziua care începea se vestea senină, cu ger uscat și sănătos.

Se luminase de-a binelea. Lupii se trăseseră în adîncul pădurii, să mistuie prada de peste noapte ; se furișaseră din poiană și vulpile, lăsînd pe albul zăpezii urme meșteșugit încîlcite, ca o horbotă. Bătrînul codru vuia neîntrerupt, domol. Numai zbenguitul păsărelelor, ciocănitul ghionoaiei, chemarea voioasă a pițigoilor galbeni, ce săreau din ram în ram, și strigătul aspru, lacom, al gaițelor înveseleau într-o oarecare măsură freamătul acela prelung și jalnic, plin de neliniște, ce se rostogolea în valuri line peste întinderea pădurii.

O coțofană, cocoțată pe o ramură de arin, își ștergea pliscul negru și ascuțit ; deodată întoarse căpșorul într-o parte, ascultînd parcă, și se strînse toată, gata să-și desfacă aripile și să-și ia zborul. Trosni o cracă uscată, sfîșiind liniștea... O făptură vînjoasă și greoaie umbla de bună seamă prin desiș, fără să se sinchisească unde anume calcă. Tufișurile pîrîiră, vîrfurile puilor de brazi se zbătură, pojghița de gheață scrîșni și se rupse. Coțofana țipă sfredelitor și, zbîrlindu-și coada care astfel semăna cu o săgeată, se făcu nevăzută.

De sub cetina pudrată de neaua dimineții se ivi un bot cenușiu, prelung, de sălbăticiune, și o frunte țintuită cu o pereche de coarne grele, rămuroase. Ochii sperioși ai arătării iscodiră cuprinsul poienii. Nările ei trandafirii, catifelate, începură să se miște repede, zvîrlind, în zvîcnetul răsuflării, aburi fierbinți.

Bătrînul elan rămase încremenit ca o stană de piatră, între pini. Numai spinarea cu smocurile încîlcite ale blănii îi era străbătută de un tremur nervos. Urechile-i ciulite prindeau orice zgomot, iar auzul său de sălbăticiune era atît de ager, încît deslușea și rozătura carilor în scoarța pinului. Dar chiar și urechile acestea atît de fine nu auzeau în pădure decît larma păsăretului, ciocănitul ghionoaiei și foșnetul tînguios al crengilor de pin.

Auzul îi dădea simțămîntul liniștii, însă mirosul îi vestea o primejdie. Mirosuri grele, amenințătoare, necunoscute codrului, răzbăteau pînă la el, amestecate cu mireasma proaspătă a omătului muiat de soare. Ochii negri și triști ai animalului zăriră pe albul orbitor al crustei de gheață, care acoperea nămeții dimprejur, trupuri cenușii de făpturi omenești. Încordat ca un arc, elanul stătea gata să se mistuie în desiș. Dar oamenii nu se mișcau. Erau atît de mulți și zăceau în zăpadă, pe alocuri claie peste grămadă. Erau mulți, dar nici unul nu se clintea din loc, nu tulbura liniștea mormîntală din jur. Lîngă ei, se înălțau chipurile unor monștri ciudați, crescuți parcă în omăt, și tocmai dintr-acolo veneau mirosurile stranii, tulburătoare.

Trăgînd sperios cu coada ochiului, elanul zăbovea la marginea pădurii, neizbutind să priceapă ce se întîmplase cu toată omenirea asta, care stătea atît de tăcută, încremenită în nemișcarea ei și care părea atît de inofensivă.

Atenția vietății fu atrasă de un zgomot venind de undeva, de sus. Tresări și pielea de pe spinare i se încreți deodată, iar picioarele de dinapoi se strînseră unul lîngă altul, încordîndu-se și mai tare.

Dar nu-l alungă nici sunetul care aducea cu zumzetul gros al cărăbușilor ce se rotesc prin frunzișul unui mesteacăn cu muguri gata să dea în floare. Zumzetul se contopea cu un scîrțiit scurt și aspru, ce-i amintea parcă chemarea cîrsteiului, pe baltă, în amurg.

Uite, cărăbușii cu aripi sclipitoare, învîrtejindu-se pe sus, zburînd în văzduhul înghețat și albastru. Uite, o dată și încă o dată, undeva, sus de tot, strigă cîrsteiul. Un cărăbuș se năpusti în jos, cu aripile întinse. Ceilalți continuară să zburde în tăria albastră a cerului. Elanul slăbi puțin încordarea mușchilor, ieși în poiană și începu să lingă pojghița de gheață a zăpezii, trăgînd cu coada ochiului spre boltă. Fulgerător, un alt cărăbuș se desprinse din roiul care tot se mai învîrtea în văzduh și, răsfirîndu-și coada stufoasă, zvîcni glonț spre poiană. Creștea atît de repede, că animalul abia apucă să facă o săritură în desiș și, pe dată, ceva nemaipomenit de mare, mai cumplit decît răbufnirea năprasnică a furtunii, se prăvăli peste coama pinilor, izbindu-se de pămînt cu atîta putere, încît întreaga pădure vui tînguitor. Ecoul se rostogoli deasupra pinilor, luînd-o înaintea elanului, care dintr-o săritură ajunse în adîncul pădurii.

Ecoul se împotmoli în desișul verde al cetinei. Scînteind și sclipind în bătaia soarelui, chiciura se scutura de pe creștetul copacilor, doborîți de avionul ce se prăbușise. Liniștea atotstăpînitoare învălui din nou codrul. Și, în cuprinsul ei, se auzi deslușit geamătul unui om și trosnetul ghețușului scorțos, sub pașii grei

ai unui urs, pe care vuietul și izbitura aceea neobișnuită îl izgoniră din codru în poiană.

Era un urs uriaș, bătrîn și lățos, cu blana murdară, cu smocuri vinețiu de păr, zbîrlite, peste coastele slăbănoage, cu țurțuri spînzurați în partea de dindărăt a trupului jigărit. Războiul bîntuia din toamnă peste acele meleaguri. Pătrunsese pînă aci, în pustietatea ținuturilor din răsărit, unde altădată nu se abăteau decît vînători și brigadieri silvici. Bubuitul bătăliilor din apropiere îl gonise pe urs încă din toamnă din bîrlogul lui, zădărnicindu-i somnul iernatic, iar acum hoinărea flămînd și înrăit prin pădure, negăsindu-și nicăieri tihna.

Ursul se opri în marginea pădurii, chiar acolo unde cu cîteva clipe mai înainte stătuse elanul. Adulmecîndu-i urmele proaspete, își simți foamea răscolită din nou; răsuflă lacom și greoi, înfoindu-și coastele amărîte, și își ciuli urechile. Elanul era dus, dar undeva, pe-aproape, se auzea un zgomot pricinuit de o ființă vie, pare-se sleită de puteri. Blana fiarei se zbîrli în ceafă. Întinse botul, ascultînd. Și din nou, dinspre marginea pădurii, răzbi pînă la el același vaiet slab, aproape stins.

Încet, mișcîndu-și cu băgare de seamă labele moi, sub care pîrîia frîngîndu-se crusta de gheață a zăpezii, animalul se îndreptă spre omul nemișcat, prăbușit în omăt...

2

Aviatorul Alexei Meresiev nimerise într-un „dublu clește" — lucrul cel mai rău care a putut să i se întîmple în timpul unei lupte aeriene. Consumîndu-și toate munițiile, rămăsese complet dezarmat și se pomenise împresurat de patru avioane nemțești, care,

neîngăduindu-i să scape din cleşte, nici să se abată de pe direcţia de zbor, îl împinseseră către aerodromurile lor.

Lucrurile s-au petrecut în felul următor. Sub comanda locotenentului Meresiev, o patrulă de vînătoare se ridicase în aer pentru a însoţi „I.L."-urile, care porneau la asaltul unui aerodrom inamic. Îndrăzneţul atac reuşise întru totul. Avioanele de asalt — „tancuri zburătoare", cum le botezaseră infanteriştii — alunecînd jos de tot, aproape de crestele pinilor, se furişaseră în linie dreaptă pînă la aerodromul pe care se înşiruiau, aliniate la rînd, „Junkers"-uri de transport. Apărute pe neaşteptate de după crestele vinete ale codrului, ele trecuseră ca o vijelie pe deasupra trupurilor greoaie ale „camioanelor aeriene", împroşcîndu-le cu ploaia de oţel a tunurilor şi mitralierelor, potopindu-le cu proiectile cu ampenaj. Meresiev, care împreună cu cele patru avioane ale formaţiei sale asigura supravegherea spaţiului aerian deasupra terenului atacat, văzuse foarte bine cum jos, pe pămînt, alergau de colo-colo, în neştire, siluetele mici şi negre ale oamenilor, cum avioanele de transport, greoaie, începuseră să se răsfire în grabă pe zăpada bătătorită, în timp ce „I.L."-urile reveneau mereu la atac. Echipajele „Junkers"-urilor, dezmeticindu-se după un timp, rulau sub gloanţe cu avioanele spre pista de decolare şi căutau să se ridice cît mai repede în aer.

Tocmai în clipa aceasta Alexei săvîrşi o greşeală. În loc să apere cu străşnicie zona aeriană a aerodromului atacat, se lăsase, pentru a folosi o expresie a aviatorilor, ademenit de o pradă uşoară. Angajîndu-şi avionul în picaj, el se prăvăli ca o piatră peste unul din greoaiele „camioane zburătoare" care abia se desprinsese de pămînt şi trase cu nesaţ cîteva rafale lungi de mitralieră în trupul pătrat şi pestriţ

al avionului, construit din tablă ondulată de duraluminiu. Avea atîta încredere în sine, încît nici nu urmărea prăbușirea la pămînt a dușmanului. Din cealaltă parte a aerodromului zvîcni în aer încă un „Junkers". Alexei se năpusti asupră-i și-l atacă, însă fără rezultat. Dîrele gloanțelor lui trasoare trecură pe deasupra avionului care lua anevoie înălțime. Meresiev își întoarse brusc avionul, repezindu-se din nou la atac și din nou nimeri pe de lături ; în cele din urmă, ajungîndu-și victima, izbuti s-o doboare undeva, deasupra pădurii, înfigînd în trupul avionului dușman, prelung ca un trabuc, una după alta, cîteva rafale lungi, slobozite cu furie din toate armele pe care le avea la bord. După ce răpuse „Junkers"-ul, se roti de două ori, în zbor victorios, deasupra locului unde, din mijlocul oceanului verde și nesfîrșit al pădurii, se înălța acum o coloană de fum negru. După aceea își întoarse avionul înapoi spre aerodromul nemțesc.

Dar nu mai apucă să ajungă acolo. Văzu trei vînători din patrula lui angajați în luptă cu nouă „Messerschmidt"-uri, chemate probabil de comandamentul aerodromului nemțesc pentru respingerea atacului avioanelor sovietice. Avîntîndu-se neînfricați asupra inamicului de trei ori superior ca număr, aviatorii căutau să-l abată din calea avioanelor de asalt. Duceau lupta, împingînd avioanele nemțești tot mai departe, asemenea găinușii de munte, care, prefăcîndu-se rănită, îl ademenește pe vînător, căutînd să-l îndepărteze de puii ei.

La gîndul că se lăsase amăgit de o pradă ușoară, Alexei se simți atît de rușinat, încît își dădu pe loc seama că obrajii îi dogoreau sub cască. Își alese un adversar și, încleștîndu-și dinții, se aruncă în luptă. Țintise un „Messer", care se răzleți puțin de ceilalți, căutîndu-și, se vede, și el o pradă. Punîndu-și

„măgăruşul" în plină viteză, Alexei se repezi asupra adversarului, atacîndu-l din flanc. Vedea deslușit corpul cenușiu al avionului vrăjmaș, în reticulele vizorului, în timp ce apăsa pe declanșator. Dar avionul pe care-l ochise lunecă liniștit înainte. Era cu neputință să fi greșit. Ținta era aproape de el și adversarul se vedea foarte lămurit. „Am terminat muniţiile!" gîndi Alexei, simţindu-şi deodată spinarea năpădită de o sudoare rece. Spre a se încredința, apăsă încă o dată pe declanșator, dar nu mai simți trepidația aceea surdă pe care o încearcă aviatorul cu întreaga lui ființă ori de cîte ori își pune în bătaie armele de bord. Încărcătoarele erau goale! Își consumase toate muniţiile vînînd „camioanele aeriene" ale fasciștilor.

Dar inamicul n-avea de unde să știe lucrul acesta. Alexei se hotărî să intre în luptă dezarmat cum era, ca măcar să amelioreze raportul numeric de forțe. Se înșelase însă. În avionul de vînătoare pe care-l atacase cu atîta insucces se afla un aviator încercat, cu ochiul ager. Neamțul observase că Alexei a rămas fără muniții și dădu îndată ordinele necesare coechipierilor săi.

Părăsind bătălia, patru „Messer"-uri îl împresurară pe Alexei, strîngîndu-l din partea de sus și dedesubt, și impunîndu-i direcția de zbor prin trasoarele de foc ale gloanțelor, care se deosebeau limpede pe bolta senină a cerului. Îl prinseră în „dublu cleşte".

Cu cîteva zile mai înainte, Alexei auzise că aci, în raionul Staraia Russa, sosise faimoasa divizie de aviație germană „Richthofen", alcătuită din cei mai renumiți ași ai imperiului fascist și pusă sub conducerea directă a lui Goering. Își dădu seama că nimerise chiar în ghearele acestor lupi ai văzduhului, care, după cît se vede, urmăreau să-l conducă la aerodromul lor și să-l silească să aterizeze, ca să-l ia prizonier „de viu". Astfel de cazuri se mai întîmplaseră

și înainte. Alexei văzuse într-un rînd cu ochii lui cînd o patrulă de vînătoare, comandată de prietenul său Andrei Degtearenko, Erou al Uniunii Sovietice, obligase printr-un astfel de procedeu un avion german de cercetare să aterizeze pe un aerodrom.

Alexei își aminti deodată figura acoperită de o paloare verzuie a prizonierului neamț, precum și mersul lui șovăielnic. „Prizonier? Nu, niciodată! Planul nu le va reuși!" își spuse el cu hotărîre.

Dar nu izbuti să scape din strînsoare. Îndată ce-l vedeau făcînd o cît de mică încercare de a se abate de pe direcția de zbor pe care i-o impuneau, nemții îi barau drumul cu rafale de mitralieră. Și, din nou, în fața ochilor lui Alexei răsări obrazul schimonosit de frică al aviatorului neamț capturat, cu falca de jos cuprinsă de tremur. Era întipărită pe obrazul acela o expresie de spaimă înjositoare, animalică.

Meresiev își încleștă dinții, puse motorul avionului în plin și săltîndu-l pe bot la verticală încercă să se strecoare pe lîngă neamțul de sus, care îl apăsase tot timpul spre pămînt. Reuși să scape de sub escortă, dar neamțul avusese timp să apese pe declanșator. Bătăile motorului deveniră neregulate și se transformară în smucituri repezite. Avionul prinse să trepideze, cuprins parcă de frigurile morții.

„M-au nimerit!" Meresiev apucase să se afunde în ceața alburie a unui nor, silindu-i pe urmăritori să-i piardă urma. Dar ce va fi după aceea? Simțea zvîcniturile avionului rănit și avea impresia că nu asistă la agonia motorului, ci propriul lui trup îi părea scuturat de friguri.

Unde fusese izbit motorul? Cît se va mai putea menține avionul în aer? Rezervoarele de benzină nu vor face explozie? Toate acestea Alexei le simți mai degrabă decît putu să le gîndească. I se părea că stă pe un cartuș de dinamită, cu fitilul cuprins

de vilvătaie, gata să sară în aer. Își întoarse avionul spre linia frontului, către ai lui, cu gîndul că dacă se va prăbuși, să fie cel puțin îngropat de mîini frățești.

Deznodămîntul veni fulgerător. Motorul tuși de cîteva ori și se opri. Lunecînd parcă de pe un povîrniș repede, avionul porni ca o săgeată în jos. Dededesubtul lui se perindau valurile nestatornice ale nesfîrșitei păduri, asemenea talazurilor, cînd verzi, cînd cenușii, ale unui ocean. „Și totuși nu sînt prizonier!" mai avu răgaz să se gîndească aviatorul, pe cînd copacii, acum foarte aproape de el, prinseră a alerga pe sub aripile avionului, contopindu-se în fîșii verzui, orizontale. Cînd văzu pădurea repezindu-se spre el ca o fiară, Alexei închise cu o mișcare instinctivă contactul. Se auzi un trosnet, urmat de un scrîșnet cumplit și deodată totul dispăru, de parcă și el, și mașina lui s-ar fi afundat într-o apă neagră și grea.

În cădere, avionul atinse vîrfurile pinilor, ceea ce mai domoli tăria izbiturii. Retezînd cîțiva copaci, se desfăcu sfărîmîndu-se în bucăți, dar cu o clipă mai înainte Alexei fusese smuls din scaunul lui și proiectat în aer; căzu peste umerii largi ai unui brad secular și alunecînd din cracă în cracă, se afundă într-un troian de zăpadă pe care vîntul îl adunase la rădăcina copacului. Troianul îi salvă viața.

Cît a zăcut așa, nemișcat, fără cunoștință, Alexei nu-și putea aminti. Ca o săgeată zburau pe dinaintea lui umbre omenești, contururi de clădiri, aparate fantastice, iar vijelioasa lor perindare îi pricinui în trup o durere surdă, sfredelitoare. Apoi, din haosul acesta, se zămislise o formă uriașă, dogorîtoare, mătăhăloasă, împrăștiind asupră-i răsuflarea sa urît mirositoare. Încercă să se tragă în lături, dar trupul parcă i se lipise de omăt... Se smuci chinuit de o frică

inconștientă și atunci simți aerul înghețat năpădindu-i plămînii, simți pe obraz răceala zăpezii și o durere ascuțită, însă nu în tot trupul ca adineauri, ci în picioare.

„Trăiesc!" îi fulgeră prin minte. Făcu o mișcare să se ridice, și deodată auzi în apropiere scîrțiitul zăpezii înghețate sub pașii cuiva și o răsuflare greoaie, hîrîită. „Nemții!" gîndi el, înfrîngîndu-și dorința de a deschide ochii și de a sări în picioare pentru a se apăra. „Prizonier! Va să zică tot prizonier sînt! Ce-i de făcut?"

Își aduse aminte că mecanicul lui, Iura, meșter iscusit la toate, se obligase ieri să-i coasă o curelușă ruptă la tocul pistolului, treabă pe care însă nu o făcuse. A fost nevoit ca pornind în zbor să-și pună pistolul în buzunarul de la șold al combinezonului. Acum, ca să-l scoată, ar trebui să se întoarcă pe o parte, ceea ce, bineînțeles, nu va putea face fără să fie observat de dușman. Zăcea cu fața în jos, simțind în șold muchiile ascuțite ale pistolului. Continua să stea nemișcat, în nădejdea că poate inamicul îl va crede mort și se va depărta.

Neamțul tropoti greoi din picioare pe lîngă el, scoase un oftat ciudat și se apropie din nou — zăpada înghețată îi scîrțiia sub tălpi, apoi se aplecă asupra lui Meresiev. Alexei simți din nou duhoarea răsuflării. Știa acum că neamțul e singur, fapt care făcea ca salvarea să fie cu putință în cazul cînd, pîndind clipa prielnică, ar sări să-l înșface pe inamic de beregată și, neîngăduindu-i să pună mîna pe armă, ar începe lupta corp la corp... Dar trebuia să procedeze cu foarte multă chibzuială și băgare de seamă.

Fără să-și schimbe poziția, încet, foarte încet, Alexei întredeschise un ochi și zări printre gene, în loc de neamț, ceva lățos, de culoare cafenie, mur-

dară. Deschise ochiul ceva mai mult, şi-şi strînse îndată pleoapele : în faţa lui şedea, pe labele dinapoi, o namilă de urs, slab, jigărit.

3

Pîndind, cum numai fiarele ştiu să pîndească, ursul stătea lîngă omul nemişcat, care de-abia se vedea de după un morman de omăt ce scăpăra în soare cu licăriri albastre.

Nările întinate ale animalului zvîcneau uşor. Din gura deschisă, în care i se vedeau colţii galbeni tociţi, însă tot puternici, se prelingea şi se bălăbănea o dîră subţire de bale cleioase.

Trezit de război din bîrlogul de iarnă, ursul era flămînd şi întărîtat. Dar urşii nu mănîncă mortăciuni. După ce adulmecase trupul încremenit, îmbibat de mirosul pătrunzător al benzinei, el porni domol spre poiana unde zăceau alte multe trupuri omeneşti la fel de nemişcate, la fel de ţepene, încleştate în crusta gheţuşului. Geamătul şi mişcarea lui Alexei îl întoarseră din drum.

Şi iată-l şezînd acum lîngă acesta. Foamea care-i răscolea măruntaiele lupta în el cu dezgustul stîrnit de stîrvuri. Dar foamea începuse să biruie dezgustul. Fiara suspină, se sculă în picioare, întoarse cu laba omul prăbuşit în mormanul de zăpadă, apoi smuci cu gheara „pielea de drac" a combinezonului. Combinezonul nu se rupse. Ursul scoase un mîrîit. Alexei făcea sforţări mari să nu deschidă ochii şi să nu sară într-o parte pentru a se depărta de namila murdară care-i strivea pieptul. Şi în timp ce întreaga-i fiinţă îl îndemna să se apere cu furie, cu desperare, se trudea ca printr-o mişcare înceată şi neobservată să-şi strecoare mîna în buzunar, să dibuie mînerul

încrustat al pistolului, să ridice cu multă băgare de seamă piedica și apoi să scoată încet mîna înarmată.

Fiara smuci mai tare de combinezon. Materialul trainic pîrîi, dar nu cedă nici de data asta. Ursul scoase un răcnet fioros, apucă combinezonul cu dinții, prinzînd și trupul prin blană și vată. Cu o ultimă sforțare, Alexei învinse durerea, iar în clipa cînd fiara îl smulse din zăpadă, înălță pistolul și trase.

Pocnetul sec al împușcăturii răsună prelung și puternic.

Înspăimîntată, coțofana își luă zborul. Chiciura se scutură de pe ramurile înfiorate. Treptat, fiara își descleștă strînsoarea. Alexei căzu în zăpadă, fără să-și piardă adversarul din ochi. Ursul ședea pe labele dinapoi și ochii lui negri și urduroși, ascunși sub smocuri de păr, încremeniseră încărcați de uimire. Sîngele vîscos i se prelingea printre colți, picurînd în omăt. Mai răcni o dată năprasnic, răgușit, apoi se ridică greoi pe labele dindărăt și se prăbuși fără viață, înainte ca Alexei să fi apucat a mai trage o dată. Sîngele roșu năpădea încet-încet scoarța albăstrie a zăpezii, care, topindu-se, aburea lin lîngă botul jivinei. Fiara murise.

Încordarea îl părăsi pe Alexei. O durere aprigă îi săgetă din nou vîrful picioarelor ; apoi se rostogoli în zăpadă, fără simțire.

Cînd se trezi, soarele era sus pe cer. Razele lui, străbătînd prin ceață, proiectau lumini orbitoare pe zăpadă. În partea umbrită, nămeții păreau mai mult decît albaștri, păreau vineți.

„Stai ! Poate că întîmplarea cu ursul mi s-a năzărit numai", gîndi Alexei în clipa dintîi.

Namila cafenie, lățoasă și murdară, zăcea lîngă el în omătul cu răsfrîngeri sinilii. Codrul vuia. Ghionoaia izbea tare cu pliscul în scoarța copacului. Se

auzea ciripitul ascuțit al cintezoilor sprinteni cu pîntecul gălbui.

„Trăiesc, trăiesc, trăiesc!" își spunea Alexei în gînd. Și întreaga-i ființă triumfa, pătrunsă de simțămîntul minunat, puternic, îmbătător al vieții ce renaște în om, năpădindu-l ori de cîte ori trece prin primejdii de moarte.

Împins de acest simțămînt puternic, el sări în picioare, dar, cu un geamăt, se lăsă îndată pe trupul ursului. Durerea din picioare îi străbătu tot trupul, ca un fier înroșit. Simțea în cap vîjîituri prelungi, înăbușite, ca și cum niscai pietre de moară, vechi și zdrumicate, s-ar fi învîrtit înlăuntrul țestei, zburîndu-i creierii. Îl dureau ochii de parcă cineva i-ar fi apăsat pleoapele cu un deget rece. Vedea lucrurile din juru-i cînd foarte limpede și precis în lumina tare și aurie a soarelui, cînd dispărînd, acoperite de o perdea cenușie, scînteietoare.

„Prost lucru! cugetă Alexei. Pare-mi-se, am căpătat o contuzie în cădere și mi s-a întîmplat ceva și cu picioarele."

Se săltă puțin și-și roti cu mirare privirea peste cîmpia întinsă de dincolo de marginea pădurii și pe care, la orizont, o zăgăzuia semicercul vînăt al altei păduri.

Probabil că astă-toamnă sau în pragul iernii se găsea acolo, la marginea pădurii, una din liniile de apărare unde rezistase, deși scurtă vreme, dar cu multă dîrzenie, așa cum se spune, „pe viață și pe moarte", o unitate a Armatei Roșii. Viscolul așternuse peste rănile pămîntului oblojeala vătuită a omătului. Dar și sub nămeți se ghiceau lesne galeriile de cîrtiță ale tranșeelor, movilițele, cuiburile de foc distruse, nesfîrșitele săpături mari și mici, pîlniile obuzelor prelungite pînă la copacii din poiană, cu tulpinele lovite, pline de răni, decapitați sau

smulși cu rădăcini cu tot din pricina exploziilor. Ici-colo, pe cîmpul sfîrtecat, încremeniseră înfundate în zăpadă cîteva tancuri, a căror culoare bălțată se asemăna cu niște solzi de pește. Toate, mai ales cel din margine, aplecat într-o rînă, poate în urma exploziei unei grenade sau a unei mine, astfel că țeava lungă a tunului său atîrna pînă la pămînt ca o limbă scoasă, păreau cadavrele unor monștri nemaivăzuți. Iar pe întinsul cîmpului, lîngă parapetul tranșeelor nu prea adînci, lîngă tancuri și-n poiana din codru, trupurile soldaților sovietici și nemți zăceau de-a valma. Erau atît de multe, încît pe alocuri stăteau îngrămădite unele peste altele. Zăceau încremenite de ger în pozițiile în care, cu cîteva luni în urmă, la începutul iernii, îi surprinsese moartea în încleștarea luptei.

Totul îi vorbea lui Alexei despre dîrzenia și furia bătăliei care se dăduse în aceste locuri, îi arăta că tovarășii lui de arme se bătuseră, uitînd orice, afară de un singur lucru: că erau datori să-l oprească pe dușman, să-l împiedice să treacă. Uite, chiar în marginea pădurii, lîngă pinul cel gros, decapitat de un obuz, cu trunchiul retezat strîmb, năpădit de rășina limpede aurie, zac nemții cu țestele zdrobite, cu fețele terciuite. Iar în mijlocul lor, prăvălit peste trupul unuia din adversari, stă răsturnat pe spate trupul uriaș al unui flăcău cu capul mare și figura rotofeie, fără manta, numai în tunică, cu gulerul sfîșiat, avînd lîngă el arma cu baioneta ruptă și cu patul însîngerat, strîmbat de lovituri.

Ceva mai departe, lîngă drumeagul ce duce în pădure, sub un brăduț îngropat în nisip și care lunecase pe jumătate în pîlnia unui obuz, zace, răsturnat de asemenea pe spate, un uzbek, cu figura smeadă și fină, sculptată parcă în fildeș vechi. Dincolo de trupul lui se vede o grămăjoară de grenade neîntre-

buințate, așa cum fuseseră așezate de ei cu grijă, el însuși ținînd încă o grenadă în mîna neînsuflețită, zvîrlită spre spate, ca și cum înainte de a o arunca ostașul mai privise o dată cerul și încremenise astfel.

Mai departe, de-a lungul drumeagului, lîngă stîrvurile vărgate ale tancurilor, pe povîrnișul pîlniilor imense, în micile tranșee, lîngă buturugile bătrîne, pretutindeni se vedeau oameni morți, în pufoaice și pantaloni vătuiți, în tunici de un verde murdar și bonete cu clapele trase peste urechi, ca să le țină mai cald; din nămeți se iveau genunchi chirciți, capete date pe spate cu bărbiile repezite înainte, obraji de ceară răsăriți din omătul topit, roși de vulpi, ciuguliți de coțofene și de ciori.

Cîțiva corbi se roteau lin deasupra poienii, și atunci Alexei își aminti tabloul solemn, plin de forță macabră, al bătăliei lui Igor, dintr-un manual de istorie, reprodus după pînza unui mare pictor rus.

„Iată, așa aș fi zăcut și eu acum!" își zise el, și deodată, din nou, toată ființa lui fu năpădită de o năvalnică senzație de viață. Se simți mai înviorat. În capu-i se mai învîrteau încă pietre de moară zdrumicate, picioarele-i ardeau și-l dureau mai tare ca-nainte, dar acum ședea pe hoitul înțepenit al ursului, alb de promoroacă, și se gîndea ce-i de făcut, încotro s-o apuce ca să ajungă la unitățile din primele linii ale Armatei Roșii.

Pierduse în cădere porthartul. Dar și fără el, Alexei reconstitui în minte, foarte clar, itinerariul pe care-l parcursese. Aerodromul de campanie, asupra căruia se năpustiseră avioanele sovietice de asalt, se afla la vreo șaizeci de kilometri mai la apus de linia frontului. Angajînd bătălia aeriană cu avioanele nemțești de vînătoare, piloții lui îi ademeniseră pe dușmani la vreo douăzeci de kilometri de aerodrom

înspre răsărit, iar el, după ce reușise să scape din „dublul clește", mai străbătuse probabil încă o distanță bună, tot înspre răsărit. A căzut, prin urmare, la vreo treizeci și cinci de kilometri de linia frontului, în spatele diviziilor nemțești din prima linie, undeva în cuprinsul imensei păduri denumită Pădurea Neagră, peste care avusese deseori prilejul să zboare, însoțind avioanele de bombardament sau de asalt, în raidurile lor scurte deasupra localităților apropiate din spatele frontului nemțesc. De fiecare dată, de acolo, din văzduh, pădurea se arăta ca un nesfîrșit ocean de verdeață. Pe timp senin, coamele verzi ale pinilor unduiau ușor, iar cînd vremea era posomorită, codrul învăluit în negura sură îi amintea întinderea mării cu suprafața ei lucie, înfiorată de valuri mici.

Era și bine, și rău că se prăbușise în inima pădurii neumblate. Bine, pentru că foarte greu ar fi putut să întîlnească aici, în desișul necălcat de picior omenesc, nemți, care întotdeauna căutau vecinătatea drumurilor și a așezărilor omenești. Rău, pentru că trebuia să străbată un drum, deși nu prea lung, dar foarte anevoios, prin inima codrului, unde nu putea să nădăjduiască în ajutorul omului, să capete o bucată de pîine, un adăpost sau o înghițitură de ceai fierbinte. Picioarele... îl vor ține picioarele? Îl vor purta oare?

Se ridică încet de pe hoitul ursului. Durerea ascuțită care pornea din labele picioarelor îi săgetă tot trupul. Scoase un strigăt. Trebui să se așeze din nou. Încercă să-și scoată cizma îmblănită, dar cizma nu se lăsa trasă, și fiecare smucitură îl făcea să geamă. Atunci își încleștă dinții, închise ochii, trase din răsputeri, cu amîndouă mîinile, de cizma îmblănită și îndată își pierdu cunoștința. După ce-și reveni, scoase obiala de flanelă. Laba piciorului se umflase, era

toată o vînătaie neagră. Îi ardea piciorul, îl dureau toate încheieturile. Alexei puse piciorul în zăpadă și atunci își simți durerea ceva mai alinată. Cu sforțarea desperată cu care și-ar fi smuls o măsea, scoase și a doua cizmă.

Ambele picioare nu mai erau bune de nimic. Desigur că în clipa cînd avionul se izbise de vîrfurile pinilor, zvîrlindu-l din cabină, ceva îi strivise și-i zdrobise oscioarele degetelor și ale labei piciorului. În alte împrejurări, nici că s-ar fi gîndit să se ridice pe picioarele zdrobite și umflate. Dar aici era singur într-un adînc de codru, în spatele frontului inamic, și întîlnirea cu alte făpturi omenești putea să însemne pentru el moartea, și nu salvarea. Hotărî deci să pornească, să meargă spre răsărit, prin pădure, fără să încerce să găsească drumuri umblate și așezări omenești; să meargă cu orice preț.

Sări cu dîrzenie în picioare, scrîșni din dinți și făcu primul pas. Stătu puțin, apoi smulse al doilea picior din zăpadă și făcu încă un pas. Îi vîjîia capul, pădurea și poiana se înclinară parcă, lunecînd într-o parte.

Simțea că durerea și sforțarea îl istovesc. Își înfipse dinții în buza de jos și-și continuă mersul, cercînd să iasă spre drumeagul care trecea pe lîngă tancul lovit, pe lîngă uzbekul cu grenada, ducînd în inima pădurii, spre răsărit. Cît umblase pe zăpada moale, mai putea să păsească, dar îndată ce călcă pe drumul tare, măturat de vînt, durerea ajunse atît de nesuferită, încît se opri, necutezînd să mai înainteze măcar un pas. Stătea așa, stîngaci, cu picioarele rășchirate, legănîndu-se parcă în bătaia vîntului. Și deodată, o perdea cenușie i se lăsă pe ochi. Drumul, pinii, cetina vineție a brazilor, crîmpeiul de cer albastru de deasupra lor — totul dispăru... Era pe aerodrom, iar mecanicul lui, „meșterul", cum îi spu-

nea Meresiev, Iura cel deşirat, cu dinţii şi albul ochilor sclipind pe faţa lui nerasă, veşnic mînjită de negreală, îl invita printr-un gest în cabina avionului, îndemnîndu-l parcă: „Poftim, e gata, pregăteşte-te de zbor..." Alexei făcu un pas spre avion, dar pămîntul ardea şi-i frigea tălpile ca şi cum ar fi stat pe o plită încinsă. Se avîntă să sară peste pămîntul dogoritor, drept pe aripa avionului, dar nimeri în fuselajul rece şi rămase mirat. Fuselajul nu era neted, lăcuit, ci zgrunţuros, îmbrăcat în scoarţă de pin... şi nu era vorba de nici un avion... Se afla pe drum, iar cu mîna pipăia trunchiul unui copac.

„Halucinaţie? Confuzia mă face să-mi pierd minţile, cugetă Alexei. Să merg pe drumul bătătorit, este mai presus de puterile mele. S-o iau de-a lungul prin zăpadă? În felul acesta calea va fi lungă, foarte lungă..." Se aşeză în omăt şi, cu aceleaşi smucituri scurte, energice, îşi descălţă din nou cizmele îmblănite, sfîşie cu dinţii şi cu unghiile căputele, ca să nu-i strîngă picioarele zdrobite, îşi scoase de la gît fularul mare şi pufos, din lînă de Angora, îl rupse în două, îşi înveli labele picioarelor şi se înălţă iarăşi.

Acum mersul îi era mai uşor. Deşi cuvîntul „mers" nu-i tocmai potrivit: nu mergea, ci se mişca încet, cu băgare de seamă, călcînd pe călcîie şi ridicînd picioarele, aşa cum le ridici cînd umbli prin noroi. După cîţiva paşi începu să simtă ameţeală din pricina durerii şi a sforţării. Trebuia să se oprească şi, cu ochii închişi, să se reazeme de un trunchi de copac, sau să se aşeze pe un morman de zăpadă şi să se odihnească; simţea cum îi zvîcneşte sîngele în vine.

Merse aşa cîteva ore în şir. Dar cînd întoarse privirea, la capătul drumeagului văzu încă cotitura potecii luminată de razele soarelui, lîngă care — ca o

pată mică, întunecoasă — se mai zărea uzbekul mort. Faptul îl mîhni mult. Îl mîhni, dar nu-l înfricoşă. Simţi imboldul să pornească mai repede. Se sculă din troianul de omăt, îşi încleştă fălcile şi merse înainte, fixîndu-şi puncte de reper asupra cărora îşi concentră întreaga atenţie; de la un pin la altul, de la o buturugă la alta, de la un troian la altul. Pe albul neprihănit al zăpezii de pe drumeagul din pădure rămînea în urmă-i o dîră şerpuitoare, ştearsă, ca urma lăsată de o fiară rănită.

4

Merse aşa pînă se înseră. Cînd soarele, care apunea undeva dinapoia lui Alexei, îşi aruncă vîlvătăile reci ale apusului peste culmile pinilor, iar amurgul cenuşiu începu să se îngroaşe, în faţa lui, lîngă drum, într-o vîlcea plină de ienuperi, se deschise o privelişte care-i dădu senzaţia că de-a lungul spinării cineva îi plimbă un prosop ud. Sub cască părul i se făcu măciucă.

În timp ce dincolo, în poiană, avea loc bătălia, aci în vîlcea, între ienuperi, se instalase probabil o companie sanitară. Aici fuseseră transportaţi şi întinşi pe culcuşuri de cetină răniţii. Zăceau şi acum în aceeaşi poziţie, rînduri-rînduri, la umbra ienuperilor, acoperiţi cu totul sau numai pe jumătate de zăpadă. Îţi puteai da seama dintr-o ochire că nu din pricina rănilor li se trăsese moartea. Cineva le retezase tuturor beregata, cu lovituri dibace, iar acum se aflau în aceeaşi poziţie, cu capul dat pe spate, căutînd parcă să vadă ce se petrece în urmă. Taina groaznicei privelişti i se lămuri lui Alexei îndată. Sub un pin, lîngă trupul unui soldat din Armata Roşie, şedea, ţinînd capul ostaşului pe genunchii ei,

întroienită pînă la mijloc, o infirmieră gingaşă, mică de statură, cu o căciulă cu clape legată sub bărbie. Dintre omoplaţii fetei ieşeau sclipind plăselele şlefuite ale unui pumnal. Iar alături, cu mîinile înfipte unul în beregata celuilalt, înţepeniseră într-o ultimă şi mortală încleştare un neamţ în tunica neagră a trupelor S.S. şi un soldat sovietic al cărui cap era bandajat cu un pansament însîngerat. Alexei pricepu îndată că omul în uniforma neagră îi ucisese pe răniţi, o înjunghiase şi pe infirmieră, dar că apoi fusese înşfăcat de un ostaş pe care n-avusese timp să-l răpună ; concentrîndu-şi în degete cele din urmă puteri ale vieţii care îl părăsea, ostaşul îl sugrumase pe duşman.

Aşa-i întroienise viscolul : pe fata gingaşă cu căciuliţă, acoperind rănitul cu trupul ei, iar pe ceilalţi doi, zălău şi răzbunător, încleştaţi la picioarele ei, încălţate în cizmuliţe vechi de pînză impermeabilă, cu turetcile largi.

Cîteva clipe Meresiev rămase înlemnit, apoi se apropie şchiopătînd de infirmieră şi-i smulse pumnalul din spate. Era un pumnal de S.S.-ist, de forma unui vechi paloş germanic, cu minerul de mahon, cu iniţialele S.S. de argint încrustate pe mîner. Pe lama ruginită se păstrase inscripţia: *„Alles für Deutschland"*[1]. Alexei scoase din centura S.S.-istului teaca de piele a pumnalului care îi era necesar la drum, apoi dezgropă de sub omăt o foaie de cort, scorojită de ger, şi înveli cu grijă trupul infirmierei, peste care presără ramuri de pin.

În răstimp, întunericul se lăsase spre apus şi luminiţele care licăriseră printre copaci se stinseseră. O beznă grea, îngheţată, învăluia vîlceaua. Era linişte ; numai vîntul hoinărea printre creştetele pi-

[1] Totul pentru Germania (germ.).

nilor, iar pădurea fremătă, cînd adormitor de lin, cînd parcă răstit și zbuciumat. Peste vîlcea se cernea în fulguiri domoale o zăpadă măruntă, înțepătoare.

Născut la Kamîșin, în stepele Volgăi, orășean, necunoscător al rosturilor pădurii, Alexei nu se îngrijise din timp nici de foc, nici de adăpost. Împresurat de beznă, simțind o durere cumplită în picioarele zdrobite și trudite de drum, el nu mai avu puterea să pornească în căutarea lemnelor pentru foc, ci se strecură într-un desiș de pini tineri și se așeză sub un copac, ghemuindu-se acolo. Își ascunse fața între genunchii cuprinși cu brațele și, încălzindu-se cu propria-i răsuflare, rămase neclintit, bucuros de odihna binevenită și de faptul că nu mai era nevoit să se miște.

Pistolul sta pregătit cu piedica trasă, dar era puțin probabil ca Alexei să-l întrebuințeze în această primă noapte petrecută în pădure. Dormi bușteau, fără să audă foșnetul domol al pinilor, țipătul bufniței care se văicărea undeva lîngă drum, și nici urletul depărtat al lupilor, nimic din zgomotele care în pădure năpădeau bezna deasă, de nepătruns, ce-l împresura de pretutindeni.

În schimb, se trezi brusc, îmbrîncit parcă de cineva, în clipa cînd zorile cenușii abia mijeau și cînd copacii din apropiere își desprindeau din negura geroasă a pădurii siluetele vagi. Se trezi, își aduse aminte de cele întîmplate și se înspăimîntă abia acum gîndind la noaptea pe care o petrecuse în pădure cu atîta nepăsare. Frigul jilav răzbise prin „pielea de drac" și prin blana combinezonului, pătrunzîndu-l pînă la oase. Trupul îi era scuturat de un tremur ușor, pe care nu și-l putea stăpîni. Dar suferința cea mai cumplită i-o pricinuiau picioarele ; îl dureau și mai tare, chiar în starea de repaus în care se afla. Se gîndi cu groază că va trebui să se scoale.

Şi totuşi se sculă la fel de hotărît, cu o zvîcnire, ca şi în ajun, seara, cînd îşi scosese cizmele îmblănite. Orice clipă era preţioasă.

Acum, la toate necazurile căzute pe capul lui Alexei se adăugă şi foamea. Încă de aseară, învelind-o pe infirmieră cu foaia de cort, observase alături de ea o geantă de pînză impermeabilă, cu semnul Crucii Roşii. Cine ştie ce dihanie mică se făcuse stăpînă pe geanta aceasta, căci în zăpadă, în apropierea găurilor roase, erau presărate firmituri. În ajun, Alexei nu dăduse nici o atenţie genţii. Acum însă o ridică de jos. Găsi în ea cîteva pansamente individuale, o cutie mare de conserve, un pachet de scrisori şi o oglinjoară, pe dosul căreia era fixată figura slăbuţă a unei bătrîne. Se vedea că în geantă fusese niscai pîine sau pesmeţi, dar păsările sau fiarele pădurii dăduseră iama prin ele. Alexei bagă cutia de conserve şi pansamentele în buzunarele combinezonului, spunînd în gînd: „Mulţumesc, dragă fată!", potrivi foaia de cort pe care viscolul o dăduse la o parte, descoperind picioarele fetei, şi se urni încet în direcţia răsăritului, care parcă ardea, năpădit de văpaia portocalie ce se strecura prin reţeaua rămurişului.

Avea acum o cutie de conserve de un kilogram şi hotărî să mănînce numai o singură dată pe zi: la prînz.

5

Pentru a-şi amăgi durerea pricinuită de fiece pas pe care-l făcea, Meresiev căuta să-şi abată gîndul, calculînd distanţa pe care trebuia s-o străbată. Dacă ar fi să parcurgă zilnic zece sau doisprezece kilo-

metri, ar putea ajunge la ai săi în trei, cel mult patru zile.

Bun! Însă cum poți să parcurgi zece sau doisprezece kilometri? Un kilometru înseamnă două mii de pași; prin urmare, zece kilometri înseamnă douăzeci de mii de pași, ceea ce e mult, foarte mult dacă ții seama că după fiecare cinci-șase sute de pași va fi nevoit să se oprească și să-și tragă suflarea...

În ajun, pentru a i se părea calea mai scurtă, Alexei își fixase ca puncte de reper și popas un brad, o buturugă, o groapă. Acum însă își tălmăcea distanța în limbajul cifrelor, măsurînd-o cu numărul pașilor. Hotărî ca ea să fie, de la un popas la altul, de o mie de pași, adică de o jumătate de kilometru, și să se odihnească, cu ceasul în mînă, cel mult cinci minute. În felul acesta va străbate, deși cu multă anevoință, din zori pînă la apusul soarelui, cam zece kilometri. Dar cu cîtă trudă făcu întîia mie de pași! Ca să-și mai uite de durere, încercase să-și abată atenția numărînd pașii, însă după cinci sute de pași începu să se încurce la socoteală, să greșească numărătoarea și nu se mai putu gîndi decît la durerea care-l înjunghia și îi zvîcnea în tot corpul. Străbătu cu toate acestea mia de pași. Nu mai avu putere să se așeze, ci se prăvăli cu fața în zăpadă și începu să lingă cu nesaț crusta înghețată. Își lipea de ea cînd fruntea, cînd tîmplele zvîcnind, simțind o voluptate de negrăit la atingerea pojghiței.

Pe urmă tresări și se uită la ceas. Secundarul parcurgea ultimele diviziuni ale celui de-al cincilea minut. Privi cu atîta înfricoșare, de parcă în clipa cînd secundarul își va fi încheiat circuitul se va întîmpla un lucru înspăimîntător, iar cînd acesta atinse a șaizecea diviziune, Alexei zvîcni în picioare, scoase un geamăt și porni mai departe.

Către amiază, cînd semiîntunericul pădurii scînteia sub însuliţările razelor care străpunseseră cetina deasă şi cînd în pădure se împrăştia o puternică mireasmă de răşină şi de omăt topit, Meresiev parcursese abia a patra etapă de o mie de paşi. Se aşeză în mijlocul drumului, în zăpadă, nemaiavînd tăria să ajungă măcar pînă la trunchiul unui mesteacăn mare, ce se afla doborît la o distanţă de cel mult o lungime de braţ. Rămase acolo multă vreme, gîrbovit şi gol de gînduri, fără să vadă, fără să audă, fără să simtă măcar îmboldirile foamei.

Pe urmă, oftă, înghiţi la repezeală cîteva bucăţele de zăpadă şi, biruind amorţeala ce punea treptat stăpînire pe trup, scoase din buzunar cutia de conserve, acoperită de rugină, şi o deschise cu pumnalul. Luă o bucată de slănină îngheţată, care n-avea nici un gust, şi dădu s-o înghită, dar atunci slănina se topi, şi cu toată rîncezeala pe care o simţi în gură, se stîrni în el o foame atît de aprigă, încît cu greu se înfrînă şi se depărtă de cutie, apucîndu-se să mănînce zăpadă, numai ca să înghită ceva.

Înainte de-a porni mai departe, îşi tăie două toiege dintr-un ienupăr. Se sprijinea în ele, dar cu fiecare ceas, mersul devenea tot mai anevoios.

6

...În a treia zi de drum prin pădurea de nepătruns, unde nu întîlnise picior de om, se petrecu un eveniment neaşteptat.

O dată cu primele raze ale soarelui, Alexei se trezi dîrdîind de frig şi scuturat de friguri. Găsi într-unul din buzunarele combinezonului o brichetă, pe care mecanicul Iura i-o dăruise ca amintire şi pe care o fabricase dintr-un cartuş de armă. Uitase de ea, nici el nu

știa cum, după cum uitase că ar putea și ar trebui să încropească un foc. Rupse crengi uscate, acoperite de mușchi, din bradul sub care dormise, le acoperi cu cetină și le aprinse. Flăcări jucăușe, gălbui, răzbiră prin fumul vinețiu. Lemnul uscat și rășinos se transformă repede într-un foc vesel. Vîlvătăile aprinseră și cetina și, ațițate de vînt, se înălțară șuierînd și pîrîind.

Rugul trosnea și sfîrîia, împrăștiind în jur o căldură uscată, întrematoare. Alexei se simți bine și liniștit; desfăcîndu-și fermoarul combinezonului, luă din buzunarul tunicii cîteva scrisori boțite, scrise cu o caligrafie rotundă, îngrijită, iar dintr-un plic scoase o fotografie în care o fată subțirică, îmbrăcată într-o rochie înflorată, ședea pe iarbă, cu picioarele ghemuite sub ea. O privi îndelung, apoi o înveli cu luare-aminte în celofan și o puse la loc, în plic; rămase o clipă pe gînduri, cu scrisorile în mînă, pe urmă le ascunse în buzunar.

„Nu-i nimic, nu-i nimic, va fi bine, glăsui adresîndu-se fetei sau, poate, sieși; și repetă îngîndurat: Nu-i nimic..."

Cu o mișcare ce-i devenise obișnuită, Alexei își smulse cizmele din picioare, desfăcu fularul și-și examină cu luare-aminte picioarele. Erau mai umflate decît în ajun. Degetele se rășchirau în lături, ca și cum labele ar fi fost de cauciuc și cineva le-ar fi umflat cu aer. Aveau o culoare și mai închisă decît ieri.

Oftă, își luă rămas bun de la focul pe cale să se stingă și se tîrî din nou de-a lungul drumului; zăpada înghețată scîrțiia sub toiegele lui; își mușca buzele și uneori își pierdea cunoștința. Deodată, printre celelalte zgomote ale pădurii, care aproape că scăpau urechii lui deprinse cu ele, deslușî un duduit îndepărtat de motoare. Gîndi la început că i s-a năzărit din pricina oboselii, dar motoarele se auzeau tot mai

tare, duduind uneori tînguitor, schimbate în viteza întîia, alteori domolindu-se. După toate probabilităţile erau niscai nemţi care parcurgeau acelaşi drum. Alexei îşi simţi trupul străbătut de fiori.

Frica îi spori puterile. Uitînd de oboseală şi de durerea din picioare, părăsi drumul şi merse de-a dreptul prin pădure, pînă în adîncul unui brădiş tînăr, unde se aşeză în zăpadă. Greu l-ar mai fi putut zări cineva. În schimb, putea el să vadă lămurit drumul luminat de soarele amiezii ce se şi înălţase deasupra brazilor, ale căror creştete închipuiau un zid zimţat.

Zgomotul se apropia, Alexei îşi aduse aminte că în omătul drumului pe care-l părăsise rămăsese întipărită foarte vizibil urma lui singuratică. Dar era prea tîrziu ca să mai încerce să fugă ; motorul maşinii din frunte duduia foarte aproape de el. Se ghemui şi mai mult în zăpadă. Zări printre ramuri întîi o maşină blindată, turtită, vopsită în alb, şi care semăna cu o secure mare. Se bălăbănea în mers şi zdrăngănea din lanţuri, apropiindu-se de locul unde urma paşilor lui Alexei o lua în adîncul pădurii. Meresiev îşi ţinu răsuflarea. Dar maşina blindată nu se opri. În urma ei venea o autoşeniletă mică, deschisă. Un bărbat cu chipiu înalt şi cu nasul ascuns într-un guler de blană stătea lîngă şofer, iar în spatele lor, pe o bancă înaltă, se legănau cîţiva soldaţi, înarmaţi cu pistoale automate, îmbrăcaţi în mantale verzi-cenuşii şi purtînd căşti în cap. Ceva mai în urmă, pufăind şi zdrăngănind şenilele, venea încă o autoşeniletă mare, în care şedeau, înşiraţi unii lîngă alţii, vreo cincisprezece nemţi.

Alexei se făcu una cu zăpada. Maşinile se aflau atît de aproape, încît simţea duhoarea de gazolină încinsă. I se zbîrli părul în ceafă, muşchii i se strînseră ghem. Dar maşinile trecură, mirosul gazolinei se îm-

prăştie, duduitul motoarelor se auzi tot mai slab în depărtare.

După ce totul se linişti în jur, Alexei o porni iarăşi pe drumul pe care se vedeau întipărite urmele în formă de scară ale şenilelor, şi merse păşind pe ele. Înainta, străbătînd etapele potrivit planului pe care-l întocmise, odihnindu-se la răstimpuri egale şi mîncînd după ce făcuse jumătate din distanţa hotărîtă pentru ziua aceea. Dar acum mergea cu băgare de seamă, ca o vietate sălbatică. Auzul neliniştit prindea orice foşnet şi ochii goneau în toate părţile, ca şi cum ar fi ştiut că undeva, pe-aproape, se strecoară în taină un animal de pradă, mare, primejdios.

Deprins să lupte în văzduh, aviatorul întîlnise pentru întîia oară pe pămînt inamici vii, în carne şi oase. Se tîra pe urmele lor, zîmbind răutăcios. „Nu le e prea veselă viaţa pe-aici, nu-i primeşte prea bine pămîntul pe care l-au cotropit." Chiar şi aici, în pădurea neumblată, unde de trei zile Alexei nu văzuse ţipenie de om, ofiţerul lor trebuia să meargă cu o astfel de pază.

„Nu-i nimic, nu-i nimic, totul va fi bine!" se încuraja Alexei şi mergea, mergea fără contenire, căutînd să nu bage în seamă că picioarele îl dureau tot mai tare, că puterile îi slăbeau din ce în ce mai mult. Stomacul nu se mai lăsa amăgit cu crîmpeie de scoarţă tînără de brad, pe care o mesteca şi o înghiţea în răstimp, nici cu mugurii amărui ai mesteacănului şi nici cu coaja de tei tînăr, moale şi lipicioasă, morfolită între dinţi.

Pînă se lăsă întunericul parcurse abia cinci etape. În schimb pentru noapte aprinse iarăşi un foc zdravăn, învelind cu cetină şi cu crengi uscate trunchiul mare al unui mesteacăn prăbuşit, pe jumătate putred. Cîtă vreme trunchiul arse înăbuşit, răspîndind căldură, el dormi lungit pe zăpadă; simţea căldura bi-

nefăcătoare, se întorcea mașinal cînd pe o parte, cînd pe cealaltă și se trezea pentru a mai pune pe foc uscăturile aflate lîngă mesteacănul ce ardea sîsîind, cu flăcări domolite.

În puterea nopții se stîrni viscol. Deasupra lui Alexei pinii se clătinau, vuiau neliniștiți, gemeau și scîrțîiau. Trîmbe de zăpadă înțepătoare se tîrau peste pămînt, umbrele destrămate, foșnitoare, ale întunericului, dansau deasupra flăcărilor ce scăpărau și împrăștiau scîntei. Dar viscolul nu-l trezi din somn pe Alexei, care, învăluit de căldura focului, dormea cu nesaț.

Focul îl apăra de fiare. Pe o noapte ca asta nici de nemți nu avea motive să se teamă. Ei n-ar fi cutezat să se hazardeze pe viscol în adîncul unei astfel de păduri. Și totuși în timp ce-și odihnea trupul trudit la căldura fumegîndă a focului, auzul lui ca de vietate sălbatică, necontenit la pîndă, prindea fiece zgomot. Spre dimineață, cînd viscolul se mai potoli și cînd în întunericul nopții peste pămîntul tăcut se lăsă o negură deasă, alburie, lui Alexei i se păru că, dominînd freamătul brazilor și foșnetul ninsorii, deslușește ecouri depărtate de bătălie, detunături de explozii, rafale de mitralieră, focuri de armă.

„Să fie linia frontului? Oare-i atît de aproape?"

7

Însă a doua zi dimineața, cînd vîntul spulberă negura, iar acele de promoroacă ale pădurii vesele, argintate, scînteiară în soare și cînd, bucurîndu-se parcă de neașteptata transformare a codrului, păsăretul prinse a fluiera, a ciripi și a cînta, simțind apropierea primăverii, Alexei nu mai putu să prindă vacarmul războiului și, oricît își încordă auzul, nu desluși

nici răpăitul focurilor de armă, nici vuietul canonadei.

Scînteind, neaua se scutura din copaci, în șuvițe alb-cenușii.

Ici-colo cădeau pe zăpadă picuri grei de primăvară. Primăvara! În dimineața aceea, ea își vestea sosirea pentru întîia oară cu atîta hotărîre și atît de năvalnic.

Alexei se hotărî să mănînce jalnicele rămășițe ale conservelor — cîteva fărîme de carne acoperite de grăsime cu miros îmbietor — se hotărî, deoarece simțea că altminteri n-ar mai fi avut tăria să se ridice în picioare. Răcîi înverșunat, cu degetul, cutia, crestîndu-se la mînă în marginile ei tăioase, tot părîndu-i-se că mai rămăsese o urmă de grăsime. Umplu cutia cu zăpadă, scormoni cenușa albicioasă a focului pe cale să se stingă, o puse pe jarul atițat, iar apoi cu nespusă plăcere bău apa fierbinte, care păstra un miros slab de carne. Vîrî tinicheaua în buzunar, hotărînd să-și fiarbă în ea ceaiul. Un ceai cald! Acest gînd plăcut îl îmbărbătă într-o oarecare măsură, cînd veni timpul să pornească din nou.

Dar o mare dezamăgire îl aștepta: viforniță de peste noapte acoperise cu desăvîrșire drumul. Troieni și creste ascuțite se ridicau de-a curmezișul șleaului iar răsfrîngerea lor albăstrie, scînteietoare și monotonă îi rănea ochii. Picioarele se afundau în omătul pufos, nebătătorit încă. Nespus de greu își putea desprinde piciorul din zăpadă. Nici măcar cele două toiege, care și ele se afundau în omăt, nu-i mai erau de prea mare ajutor.

Către amiază, cînd umbrele de sub copaci se întunecară iar soarele se strecură printre vîrfuri, luminînd cărarea, Alexei nu izbutise să parcurgă decît o mie cinci sute de pași și se simțea atît de obosit, încît executa fiece mișcare numai cu prețul unei ex-

treme încordări a voinței. Se bălăbănea toată vremea. Pămîntul îi fugea de sub picioare. Cădea mereu și rămînea cîteva clipe nemișcat în vîrful unui troian, lipindu-și fruntea de omătul ce scîrțiia ; apoi din nou se scula și din nou mai făcea cîțiva pași. Simțea că nu se mai poate împotrivi somnului. Se simțea ispitit să se culce, să uite de toate, să nu mai clintească un deget. Fie ce-o fi ! Se oprea înțepenit de frig, clătinîndu-se într-o parte și-n alta, apoi își mușca buzele pînă la sînge și revenindu-și făcea iarăși alți cîțiva pași, tîrîndu-și anevoie picioarele.

În cele din urmă simți că e sleit de puteri, că nimic nu l-ar mai putea urni din loc, și dacă se va așeza jos, nu se va mai scula niciodată. Privi cu durere în juru-i. În apropiere, la marginea drumului, răsărea un pin tînăr, cu cetina învoaltă. Păși spre el cu o ultimă sforțare și se prăbuși peste ramurile copăcelului, nimerind cu bărbia în furca alcătuită de vîrful despărțit în două. Povara trupului, purtată pînă atunci pe picioarele schilodite, se mai ușură, astfel că Alexei se simți mai bine. Zăcea peste ramurile mlădioase ale pinului, cu un simțămînt de odihnă desfătătoare. Pentru a se așeza mai bine, își rezemă bărbia în furca arbustului, își trase picioarele mai aproape — întîi unul, apoi celălalt, iar ele nemaitrebuind să poarte povara corpului se desprinseră lesne din omăt. Atunci prin minte îi fulgeră o idee.

Da, așa ! Chiar așa ! Va putea să reteze copăcelul, să-l preschimbe într-un toiag lung, cu furcă la vîrf, apoi să-l înfigă cît mai departe în fața sa, să-și rezeme bărbia în furcă, așa cum făcuse lîngă brăduți, să-și tragă și picioarele. Oare va merge încet ? Bineînțeles că va merge încet, în schimb nu va mai obosi atît de tare și va putea să-și urmeze drumul fără să mai aștepte ca omătul să se întărească și să se bătătorească.

Se lăsă îndată în genunchi, tăie pinul cu pumnalul, îl curăță de crengi, și după ce-i înfășură furca într-o batistă și-n pansamente, încercă să pornească fără întîrziere la drum. Înfipse toiagul departe, înainte, se propti în el cu bărbia și mîinile, făcu un pas, încă unul, apoi din nou îl înfipse în alt loc, din nou se propti în el și din nou păși o dată și înc-o dată; merse așa, numărîndu-și pașii și stabilind noi norme de parcurs.

Probabil că, văzut de departe, omul acesta care se tîra printre nămeți într-un chip atît de nefiresc, cu încetineala unei omizi, străbătînd astfel din zori și pînă în noapte numai vreo cinci kilometri, părea o arătare ciudată. Dar pădurea era pustie. În afară de coțofene, nu-l vedea nimeni. Iar ele, încredințîndu-se că strania și greoaia făptură cu trei picioare nu e primejdioasă, nu-și mai luau zborul cînd se apropia, ci nemulțumite săreau într-o parte și, întorcînd puțin capul, se uitau la ea, parcă batjocoritor, cu ochii lor iscoditori și negri ca două mărgele.

8

Încă două zile se tîrî astfel pe drumul troienit, înfigînd toiagul în zăpadă, culcîndu-se cu toată greutatea pe el și urnindu-și apoi picioarele. Labele picioarelor se făcuseră ca piatra și deveniseră insensibile, dar o durere ascuțită îi străpungea trupul la fiecare pas. Foamea încetă să-l mai chinuiască. Spasmele și junghiurile din pîntece făcură loc unei dureri surde, continui; avea senzația că stomacul gol se întărise și se răsturnase, apăsînd asupra intestinelor.

Alexei se hrănea cu coajă de brad tînăr, pe care o desprindea cu pumnalul cînd poposea, cu muguri de mesteacăn și tei, cu mușchi verde și fraged. Dezgropa

muşchiul de sub zăpadă şi în timpul popasurilor de noapte şi-l fierbea în apă clocotită. Era o adevărată desfătare pentru el să bea ceai de frunze de merişor, lucioase de parcă ar fi fost date cu lac, pe care le culegea prin locurile unde se topise zăpada. Apa clocotită îi încălzea tot trupul şi chiar îi alunga foamea. Sorbind băutura fierbinte ce mirosea a fum şi a lemn de mesteacăn, Alexei se simţea deodată mai liniştit, iar drumul nu i se mai părea nici atît de lung, nici atît de înspăimîntător.

În cea de a şasea noapte el se adăposti din nou sub cortul uriaş al unui brad rămuros şi în apropierea copacului dădu foc unei buturugi răşinoase, care, după socoteala lui, avea să ardă pe îndelete toată noaptea şi să-i ţină de cald. Nu se întunecase încă. Undeva, în vîrful bradului, nevăzută, îşi făcea de lucru o veveriţă, care dezghioca cucuruzuri de brad în căutarea seminţelor şi din cînd în cînd arunca jos conurile goale, ciugulite. Cu gîndul necontenit la hrană, Alexei se întrebă curios ce anume ar putea găsi mica sălbăticiune în cucuruzii bradului. Ridică unul, rupse cu unghia un solz întreg şi descoperi un grăunte cît un bob de mei prevăzut cu o aripioară. Semăna cu o alună de cedru. Strivindu-l între dinţi, simţi în gură o aromă plăcută, ca de ulei de cedru.

Adună îndată mai mulţi cucuruzi cu solzii nedesfăcuţi, îi puse lîngă focul pe care îl mai înteţi cu cîteva vreascuri, iar cînd solzii cucuruzului se zbîrliră, începu să scuture grăunţele. Le frecă în palme descojindu-le, apoi înfulecă alunele micuţe.

Pădurea fremăta domol. Buturuga răşinoasă ardea mocnit, răspîndind un fum cu aromă puternică, mirosind a tămîie. Flacăra, cînd izbucnea mai tare, cînd se micşora, iar din bezna plină de foşnete se desprindeau uneori înaintînd parcă spre foc, alteori ascun-

zîndu-se din nou în întuneric, trunchiuri aurii de pini sau mesteceni cu tulpini de argint.

Alexei zvîrlea din cînd în cînd vreascuri pe foc și se apuca din nou de cucuruzi. Aroma uleiului de cedru îi trezi în minte imagini de mult uitate ale copilăriei... O odaie micuță, ticsită de lucruri ce-i erau cunoscute. O masă sub o lampă ce atîrna din tavan. Mama, gătită de sărbătoare, abia întoarsă de la denii, scoate din ladă un cornet de hîrtie și toarnă din el, într-o strachină, alune de cedru. Și întreaga familie — mama, bunica, doi frați și el, Alexei, cel mai mic — se așază în jurul mesei și încep a dezghioca alunele, care se mănîncă în mod tradițional de sărbătoare. Tac toți. Bunica desprinde cu un ac de păr miezul din alună, iar mama face același lucru cu un bold. Sparge cu iscusință coaja, scoate miezul și-l așază în grămăjoară dimpreună cu altele. Apoi le adună în palmă și le aruncă pe toate dintr-o dată în gura unuia dintre copii, iar norocosul simte pe buze mîna ei înăspritâ de muncă, mînă care nu știe ce-i osteneala, mirosind a săpun de fragi, cu care se spălase în ziua aceea în cinstea sărbătorii.

Kamîșin — copilăria lui! Ce bine trăiau ei în casa lor micuță, într-o uliță din marginea orașului!

Foșnește pădurea, căldura îi dogorește fața, dar din spate se strecoară frigul înțepător. Strigă huhurezul în beznă, hămăiesc vulpile. Lîngă foc stă zgribulit un om, flămînd, bolnav și obosit de moarte, singur în pădurea necălcată de picior omenesc. Stă și privește îngîndurat cum clipesc, stingîndu-se, tăciunii din foc, iar în fața lui, în beznă, se întinde calea necunoscută, plină de încercări și de primejdii neprevăzute.

„Nu-i nimic, nu-i nimic! Va fi bine!" spune el deodată și în lumina sîngerie a ultimelor licăriri ale focului, se vede cum zîmbește, cu buzele-i crăpate, cu gîndul tare departe, cine știe unde.

În a şaptea zi de drum Alexei înţelese de unde răzbiseră pînă la el zgomotele luptei îndepărtate din noaptea cînd bîntuise viscolul.

Sfîrşit de puteri, oprindu-se în fiece clipă să-şi tragă răsuflarea, se tîra pe drumeagul dezgheţat, prin pădure. Acum, primăvara nu mai surîdea de departe. Intrase în pădurea necutreierată de nimeni, cu vînturile ei calde şi repezi, cu suliţi de raze care-şi făceau loc printre crengi, spălînd zăpada de pe muşuroaie şi din rîpe, în pădurea cu croncănitul trist al corbilor, pe înserate, cu ciorile de cîmp plimbîndu-se agale şi cu demnitate pe spinarea sură a drumului, cu omătul umed şi poros ca un fagure de miere, cu ochiuri de apă scînteind prin locurile unde soarele îl topise, cu mireasma aceea puternică şi îmbătătoare care dă oricărei făpturi o ameţeală veselă.

Încă de copil Alexei îndrăgise acest anotimp şi chiar acum, tîrîndu-şi prin mocirlă picioarele bolnave şi cizmele ude şi fleşcăite, flămînd, pierzîndu-şi cunoştinţa din pricina durerii şi oboselii, blestemînd băltoacele, zăpada apoasă şi glodul timpuriu, el trăgea cu nesaţ în piept aerul tare, jilav, îmbătător. Nu-şi mai alegea drumul, nu mai ocolea băltoacele, se poticnea, cădea şi se ridica; lăsîndu-se greu în toiag, poposea bălăbănindu-se pe picioare, îşi aduna puterile, apoi din nou înfigea toiagul cît mai departe în faţa sa şi îşi continua mersul încet, spre răsărit.

Cînd ajunse la o cotitură a potecii care în locul acela o lua la stînga, se opri şi rămase încremenit. În punctul unde drumul se îngusta deodată, strîns de o parte şi de alta de o pădurice tînără, zări din nou maşinile nemţeşti care i-o luaseră înainte. Doi pini uriaşi le tăiau drumul. Şi chiar lîngă pinii

aceştia, rezemată cu radiatorul de copaci, stătea maşina aceea blindată de forma unei securi. Numai că acum nu mai era bălţată în alb, ci avea o culoare roşcată-cărămizie şi zăcea greoaie, pe arcurile roţilor, cu cauciucurile mistuite de foc. Turela rostogolită prin zăpadă pînă sub un copac părea o ciupercă ciudată. Lîngă maşina blindată zăceau cadavrele celor trei oameni din echipaj, în tunici negre, scurte şi unsuroase, cu caschete de postav în cap.

Mistuite şi ele de incendiu, celelalte două autoşenilete roşii-cărămizii, cu măruntaiele negre, carbonizate, stăteau cu boturile proptite în maşina blindată. În mijlocul zăpezii topite, înnegrite de funingine şi cenuşă. În preajma lor, pe marginea drumului, în tufişuri şi în şanţuri, zăceau cadavrele soldaţilor nemţi; se putea vedea după poziţia lor că fugiseră îngroziţi, neînţelegînd nici ce se întîmplase, nici că moartea, ascunsă de trîmba de zăpadă a viforniţei, îi pîndea de după fiecare copac, din fiecare tufă. Cadavrul ofiţerului, în tunică dar fără pantaloni, era legat de un pin. De uniforma lui verde cu guler negru, se afla prins un bilet pe care scria: „Ce-ai căutat, ai găsit". Şi ceva mai jos, o altă mînă adăugase cu creionul chimic un singur cuvînt, caligrafiat vizibil: „Cîine".

Alexei examină îndelung locul luptei, căutînd ceva de mîncare. La un moment dat descoperi în zăpadă un pesmet vechi, mucegăit, călcat în picioare şi ciugulit de păsări. Îl duse lacom la gură, adulmecînd mirosul acrişor de pîine de secară. Se simţea ispitit să-l bage întreg în gură şi să mestece, să mestece, să mestece mereu aluatul îmbietor de pîine. Dar îl împărţi în trei, ascunse cu grijă două bucăţi în buzunarul de la şold, iar pe a treia o făcu fărîme şi începu

să le sugă ca pe niște bomboane, căutînd să-și prelungească plăcerea.

Mai ocoli o dată cîmpul de luptă și-l fulgeră un gînd : de bună seamă că partizanii sînt undeva peaproape ! Numai pașii lor călcaseră zăpada afînată din jurul tufișurilor și al copacilor. Poate că și pe el care se plimbă de colo-colo printre cadavre îl luase la ochi vreun partizan și-l pîndea de undeva, din vîrful unui brad, dintr-un tufiș sau de după o movilă de omăt. Își duse palmele pîlnie la gură și strigă din răsputeri :

— E-he-he-hei ! Partizani ! Partizani !

Se miră cît de slab și de înăbușit răsuna vocea lui. Pînă și ecoul care îi răspunse din adîncul pădurii trimițîndu-i glasul înapoi, multiplicat, reflectat de trunchiurile copacilor, părea mai puternic.

— Partizani ! Parti-za-a-ni ! E-he-hei ! chema Alexei, stînd în zăpada murdărită de funinginea mașinilor incendiate, printre trupurile amuțite ale vrăjmașilor.

Chema și se oprea să asculte. Răgușise, i se stinsese vocea strigînd. Înțelegea acum că partizanii plecaseră de mult, după ce-și îndepliniseră misiunea, luînd cu ei trofeele. De ce ar mai fi rămas aci în desișul pustiu al pădurii ? Și totuși striga, striga necontenit, nădăjduind într-o minune, nădăjduind că dintr-o clipă într-alta se vor ivi din tufișuri oameni bărboși despre care auzise atît de multe, că-l vor găsi și îl vor duce cu ei, că va putea atunci să se odihnească o zi, un ceas măcar, fără să-i mai pese de ceva, lăsîndu-se în voia îngrijirilor lor prietenești, fără să trebuiască să meargă singur mai departe.

Îi răspundea numai pădurea cu ecoul ei multiplicat, sonor. Deodată — ori poate era și aceasta doar o halucinație datorită prea marii încordări ? — Alexei auzi prin freamătul adînc, mlădios al cetinei, bubuituri

surde şi repetate, cînd foarte desluşite, cînd aproape stinse de tot. Se simţi înviorat dintr-o dată, din creştet pînă în tălpi, ca şi cum din depărtare ajunsese pînă la el, în pustietatea pădurii, o chemare prietenească. Dar nu se mai încrezu în auzul lui, ci ascultă vreme îndelungată cu gîtul întins.

Nu, nu se înşelase. O adiere de vînt umed, suflînd dinspre răsărit, îi aduse din nou bubuiturile foarte clare şi distincte ale canonadei. Şi nu era un bombardament rar şi leneş, cum fusese în ultimele luni, cînd, adăpostite în tranşee, întărite printr-o linie trainică de apărare, trupele schimbau între ele focuri răzleţe de artilerie, hărţuindu-se unii pe alţii. Bombardamentul acesta răsuna des şi susţinut, de parcă cineva ar fi rostogolit bolovani grei sau s-ar fi apucat să izbească furios cu pumnii în fundul unui butoi de stejar.

Da, era limpede ; un duel puternic de artilerie. Judecînd după sunet, linia frontului se afla la vreo zece kilometri, iar acolo se întîmpla ceva : cineva înainta şi cineva se apăra cu desperare, trăgînd mereu. Lacrimi de bucurie inundară chipul lui Alexei.

Privi spre răsărit. Ce-i drept, în locul acesta cărarea o lua brusc în direcţie opusă, iar în faţa lui se aşternea doar întinsul zăpezii. Însă dintr-acolo venea chemarea. Într-acolo ducea, prin omăt, urma neagră, ca nişte gropiţe ovale, a paşilor partizanilor ; undeva, în pădurea aceasta, trăiau ei, oamenii cutezători ai codrului.

Mormăind pe sub nas : „Nu-i nimic ! Nu-i nimic, tovarăşi, o să fie bine !", Alexei înfipse toiagul în zăpadă, se rezemă cu bărbia în el, îşi strămută în direcţia lui întreaga greutate a trupului şi, anevoie dar plin de hotărîre, îşi trase picioarele din nămeţi. Părăsi drumul, apucînd-o de-a dreptul prin zăpadă.

Nu făcu în ziua aceea nici măcar o sută cincizeci de paşi.

Întunericul îl împiedică să meargă mai departe. Îşi alese din nou o buturugă veche, o acoperi de jur împrejur cu uscături, scoase bricheta preţioasă, ticluită dintr-un cartuş, încercă o dată, încă o dată şi rămase înmărmurit: bricheta nu mai avea benzină. O scutură, suflă, căutînd să folosească rămăşiţele vaporilor de benzină: zadarnic. Se întunecase de-a binelea. Scînteile care scăpărau ca nişte licăriri de fulger de sub rotiţă împrăştiau o clipă bezna din jurul chipului său. Pietricica se toci fără ca el să izbutească să aprindă focul.

Fu nevoit să se tîrască pe dibuite pînă la o pădurice deasă de pini tineri, să se ghemuiască acolo, ascunzîndu-şi faţa între genunchii cuprinşi în inelul braţelor, şi să încremenească aşa, ascultînd zgomotele pădurii. Poate că în noaptea aceasta Alexei s-ar fi lăsat în voia deznădejdii. Dar în pădurea adormită canonada răsuna şi mai tare, ba i se păru că deosebeşte chiar zvîcnitura scurtă a tragerii şi bubuitul scurt al exploziei.

Se trezi a doua zi dimineaţa cu o senzaţie nelămurită de nelinişte şi mîhnire şi se gîndi îndată: „Ce s-a întîmplat? Am avut un vis rău?" Îşi aduse aminte de brichetă. Cu toate acestea cînd soarele mingiietor încălzi locurile din jur, cînd totul în preajmă-i — şi zăpada zvîntată şi zgrunţuroasă, şi trunchiul pinilor, şi cetina — începu să strălucească şi să scînteieze, nici întîmplarea cu bricheta nu i se mai păru lui Alexei o nenorocire prea mare. Altceva era mai rău: după ce-şi desfăcu braţele înţepenite, simţi că nu se mai poate scula. Făcu două-trei încercări neizbutite de a se ridica în picioare, dar îşi frînse

toiagul cu furcă și se prăvăli greoi, ca un sac, la pămînt. Atunci se întoarse pe spate, ca să-și mai dezmorțească mădularele țepene și se apucă să contemple, prin cetina crengilor de pini tineri, albastrul infinit al cerului, peste care treceau grăbiți nori albi și pufoși, cu marginile zimțate și aurii. Treptat, trupul începu să i se dezmorțească. În schimb se întîmplase ceva cu picioarele. Ținîndu-se de un pin tînăr, Alexei încercă încă o dată să se ridice. Pînă la urmă reuși, dar de îndată ce căută să-și tragă picioarele mai aproape de pin, căzu de slăbiciune, săgetat de o durere cumplită — o durere cu totul alta decît cea dinainte : îl usturau labele picioarelor.

Să fie acesta sfîrșitul ? Să piară aici, sub pinii aceștia, unde probabil nimeni, niciodată, nu va da de el și nu-i va îngropa osemintele roase de fiare ? Slăbiciunea pe care n-o putea birui îl ținea pironit de pămînt. Însă acolo, în depărtare, bubuia canonada. Acolo lupta era în toi, acolo erau ai lui. E cu putință oare să nu găsească destulă tărie într-însul ca să străbată cei din urmă opt sau zece kilometri ?

Canonada îl atrăgea, îl înviora, îl chema cu stăruință și el răspunse chemării. Se ridică de-a bușilea și se tîrî ca fiarele, în patru labe, spre răsărit, se tîrî întîi fără să-și dea bine seama, hipnotizat de zgomotele luptei ce se auzeau departe, dar apoi pe deplin conștient, înțelegînd că este mai ușor să meargă în felul acesta prin pădure decît ajutîndu-se de toiag, că astfel îl dor mai puțin picioarele, care nu mai pot duce nici o povară, că umblînd așa, ca jivinile, va putea să înainteze mult mai repede. Și din nou simți cum de bucurie i se ridică un nod în gît, un nod pornit de undeva din piept. Și parcă vorbind altcuiva, iar nu sieși, căutînd să convingă pe cineva slab de inger care se îndoia de reușita acestui nemaipomenit fel de a merge, glăsui tare :

— Nu e nimic, stimabile, ai să vezi tu, abia de-acum înainte totul va fi în ordine!

După o bucată de drum se opri să-și încălzească mîinile înțepenite de frig, vîrîndu-le subsuoară, apoi se apropie, tîrîndu-se, de un brăduț tînăr, tăie din coaja lui două bucăți pătrate și frîngîndu-și unghiile rupse din scoarța unui mesteacăn cîteva fîșii lungi și albe. Scoase din cizmele îmblănite crîmpeiele fularului de lînă, își înveli cu ele mîinile, aplică pe podul palmelor bucățile de coajă de brad și le fixă cu fîșiile din scoarța de mesteacăn și cu fețe din pansamentele individuale. Operația de la mîna dreaptă fu îndeplinită cît se poate de bine. Însă la mîna stîngă, unde trebuise să se ajute cu dinții, legătura se dovedi mai puțin izbutită. Oricum, mîinile îi erau „încălțate" și Alexei se tîrî mai departe, simțind că mersul îi este mai ușor. La următorul popas își legă și la genunchi cîte o bucată de scoarță.

Către amiază, cînd soarele începu să încălzească de-a binelea, Alexei străbătuse un număr destul de respectabil de „pași". Canonada părea acum și mai puternică, poate fiindcă într-adevăr se apropiase de ea sau poate era numai o iluzie a lui. Îi era atît de cald, încît trebui să-și descheie combinezonul, trăgînd în jos fermoarul.

Pe cînd trecea peste o mlaștină plină de mușchi, unde movilițe verzi ieșeau de sub omăt, soarta îi pregăti o surpriză: văzu pe mușchiul jilav și sur niște tulpini subțirele, cu frunzulițe firave, ascuțite și parcă date cu lac, iar printre ele, chiar pe suprafața mușuroaielor, fructele sîngerii și puțin zbîrcite, dar încă gustoase, ale răchițelei. Alexei se aplecă spre mușuroi și începu să culeagă de zor fructele, cu gura, chiar de pe mușchiul cald și catifelat, mirosind a băltoacă.

Gustul acrișor-dulceag al răchițelei de sub omăt, cea dintîi hrană adevărată pe care o mistuia după

atîtea zile, îi provocă spasme în stomac. Dar nu mai avea destulă voință pentru a aștepta alinarea durerii sfredelitoare care îl străpungea. Se tîrî de la un mușuroi la altul și, asemenea ursului, culegea cu limba și cu buzele fructele înmiresmate, dulci-acrișoare. Dădu astfel gata mai multe mușuroaie, fără să simtă umezeala rece ca gheața a apei provenite din topirea zăpezii, ce-i mustea în cizmele îmblănite, nici durerea cumplită din picioare, nici oboseala, nimic în afară de senzația gustului dulceag și totodată acrișor, ce strepezea gura, și de greutatea plăcută din stomac.

I se făcu greață. Dar nu se putu stăpîni și iarăși se apucă să mănînce răchițele. Își scoase din mîini încălțările improvizate, își umplu cu fructe cutia de conserve, umplu și casca, o legă cu niște șuvițe de curea și se tîrî mai departe, învingînd cu trudă toropeala grea care îi cuprinsese întreaga ființă.

Se adăposti peste noapte sub cetina unui brad bătrîn, mîncă o parte din fructele culese, mestecă puțină coajă de brad și cîteva grăunțe din cucuruzii bradului. Pe urmă adormi ; avu un somn neliniștit ; îl trezea orice zgomot. În cîteva rînduri i se păru că din bezna codrului o făptură tainică se furișează spre el. Atunci deschidea ochii și rămînea la pîndă cu auzul atît de încordat, încît începeau să-i țiuie urechile, punea mîna pe pistol și stătea așa încremenit, tresărind cînd auzea căzînd vreun cucuruz de brad, scîrțîitul zăpezii care începea să înghețe sau susurul lin al pîrîiașelor sub omăt.

Abia spre dimineață îl dobori un somn greu ca de piatră. Cînd în sfîrșit se lumină de-a binelea, Alexei văzu în jurul copacului sub care-și petrecuse noaptea urmele mărunte, fine ca o horbotă, ale unor pași de vulpe, printre care se prelungea și dîra cozii.

Așadar, ea îi tulburase somnul ! După urmele de pe zăpadă înțelegea că vulpea cutreierase jur împrejur,

se așezase în omăt și iar îi dăduse tircoale. Un gînd înfricoșător străbătu mintea lui Alexei. Vînătorii susțin că dihania asta vicleană presimte moartea apropiată a cuiva și începe să se țină după omul ursit să piară. Nu cumva aceeași presimțire călăuzea pașii jivinei fricoase pe urma lui?

„Prostii gogonate! O să fie bine!..." își făcu el curaj și începu să se tîrască de-a bușilea, depărtîndu-se tot mai mult de locul acela.

Avu noroc și în ziua aceea. Oprindu-se lîngă o tufă înmiresmată de ienupăr și culegînd cu buzele fructele, niște bobițe verzi, brumate parcă, zări un ghem ciudat de frunze veștede. Îl atinse cu o mînă; ghemul era greu și nu se desfăcu. Atunci se apucă să-l curețe de frunze și se înțepă la mînă în acele care ieșeau prin frunze. „Un arici!" gîndi el. Un arici bătrîn, mare, care se vîrîse în desișul tufei pentru a ierna acolo și se învelise cu frunzele căzute. Se simți covîrșit de o bucurie nebună. Visase toată vremea, de-a lungul drumului chinuitor pe care-l străbătuse, să omoare o fiară sau o pasăre. De cîte ori nu scosese pistolul, țintind cînd o coțofană, cînd o gaiță, cînd un iepure, și de fiecare dată cu multă greutate își înfrînase dorința de a trage! Pistolul mai avea doar trei gloanțe: două pentru inamic și unul pentru el, dacă va fi nevoie. Se stăpînea și punea la loc pistolul. N-avea dreptul să riște.

Și iată că un boț de carne îi cădea pe neașteptate în mînă. Nu se gîndi o clipă la prejudecata că ariciul ar fi o vietate spurcată și smulse de pe mica dihanie învelișul de frunze. Ariciul nu se trezi, nu se desfăcu, semăna cu un ghemotoc imens, caraghios, plin de ace. Îl ucise cu o lovitură de cuțit, îi jupui cu neîndemînare blănița gălbuie de pe burtă și platoșa de țepi, îl sfîrtecă bucăți-bucăți și începu să rupă cu dinții, lacom, cu o senzație de adevărată desfătare, carnea

caldă, vînătă și tare, care nu se lăsa decît cu greu desprinsă de pe oase. Ariciul fu mîncat la un singur prînz, pînă la cea din urmă fărîmă. Alexei sfărîmă în dinți și înghiți toate oscioarele și abia după aceea simți în gură un gust grețos de carne de cîine. Dar ce însemnătate avea gustul acesta în comparație cu stomacul plin și cu senzația de îndestulare, de căldură și toropeală care-i învăluia întreaga ființă?

Cercetă încă o dată și supse fiecare oscior, iar apoi se lungi în zăpadă, gustînd voluptatea liniștii și căldurii din juru-i. Ar fi adormit poate, dacă nu l-ar fi deșteptat hămăitul molcom al vulpii, care se furișa pe undeva, prin tufe. Atunci își încordă auzul și desluși deodată, în afară de bubuiturile înfundate ale artileriei, care detunau mereu dinspre răsărit, răpăitul rafalelor scurte ale mitralierelor.

Oboseala ce pusese stăpînire pe el pieri brusc și, uitînd deopotrivă de vulpe și de odihnă, se tîrî din nou înainte, prin desișul pădurii.

11

Dincolo de mlaștina peste care trecuse tîrîș, se deschidea o poiană tăiată în două de un gard vechi de nuiele înălbite de vînt, legat prin curmeie de tei și nuieluțe de salcie, de pari înfipți în pămînt.

În locul unde îngrăditura se întrerupea, răzbea de sub omăt, pe alocurea, făgașul unui drum de țară părăsit și de mult neumblat. Așadar, o așezare omenească era undeva, pe-aproape! Inima lui Alexei începu să zvîcnească neliniștită. Era foarte puțin probabil ca nemții să fi ajuns pînă în pustietatea asta. Și chiar de ar fi ajuns, se mai aflau acolo și ai lui; iar ei, desigur, îl vor ascunde, îl vor adăposti și-l vor ajuta pe rănit!

Simțind că pribegia se apropie de sfîrșit, Alexei se tîri fără să-și mai cruțe puterile și să-și mai dăruiască o clipă de răgaz. Se tîrî, cu suflarea tăiată, prăvălindu-se cu fața în zăpadă ; încordarea și oboseala îl făceau să-și piardă cunoștința ; se tîra, zorindu-se să ajungă pînă la creasta dealului, dincolo de care, de bună seamă, se arăta satul mîntuitor. Tinzînd cu toate forțele care-i mai rămîneau să ajungă pînă la așezarea omenească, nu băgase de seamă că în afară de gardul de nuiele și de făgașul vechi, ce apărea tot mai lămurit din zăpada topită, nimic nu amintea vecinătatea satului.

Iată-l în sfîrșit pe creasta delușorului. Abia mai trăgîndu-și răsuflarea și înghițind spasmodic aerul, Alexei ridică capul și se uită în jurul-i. Își înălță privirea, însă îndată și-o coborî din nou, în pămînt, atît de înfricoșător era spectacolul ce i se înfățișa înaintea ochilor.

Fără îndoială că nu de mult se aflase aici un sătuc înconjurat de pădure. Contururile lui se bănuiau după cele două șiruri de hornuri înălțate peste mușuroaiele caselor arse, îngropate în omăt. Ici-colo se mai vedeau împrejmuirile de uluci și nuiele și tufele de călini, care cîndva creșteau lîngă ferestrele locuințelor incendiate. Acum însă și ele răsăreau de sub zăpadă, pîrjolite, ucise de dogoarea focului. Un cîmp pustiu, înzăpezit, pe care, așijderea buturugilor dintr-o pădure tăiată, se iveau hornurile vetrelor distruse, iar printre ele — arătare cu totul nefirească — se înălța cumpăna unei fîntîni cu o ciutură ferecată în cercuri de fier, înverzită de mușchi și legănîndu-se în bătaia vîntului pe lanțu-i ruginit. La intrarea în sat, lîngă o grădiniță împrejmuită de un gard verde, se ridica un arc mic și cochet, cu o portiță ce se bălăbănea în bătaia vîntului, scîrțiind ușor din țîțîni ruginite.

Şi nici un suflet de om, nici un sunet, nici o dîră de fum. Pustiu. S-ar fi zis că omul nu vieţuise niciodată aici. Un iepure pitulat între tufe se înspăimîntă la apropierea lui Alexei şi fugi glonţ spre sat, săltîndu-şi în chip caraghios partea dinapoi, pe urmă se opri, îşi ridică binişor lăbuţele din faţă şi îşi blegi o ureche, apoi zăbovi puţin lîngă portiţa arcului şi, văzînd că făptura mătăhăloasă, stranie, continuă să se tîrască pe urmele lui, o zbughi mai departe, în salturi, de-a lungul grădiniţelor pustii şi pîrjolite.

Alexei înainta maşinal. Lacrimi mari, lunecînd pe obrajii lui neraşi, picurau în zăpadă. Se opri la portiţa unde, ceva mai înainte, poposise iepurele. Deasupra ei rămăsese o placă de lemn cu cîteva litere: „...de copi..." Nu era greu să-şi închipuie că într-o vreme, dincolo de gardul mic şi verde, se înălţase clădirea cochetă a unei grădiniţe de copii. Se mai păstraseră şi cîteva bănci scunde pe care le înjghebase, netezindu-le atent cu un ciob de sticlă, tîmplarul satului. Alexei împinse portiţa şi se tîrî pînă la o bancă, vrînd să se aşeze. Dar trupul lui se învăţase cu poziţia orizontală, astfel că atunci cînd se aşează, simţi în şira spinării o durere străpungătoare. Ca să-i tihnească într-adevăr odihna, fu nevoit să se culce în zăpadă, pe jumătate ghemuit, aşa cum se odihnesc îndeobşte animalele frînte de oboseală.

Îşi simţi sufletul prins în cleştele durerii.

Lîngă bancă, zăpada se topise. Se zărea pămîntul negru, iar deasupra lui unduia în vălurele tremurate aburul cald. Alexei luă în palmă puţin pămînt cald, dezgheţat. Era gras, iar cînd îl strîngea în mînă, se scurgea printre degete, răspîndind miros de bălegar, jilăveală, staul şi cămin omenesc.

Odinioară trăiseră şi aici oameni. Ei smulseseră de mult, din timpuri străbune, Pădurii Negre un petic de pămînt sărăcăcios şi sur. L-au sfîrtecat cu plugul,

l-au brăzdat cu boroana de lemn, l-au îngrijit, l-au îngrăşat. Traiul lor era greu, veşnic în luptă cu pădurea, cu fiarele, frămîntîndu-se cum s-o ducă pînă la noua recoltă. În anii sovietelor înfiinţaseră un colhoz ; îşi dădeau seama că mijeşte o viaţă nouă, mai bună ; se iviseră maşini şi venise belşugul. Dulgherii satului duraseră o grădiniţă de copii. Şi uitîndu-se pe înserate, peste gărduţul verde, cum se jucau copiii cu bujori în obraji, ţăranii poate îşi spuneau în gînd: „Ce-ar fi să ne străduim cu toţii şi să construim o casă de lectură şi un club, unde în serile de iarnă, în timp ce afară urlă viforul, să stăm liniştiţi la căldură ; poate că şi aici, în inima pădurii, se va aprinde şi pentru noi cîndva lumina electrică..." Dar nimic din toate acestea... Pustiu, codrul secular şi o linişte de mormînt...

Cu cît zăbovea mai mult locului, copleşit de gînduri, cu atît mai ascuţit simţea Alexei cum creieru-i trudit lucrează febril. Vedea Kamîşinul, orăşelul colbuit din stepa secetoasă, stearpă, de lîngă Volga, vînzolit vara şi toamna de vînturile aspre ale stepei, ce aduceau cu ele nori de pulbere şi nisip. Nisipul înţepa mîinile şi faţa, se furişa prin ferestrele oblonite, te orbea, scîrţîia între dinţi. Oamenii porecliseră norii de nisip „ploaia Kamîşinului", şi multe generaţii de locuitori din Kamîşin trăiseră visînd să-l poată zăgăzui şi să respire pe săturate un aer curat. Dar numai sub regimul socialist visul lor se înfăptuise : oamenii se înţeleseseră şi începuseră cu toţii lupta împotriva vînturilor şi a nisipurilor. În fiecare sîmbătă, întregul oraş ieşea în stradă, cu lopeţi, topoare şi răngi. În piaţa pustie se ivi un parc, de-a lungul uliţelor se aliniară alei de plopi subţiratici. Pomişorii erau îngrijiţi şi stropiţi cu sîrg, ca şi cum n-ar fi fost copacii oraşului, ci florile din fereastra locuitorilor. Alexei îşi aduse aminte cum toţi, mari şi

mici, tresăltau de bucurie în fiecare primăvară, cînd crenguțele subțiri și golașe se înveșmîntau în frunze verzi și dădeau lăstari noi... Apoi deodată și-i închipui pe nemți pe străzile Kamișinului drag. Pîrjolul mistuia copacii crescuți cu atîta dragoste de oameni. Orășelul de baștină era învăluit în fum, iar acolo unde se afla căsuța în care crescuse Alexei, unde trăia mamă-sa, răsărea, uite, un horn ca acesta, urît și afumat.

Și sufletul lui era mistuit de nostalgie nețărmurită, năpădit de neliniște.

Să nu le îngăduie, să nu le îngăduie să meargă înainte! Să lupte, să lupte împotrivă-le, cît mai are putere, asemenea ostașului rus care zace acum în poiana din codru, culcat peste mormane de trupuri vrăjmașe!

Soarele ajunse pînă la crestele vinete ale pădurii.

Alexei se tîra prin partea unde cîndva trecuse ulița satului. O duhoare grea de stîrv stăruia în locurile bîntuite de foc. Satul părea mai pustiu decît desișul codrului. Deodată, un zgomot ciudat îl sili să-și ciulească urechile. Lîngă ultima casă, incendiată și ea, zări un cîine. Era un cățel de curte, lățos, cu urechile blegi, un Bobik sau un Jucika de rînd. Mîrîia înfundat, sfîșiind o bucată de carne înghețată pe care o ținea între labe. Văzîndu-l pe Alexei, animalul, care de bună seamă fusese făptura cea mai blîndă, obiectul mustrărilor de fiece zi din partea gospodinei, alintat de băieți, mîrîi pe dată furios și-și dezvălui colții. În ochii lui se aprinse o lumină atît de crudă, încît Alexei simți cum i se zbîrlește părul. Desprinse încălțarea de pe o mînă și o vîrî în buzunar, ca să scoată pistolul. Cîteva clipe, amîndoi, omul și cîinele, se priviră fără a-și lua ochii unul de la altul. Apoi, străbătut poate de unda unor amintiri, animalul lăsă botul în jos, dădu stînjenit din coadă, ridică prada

și, cu coada între picioare, se trase înapoia mormanului cenușiu, pîrjolit de foc.

Nu! Departe, cît mai departe de locul acesta! Folosindu-se de cele din urmă licăriri ale luminii, Alexei, fără a mai alege drumul, se tîrî în grabă spre pădure și aproape instinctiv se îndreptă către locul unde zgomotul canonadei se auzea cît se poate de deslușit. Canonada îl atrăgea ca un magnet, cu putere crescîndă, pe măsură ce se apropia de ea.

12

Se mai tîrî astfel o zi, poate două sau trei. Pierduse socoteala timpului, totul se confunda acum într-o înșiruire neîntreruptă de eforturi mecanice. Cădea din cînd în cînd într-o stare de toropeală sau poate de leșin. Aținea în mers, dar puterea care-l atrăgea spre răsărit era atît de mare, încît și în starea de inconștiență care-l stăpînea continua să se tîrască încet, foarte încet, pînă ce se poticnea de un copac, de o tufă sau, lunecîndu-i mîna, cădea cu fața în omătul topit. Întreaga lui voință, gîndurile lui tulburi erau concentrate asupra unui singur punct: să se tîrască, să înainteze, să înainteze mereu, cu orice preț.

Pe parcursul drumului scotoci cu rîvnă fiecare tufiș, dar nu mai găsi nici un arici. Se hrănea cu poame care se mai păstraseră sub zăpadă, sugea bucăți de mușchi. Dădu într-un rînd peste un furnicar mare. Mușuroiul se înălța în pădure ca o căpiță de fîn rotunjită, dată la darac și spălată de ploi. Furnicile nu se treziseră încă din amorțeală și mușuroiul părea încremenit. Dar Alexei își vîrî mîna în căpița afînată și cînd o scoase era acoperită de trupșoarele furnicilor care i se înfipseseră adînc în piele. Începu să le mestece, simțind cu plăcere în gura-i crăpată și

uscată gustul lor aromat și astringent de acid formic. Își vîri mîna mereu-mereu în mușuroi, pînă cînd întregul furnicar căpătă viață, trezit de atacul neașteptat.

Micile vietăți se apărau cu furie. Îl pișcau pe Alexei de mînă, de limbă și de buze, ajunseră pînă și sub combinezon, înțepîndu-i trupul, dar usturimea pișcăturilor i se părea plăcută. Gustul iute al acidului formic îl mai învioră. I se făcu sete. Observă între mușuroaie o băltoacă de apă cafenie și se aplecă spre ea. Se aplecă, dar pe dată se trase înapoi : din oglinda întunecată a apei, în care privea cerul albastru, îl iscodea un chip necunoscut, înspăimîntător, numai piele și oase. Obrazul negru era năpădit de o barbă neîngrijită, țepoasă și creață. Din orbitele negre, înfundate îl priveau niște ochi mari și rotunzi, cu luciri fioroase ; părul încîlcit atîrna peste frunte în șuvițe, ca niște turțuri.

„Oare eu sînt acesta ?" gîndi Alexei și, nemaiavînd curaj să se mai aplece încă o dată, renunță să mai bea apă, mestecă puțină zăpadă și porni tîrîș spre răsărit, atras mereu de același magnet puternic.

Înainte de-a se lăsa noaptea, se vîri într-o pîlnie mare făcută de un obuz și împrejmuită de un meterez de nisip galben, pe care explozia îl zvîrlise din groapă. În fundul pîlniei era liniște și cald. Vîntul nu răzbea pînă acolo, ci abia foșnea printre firicelele de nisip, ce se năruiau în jos. De aci, stelele apăreau nefiresc de strălucitoare ; avea iluzia că atîrnă foarte aproape, deasupra capului său, și că ramura pletoasă a pinului ce se legăna sub ele era o mînă care ștergea și curăța într-una scînteietoarele lumini. Către dimineață se făcu frig. O burniță rece se așternu peste pădure, vîntul se schimbă și începu să bată dinspre nord, transformînd burnița în chiciură. Cînd lumina palidă și întîrziată a zorilor pătrunse în sfîrșit prin-

tre crengile copacilor, se aşternu o negură deasă, care apoi se destrămă încet, lăsînd totul în jur acoperit de o crustă de gheaţă, iar ramura pinului întinsă deasupra pîlniei de obuz nu mai părea o mînă ţinînd o cîrpă, ci un policandru fantastic, cu ţurţuri de cristal. Şi ţurţurii de cristal sunau încet şi rece, ori de cîte ori bătea vîntul.

După noaptea aceasta, Alexei se simţi mai slab decît oricînd. Nu mai încercă să mestece nici coajă de brad, din care avea întotdeauna o rezervă în sîn. Se ridică foarte anevoie, ca şi cum peste noapte trupul i se lipise de pămînt. Fără să-şi mai scuture de pe combinezon, din barbă şi din mustăţi ţurţurii de gheaţă, începu să se caţăre pe peretele pîlniei. Dar mîinile îi alunecau neputincioase pe nisipul care în timpul nopţii se acoperise de gheaţă. Încercă de nenumărate ori să se caţăre, dar tot de atîtea ori lunecă în jos. Şi de fiecare dată încercările lui erau tot mai slabe, tot mai nesigure. În cele din urmă se încredinţă cu groază că nu mai poate ieşi de acolo dacă nu este ajutat. Gîndul acesta îl sili să se mai caţăre odată pe peretele lunecos. După cîteva mişcări, puterile sleindu-i-se cu totul, alunecă în jos, istovit, răpus de oboseală.

„S-a isprăvit! Fie ce-o fi!"

Se făcu ghem pe fundul pîlniei, simţind în trup liniştea aceea înspăimîntătoare, care demobilizează şi paralizează voinţa. Scoase cu o mişcare domoală, din buzunarul tunicii, scrisorile boţite, dar nu mai avu puterea să le recitească. Despături celofanul cu fotografia în care fata cu rochia înflorată şedea pe iarbă în lunca numai flori. Zîmbi grav şi trist, ca şi cum ar fi întrebat-o: „E adevărat? Trebuie să ne luăm rămas bun?" şi tresări deodată, încremenind cu fotografia în mînă: undeva sus, deasupra pă-

durii, în văzduhul neguros și rece, i se păru că aude zgomotul care-i era atît de cunoscut.

Se trezi pe dată din toropeala grea. Sunetul nu avea nimic neobișnuit. Și era atît de slab, că nici auzul unei jivine nu l-ar fi deosebit de freamătul ritmic al pinilor cu vîrfurile înghețate. Dar Alexei îl auzea din ce în ce mai deslușit. După anumite șuierături ghici fără greș că era vorba de un „măgăruș", aidoma celui cu care zburase și el.

Huruitul motorului se apropia, creștea șuierător, devenea parcă o tînguire, cînd avionul se răsucea-n văzduh ; în cele din urmă, iată că sus, sus de tot, pe bolta sură, se arătă o cruciuliță care cînd parcă se topea în slavă, cînd răsărea din perdeaua cenușie a norilor. Deslușea acum și stelele roșii de pe aripile avionului. Iată-l făcînd un looping îndrăcit, chiar deasupra capului lui Alexei, iată-l întorcîndu-se și pornind înapoi. Curînd huruitul motorului amuți, înecat de foșnetul pădurii îmbrăcată în chiciură, care-și suna în bătaia vîntului zurgălăii de argint. Dar lui Alexei i se păru încă multă vreme că tot mai aude zgomotul acela subțire, șuierător.

Se închipui în cabina avionului. Într-o clipă, nici cît ai trage un fum dintr-o țigară, ar fi ajuns la aerodromu-i drag din pădure. Dar cine zbura oare ? Poate că Andrei Degtearenko decolase în zori într-o misiune de cercetare. Așa îi plăcea lui : să se cațăre sus de tot, cu nădejdea tainică de a întîlni un avion inamic... Degtearenko... avionul... băieții...

Simțindu-se cuprins de un nou val de energie, Alexei examină atent povîrnișurile înghețate ale pîlniei. Firește ! Chiar așa de-a dreptul nu te poți cățăra. Dar asta nu înseamnă să stai într-o rînă și s-aștepți moartea ! Scoase pumnalul din teacă și, cu lovituri slabe și rare, începu să spargă crusta de

gheață și să dea la o parte cu mîinile nisipul întărit, săpînd niște trepte.

Își rupse unghiile, își răni degetele, dar continua să mînuiască pumnalul cu o dîrzenie crescîndă. Pe urmă, sprijinindu-se în coate și în genunchi pe treptele asemănătoare unor gropițe, începu să suie încet, încet. Izbuti să ajungă pînă la parapetul de nisip. Încă o sforțare și s-ar fi rostogolit dincolo. Dar picioarele îi alunecară, se izbi cu obrazul de gheață și se prăbuși înapoi. Se lovise foarte tare. Însă în urechi îi stăruia încă huruitul motorului. Începu iar urcușul și iarăși lunecă. Atunci își revizui cu severitate lucrarea, se apucă să adîncească treptele, făcu marginile acelora de sus mai ieșite în afară și începu din nou să le urce, încordîndu-și cu multă chibzuință puterile tot mai vlăguite.

Cu o sforțare supremă urcă pe parapetul de nisip și se rostogoli de cealaltă parte a lui. Apoi începu din nou să se tîrască spre direcția în care dispăruse avionul și unde, sfîșiind negura care măcina zăpada și scînteind în cristalul promoroacei, se înălța soarele.

13

Însă acum îi era nespus de greu să se tîrască. Brațele care nu mai puteau îndura greutatea trupului se frîngeau istovite. În cîteva rînduri căzu cu fața în omătul topit. I se părea că pămîntul își mărise enorm puterea de atracție. Nu o mai putea birui. Simțea dorința de neînvins de a se culca și a se odihni puțin, măcar o jumătate de oră. Dar ceva nedeslușit îl mîna astăzi pe Alexei mereu înainte. Învinse oboseala care-i încătușa ființa și începu să se tîrască, să se tîrască într-una; cădea, se ridica din

nou și din nou pornea, nemaisimțind nici durerea, nici foamea, nemaivăzînd nimic în juru-i, nemaiauzind decît detunăturile canonadei și ale împușcăturilor.

Cînd mîinile nu mai voiră să-l susțină, încercă să se tîrască în coate. Îi era foarte greu. Atunci se lungi și, proptindu-și coatele în zăpadă, încercă să vină de-a rostogolul. Izbuti, îi era mai lesne să se rostogolească, neavînd nevoie de o sforțare prea mare. Numai că-l cuprindea ameteala, aproape la fiecare minut simțea că i se întunecă mintea și atunci era nevoit să se oprească și să stea nemișcat în zăpadă, așteptînd ca pămîntul, cerul, pădurea să înceteze de a se mai învîrti dimpreună cu el.

Pădurea devenea tot mai rară ; pe alocuri se arătau mici luminișuri, pleșuvite prin tăierea copacilor. Se vedeau în omăt pîrtii bătătorite. Alexei nu se mai gîndea dacă va reuși să ajungă pînă la ai săi ; știa doar că se va tîrî, se va rostogoli mereu, atîta vreme cît trupu-i va fi în stare să se miște. Cînd truda cumplită a mușchilor slăbiți îl silea să-și piardă cunoștința, o clipă, mîinile și trupul continuau să îndeplinească aceleași complicate mișcări și se rostogolea prin omăt înainte, spre răsărit, în direcția canonadei.

Nu-și mai amintea cum își petrecuse noaptea din ajun, nici cît drum parcursese tîrîș în ceasurile dimineții. Totul era cufundat într-o stare chinuitoare de subconștiență. Își aducea vag aminte, ca prin ceață, piedicile întîmpinate în cale : trunchiul auriu al unui pin doborît, din care se prelingea rășina chihlimbarie, o stivă de lemne, talașii, așchiile peste tot întîlnite și o buturugă ale cărei cercuri de pe suprafața retezată arătau vîrsta copacului.

Un sunet neobișnuit îl smulse din starea de toropeală, îl readuse la viață, îl sili să se oprească și să se ridice în capul oaselor, rotindu-și privirile în jur.

Se pomeni în mijlocul unei poiene mari, inundată de lumina soarelui, plină de o sumedenie de copaci doboriți, însă necurățați, și de stive de lemne. Soarele amiezii stătea sus, deasupra capului, în juru-i plutea o mireasmă puternică de rășină, de cetină încinsă și de zăpadă muiată de căldură, iar undeva în slăvi, deasupra pămîntului încă nedezgheţat, tremura argintiu viersul limpede ale ciocîrliei năpădită parcă de plăcerea că ea însăși își făurise cîntul.

Cuprins de presimțirea nelămurită a unei primejdii, Alexei cercetă împrejurimile. Se cunoștea că locul fusese defrișat de curînd, căci cetina pinilor doborîți nu avusese încă timp să se ofilească, să îngălbenească ; rășina, semănînd a miere, picura din ciolurile copacilor de curînd tăiați ; în aer plutea mirosul așchiilor verzi și al scoarței jilave, împrăștiate pretutindeni în jur. Operația era, va să zică, în toi. Poate că nemții își pregăteau aici lemnăria necesară pentru bordeie și lucrări de fortificații. Dacă lucrurile stăteau astfel, trebuia să se depărteze cît mai curînd, tăietorii putînd dintr-o clipă în alta să se înapoieze. Dar trupul lui era parcă împietrit, încătușat de o durere grea ca de plumb, neputincios să se clintească.

Să continue să se tîrască ? Instinctul care se dezvoltase în el de cînd trăia în pădure îl punea în gardă. Nu vedea nimic, nu, dar asemenea unei sălbăticiuni, simțea că cineva se ține după el, mereu, cu luare-aminte și cu perseverență. Cine îl urmărea ? În pădure era liniște, deasupra locului unde copacii zăceau la pămînt răsuna cîntul ciocîrliei, ghionoaia ciocănea înfundat, pițigoii se chemau supărați parcă, țișnind cînd ici, cînd colo, printre crengile aplecate ale pinilor doborîți. Și cu toate acestea, Alexei simțea cu întreaga-i ființă că este urmărit.

Trosni o creangă. Cînd întoarse capul, văzu cum în unduirile vinețiii ale brazilor tineri, care în adie-

rea vîntului își legănau vîrfurile creț, cîteva crengi trăiau parcă o viață proprie, neparticipînd la mișcarea celorlalte. Avu impresia că dinspre partea aceea aude șoptiri omenești, speriate. Și din nou, ca atunci cînd se întîlnise cu dulăul acela, Alexei simți că i se zbîrlește părul.

Smuci de la piept pistoletul plin de praf și rugină; ca să poată apăsa pe trăgaci trebui să se slujească de amîndouă mîinile. Cînd trăgaciul țăcăni, cineva făcu o săritură înapoi în desișul pinilor. Cîțiva puieți de brad își tremurară parcă vîrfurile, ca și cum ar fi fost izbite, apoi liniștea se așternu din nou.

„Ce-o fi? Dihanie, sau om?" gîndi Alexei și i se păru că și-n tufiș cineva rostise întrebător cuvîntul: „Un om?" Era o părere sau într-adevăr cineva glăsuise rusește în tufiș? Da, chiar rusește. La auzul graiului rusesc se simți cuprins deodată de o bucurie atît de năvalnică, încît fără a se mai gîndi dacă avea a face cu un prieten sau un vrăjmaș, scoase un strigăt triumfător și zvicni în picioare; însă în clipa următoare se prăvăli cu un geamăt, așa cum se prăbușește un copac retezat de sêcure, iar revolverul îi căzu în zăpadă.

14

După încercarea neizbutită de-a sări în picioare, Alexei își pierdu un moment cunoștința, dar același simțămînt al primejdiei apropiate îl readuse în fire. Nu încăpea îndoială că în desișul brădetului erau tăinuite ființe care-l spionau și-și vorbeau în șoaptă.

Se săltă în mîini, ridică din omăt revolverul și rămase și el la pîndă, ținînd arma lîngă pămînt. Primejdia gonise toropeala. Mintea îi era lucidă.

Cine erau oamenii aceia? Poate că niscai tăietori, pe care nemții îi mînaseră încoace spre a le procura lemne. Poate că niscai ruși, încercuiți ca și el și care căutau să străbată linia frontului, strecurîndu-se din spatele inamicului la ai lor. Ori erau poate niscai țărani de prin împrejurimi? Auzise doar destul de deslușit pe cineva rostind cuvîntul: „Un om?".

Pistoletul îi tremura în mîna înțepenită din cauza drumului pe care-l străbătuse tîrîndu-se. Dar Alexei era hotărît să dea lupta și să-și întrebuințeze cu folos cele trei cartușe ce-i mai rămăseseră.

Chiar în clipa aceea răsună din desiș un glas neliniștit de copil:

— Ei, cine ești? *Ferștei doici?*[1]

Ciudatele cuvinte îl siliră pe Alexei să-și ciulească urechile: de bună seamă le rostise un rus și, fapt neîndoielnic, un copil.

— Ce faci aici? strigă a doua voce, tot de copil.

— Dar voi cine sînteți? întrebă Alexei și tăcu, nedumerit că-și aude glasul sunînd atît de slab, de istovit.

Întrebarea lui pricinui o mare emoție dincolo de tufiș. Se auziră șușotiri îndelungi, iar cineva gesticula atît de tare, încît rămurelele brădetului se zbătură din nou.

— Ascultă, să nu ne îndrugi minciuni, să nu ne duci cu șoalda! Eu pe neamț îl cunosc chiar de la cinci verste, după duhoare. Ești *doici?*

— Dar voi cine sînteți?

— Ce te privește? Eu nu *ferștei*...

— Sînt rus.

— Minți... Să-i sară ochii cui minte, fripule?

— Sînt rus, aviator rus, m-au doborît nemții.

---

[1] Corect: *Verstehen sie Deutsch?* — Știi nemțește? (Germ.).

Alexei renunțase acum la orice prevedere. Se încredințase că dinapoia tufișului erau ruși, frați de-ai lui, sovietici. Nu-l învredniceau cu încrederea lor. Ce să-i faci, așa e războiul, trebuie să fii cu băgare de seamă. Simți pentru întiia oară, după atîta umblet chinuitor, că i se sleiseră cu desăvîrșire puterile, că nu mai era în stare să-și miște nici mîinile, nici picioarele și nici să se apere. Și lacrimile îi năpădiră obrazul negru și scofîlcit.

— Ia te uită la el că plînge! se auzi din nou de după tufiș. Ascultă, de ce plîngi?

— Fiindcă sînt rus, rus sînt de-ai voștri, aviator.

— De la ce aerodrom?

— Dar voi cine sînteți?

— Ce-ți pasă, răspunde!

— Sînt de la aerodromul Moncealovski; haide odată, ajutați-mă, arătați-vă! Ce dracu...

Șușotelile din tufiș deveniră acum și mai aprinse. Alexei auzea deslușit frînturi de vorbe:

— Zice că e de la Moncealovski... Poate c-o fi... Și plînge...

— Ascultă, aviatorule, auzi, aruncă naganul! strigă unul dintre copii. Auzi? Aruncă-l, altfel fugim de-aici!

Alexei aruncă pistolul într-o parte. Atunci desișul se desfăcu și doi băiețași se apropiară de el; pășeau bănuitori și curioși ca niște pițigoi, cel mai mare, slăbuț, cu ochi albaștri și părul bălai, cînepiu, ținînd în mînă un topor, gata să izbească la nevoie. Îl urma, pitindu-se în spatele lui și privind de după el, un băiețaș mai mic, cu părul roșu și fața pistruiată; mergea șoptind:

— Plînge. Nu zău, plînge! Și ce prăpădit e! Vai, ce prăpădit e!

Copilul mai mare se apropie de Alexei, ținînd încă toporul pregătit și cu o lovitură de picior îm-

pinse mai departe pistolul; era încălțat cu niște pîslari uriași, pesemne ai lui tat-su.

— Zici că ești aviator? Ai ceva acte? Ia arată.

— Cine e aici? Sînt ai noștri ori nemții? întrebă Alexei în șoaptă, zîmbind fără să vrea.

— De unde să știu eu? Crezi că mie-mi dă cineva raportul? Aici e pădure, răspunse cu diplomație cel mai vîrstnic.

Alexei fu nevoit să bage mîna în tunică și să scoată legitimația. Legitimația de ofițer, cu scoarțe roșii și cu stea, produse asupra copiilor un efect magic. Trăiau simțămîntul reîntoarcerii la vremea copilăriei pierdute sub ocupație, deoarece aveau în fața ochilor un aviator al lor, al dragei lor Armate Roșii.

— Sînt ai noștri, ai noștri! Au sosit de trei zile!

— Nene, nene, de ce ești dumneata atît de prăpădit?

— ...Să fi văzut ce păruială, ce scuturătură, ce trînteală le-au tras ai noștri! A fost aici o bătălie strașnică! Au ucis o grămadă.

— Și știi cum au luat-o la sănătoasa, care cu ce a putut!... Unul a legat o covată de hulube și așa a tulit-o. Sau să fi văzut cum doi răniți se țineau de coada calului, pe cînd al treilea stătea pe cal, călare ca un *fon-baron*... Da unde te-au doborît ei, nene?

Băieții continuară să vorbească ba de una, ba de alta, pe urmă se apucară de treabă. Distanța de aici, din sectorul de tăiere a lemnelor, pînă la prima așezare omenească era de vreo cinci kilometri. Alexei se simțea atît de istovit, încît nu mai putea să se întoarcă nici măcar pe spate. Săniuța cu care băieții veniseră după vreascuri la „parcela nemților" era prea mică și, pe de altă parte, copiii n-ar fi avut destulă putere ca să tragă prin zăpada

nebătătorită, fără pîrtii, o sanie cu un om într-însa. Cel mai mare dintre ei, Serionka, îi porunci fratelui său, Fedka, să fugă iute în sat și să vină cu oameni, în timp ce el rămase lîngă Alexei — să-l păzească, chipurile, de nemți, spunea el, dar în realitate pentru că încă nu-l credea pe cuvînt și gîndea: „Dracu știe? Frițul e șiret, poate să facă și pe mortul, și să-și facă rost și de acte"... Însă temerile se risipiră puțin cîte puțin, așa că dădu drumul vorbei.

Cu ochii pe jumătate închiși, Alexei moțăia pe cetina moale, încălzită de razele soarelui. Uneori asculta povestirea băiatului, alteori nu. În toropeala calmă care-i cuprinsese toată făptura, ajungeau la înțelegerea lui doar frînturi de cuvinte. Le auzea fără să le prindă sensul și se desfăta prin somn cu sunetele limbii materne, astfel că abia mai tîrziu cunoscu istoria nenorocirilor abătute asupra locuitorilor din satul Plavni.

Nemții se arătaseră în ținuturile acestea împădurite și pline de lacuri încă prin octombrie, cînd toamna poleia frunzișul îngălbenit al mestecenilor cu reflexe de incendiu, iar plopii erau cuprinși parcă de o văpaie roșie îngrijorătoare. În sectorul Plavni n-avusese loc nici o luptă.

La vreo treizeci de kilometri spre apus, coloanele nemțești, avînd în frunte o avangardă puternică de tancuri, distruseseră o unitate a Armatei Roșii, ai cărei ostași căzuseră pînă la unul pe pozițiile unei linii de apărare, fortificate în grabă; apoi ocolind satul Plavni și drumul principal, ele trecuseră pe lîngă un lac din pădure și se rostogoliseră năvalnic spre răsărit. Se îndreptau spre un nod mare de cale ferată, Bologoe, pentru ca, ocupîndu-l, să taie în două sectorul apărat de trupele Frontului de Vest și Nord-Vest. Aici, pe depărtatele căi de acces

ale orașului, cît ținuse vara și toamna, locuitorii regiunii Kalinin — orășeni și săteni, femei, bătrîni și adolescenți, oameni de toate vîrstele și de toate profesiunile — au săpat pămîntul, construind linii de apărare, zi și noapte, pe ploaie și pe arșiță, îndurînd chinul țînțarilor, umezeala bălților și a apei nesănătoase. Linia fortificată se întindea de la sud spre nord, pe o distanță de sute de kilometri, trecînd prin păduri și mlaștini, de-a lungul lacurilor, rîurilor și piraielor.

Multe amărăciuni au avut de îndurat constructorii acestor fortificații, dar munca lor nu a fost zadarnică. Nemții au străpuns în înaintarea lor cîteva centuri de apărare, însă au fost opriți în fața uneia din ultimele linii. Începură lupte locale de poziții. Neputînd să răzbată pînă la Bologoe, nemții se văzură nevoiți să-și mute centrul loviturii plănuite mai înspre sud și de aici să treacă la ofensivă.

Țăranii din satul Plavni, care își întregeau agonisita recoltei lor, sărăcăcioase din pricina terenului nisipos, îndeletnicindu-se cu pescuitul, ce era destul de îmbelșugat în lacurile de pădure, începuseră să se bucure că războiul i-a ocolit. La cererea nemților, îl botezară pe președintele colhozului „primar" și continuară să trăiască în artel, nădăjduind că neamțul nu va încălca veșnic pămîntul sovietic și că poate în pustietatea din Plavni urgia războiului îi va ocoli. Dar pe urmele nemților cu tunici verzui ca brotacul sosiră în mașini alți nemți în uniforme negre, avînd pe bonete un craniu și două oase încrucișate. Locuitorii satului Plavni primiră ordin ca în douăzeci și patru de ore să aleagă cincisprezece voluntari pentru a pleca la muncă în Germania. În caz contrar se vor abate asupra satului necazuri mari. Voluntarii trebuiau să se prezinte în izba de la bariera satului, unde se afla depozitul de pește al artelului și administrația, să aibă cu

ei cîte un schimb de rufe, o lingură, un cuțit, o furculiță și hrană pe zece zile. Dar termenul fixat trecu și nu se înfățișă nimeni. De altfel nemții în uniforme negre, avînd pare-se experiența trecutului, nici nu trăgeau nădejde că se va prezenta cineva. Prinseră și împușcară în fața sediului administrației colhoznice pe președintele colhozului, adică pe „primarul" satului, pe bătrîna educatoare a grădiniței de copii, Veronika Grigorievna, doi brigadieri colhoznici și vreo zece țărani care le căzuseră-n mînă. Porunciră să nu se îngroape cadavrele și declarară că întregul sat va avea aceeași soartă dacă voluntarii nu se înfățișează în termen de douăzeci și patru de ore la locul menționat în ordin.

Voluntarii nu se prezentară nici de data aceasta. Iar a doua zi dimineața, cînd nemții din *Sonderkommando S.S.*[1] se răspîndiră prin sat, izbele erau goale. Nu mai găsiră picior de om — nici tineri, nici bătrîni. Peste noapte, părăsindu-și casele și întregul avut agonisit de-a lungul anilor, ca și aproape toate vitele, oamenii dispărură fără urmă la adăpostul negurilor nopții, atît de opace prin partea locului. Tot satul, absolut tot, pînă la ultima făptură omenească, o luase din loc și se ascunsese în adîncul pădurii, la vreo optsprezece verste depărtare de vechile parcele de tăiere. După ce au săpat bordeie în pămînt, bărbații s-au dus la partizani, iar femeile și copiii rămaseră să trăiască tiriș-grăpiș, pînă la primăvară. Fasciștii din *Sonderkommando* au ars pînă în temelii satul răsculat, așa cum arseseră multe alte sate și cătune din acest raion, poreclit de nemți „zonă moartă".

— ...Tătîna-meu a fost președintele colhozului ; îi ziceau „primar", povestea Serionka, și cuvintele lui ajungeau la înțelegerea lui Alexei, ca de după un zid,

[1] Unitățile speciale S.S. (germ.).

așa că l-au omorît ; l-au omorît și pe fratele meu mai mare ; era invalid, fără mînă — și-a pierdut mîna la treierat. Da... șaisprezece oameni au omorît... I-am văzut eu cu ochii mei, ne-au mînat pe toți ca să-i vedem. Tata răcnea mereu și-i înjura pe nemți de mamă... „O să vedeți pe dracu pentru că ne omoriți, mama voastră !... striga el. O să vă facem să plîngeți cu lacrimi de sînge !" răcnea într-una.

Simțămintele ciudate se învălmășeau în sufletul aviatorului ascultînd istorisirea puiului de țăran cu păr bălai, cu ochii mari și triști, atît de trudiți. I se părea că plutește într-o ceață vîscoasă. Trupul sleit de încordarea supraomenească pe care o făcuse pînă atunci îi era prins în mrejele unei oboseli căreia nu i se putea împotrivi. Nu era în stare să-și mai miște nici măcar un deget și pur și simplu nu-și putea închipui cum abia acum două ceasuri înaintase încă prin pădure.

— Va să zică, voi trăiți în pădure ? îl întrebă cu glas stins pe băiat, dezmeticindu-se anevoie din toropeală.

— Se înțelege. Acum sîntem trei : eu, Fedka și mămuca. Am avut o surioară, Niușka, a murit astă-iarnă ; s-a umflat toată și a murit ; a mai murit și cel mic, așa că se cheamă că sîntem trei... Ce crezi ? Se mai înapoiază nemții ? Bunicul nostru, tatăl mămucăi — acum el este la noi președinte — spune că nu se mai întorc ! Că mortul de la groapă nu se mai întoarce ! Însă mămucăi îi este frică mereu și tot vrea să fugă ; zice : dacă se întorc iar ?... Uite, uite, vine bunicul cu Fedka !

La marginea pădurii, Fedka roșcovanul îl arăta pe Alexei unui bătrîn înalt, adus de spate, îmbrăcat c-un suman ferfenițit, țesut în casă și vopsit în coji de ceapă, încins cu o funie și purtînd o șapcă de ofițer neamț.

Bătrînul, moș Mihaila, cum îi spuneau copiii, era înalt de statură, uscățiv și gîrbovit de ani. Avea un chip senin, aducînd cu sfîntul Neculai zugrăvit de penelul stîngaci al unui iconar de țară. Ochii îi erau limpezi, și o barbă rară, mătăsoasă și argintie, i se răsfira pe piept. El îl înfășură pe Alexei într-un cojoc de oaie, cu petice bălțate, și-l ridică ușor, repetînd cu mirare naivă :

— Of, păcatele mele, bietul om, e ca fulgul ! Of, în ce hal ai ajuns ! Doamne-Dumnezeule ! Adevărat schelet ! Ce face războiul din oameni ! Vai, vai, vai și iar vai !

Cu grijă, ca pe un prunc nou-născut, îl culcă pe Alexei într-o sanie și-l legă cu niște hățuri de cînepă ; stătu o clipă pe gînduri, apoi își dezbrăcă sumanul, îl făcu sul și i-l puse sub cap. După aceea trecu în față, se vîri într-un fel de ham întocmit dintr-o pînză de sac, încercă hățurile saniei cu degetul și rosti : „Cu Dumnezeu înainte !" Porniră tustrei trăgînd sania prin omătul muiat de sore, ce se lipea de tălpici, scîrțîia ca făina de cartofi și luneca sub picioare.

15

Următoarele două-trei zile au fost pentru Alexei învăluite parcă într-o pîclă deasă, fierbinte, prin care zărea nelămurit și fantomatic întîmplările din juru-i. Realitatea se împletea cu nălucirea visurilor și abia după mult timp izbuti să restabilească în desfășurarea lor logică lanțul evenimentelor adevărate.

Satul fugar trăia într-un codru bătrîn de veacuri. Bordeiele, acoperite de zăpada care încă nu se topise și de un strat de cetină, nu puteau fi observate decît foarte greu la prima vedere. Fumul răzbătea din ele ca din pămînt. În ziua cînd Alexei sosise aici, vremea

era liniștită și umedă, trîmbele fumului se tîrau pe pămînt și el avu impresia că întreaga așezare fusese pradă unui incendiu pe cale de a se stinge atunci.

Populația sătucului — în majoritate femei, copii și cîțiva bătrîni — aflînd că Mihaila aduce din pădure un aviator sovietic, ivit acolo nu se știe de unde, și care, după spusele lui Fedka, semăna cu un adevărat schelet, ieși în întîmpinarea lui Alexei. Cînd „troica" înhămată la sanie se arătă printre copaci, femeile o înconjurară, alungîndu-i cu o pălmuță sau un ghiont după ceafă pe țîncii care li se învîrteau printre picioare, și porniră în alai, bocind, tînguindu-se și suspinînd. Toate aveau veșminte zdrențăroase și păreau la fel de bătrîne. Funinginea din bordeiele lipsite de hornuri se întipărise pe chipul lor. Și numai după scînteierea albă a dinților, în contrast cu obrazul înnegrit, le puteai deosebi pe femeile tinere de cele bătrîne.

— Muieri, zi-le muieri, și gata! Ce v-ați adunat! Ce-i aici? Teatru? Bîlci? se necăji Mihaila, oprindu-se cu iscusință în ham. Da mai astîmpărați-vă! Pentru numele Domnului, ce tot vă încurcați printre picioarele mele? Doamne, iartă-mă, parcă ați fi niște oi căpiate.

Iar din mulțime răzbătea pînă la Alexei glasul femeilor:

— Vai, uită-te la el! Un schelet și nimic mai mult! Nici nu mișcă! O mai fi trăind oare?

— E leșinat... Ce-o fi cu el? Vai, suratelor, tare-i slab, săracul!

Pe urmă iureșul exclamațiilor de uimire se domoli. Soarta aviatorului, soartă despre care ele nu știau nimic, dar care se vedea a fi cumplită, le impresionase pe femei și, în timp ce sania înainta încet spre satul subteran, se iscă între ele o sfadă: la cine să fie găzduit Alexei?

— Eu am un bordei uscat. Nisip mult pe jos. Și aer foarte curat... Am și o sobiță... căuta să convingă o femeie tînără, scundă, rotunjoară la trup, cu ochi strălucitori, care-i jucau în cap ca la un pui de negru.

— Sobiță !... Dar cîți trăiți acolo ? Numai duhoarea ar putea să omoare pe cineva !... Mihaila, adu-l la mine, băieții mei sînt cîteșitrei în Armata Roșie, și mai am și puțină făină, așa că o să-i fac niște turte !

— Nu, nu ! Duceți-l la mine că e loc destul... nu sîntem decît două... Tu adu turtele la mine, că totuna e unde le mănîncă. Și-l îngrijesc eu cu Ksiuha ; mai avem și o plătică înghețată și un șir de mînătărci uscate... Îi facem o ciorbuliță bună de pește, o supă de ciuperci...

— Păi da, că e în stare să se înfrupte din ciorbele tale ! Nu vezi că stă cu un picior în groapă ? Moș Mișa, adu-l la mine, avem vacă... lăptic !

Dar Mihaila tirî sania pînă la bordeiul lui, care se afla în mijlocul așezării subpămîntene.

...Alexei își aduce aminte : e culcat într-o văgăună mică, întunecoasă, sub pămînt ; o surcea de mesteacăn, înfiptă în perete, arde fumegînd ușor ; arde și trosnește, împroșcînd scîntei. La lumina ei vede o masă, înjghebată dintr-o ladă de explozibile nemțești și susținută de un stîlp înfipt în pămînt, iar alături niște bușteni retezați, servind de scaune, pe urmă, aplecată deasupra mesei, o femeie subțirică, îmbrobodită ca o bătrînă, cu o basma neagră. E Varvara, nora cea mai tînără a lui moș Mihaila. Vede și capul bătrînului încununat cu păr rar, argintiu.

Alexei zace pe o saltea vărgată, umplută cu paie. E învelit cu același cojoc de oaie, cu petice bălțate. Cojocul miroase plăcut a ceva acrișor, foarte cunoscut, a cămin omenesc. Și, deși îl doare tot trupul, de parcă ar fi fost bătut cu pietre, iar picioarele îi ard ca și cum ar avea pe tălpi cărămizi încinse, cît este de plăcut,

de bine să stai așa, în nemișcare, știind că nu-ți face nimeni nici un rău, că nu trebuie nici să te tîrîi, nici să cugeți, nici să te ferești!

Fumul din vatra zidită jos, într-un colț, se înalță în trîmbe albăstrii, vii, în necontenită mișcare, și Alexei are impresia că nu numai fumul, dar și capul argintiu al lui moș Mihaila, veșnic ocupat cu vreo treabă, veșnic meșterind ceva, și de asemenea făptura subțiratică a Variei se mișcă, se topesc, se destramă. Alexei închide ochii. Îi redeschide, trezit de un suflu de vînt rece, care dă năvală prin ușa căptușită cu o pătură, avînd pe ea vulturul negru nemțesc. Lîngă masă stă o femeie. Pune pe masă o trăistuță pe care o ține încă, nefiind hotărîtă dacă s-o ia înapoi sau s-o lase. Oftează și îi spune Varvarei:

— E griș... L-am tot păstrat încă dinainte de război, pentru Kostiunka al meu. Acum Kostiunka nu mai are nevoie de griș, nu mai are nevoie de nimic. Luați-l, fierbeți-l pentru oaspetele vostru. Grișul e bun pentru copii; este tocmai ce-i trebuie și lui.

Se întoarce și pășește încet spre ușă, lăsînd în urma ei o dîră de tristețe. Cineva aduce o plătică înghețată, altcineva niște turte, coapte pe pietrele vetrei și care împrăștie în bordei o aromă înțepătoare, de pîine caldă.

Vin Serionka și Fedea. Cu o mișcare domoală, cumpănită, de plugar bătrîn, Serionka își scoate din prag căciula și spune: „Bună ziua la toată lumea!", apoi pune pe masă două bucățele de zahăr, pe care sînt lipite firișoare de tutun și de tărîță.

— Vi le-a trimis mămuca. Zahărul îți dă sănătate, mîncați-l, glăsuiește el. Apoi adresîndu-se moșului, continuă cu seriozitate: Am mai fost pe-acolo, pe la casele arse; am mai dezgropat un ceaun... Și două hîrlețe, nu prea vătămate. Și un topor fără coadă... Le-am adus. Las' că prinde bine.

Iar Fedea, pitindu-şi capul în spatele fratelui său, se uită lacom la bucăţelele de zahăr de pe masă şi înghite zgomotos în sec.

Abia mult mai tîrziu, gîndindu-se la toate aceste întîmplări, Alexei a putut să preţuiască la dreapta lor valoare darurile pe care i le-au făcut oamenii din sătucul acela, unde în lunile de iarnă, aproape o treime din locuitori muriseră de foame, unde nu era familie care să nu fi îngropat o fiinţă sau două.

— E-eh, muierile, muierile! Sînt nepreţuite! Ascultă-mă, Alioha: femeia noastră rusă este nepreţuită! Numai să-i cîştigi inima, şi pînă şi sufletul şi-l dă pentru tine; aşa-i femeia noastră. Ce? N-am dreptate? glăsui moş Mihaila, primind darurile aduse pentru Alexei şi trebăluind veşnic la cîrpitul hăţurilor, la cusutul căpestrelor, la tălpuitul pîslarilor găuriţi. Şi-n muncă, frate Alioha, tot ea, muierea asta, ţine pasul cu noi bărbaţii, ba uneori — he-he! — o vezi că l-a şi întrecut pe bărbat la treabă! Numai că au o gură — o-of! — gură muierească! M-au năucit muierile dracului, m-au năucit de tot. Cînd a murit Anisia, mă cugetasem ca un om păcătos ce sînt: „Slavă ţie, Doamne, o să trăiesc şi eu liniştit!" Şi m-a pedepsit Dumnezeu. Bărbaţii noştri, toţi cîţi mai rămăseseră neluaţi în armată, au plecat de cînd cu nemţii, la partizani, aşa că am rămas eu, pentru păcatele mele mari, să fiu comandant peste muieri, ca un ţap între oi. Of-of-of!

În aşezarea din mijlocul pădurii, Alexei văzu multe lucruri care îl mişcară adînc. Nemţii îi jefuiseră pe locuitorii din Plavni de case, de avut, de inventar, de vite, de lucruşoarele gospodăriei, de straie, de tot ce agonisiseră prin trudă cîteva generaţii, oamenii vieţuiau acum în pădure, îndurau fel de fel de nenorociri şi necazuri, trăiau în frica veşnică de a fi descoperiţi de nemţi, flămînzeau, mureau, însă colhozul pe care fruntaşii satului îl înjghebaseră cu atîta trudă, în o

mie nouă sute treizeci, după șase luni de ceartă și discuții, nu se tărîmițase. Dimpotrivă, marile nenorociri ale războiului îi uniseră și mai strîns pe colhoznici. Pînă și bordeiele din pădure le săpaseră în colectiv și se așezaseră în ele, nu la voia întîmplării, ci pe brigăzi. Sarcinile de președinte le preluase moș Mihaila, înlocuindu-și ginerele ucis. Și el păstra cu sfințenie obiceiurile colhoznice, iar acum satul lor alungat în adîncul pădurii, tăinuit sub pămînt, se pregătea pe brigăzi și pe echipe în vederea muncilor de primăvară.

Țărăncile înfometate strînseră și vărsară într-un bordei al obștei toate semințele care le mai rămăseseră după fugă ; toate, pînă la cel din urmă bob. Prăsila vacilor scăpate la timp din mîna nemților deveni obiectul celor mai atente îngrijiri. Oamenii sufereau de foame, dar nu tăiau vitele obștei. Punîndu-și în joc viața, băieții mai răsăriți se încumetau să meargă pînă în satul lor pîrăduit de foc și dezgropau din cenușa vetrelor plugurile cu brăzdare înnegrite de flăcări. Celor aflate în stare mai bună le puseseră coarne de lemn și le întocmiseră niște hamuri din pînză de sac, pentru ca o dată cu venirea primăverii să se apuce de arătură, punînd vacile la plug. Brigăzi de femei prindeau cu rîndul pește în lacuri, astfel că toată iarna satul a avut hrana trebuitoare.

Deși moș Mihaila cîrtea împotriva „muierilor lui" și-și astupa urechile ori de cîte ori se luau la harță înveninată în bordeiul său, pentru anume lucruri gospodărești, pe care Alexei nu prea le înțelegea, deși uneori scos din sărite striga la ele cu voce pițigăiată, bătrînul le prețuia ; și deseori, cînd putea să găsească ascultare la cineva, ridica bucuros în slavă „partea muierească".

— Să vezi numai, Alioha, dragul meu, ce se întîmplă. Muierea, ea, din vecii vecilor, apără cu amîndouă mîinile bucățica de pîine. E adevărat ? Este. De

ce? Fiindcă-i zgîrcită? Nici pomeneală: îi e trebuincioasă fiecare bucăţică deoarece ea este aceea care hrăneşte copiii şi familia, căci, orice-ai zice, ea duce casa. Acum să vezi ce se întîmplă. Traiul nostru îl vezi şi tu: e numărată orice firmitură. Ce să-i faci: foamete! Şi să vezi ce s-a petrecut: cam prin ianuarie ne-am trezit cu nişte partizani; nu cu ai noştri, din sat, nu-u! Ai noştri, după cîte s-aude, luptă undeva pe lîngă Olenino; erau alţii, de pe unde-i drumul de fier. Bun! Au venit: „Murim de foame!" Şi ce crezi? A doua zi muierile noastre le-au umplut traistele cu merinde, măcar că ele aveau copilaşii atît de lihniţi, că nu se mai puteau ţine pe picioare... Hm! Ca să vezi! Uite, asta e povestea. Eu, dacă aş fi un comandant mare, îndată ce i-am goni pe nemţi mi-aş aduna cele mai bune oştiri, aş scoate o muiere în faţa frontului şi aş porunci ostaşilor să defileze pe dinaintea ei, pe dinaintea femeii ruse; să defileze şi să-i dea onorul!...

Alexei pirotea dulce, ascultînd sporovăiala moşului. Uneori, ascultîndu-l, se simţea îndemnat să scoată din buzunarul tunicii scrisorile şi fotografia fetei şi să i le arate, însă mîinile refuzau să se mişte, atît era de slab. Cu toate acestea, ori de cîte ori bătrînul se apuca să laude „partea muierească", lui Alexei i se părea că simte căldura acelor scrisori prin postavul tunicii.

Lîngă bătrîn, la aceeaşi masă, trebăluia şi nora lui, veşnic ocupată cu ceva; trebăluia îndemînatică şi tăcută. La început Alexei o asemuise cu o bătrînă, nevasta moşului, dar pe urmă văzu că are cel mult douăzeci-douăzeci şi doi de ani, că era subţiratică, mlădie în mişcări şi drăguţă; băgă de seamă că se uită la el cu o privire speriată, plină de nelinişte, că suspină şi înghite în sec, de parcă i-ar fi stat un nod în gît. Uneori, noaptea, cînd flacăra

aşchiei de mesteacăn se stingea, iar în bezna încărcată de fum a bordeiului începea să ţiriie, îngîndurat parcă, greierul pe care moş Mihaila îl găsise din întîmplare între ruinele pîrjolite ale satului şi pe care îl adusese aici, într-o mănuşă, o dată cu vasele înnegrite de foc, aşa, ca „să fie mai ca acasă", lui Alexei i se părea că aude pe cineva plîngînd încetişor, cu gura încleştată în pernă.

16

De trei zile se afla Alexei la moş Mihaila ; dimineaţa, bătrînul îi spuse cu un ton hotărît :

— Măi Alioha, păcatele mele, te-ai umplut de păduchi, parcă ai fi un gîndac de bălegar. Şi ţi-e greu să te scarpini. Uite ce e : am să-ţi fac o baie. Aud ? O baie, zic. Te scald şi-ţi mai moi ciolănaşele. După cîte ai îndurat tare-i bună o baie. Hm, ce părere ai ?

Şi se apucă să-i rostuiască scalda. Încinse atît de straşnic vatra din colţ că pietrele începură să pîriie cu zgomot. Undeva, afară, mai făcuse un foc pe care era pus un pietroi mare, tot pentru a se încinge — i se dădu lămurire lui Alexei. Varia aduse apă într-un ciubăr vechi. Pe pămînt fură aşternute paie gălbui ca aurul. După aceea moş Mihaila se dezbrăcă pînă la brîu, rămînînd numai în izmene, pregăti la repezeală leşie într-o cadă de lemn şi smulse dintr-o rogojină cîteva şuviţe de tei, care mai păstrau încă mireasma lunilor de vară. Cînd în bordei se făcu atît de cald că de pe tavan începură să picure stropi mari şi reci, bătrînul o zbughi afară, aduse pe o tablă de fier pietroiul înroşit ca para focului şi-l cufundă în ciubăr. Un nor gros de aburi zvîcni spre tavan şi apoi se împrăştie în rotocoale dantelate prin bordei. Nu se mai văzu nimic şi

Alexei simți numai cum îl dezbrăcau mîinile iscusite ale bătrînului.

Varia îl ajuta pe socrul său. Lepădase din pricina căldurii și scurta vătuită, și broboada. Cozile grele care nu puteau fi bănuite sub basmaua veche, ciuruită de găuri, se desfăcură și-i căzură pe umeri. Și așa, slăbuță, cu ochi mari, se transformă deodată dintr-o bătrînică într-o fată foarte tînără. Iar transformarea se produse atît de neașteptat, încît Alexei, care la început nu-i dăduse nici o atenție, se rușină de goliciunea lui.

— Ține-te bine, Alioha! Acu să mi te ții, prietene. Ai auzit poate că în Finlanda muierile se scaldă laolaltă cu bărbații în aceeași baie. Crezi cumva că nu-i adevărat? S-ar putea să fie și scorneli. Numai că ea, Varia, e acum, ca să zic așa, ca o soră de ocrotire lîngă un ostaș rănit. Da. Și nu se cade să-ți fie rușine de ea. Haide, Varia, ține-l nițeluș ca să-i scot cămașa; uite că a putrezit toată: abia o atingi și se rupe!

În clipa aceea Alexei văzu în ochii mari și întunecați ai tinerei femei o expresie de groază. Prin vălul tremurat al aburilor își zări trupul, pentru întîia oară după catastrofă. Pe paiele aurii de secară zăcea un schelet omenesc: pielea cafenie lipită de oase, rotulele genunchilor foarte proeminente, bazinul rotund, cu margini ascuțite, pîntecul supt, coastele ieșite în afară.

Bătrînul rostuia lîngă cada cu leșie. Cînd scoase șomoiogul pe care-l muiase în lichidul leșios și observă în negura fierbinte a aburului corpul lui Alexei, mîna lui încremeni în aer.

— Of, păcatele mele! Nu e de glumit cu betegșugul tău, Alioha! Aud? Zic: nu e de glumit. De bine, de rău, scăpași de nemți, însă nu știu dacă ai să scapi și de hîrca ceea cu coasa...

Deodată se răsti la Varia, care-l sprijinea pe Alexei de spate:

— Ce caști ochii la un bărbat gol, nerușinato! Ce-ți muști buzele? U-uf, zi-i muiere și pace... Neam de coțofene! Tu, Alexei, să nu te gindești la nimic rău. Noi, frățioare, nu te-om lăsa pentru nimic în lume să dai ortul popii. Te înzdrăvenim, să știi... Nici o grijă să n-ai!

Îndeminatic și cu luare-aminte, îl îmbăia pe Alexei ca pe un copil, îl spăla cu leșie, îl întorcea pe-o parte, îl clătea cu apă fierbinte și îl freca din nou, cu atîta nădejde, că pielea lui Alexei începu să scîrțiie sub apăsarea mîinilor.

Varia îl ajuta pe bătrîn în tăcere.

Degeaba se răstise moșul la ea. Nu se uita de loc la trupul înspăimîntător al bărbatului, numai piele și oase, care se lăsa neputincios în brațele ei. Căuta mereu să privească în altă parte și ori de cîte ori ochii ei zăreau, prin aburi, fără voie brațul sau piciorul lui Alexei, se aprindeau într-înșii licăririle groazei. I se părea că în fața sa se află nu aviatorul necunoscut, ivit, nu se știe cum, în bordeiul lor, ci Mișa al ei, că nu pe oaspetele neașteptat, ci pe bărbatul ei, cu care trăise numai o primăvară, pe flăcăul acela vînjos, cu pistrui mari, aprinși, pe obrazul alb, cu sprîncene blonde, cu mîini uriașe și puternice, îl aduseseră nemții în halul acesta: că trupul bicisnic și neputincios, care uneori părea fără suflare și pe care-l țineau brațele ei, era trupul lui Mișa. O cuprindea atunci o durere cumplită, simțea că-i vine amețeală și doar mușcîndu-și buzele izbutea să nu leșine...

...Mai tîrziu, Alexei stătea culcat pe salteaua vărgată și subțire, îmbrăcat cu o cămașă a lui moș Mihaila, lungă și peticită, dar moale și curată; o senzație de înviorare și prospețime îi învăluia

trupul. După baie, cînd aburul se trăsese afară pe ferestruia deschisă în tavan chiar deasupra vetrei, Varia îi dădu să bea ceai din frunză de merișor mirosind ușor a fum. Îl bău cu fărîmioare din bucățile de zahăr care i le aduseseră copiii și pe care Varia le spărsese mărunțel pe un crîmpei de coajă de mesteacăn. Pe urmă, adormi; dormi dus și pentru întîia oară netulburat de vise.

Îl treziră glasuri care discutau foarte tare. În bordei era aproape întuneric, surceaua de mesteacăn abia mai licărea. Și în întunericul plin de fum răsuna aspru vocea dogită de tenor al bătrînului:

— Parcă ai cu cine să te-nțelegi! Minte de muiere. Omul n-a pus în gură unspe zile în șir nici măcar un grăunte de mei, iar tu mi-aduci ouă tari, răscoapte. Păi, ouăle astea răscoapte pot să-l dea gata!... Aici, deodată, vocea moșului deveni rugătoare: Altceva i-ar trebui acum, nu ouă; știi ce, Vasilisa? Supă de găină! Da! Uite, așa ceva i-ar prinde bine! Asta l-ar mai înviora, i-ar da putere să trăiască. Ce-ar fi s-o tăiem pe Partizana ta? Ai?

Dar un glas de bătrînă, aspru și neplăcut, îl întrerupse înspăimîntat:

— Nu, nu ți-o dau, și nici să nu mi-o ceri, ghiavol bătrîn. Auzi! Să nu-mi mai pomenești de așa ceva. Hm, să mi-o tai pe Partizana!... Cică i-ar trebui o supă... O supșoară! Dar ia te uită cîte i s-au mai adus! Ca la nuntă! Hm, ce-i trece lui prin minte!

— O-of, Vasiliso! Să-ți fie rușine, Vasiliso, pentru astfel de vorbe muierești! tremură glasul dogit de tenor al bătrînului. Ai și tu doi copii pe front și bați cîmpii prostește! Se poate spune că omul pentru noi s-a nenorocit, și-a vărsat sîngele...

— N-am nevoie de sîngele lui! Are cine să-și verse sîngele pentru mine! Să nu-mi mai ceri; am zis că n-o dau, n-am s-o dau!

Silueta întunecată a unei bătrîne se strecură spre ușă și o deschise; atunci năvăli de afară lumina atît de puternică a unei zile de primăvară, încît Alexei, fără să vrea, închise ochii și gemu orbit de tăria luminii. Bătrînul se repezi la el:

— Ce, nu dormeai, Alioha? Auzișî cumva ce-am vorbit? Ai auzit? Să n-o judeci rău, dragul meu; să nu-i judeci rău vorbele. Vorbele sînt ca un fel de coajă, dar miezul, miezul e bun. Gîndești că n-a vrut să dăruiască o găină pentru tine? Nu-u, nu-u, Alioșa! Neamțul i-a omorît întreaga familie, și era o familie mare: vreo zece suflete. Băiatul ei mai mare e colonel. Și nemții au prins de veste că e vorba de familia unui colonel, și pe toți, într-un ceas, i-au omorît acolo, în rîpă; pe toți, afară de Vasilisa. Și le-a făcut praf gospodăria. E-eh, mare nenorocire să rămîi la anii ei singur cuc! Și din toată gospodăria pe care a avut-o nu i-a mai rămas, așadar, decît o găină. Tare șireată, găina asta, Alioșa; celelalte păsări, rațe, găini, nemții le-au prins încă din prima săptămînă, fiindcă pentru neamț pasărea e mîncarea cea mai de soi! Îi auzeai mereu: „Puica, găina, puica!" Ei, dar asta a scăpat. O artistă în toată puterea cuvîntului! Intră neamțul în curte, ea țuști! în pod și stă pitită acolo, nici nu suflă. Iar dacă venea unul de-ai noștri — se plimba de colo-colo, nu se mai ascundea. Dracu știe cum îi deosebea. Așa că, la urmă, a rămas ea singura găină în tot satul, iar pentru șiretenia asta a ei noi am botezat-o „Partizana".

Meresiev dormita cu ochii deschiși. Așa se obișnuise să doarmă în pădure.

Dar se pare că tăcerea lui îl neliniștea pe moș Mihaila. Bătrînul mai trebălui ceva prin bordei și reveni la tema dinainte:

— Să n-o judeci rău pe babă! Tu, prietene dragă, trebuie să-nțelegi: pînă de curînd ea a trăit ca un mesteacăn bătrîn în mijlocul pădurii, apărată de toate vînturile, iar acum stă ca o buturugă putredă, și atîta mîngîiere are: găina ei. Ce tot taci, Alioha? Ori ai adormit? Ei bine, dormi, dormi în tihnă.

Alexei dormea cu întreruperi. Îl acoperea cojocul care mirosea a acreală de pîine dospită, a casă veche țărănească, asculta țîrîitul odihnitor al greierului și nu-i venea să miște nici măcar un deget. Avea impresia că trupul lui n-are oase, că e umplut cu vată caldă, în care sîngele pulsează în zvîcniri. Picioarele-i zdrobite și umflate ardeau, simțea că o durere grea i le curmă parcă pe dinăuntru, dar nu putea să se întoarcă pe o parte, nici măcar să se clintească.

În starea de toropeală în care se afla, Alexei percepea fragmentar viața bordeiului, i se părea că ea nu este o realitate, ci alcătuiește un șir de imagini răzlețe dintr-un film fantastic.

Venise primăvara. Satul fugar trecea prin clipe grele. Oamenii mîntuiau ultimele merinde pe care izbutiseră să le îngroape sau să le dosească și pe care le dezgropau într-ascuns noaptea, din tainițele satului ars, cărîndu-le în pădure. Se dezgheța pămîntul. Bordeiele săpate în pripă „lăcrimau" și se năruiau. Linia frontului îi despărțea acum de bărbații care luptau ca partizani mai spre vest, în pădurile de la Olenino, și care înainte vreme, deși foarte rar și numai cîte unul, se mai abăteau prin satul subteran. Nu mai știau nimic despre ei. O nouă povară apăsa pe umerii femeilor. O dată cu primăvara care bătea la ușă, o dată cu topirea omătului trebuiau să se gîndească la semănături și la grădinile de zarzavaturi.

Umblau posomorîte și înrăite. Necontenit în bordeiul lui moș Mihaila izbucneau certuri gălăgioase, cu imputări de o parte și de alta, cu înșiruirea tuturor jignirilor recente sau din trecut, adevărate sau născocite. Se stîrnea uneori o larmă înfricoșătoare, dar era de ajuns ca bătrînul viclean să arunce în hărmălaia glasurilor de femei învrăjbite un cuvînt cît de neînsemnat cu privire la gospodăria obștească — dacă, spre pildă, n-ar fi timpul să trimită oameni în satul pîrjolit să vadă dacă s-a dezghețat pămîntul, sau dacă vîntul e prielnic vînturării semințelor pătrunse de umezeala grea a bordeiului — pentru ca sfada să amuțească numaidecît.

Într-o zi, moș Mihaila se înapoie acasă mulțumit și totodată îngîndurat. Adusese un firicel de iarbă și, așezîndu-l cu grijă în palma lui bătătorită de muncă, i-l arătă lui Alexei:

— Ai văzut? Vin de la ogor. Pămîntul s-a mai zbicit, iar semănăturile de toamnă se vestesc, slavă Domnului, bune. Este multă zăpadă. Dacă n-o s-o scoatem la capăt cu semănăturile de primăvară, tot o să avem o bucată de pîine de pe urma acelora de toamnă.

Țărăncile, în care firicelul de iarbă adus de moș Mihaila trezise nădejdi noi, începură să țipe, să facă zarvă ca un stol de stăncuțe. Și seara, moș Mihaila își freca mulțumit mîinile:

— Bună hotărîre au luat miniștrii mei cu plete. Ce părere ai, Alioha? O brigadă care, va să zică, duce vacile la pășunat, cam pe-acolo, știi, devale, unde pămîntul e-n paraginâ; acolo-i mai greu de arat. Și nici n-avem cu ce ara, că din toate vitele noastre n-au mai rămas decît șase. Brigada a doua a căpătat sus un teren mai zvîntat, acolo se poate lucra și cu sapa, și cu hîrletul. Nu-i nimic, așa ne lucrăm și grădinile de zarzavat. Cît privește a

treia, o să lucreze pe povîrniș, unde pămîntul e nisipos, bun pentru cartofi ; acolo munca brigăzii e ușoară de tot, așa că o să punem copiii și femeile mai slăbănoage ; pînă atunci te pomenești că ne vine ajutor de la guvernul nostru. Ei, și chiar dacă nu vine, nu e cine știe ce nenorocire ! Facem noi treaba și singuri, că doar n-o să lăsăm pămîntul nesemănat. Mulțumesc lui Dumnezeu că l-au alungat de-aici pe neamț ; acum din nou o să începem viața dinainte. Poporul nostru e zdravăn, o scoate la capăt, oricît ar fi de greu.

Multă vreme bătrînul nu putu s-adoarmă ; se tot răsucea pe paie, cînd pe o parte, cînd pe cealaltă, oftа, se scărpina de zor și gemea într-una : „Of, Doamne-Dumnezeule !" ; în cîteva rînduri coborî de pe laviță, se duse la găleata cu apă și bău zgomotos și lacom, cu înghițituri mari, ca un cal încins. Îa cele din urmă nu se mai putu stăpîni, scăpără cremenea și aprinse o surcea de mesteacăn, apoi îl atinse ușor pe Alexei, care stătea cu ochii deschiși într-o amețeală ca de plumb.

— Dormi, Alioha ? Uite, eu tot mă gîndesc. Da... E la noi, în satul nostru, în piață, un stejar ; da... Acu vreo treizeci de ani, tocmai cînd cu războiul pornit de țarul Nikolai, a căzut peste el trăsnetul și i-a retezat vîrful. Așa... însă el avea o rădăcină tare și era plin de vlagă. Și fiindcă nu mai putea să crească în sus, a scos niște crengi pe de lături și să-l vezi acu ce frunziș bogat are... Așa e și cu oamenii noștri din Plavni. Numai să ne încălzească sfîntul soare, să rodească pămîntul și să-i avem iarăși pe-ai noștri la conducere — atunci ai să vezi, frate Alioha, că peste vreo cinci ani am și făcut satul la loc și ne-am întors întru totul la starea dinainte. Da-da ! Noi, cei de aici, avem șapte vieți. Hehehe ! Tu să fii sănătos ! Da... și încă un lucru : să se isprăvească mai repede

cu războiul ăsta! Să-i zdrobim pe nemți și să ne apucăm de treburile noastre. Nu? Ce părere ai?

În noaptea aceea Alexei se simți rău de tot.

Baia moșului îi răscolise adînc măruntaiele și-l scosese din starea de sfîrșire, de amorțeală. Simți brusc, răbufnind cu o violență năprasnică și istovitoare, și oboseala supraomenească, și durerea din picioare. În somnolența în care căzuse și în delirul său se zbătea pe saltea, gemea, scrișnea din dinți, chema pe cineva, înjura, cerea, dar nimeni nu înțelegea ce.

Varvara îl veghe toată noaptea. Ședea cu picioarele aduse la gură și cu bărbia rezemată de genunchi, privindu-l îndurerată cu ochii ei mari, rotunzi și triști. Îi punea oblojeli cu apă rece cînd la cap, cînd pe piept, îi îndrepta cojocul pe care el îl tot arunca jos, și se gîndea la bărbatul ei, care era departe, purtat cine știe pe unde de vîntoasa războiului.

Bătrînul se sculă în zori. Se uită la Alexei, care nu mai vorbea — adormise — șopti ceva cu Varia și începu să se pregătească de drum. Trase peste pislari niște galoși mari de fabricație proprie, făcuți din pneuri de automobil, își strînse bine mijlocul cu un curmei de tei și luă un băț de ienupăr, lustruit de mult ce fusese întrebuințat; în drumurile lui bătrînul lua întotdeauna bățul cu el.

Plecă fără să-i spună o vorbă lui Alexei.

17

Meresiev zăcea bolnav, astfel că nu băgă de seamă dispariția gazdei. A doua zi cît fu ziua de lungă rămase fără cunoștință; își veni în fire abia a treia zi, cînd soarele era sus pe bolta cerului și cînd prin ferestruia din tavan pe unde ieșea fumul, în tot bor-

deiul, pînă la picioarele lui Alexei, se întindea o trîmbă luminoasă, compactă, de raze, care, străpungînd fumul albăstrui ce învăluia vatra, nu numai că nu împrăștia întunericul dinăuntru, ba, dimpotrivă, parcă îl îngroșa.

Bordeiul era gol. De afară, prin ușă, răzbătea vocea înăbușită și parcă răgușită a Variei. Pesemne că, îndeletnicindu-se cu vreo treabă, ea cînta un cîntec vechi, foarte răspîndit prin locurile acelea împădurite. Cîntecul amintea de o răchită tristă, singuratică, ce visa să se mute lîngă un stejar aflat undeva, departe, la fel de singuratic.

Alexei mai avusese și altădată prilejul să-l audă. Îl cîntau fetele venite în cîrduri vesele din satele apropiate, să curețe și să niveleze aerodromul. Îi plăcea melodia tărăgănată și nostalgică a cîntecului. Dar pare-se că pe atunci nu se gîndise la tîlcul cuvintelor care, în tumultul vieții de luptă, alunecau pe lîngă el fără să le priceapă sensul. Și iată că acum, cînd aceleași cuvinte erau rostite de buzele tinerei femei cu ochi mari, ele tălmăceau o simțire atît de adîncă și o durere atît de sfîșietoare, încît Alexei simți toată profunzimea melodiei și înțelese că Varia — răchita — tînjea după stejarul ei.

„...S-ajungă la stejar
Răchita nu putea
Și stingheră, sărmana,
De doru-i se stingea..."

cînta femeia și în glasul ei se simțea amarul lacrimilor sincere, iar cînd ea tăcu, Alexei și-o închipui stînd undeva afară, sub copacii inundați de soarele primăverii, cu ochii mari, rotunzi, triști și înlăcrimați. Simți o usturime în gîtlej și-l năpădi dorul să mai vadă o dată vechile răvașe știute aproape pe dinafară, pe care le ținea în buzunarul tunicii, să contemple fotografia fetei aceleia subțiratice așezate în

iarbă. Făcu o mișcare, cercînd să ajungă la tunică, dar mîna îi căzu neputincioasă. Și din nou toate din juru-i plutiră, înecate parcă în întunericul cenușiu, care se destrăma în rotocoale luminoase de curcubeu. Apoi, din bezna străpunsă parcă de sunete ascuțite, sfredelitoare, se desprinseră două voci: una a Variei, cealaltă, tot de femeie, de femeie bătrînă, cunoscută și ea. Glasurile vorbeau în șoaptă:

— Care va să zică, nu mănîncă?

— Nici pomeneală!... Ieri, chipurile, a ciugulit puțin, cît o păsărică, din turtițe, și i-a venit să verse. Mîncat se cheamă ăsta?! Lapte, da, mai soarbe din cînd în cînd. Îi dăm.

— Iacă, i-am adus puțină supșoară. Poate că o să-i placă sufletelului lui.

— Mătușă Vasilisa, exclamă Varia, nu cumva...

— Da, da, o supă de găină... Ce te miri? Trezește-l, poate că o mînca.

Și mai înainte ca Alexei, care auzise vorbele ca prin vis, să apuce să deschidă ochii, Varia, plină de bucurie, îl zgîlțîi zdravăn, fără cruțare.

— Leksei Petrovici, Leksei Petrovici, trezește-te! Tușa Vasilisa ți-a adus supă de găină. Ci scoal' odată!

Surceaua de mesteacăn, înfiptă în perete, lîngă ușă, ardea trosnind. În lumina ei fumegîndă, pilpîitoare, Alexei văzu o bătrînică gîrbovă, cu fața zbîrcită și mohorîtă și cu un nas lung. Își făcea de lucru cu o boccea mare, așezată pe masă; desfăcu învelitoarea de pînză, dădu la o parte o basma veche și o hîrtie și scoase la iveală un ceaunel din care năvăli în bordei o aromă atît de îmbietoare, de supă de găină, că Alexei simți crampe în stomacul lihnit.

Obrazul zbîrcit al Vasilisei păstra aceeași expresie aspră și mohorîtă.

— Iacă, nu-ți fie cu supărare, ți-am adus niște supă; cu voia lui Dumnezeu, poate că te-o-ntrema.

Și atunci Alexei își aduse aminte de povestea tristă a familiei băbuței, precum și de istoria cu găina poreclită „Partizana" ; totul — și bătrîna, și Varia, și ceaunelul care aburea atît de ademenitor pe masă — se topi într-o pîclă de lacrimi, prin care deslușea ochii severi ai bătrînei privindu-l plini de milă și duioșie.

— Mulțumesc, mătușă ! atît putu să-i spună bătrînei în clipa cînd ea se îndrepta spre ușă.

Și-o auzi din prag :

— N-ai pentru ce. De ce să-mi mulțumești ? Și al meu luptă pe front. Poate că i-o da și lui cineva o supă de găină. Mănîncă sănătos și fă-te bine !

— Mătușă, mătușă ! zvîcni Alexei către ea, dar mîinile Variei îl ținură și-l culcară la loc în așternut.

— Culcă-te, culcă-te ! Sau mai bine mănîncă... Îi aduse în loc de farfurie un capac vechi de aluminiu de la o gamelă nemțească, din care se răspîndea aburul gras, ispititor, al supei ; tînăra femeie își ținea capul aplecat într-o parte, poate pentru a tăinui o lacrimă venită fără voie. Ia de mănîncă, mănîncă !

— Dar unde-i moș Mihaila ?

— A plecat... S-a dus cu treburi, să caute raionul. N-o să vină curînd. Dar dumneata mănîncă, haide, ia mănîncă !

Și Alexei văzu în apropierea obrazului său o lingură mare, înnegrită de vreme, cu marginile știrbe, plină de supă gălbuie cum e chihlimbarul.

Chiar de la primele înghițituri se trezi în el o poftă ca de fiară flămîndă, o poftă ce-i dădea crampe, dureri în pîntece, însă nu-și îngădui să mănînce decît zece linguri și cîteva fire de carne albă, moale. Și cu toate că stomacul îi cerea hrană mereu, stăruitor, Alexei împinse hotărît supa deoparte, știind că în halul în care se afla, prea multă mîncare ar putea să fie otravă.

Supa băbuței făcu minuni. După ce mîncă, adormi, nu se prăbuși în leșin, nu, ci se cufundă într-un somn adînc, întăritor. După ce se trezi, mîncă și adormi din nou, și nimic, nici fumul din vatră, nici vorba femeilor, nici atingerea mîinilor Variei, care, temîndu-se că poate a murit, se tot apleca asupra-i să asculte dacă-i mai bate inima, nu izbuti să-l deștepte din somn.

Trăia, respira adînc și egal. Dormi tot restul zilei, și toată noaptea continuă să doarmă atît de adînc, încît părea că nici o putere din lume n-ar fi în stare să-i strice somnul.

Dar în faptul zilei, printre celelalte sunete care umpleau pădurea, se desprinse undeva, foarte departe și abia deslușit, un zgomot monoton, ca un gungurit de porumbel. Alexei tresări și, încordat ca o strună, înălță capul de pe pernă.

O senzație de bucurie sălbatică, de nestăpînit, se ridică din adîncul ființei sale. Încremeni pe loc și ochii îi scînteiară. Trosneau în vatră pietrele încinse, țîrîia arare greierul obosit de cîntarea de peste noapte, se auzea deasupra bordeiului freamătul rar, domol al bătrînilor pini și chiar răpăitul repetat, apăsat al dezghețului de dincolo de ușă. Dar toate aceste zgomote erau dominate de un zumzet cadențat, în care Alexei recunoscu huruitul avionului „U-2". Uneori sunetul se apropia și devenea tot mai intens, alteori se auzea mai slab, dar fără să se îndepărteze. Respirația i se opri. Era clar că avionul se afla undeva prin apropiere și se rotea pe deasupra pădurii, fie cercetînd ceva, fie căutîndu-și un loc pentru aterizare.

— Varia, Varia! strigă Alexei, încercînd să se ridice în coate.

Dar Varia nu era lîngă el. De afară se auzeau glasurile agitate ale femeilor și pași ce se apropiau în

fugă. Se petrecea ceva. Ușa bordeiului se crăpă o clipă și în prag apăru chipul pistruiat al lui Fedea.

— Tușă Varia! Tușă Varia! chemă băiețașul și adăugă cu sufletul la gură: Zboară... Se rotește... Se rotește peste noi.

Dispăru mai înainte ca Alexei să-i fi putut pune vreo întrebare.

Cu o sforțare, Alexei se ridică în capul oaselor. Simțea în tot trupul bătăile inimii, sîngele pulsînd febril, zvicnindu-i în timple și în picioarele-i bolnave. Numără turele pe care le făcea avionul, una, două, trei, după care căzu pe saltea, doborît de emoție, prăbușit năprasnic, impetuos, în somnul atotputernic și tămăduitor.

Îl trezi o voce tînără de bas care duruia agitată și pe care ar fi putut s-o recunoască dintr-o mie. O voce ca asta nu avea în regimentul de vînătoare decît comandantul escadrilei, Andrei Degtearenko.

Deschise ochii, avînd impresia că încă mai doarme și că îi apare în vis fața aceea lată, aspră, cu umerii obrajilor proeminenți, cioplită, ai fi zis, de un meșter, dar încă nefrecată cu șmirghel sau șlefuită cu un ciob de sticlă, fața colțuroasă și blîndă a prietenului său, cu cicatricea vînătă de pe frunte, cu ochii de culoare deschisă, umbriți de gene tot atît de spelbe — „ca de porc", spuneau aceia care nu-l iubeau pe Andrei. Ochii albaștri ai lui Andrei scrutau nedumeriți întunericul plin de fum al bordeiului.

— Să-ți văd trofeul, moșule! durui Degtearenko.

Năluca nu se destrăma. Era într-adevăr Degtearenko, deși părea cu totul de necrezut ca prietenul său să-l fi descoperit aici, în sătucul subpămîntean din inima pădurii. Stătea în fața lui Alexei, mare, lat în umeri, descheiat la guler, așa cum îi era obiceiul. Ținea în mînă, pe lîngă casca de care erau prinse căștile de radio, cîteva pachețele și pungi. Flacăra

opaițului îl lumina din spate. Părul lui blond, tuns scurt și țepos ca peria, strălucea aidoma unui nimb în jurul capului.

În spatele lui Degtearenko stătea moș Mihaila, cu obrazul palid, foarte istovit, și cu emoția întipărită în ochii săi holbați, iar alături de el, infirmiera Lenocika, o făptură cu mutrișoară obrăznicuță, cu nasul cîrn, privind în întuneric curioasă ca o mică sălbăticiune. Fata ținea la subsuoară o trusă de pînză groasă cu semnul crucii roșii, iar la piept strîngea niște flori ciudate.

Tăceau toți. Andrei Degtearenko se uita nedumerit în juru-i, orbit probabil de întuneric. În vreo două rînduri privirea lui alunecă indiferentă peste chipul lui Alexei, care nici el nu se putea obișnui cu ivirea neașteptată a prietenului său și se tot temea să nu fie o nălucire datorită delirului.

— Da uite-l, Doamne iartă-mă, uite-l aici, culcat! șopti Varia, trăgînd cojocul de pe Meresiev.

Degtearenko își mai plimbă o dată privirea nedumerită peste obrazul lui Alexei.

— Andrei! rosti Meresiev, silindu-se să se salte în coate.

Aviatorul îl privea cu nedumerire, cu o spaimă abia ascunsă.

— Andrei, nu mă recunoști? șopti Meresiev, simțindu-se străbătut de fiori.

Încă o clipă, aviatorul se uită la scheletul viu de dinainte-i, cu pielea neagră, carbonizată parcă, străduindu-se să descopere fața veselă a prietenului său, și deodată recunoscu în ochii acestuia, ochi neasemuit de mari, aproape rotunzi, privirea cunoscută, dîrză și luminoasă a lui Meresiev. Întinse mîinile. Casca de aviator îi căzu jos, iar după ea căzură pungulițele și pachețelele din care se rostogoliră mere, portocale și prăjituri.

— Leoșka, tu ? Glasul aviatorului deveni duios, genele lungi și spelbe se împreunară. Leoșka, Leoșka ! Cuprinse în brațe trupul bolnav, ușor ca de copil, și-l lipi de piept, ca pe un prunc, repetînd într-una : Leoșa, Leoșa, prietene !

Îl depărtă o clipă, uitîndu-se cu dragoste la Alexei, mai de la distanță, ca și cum ar fi vrut să se încredințeze că era într-adevăr el, prietenul lui, apoi din nou îl lipi de piept.

— Ce-i cu tine, Leoșka, fir-ar să fie al naibii !

Varia și infirmiera căutau să desprindă trupul pe jumătate mort din îmbrățișarea lui de urs.

— Dar lăsați-l odată, pentru numele lui Dumnezeu, abia mai suflă ! se supără Varia.

— Doar știți că emoția îi face rău, lăsați-l doar ! Puneți-l jos ! turuia infirmiera, în a cărei vorbă se auzea des cuvîntul „doar".

În cele din urmă, încredințîndu-se de-a binelea că omul îmbătrînit și ușor ca fulgul era chiar Alexei Meresiev, tovarășul de luptă și prietenul lui, pe care ei, la regiment, îl îngropaseră de mult, aviatorul se apucă cu mîinile de cap și scoase un urlet sălbatic de triumf, apoi îl prinse din nou de umeri pe Alexei și, privind în ochii negri ce scînteiau veseli în adîncul întunecos al orbitelor, răcni :

— Trăiește ! Maică sfîntă ! Trăiește, să fiu al naibii ! Dar unde mi-ai fost atîta timp ? Unde mi-ai fost ?

Însă infirmiera asta durdulie, comică și cîrnă, pe care toată lumea din regiment o numea, neluînd în seamă gradul ei de locotenent, uneori Lenocika, alteori „infirmieră în științele medicale", așa cum, spre nenorocul ei, se prezentase cîndva șefilor, Lenocika cea veselă, gata oricînd să rîdă și să cînte, îndrăgostită de toți locotenenții deodată, îl dădu, severă și autoritară, la o parte pe aviatorul dezlănțuit :

— Tovarășe căpitan, doar lăsați-l odată pe bolnav în pace!

Aruncînd pe masă buchetul de flori pentru care aseară se făcuse un zbor pînă în capitala regiunii, dar care acum se dovedea atît de inutil, infirmiera deschise trusa de pînză cu semnul crucii roșii și se apucă serios să examineze bolnavul. Degetele plinuțe ale fetei alergau agile pe picioarele lui Alexei, pe care îl întreba mereu:

— Doare? Dar aici? Dar aici?

Pentru întîia oară își examina și Alexei, cu atenție, picioarele. Labele lor erau monstruos de umflate și se înnegriseră. Orice atingere provoca o durere care-i străbătea trupul ca un curent electric. Dar ceea ce mai ales nu-i plăcea Lenocikăi, după cît se vedea, era faptul că vîrfurile degetelor se înnegriseră și-și pierduseră cu desăvîrșire sensibilitatea.

Moș Mihaila și Degtearenko ședeau la masă. Trăseseră cîteva înghițituri din bidonul aviatorului, iar acum discutau cu aprindere; moș Mihaila îi povestea — pare-se, nu pentru întîia oară — cu vocea sa întretăiată, de tenor:

— Care va să zică, așa a fost: l-au găsit copilașii noștri în pădure, în parcela de tăiere. Nemții au tăiat acolo pădurea pentru adăposturile lor. Fata mea, adică mama copiilor, îi minase pe băieți după vreascuri. Acolo ei au dat cu ochii de el. Eh, ce minunăție o mai fi și asta? Întîi, li s-a părut că e un urs. Care va să zică, e împușcat și de-aia se rostogolește așa. Cît pe-aci să fugă, dar i-a oprit curiozitatea: voiau să vadă ce fel de urs o fi și de ce se dă de-a dura așa. Aha! Așa... Se uită, care va să zică, la el, și-l văd că se tot rostogolește de pe o parte pe alta și geme.

— Cum așa „se rostogolește"? îl întrebă Degtearenko neîncrezător și-i întinse moșului tabachera. Fumezi?

Bătrînul luă din tabacheră o țigară, scoase din buzunar un petic de ziar împăturit cu băgare de seamă, rupse din el un colțișor, scutură tutunul din țigară și răsucindu-și o altă țigară o aprinse și începu să pufăie cu plăcere din ea.

— Cum nu, fumăm, adică ne afumăm. Așa! Numai că atîta vreme cît i-am avut pe nemți aici, n-am mai văzut tutun. Am fumat mușchi și frunză uscată de laptele cucului, da!... Cum se rostogolea — asta să-l întrebi dumneata pe el. Eu n-am văzut. Băieții spun că se rostogolea așa, de pe burtă pe spate, de pe spate iar pe burtă; care va să zică nu mai avea putere să se tîrască prin zăpadă; nu-l vezi cum e?

Degtearenko încerca mereu să sară în picioare și să-și vadă prietenul, lîngă care trebăluiau femeile, învelindu-l în păturile cazone cenușii pe care le adusese infirmiera.

— Dumneata, drăguță, stai jos, stai, înfășatul nu-i treaba noastră, a bărbaților. Mai bine ascultă și bagă de seamă să raportezi comandanților voștri, care or fi... Ăsta-i om în stare să facă fapte mărețe! Îl vezi cum e! De o săptămînă întreagă îl îngrijim dimpreună cu tot colhozul, fără ca el să se poată mișca măcar. Dar atunci, la ananghie, și-a adunat toate puterile și s-a tîrît prin păduri și prin mlaștini! Puțini oameni sînt în stare de așa ceva. Nici chiar sfinții părinți din cărțile sfinților n-au săvîrșit astfel de fapte. Nici pomeneală. Parcă e cine știe ce scofală să stai în vîrful unui stîlp? Nu zic bine? Așa! Ascultă, flăcăule, ascultă! Bătrînul se plecă la urechea lui Degtearenko, gîdilîndu-l cu bărbuța-i moale și pufoasă: Numai că am o temere: să nu cumva să moară. Ce zici? De nemți a scăpat el, dar de ea, de hîrca, cine

poate să-l scape? E numai oase și nu înțeleg cum de-a fost în stare să se tirască. Nici vorbă că tare-l mai trăgea ața la ai lui. Și cînd aiurează, o ține lanț: aerodrom și iar aerodrom, și mai spune fel de fel de vorbe și despre una... Olia. Aveți voi acolo pe careva cu numele ăsta, ori i-o fi nevastă? Mă auzi, zburătorule? Mă auzi? U-u!...

Dar Degtearenko nu-l mai auzea. El se silea să-și închipuie cum se tîrîse omul acesta, tovarășul lui, care la regiment era un flăcău ca toți ceilalți, cum se tîrîse zi și noapte prin zăpadă, cu picioarele zdrobite sau degerate, prin omătul moale, afînat, prin păduri și mlaștini, sleit de puteri; cum se tîrîse și se rostogolise, numai pentru a scăpa de dușman și a ajunge la ai săi. Meseria de pilot de vînătoare îl deprinsese pe Degtearenko cu primejdia. Aruncîndu-se în luptă aeriană, el nu se gîndea niciodată la moarte, ba chiar simțea o emoție deosebită, o bucurie... Dar așa... singur în pădure...

— Cînd l-ați găsit?

— Cînd? Mișcîndu-și buzele, bătrînul mai luă o țigară din tabacheră, scutură tutunul din ea într-un petic de ziar și începu să-și răsucească o țigară. Cînd oare? Păi, a fost în sîmbăta dinainte de lăsata-secului. Va să zică, acum o săptămînă.

Aviatorul socoti în gînd și înțelese că Alexei se tîrîse în starea în care se afla timp de optsprezece zile. Să se tîrască astfel un om rănit, fără hrană, fapta părea pur și simplu de necrezut.

— Eh, îți mulțumesc, moșule! Aviatorul îl îmbrățișă și-l strînse pe bătrîn cu putere la piept. Mulțumesc, frate!

— N-ai de ce, n-ai de ce să-mi mulțumești! Ia te uită: mulțumesc! Ce, eu sînt un străin, un venetic? Aha! Poate că tu ești de altă părere? și bătrînul o repezi, oțărît, pe noră-sa, care rămăsese în atitudinea

de totdeauna a femeii necăjite : dusă pe gînduri, cu obrazul proptit în palmă : Hai şi strînge asta de pe jos, căscato ! Uite cum se risipesc atîtea bunătăţi !... „Mulţumesc", hm !

Lenocika terminase în răstimp bandajarea lui Meresiev.

— Nu e nimic, doar nu e nimic, tovarăşe locotenent-major, îi dădea ea cu gura, iar cuvintele pe care le rostea căzeau mărunte şi repezi ca boabele de mazăre. La Moscova doar o să vă pună pe picioare în doi timpi şi trei mişcări ! Doar Moscova e oraş, nu glumă ! Doar acolo se fac bine oamenii răniţi mai grav decît dumneavoastră !...

Din veselia nefirească a infirmierei, din felul cum ea repeta mereu că Meresiev va fi vindecat în „doi timpi şi trei mişcări", Degtearenko pricepu că examenul a dat rezultate destul de triste, şi că prietenul lui stă cam prost. „Ce tot pălăvrăgeşte, coţofana ?" gîndi el înciudat, cu privirea la „infirmiera în ştiinţele medicale". De altfel, pe fata asta nimeni din regiment n-o lua în serios, spunîndu-se în glumă că ea aplică tratamente izbutite numai în dragoste, iar gîndul acesta îl mai linişti puţin pe Degtearenko.

Învelit în păturile din care i se vedea numai capul, Alexei îi părea lui Degtearenko mumia unui faraon din manualul de istorie antică. Aviatorul mîngîie cu palma lui latră obrajii prietenului, acoperiţi cu păr roşcat şi aspru.

— Nu-i nimic, Leoşka ! Te vindecă doctorii ! Avem ordin să te ducem chiar azi la Moscova într-un spital straşnic. Serios, sînt acolo numai profesori ! Cît despre surori — aci Degtearenko îşi pocni degetele şi-i făcu cu ochiul lui Alexei, uitîndu-se la Lenocika — ele şi pe morţi îi înviază. O să mai zburăm noi împreună ! Aci Degtearenko se surprinse vorbind şi el la fel ca Lenocika, cu o voioşie prefăcută, artificială

și își simți umezite degetele mîinii cu care mîngîiase chipul prietenului său. Ei, unde-i targa? Să-l ducem, ce mai încoa-încolo?! porunci supărat.

Ajutați de bătrîn, îl culcară cu grijă pe Alexei pe targă. Varia adunase și legase într-o bocceluță lucrușoarele lui.

— Stai! o opri Alexei cînd ea vru să-i pună în boccea și pumnalul de S.S.-ist pe care în multe rînduri gospodărosul moș Mihaila îl curățase și-l ascuțise, încercîndu-i cu degetul tăișul. Ia-l dumneata, moșule, ca amintire din partea mea.

— Mulțumesc, Alioha, mulțumesc! Bun oțel, ia te uită! Și scrie ceva pe el, dar pesemne că nu în limba noastră. Întinse către Degtearenko pumnalul.

— *„Alles für Deutschland"*, „Totul pentru Germania", traduse Degtearenko inscripția de pe lamă.

— „Totul pentru Germania", repetă Alexei, aducîndu-și aminte cum ajunsese în stăpînirea pumnalului.

— Haide, moșule, apucă de targă! strigă Degtearenko, înhămîndu-se între brațele din față ale brancardei.

Targa porni, legănîndu-se, și ieși anevoie pe ușa îngustă a bordeiului, năruind pămîntul pereților.

Lumea care se îmbulzise acolo pentru a-l petrece pe omul găsit în pădure năvăli afară după targă. Rămase în casă numai Varia. Ea îndreptă fără grabă surceaua de mesteacăn, apoi se apropie de salteaua vărgată care păstra încă forma unui trup omenesc, și-și purtă mîna peste ea, mîngîind-o parcă. Privirea i se opri la florile de pe masă, uitate în graba plecării. Erau cîteva crenguțe de liliac crescut în seră, palide și firave, ca și obrazul locuitorilor acestui sat, după iarna petrecută în bordeiele jilave și reci. Femeia luă cu o mișcare domoală buchetul, trase în

piept mireasma lui suavă, abia simțită în aerul înăbușitor din pricina fumului și a funinginei, dar atît de gingașă, de primăvăratică, și se prăbuși pe patul de scînduri plîngînd cu bocet muieresc.

18

Întreaga populație a satului Plavni ieșise să-l conducă pe neașteptatul ei oaspete. Avionul rămăsese dincolo de pădure, pe gheața unui lac mic, prelung, gheață care, deși puțintel topită pe margini, era încă rezistentă și netedă. Nici un drum nu ducea într-acolo. O potecuță pe care bătrînul Mihaila, Degtearenko și Lenocika o bătătoriseră cu vreun ceas înainte, mergea de-a dreptul prin zăpada afinată și zgrunțuroasă. Acum, pe potecuță dăduse buzna tot satul în frunte cu Serionka cel grav și cu Fedea care se entuziasma de toate cîte se întîmplaseră. Folosindu-se de dreptul de vechi prieten — el, cel dintîi, îl descoperise pe aviator în pădure — Serionka pășea cuminte și apăsat în fața tărgii, căutînd să nu-și piardă din picioare, prin zăpadă, pîslarii uriași, moșteniți de la tatăl său, ucis de nemți ; din cînd în cînd, autoritar, țipa la băieții îmbrăcați în zdrențe, cu figuri înnegrite de fum și cu dinți sclipitori. Degtearenko și bătrînul duceau targa, potrivindu-și pasul, iar Lenocika alerga alături prin omăt, cînd așezîndu-i lui Alexei pătura, cînd acoperindu-i capul cu fularul ei. În spatele Lenocikăi se grămădeau femei, fetișcane și babe. Mulțimea vuia înăbușit.

În prima clipă, lumina orbitoare, răsfrîntă de zăpadă, și albastrul zilei de primăvară îi luară lui Alexei vederea. Clipi din ochi și simți că este cît pe-aci să-și piardă cunoștința. Deschizînd puțin cîte puțin pleoapele, își deprinse ochii cu lumina și începu să

privească în juru-i. Avea în fața sa privelișteа satului subteran.

Jur împrejur, cît puteai cuprinde cu ochii, bătrînul codru se înălța aidoma unui zid. Vîrfurile copacilor aproape că se împreunau deasupra capului. Din pricina crengilor, printre care lumina soarelui se strecura anevoie, stăruia jos penumbra. În pădure creșteau tot soiul de copaci. Coloanele albe ale mestecenilor, încă golașe, ale căror vîrfuri păreau niște trîmbe vinețiu încremenite în văzduh, se învecinau cu trunchiurile aurii ale pinilor, iar printre ele, ici-colo, se arătau triunghiurile întunecate ale brazilor.

Bordeiele fuseseră săpate la rădăcina copacilor care le fereau de privirea dușmanului din văzduh și de pe pămînt, acolo unde omătul era bătătorit de sute de picioare. Pe ramurile brazilor seculari se uscau scutece de copii, pe crengile pinilor tineri se zvîntau oale și ulcele de pămînt, răsturnate cu gura în jos, iar sub un brad bătrîn de pe al cărui trunchi atîrna ca niște bărbi mușchiul cărunt, jos lîngă tulpina lui vînjoasă, între rădăcini, unde după toate legile firii s-ar fi cuvenit să fie bîrlogul unei jivine sălbatice, ședea o păpușă veche, făcută din cîrpe, soioasă, cu figura turtită și prietenoasă, desenată cu un creion chimic.

Mulțimea se mișca domol, urmînd targa, pe „ulița" căptușită cu mușchiul pădurii.

Dînd de aerul de afară, Alexei se simți la început cuprins de o bucurie instinctivă, animalică, dar curînd ea făcu loc unei triștețі plăcute, calme.

Lenocika îi șterse lacrimile și, tălmăcindu-le în felul ei, porunci celor care duceau targa să meargă mai încet.

— Nu, nu, mai repede, mergeți mai repede! se împotrivi Meresiev.

Și așa i se părea că merg prea încet. Începuse să se teamă că din cauza aceasta nu va mai putea să

plece, că avionul trimis de la Moscova își va lua zborul fără să-l mai aștepte și că nu va ajunge astăzi în clinica aceea salvatoare. Durerea pricinuită de mersul zorit al celor ce-l purtau îl silea să geamă înăbușit, și totuși repeta într-una: „Mai repede, vă rog mai repede!" Îi grăbea, deși îl auzea pe moș Mihaila gîfîind, îl vedea lunecînd și poticnindu-se. Două femei îl înlocuiră pe bătrînul care acum tropăia alături de targă, cu pași iuți și mărunți; Lenocika mergea pe partea cealaltă. Ștergîndu-și de nădușeală cu șapca lui ofițerească chelia, fața vînătă, stacojie de oboseală, și grumazul plin de zbîrcituri, moșul mormăia mulțumit:

— Îi vezi cum aleargă? Se grăbesc!... Ai dreptate, Leoșa, zău că ai dreptate să te grăbești! Dacă omul se grăbește, înseamnă că e tare viața din el... copilule găsit, dragul moșului. Sau vrei să zici că nu-i așa? Să ai grijă să ne scrii din spital, auzi? Ține minte adresa: Regiunea Kalinin, raionul Bologovo, viitorul sat Plavni. Aud? Viitorul? Dacă am zis bine? N-avea nici o grijă, ajunge răvașul pînă la noi; e bună adresa!

Cînd targa fu ridicată în avion și Alexei simți mirosul cunoscut, înțepător, al benzinei de aviație, îl cuprinse din nou un val de bucurie nestăpînită. Cineva trase peste el cupola de celuloid, astfel că nu mai văzu cum lumea care-l petrecuse făcea semne cu mîna, cum o bătrînică mărunță și năsoasă, care, îmbrobodită în șalul ei cenușiu, semăna cu o cioară, biruindu-și frica și vîntul stîrnit de elice, se strecură pînă la Degtearenko, urcat între timp în cabină, și-i întinse bocceluța cu găina rămasă; nu văzu cum moș Mihaila, preocupat, dădea tîrcoale avionului, strigînd la muieri și alungînd copiii, cum curentul elicei îi smulsese moșului șapca, rostogolind-o de-a dura pe gheață; rămînînd în capul gol, chelia-i

sclipitoare și părul argintiu și rar, răsfirat de vînt, îl făceau să semene cu sfîntul Neculai, pictat de penelul naiv al unui iconar de țară. Stătea așa, fluturîndu-și brațul în urma avionului care gonea pe gheață — el, singurul bărbat în gloata pestriță de muieri.

Decolînd, Degtearenko zbură cu băgare de seamă pe deasupra capetelor mulțimii care-i condusese, apoi o luă de-a lungul lacului, încet, jos de tot, cît pe-aci să atingă gheața cu schiurile trenului de aterizare, adăpostindu-se pe după malul înalt și abrupt, și dispăru dinapoia unei insule împădurite. De data asta, el, năzdrăvanul regimentului, pe care, cînd se făcea analiza luptei, comandantul îl dojenea deseori pentru exces de îndrăzneală în aer, zbura cu luare-aminte, mai mult furișîndu-se pe lîngă pămînt și peste albia apelor, ascunzîndu-se după malurile lacului. Alexei nu vedea și n-auzea nimic. Mirosul atît de drag de benzină și ulei, senzația de fericire a zborului îl făcură să-și piardă cunoștința. Nu-și reveni decît pe aerodrom, în clipa cînd targa era scoasă pentru a fi îmbarcată pe bordul unui avion sanitar rapid, care tocmai sosise de la Moscova.

19

Ajunse pe aerodromul lui drag, în dîrdora unei zile de zbor, cu programul încărcat pînă la refuz, cum de altfel erau toate zilele în această primăvară a războiului.

Vuietul motoarelor nu contenea o clipă. Escadrila, care ateriza pentru refacerea plinului de benzină și muniții, era înlocuită în aer cu alta, cu a treia. Începînd cu piloții și terminînd cu șoferii de la cisternele de carburanți și cu magazionerii, oamenii abia se mai țineau pe picioare de oboseală. Șeful statului-major

își pierduse glasul strigînd, iar acum nu mai scotea din gîtlej decît niște hîrîituri pițigăiate.

Cu toate preocupările lor multiple, cu toată încordarea de care erau stăpîniți, toți trăiau în ziua aceea numai cu gîndul la apropiata sosire a lui Meresiev.

— L-au adus? strigau piloții adresîndu-se de departe mecanicilor, în vuietul motorului, înainte ca avionul să ajungă la boxa lui.

— Ce se-aude cu el? se interesau „regii benzinei" în timp ce-și trăgeau autocisternele lîngă rezervoarele îngropate în pămînt.

Stăteau într-una cu urechea la pîndă să prindă dacă nu cumva, undeva, deasupra pădurii, se aude zumzetul cunoscut al avionului sanitar.

Cînd Alexei își veni în fire pe targa legănată în ritmul pașilor, văzu o mulțime de figuri cunoscute, strînse cerc în jurul lui. Deschise de-a binelea ochii. Prin mulțime trecu un freamăt de bucurie. Recunoscu aproape de tot, lîngă targă, chipul tînăr și grav al comandantului de regiment cu un zîmbet stăpînit în colțul gurii, alături de obrazul lătăreț, roșcovan și asudat al șefului de stat-major. Deosebi și fața albă, rotundă și grăsulie a comandantului B.D.A. [1], pe care Alexei nu-l putea suferi din cauza formalismului și zgîrceniei lui. Cîte chipuri cunoscute! Targa e purtată de lunganul Iura, care încearcă zadarnic să se întoarcă spre a-l vedea pe Alexei și de aceea se poticnește la fiecare pas. Alături de el aleargă o fată cu părul roșu — sergent la stațiunea de meteorologie. Înainte vreme, lui Alexei i se păruse că ea nu-l poate suferi, nu știa de ce, că de aceea se și străduia să nu dea ochi cu el și-l privea totdeauna pe furiș, cu o uitătură ciudată. O poreclise în glumă „sergentul meteorologic". Lîngă ea gonește cu pași mărunți

[1] Batalionul de deservire a aerodromului.

pilotul Kukuşkin, un omuleţ mic de stat, cu o faţă antipatică, gălbejită, pe care nu-l simpatizează nimeni din escadrilă pentru firea lui arţăgoasă. Zîmbea şi el, căutînd să-şi potrivească mersul cu pasul gigantic al lui Iura. Meresiev îşi aduce deodată aminte cum înainte de ultimul zbor, într-un cerc de tovarăşi, îşi bătuse joc de Kukuşkin pentru o datorie neplătită; fusese sigur că omul acesta duşmănos n-o să-l ierte niciodată. Şi uite-l, acum fuge alături de targa lui, sprijinind-o cu băgare de seamă şi dînd fără milă ghionţi în dreapta şi-n stînga, ca să-l ferească de zguduituri.

Niciodată Alexei nu şi-ar fi putut închipui că are atît de mulţi prieteni. Aşadar, iată în ce împrejurări se cunosc oamenii! Şi-i păru rău pentru „sergentul meteorologic" care, nu ştia de ce, se temea de el. Se simţi vinovat faţă de comandantul B.D.A. despre a cărui zgîrcenie răspîndise în divizie atîtea glume şi anecdote, şi-i venea să-i ceară iertare lui Kukuşkin şi să le spună băieţilor că omul nu e de loc atît de antipatic şi certăreţ. Alexei avea simţămîntul că, după toate chinurile pe care le-a îndurat, nimerise în sfîrşit în familia lui, unde toţi se bucurau sincer că-l văd.

Îl purtau cu băgare de seamă peste cîmp, spre avionul sanitar, argintiu, camuflat în marginea unui cring de mesteceni goleşi, unde mecanicii încercau să pornească motorul răcit al „sanitarului" cu ajutorul unui amortizor de cauciuc.

— Tovarăşe maior, spuse deodată Meresiev, adresîndu-se comandantului de regiment şi căutînd să rostească cuvinte cît se poate de tare şi de hotărît.

Comandantul, potrivit obiceiului său, schiţă un zîmbet enigmatic şi se aplecă spre el, fără să scoată o vorbă.

— Tovarășe maior... dați-mi voie să nu plec la Moscova, rămîn mai bine aici, cu dumneavoastră...

Comandantul își smulse casca din cap, căci îl împiedica să audă.

— Nu-i nevoie să merg la Moscova, vreau să rămîn aici, la batalionul sanitar.

Maiorul își scoase mănușa îmblănită, dibui sub pătură mîna lui Alexei și i-o strînse.

— Ciudat mai ești! Dar dumneata ai nevoie de un tratament serios.

Alexei clătină din cap. Se simțea bine și liniștit. Nici nenumăratele peripeții prin care trecuse, nici durerea din picioare nu i se mai păreau atît de cumplite.

— Ce vrea? întrebă cu glas răgușit șeful statului-major.

— Se roagă să-l lăsăm aici, cu noi, răspunse comandantul zîmbind.

De data asta zîmbetul lui nu mai era enigmatic, ca de obicei, ci părea cald și trist.

— Prostii! Romantism bun pentru *Pionerskaia Pravda*, mormăi șeful statului-major. I se face cinstea să i se trimită avionul de la Moscova, din ordinul personal al comandantului de armată, iar el — poftim!...

Meresiev ar fi voit să răspundă că nu-i de fel romantic, că pur și simplu e convins că aici, în mediul drag și apropiat lui, în cortul batalionului sanitar, unde mai stătuse cîndva cîteva zile, pentru o luxație la picior după o aterizare forțată cu un avion lovit de inamic, se va întrema mult mai grabnic decît în condițiile de confort ale clinicii de la Moscova. Își alesese și cuvintele ca să-i răspundă cît mai usturător șefului de stat-major, dar nu mai avu timp.

Sirena urlă sfîșietor. Fețele tuturor deveniră deodată îngrijorate și grave. Maiorul dădu cîteva or-

dine scurte, și oamenii se împrăștiară îndată ca furnicile : unii alergară spre avioanele mascate la liziera pădurii, alții, spre bordeiul punctului de comandă, înălțat ca o moviliță în marginea aerodromului, iar alții, spre autovehiculele ascunse în crîng. Alexei văzu proiectîndu-se pe bolta senină a cerului dîra alburie a unei rachete cu mai multe focuri, care peste o clipă începu să se destrame încet în aer. „Atac aerian !" pricepu el. Inima începu să-i bată cu putere, nările îi zvîcniră și simți în trupu-i slăbit fiorii reci care-l străbăteau ori de cîte ori se afla în fața unei primejdii. Lenocika, mecanicul Iura și „sergentul meteorologic", neavînd nici o misiune în zarva încordată a alarmei aeriene ce cuprinsese aerodromul, apucară cîteșitrei targa și o rupseră la fugă, sforțîndu-se bineînțeles să păstreze cadența, dar fără să izbutească din cauza emoției ; se îndreptară spre marginea cea mai apropiată a pădurii.

Alexei gemu ; însoțitorii lui încetiniră pasul. Însă în depărtare tunurile antiaeriene automate începură să detune. Patrule de avioane porniră să ruleze spre pista de decolare, ridicîndu-se unul după altul în aer. Dar pe lîngă zgomotul bine cunoscut al avioanelor proprii, Alexei deosebi venind dinspre pădure un vuiet inegal și unduitor, la auzul căruia mușchii i se încordară, făcîndu-se ghem ; iar el, omul neputincios, țintuit de targă, avu deodată simțămîntul că se află în cabina avionului de vînătoare, zburînd, ca un ogar care adulmecă vînatul, în întîmpinarea inamicului.

Targa nu încăpu în adăpostul strîmt. Cînd Iura și fetele, cuprinși de grijă, voiră să-l coboare pe brațe în adăpost, Alexei se împotrivi, cerîndu-le să-l lase pe targă, în umbra unui mesteacăn gros din marginea pădurii. Acolo, culcat sub mesteacăn, el fu martorul evenimentelor care se desfășurară vertiginos sub ochii lui, ca într-un coșmar. Piloții au arareori prilejul

să urmărească o luptă aeriană de pe pămînt. Meresiev, care de la începutul războiului zburase mereu în aviația de luptă, nu avusese ocazia să vadă o bătălie aeriană de la sol. Și iată că acum, el, omul deprins cu iuțeala fulgerătoare a încăierărilor aeriene, privea mirat cît de încetă și cît de puțin înspăimîntătoare pare de aici lupta, cît de tărăgănate sînt mișcările bătrînilor „măgărușî" cu botul turtit și cît de inofensiv răsună de sus țăcănitul mitralierelor lor, care seamănă cu un zgomot foarte familiar, casnic, ce amintește parcă huruitul unei mașini de cusut sau poate foșnetul de pînză sfîșiată.

Douăsprezece avioane nemțești de bombardament ocoliră aerodromul dintr-o parte, în formație de cocor, pierzîndu-se în razele orbitoare ale soarelui ridicat sus pe cer. De acolo, de după norii cu marginile învăpăiate de te dureau ochii dacă-i priveai, răzbătea zumzetul de bondari al bombardierelor. Mai înfiorător era lătratul și zvîcnetul tunurilor antiaeriene automate din crîng. Caierele exploziilor se împrăștiau în văzduh așijderea semințelor zburătoare de păpădie, iar pe cer nu vedeai altceva decît sclipirile rare ale avioanelor de vînătoare.

Doar vuietul bondarilor gigantici întrerupea tot mai des foșnetul de pînză sfîșiată : hrr, hrr, hrr ! În strălucirea razelor de soare se desfășura o luptă aeriană, invizibilă de pe pămînt. Dar această luptă semăna atît de puțin cu ceea ce vedea cel care participa la o încăierare aeriană și părea atît de neînsemnată, atît de puțin interesantă, încît Alexei o urmărea cu liniște deplină.

Nu se sperie nici în clipa cînd din înălțime răsună un șuierat ascuțit, sfredelitor, mereu crescînd, și cînd, asemenea unor picături negre, scuturate de pe o pensulă, bombele porniră ciorchine una după alta în jos,

mărindu-se cu o iuțeală amețitoare; își înălță doar puțin capul, ca să vadă unde vor cădea.

În schimb, purtarea „sergentului meteorologic" îl uimi nespus de mult. Cînd șuieratul ascuțit al bombelor ajunse la tonul cel mai înalt, fata, care pînă atunci stătuse adăpostită pînă la briu în tranșee și, după obiceiul ei de totdeauna, îl privea pe furiș, zvîcni brusc afară, și alergînd pînă la targă se prăbuși peste ea, acoperindu-l pe aviator cu trupul ei, tremurînd toată de frică și de emoție.

O clipă, el văzu aproape de tot, lîngă ochii lui, fața-i copilăroasă, arsă de soare, cu buzele puțin umflate și cu năsucul cîrn și jupuit. Apoi o explozie răsună undeva în pădure. Și îndată se auziră mai aproape, a doua, a treia, a patra. A cincea bubui atît de tare, că pămîntul gemu cutremurîndu-se, iar cununa bogată a mesteacănului sub care zăcea Alexei căzu retezată de o schijă. Alexei zări încă o dată înaintea ochilor chipul palid și desfigurat de groază al fetei, simți pe față atingerea obrazului ei răcoros și în pauza scurtă dintre două explozii buzele fetei șoptiră tremurătoare, înnebunite de spaimă:

— Dragul meu... Dragul meu!...

O nouă ploaie de bombe cutremură pămîntul. Deasupra aerodromului se ridicară, detunînd spre cer, coloanele exploziilor, ca și cum din pămînt ar fi țîșnit un șir de copaci, ale căror cununi s-ar fi desfăcut larg într-o clipă, ca apoi să se prăvălească cu zgomot și să se împrăștie, prefăcute în bulgări de pămînt înghețat, lăsînd în aer un fum usturător și cenușiu, cu miros de usturoi.

Cînd fumul se mai risipi, în jur se așternu din nou liniștea. Zgomotele luptei aeriene răzbăteau acum, abia auzit, de undeva din dosul pădurii. Fata sărise îndată în picioare. Obrajii ei, pînă atunci acoperiți de o paloare verzuie, deveniseră stacojii; rușinată

pînă la lacrimi și fără să se uite la Alexei, își tot cerea iertare îngăimînd:

— Nu v-am lovit? Vai, Doamne, ce proastă, ce proastă sînt! Vă rog să mă iertați.

— Degeaba te mai căiești acum, mormăi Iura, căruia îi era rușine că nu el, ci fetișcana de la stațiunea meteorologică îl acoperise cu trupul ei pe prietenul său.

Își scutură bombănind combinezonul, se scărpină în ceafă și clătină din cap privind mesteacănul retezat de schijă, pe trunchiul căruia se prelingea din ce în ce mai abundent o sevă strălucie. Seva copacului rănit se scurgea scînteind peste coaja acoperită de mușchi și picura pe pămînt, curată, limpede ca lacrima.

— Priviți, ia priviți, plînge mesteacănul! spuse Lenocika, care nici în clipa aceea de primejdie nu-și pierduse aerul șăgalnic și totodată veșnic mirat.

— Cum să nu plîngă! răspunse Iura posomorît. Ei, spectacolul s-a terminat, hai să-l ducem. „Sanitarul" o fi scăpat oare? Nu cumva i-o fi ars și lui o lovitură?

— Primăvara... rosti Meresiev, uitîndu-se la trunchiul rănit al mesteacănului, la seva lui limpede ce scînteia în bătaia soarelui, scurgîndu-se pe pămînt în picuri deși, apoi la „sergentul meteorologic", fata aceea cu năsucul cîrn, îmbrăcată într-o manta prea mare pentru ea, și pe care Alexei nici măcar nu știa cum o cheamă.

În timp ce-l duceau tustrei spre avion — Iura înainte, cele două fete în spate — trecînd peste pîlniile încă fumegînde ale exploziilor, Alexei, curios, se tot uita pe furiș la mîna mică dar robustă, care, ieșind din mîneca aspră a mantalei, ținea strîns targa. Ce-i cu ea? Poate că vorbele pe care le auzise ieși-

seră fără voie din gura ei, în clipa aceea de înfricoşare.

În ziua aceea, atît de însemnată pentru Alexei Meresiev, el avu prilejul să fie martor al unui alt eveniment. Ajunseseră aproape de avionul argintiu, cu cruce roşie pe aripi şi pe fuselaj ; Alexei tocmai îl urmărea pe mecanicul de bord care dădea tîrcoale avionului, clătinînd din cap şi cercetînd dacă aparatul n-a fost cumva avariat de schije sau de suflul puternic al exploziei, cînd vînătorii începură să vină pe rînd la aterizare. Avioanele ţîşneau din spatele pădurii şi, alunecînd în jos fără să mai facă obişnuitul tur de pistă, aterizau şi se îndreptau din mers spre marginea pădurii, la boxele lor.

Curînd, cerul se linişti deplin. Aerodromul se goli. În văzduh amuţi huruitul motoarelor. Dar lîngă punctul de comandă tot se mai aflau cîţiva oameni care scrutau cerul cu palmele streaşină la ochi pentru a se apăra de soare.

— Numărul „nouă" n-a sosit. Kukuşkin a rămas pe undeva, comunică Iura.

Alexei îşi aduse aminte de faţa cît pumnul de mică a lui Kukuşkin, de expresia veşnic înveninată şi arţăgoasă a acestuia şi parcă îl văzu cu cîtă grijă ajutase azi la transportarea tărgii. Să-i fi venit oare şi lui rîndul ? Gîndul acesta, atît de obişnuit pentru aviatorii cuprinşi de frigurile luptei, îl cutremură pe Alexei acum, cînd se simţea exclus din viaţa aerodromului. Tocmai în clipa aceea, sus, în văzduh, răsună un huruit de motor. Iura sări în sus de bucurie

— El este !

Printre oamenii adunaţi lîngă punctul de comandă se produse un freamăt de nelinişte. Se întîmplase ceva ciudat. „Nouă" nu ateriza ; făcu un ocol larg în jurul aerodromului, iar cînd trecu pe deasupra lui Alexei, acesta constată că-i lipseşte o parte din aripă

și, ceea ce era și mai îngrozitor, din fuselaj nu se mai vedea decît o singură „jambă". Rachetele roșii străpunseră văzduhul una după alta. Kukușkin trecu din nou la verticala lor. Avionul lui aducea acum cu o pasăre care se rotește deasupra cuibului distrus, neștiind unde să se așeze. Începuse al treilea tur de pistă.

— Acum o să sară, benzina e pe sfîrșite, zboară cu scuipat, murmură Iura, uitîndu-se la ceas.

În astfel de cazuri, cînd aterizarea devenea cu neputință, pilotul era autorizat ca, luînd înălțime, să se arunce cu parașuta. Pesemne că „nouă" primise un astfel de ordin de pe sol. Dar avionul continua îndărătnic să se rotească.

Iura se uita mereu cînd la ceas, cînd la avion. În clipa cînd i se păru că motorul își încetinează mersul, se lăsă pe vine și întoarse îngrozit capul. Nu cumva o fi crezînd că poate să salveze avionul! „Ci sări, sări odată!" își spuneau în gînd cei de jos.

De pe aerodrom se desprinse lin, ridicîndu-se în aer, un avion de vînătoare, purtînd numărul unu. Avionul se avîntă în văzduh și chiar de la prima trecere se apropie cu dibăcie de numărul nouă, care era avariat. După stilul iscusit și calm al manevrei, Alexei îl recunoscu pe comandantul regimentului. Bănuind că lui Kukușkin i s-a defectat legătura prin radio sau poate că pilotul s-a zăpăcit, comandantul se apropie de el, își legănă aripile, semnalizîndu-i „fă ca mine", apoi se depărtă puțin și începu să ia înălțime. Îi ordonase să se retragă undeva mai departe și să sară din avion. Dar chiar în clipa aceea Kukușkin reduse motorul și se îndreptă spre aterizare. Avionul cu aripa ruptă trecu pe deasupra lui Alexei, coborînd vertiginos spre pămînt. Iată-l că se apleacă brusc spre stînga, aproape de suprafața so-

lului, lăsîndu-şi greutatea pe „piciorul" teafăr, fuge puţin pe o singură roată, micşorîndu-şi viteza, apoi atinge pămîntul cu vîrful aripei sănătoase şi începe să se răsucească în jurul axului său, împroşcînd nori uriaşi de zăpadă.

În ultimul moment, avionul nu se mai zări de loc. Cînd pulberea omătului se mai potoli, pe pămînt, lîngă avionul aplecat într-o parte, se văzu o pată neagră în zăpadă. Oamenii începură să alerge spre punctul acela negru. Sunînd din claxon, trecu în plină viteză camioneta sanitară.

„A salvat avionul, a salvat avionul! Bravo, Kukuşkin! De cînd a devenit el atît de îndeminatic?" gîndi Meresiev, imobilizat pe targă, încercînd un simţămînt de invidie faţă de tovarăşul său.

Ar fi vrut şi el să alerge acolo, unde, în zăpadă, zăcea omuleţul acela pe care nu-l simpatiza nimeni şi care se dovedise dintr-o dată a fi atît de dîrz şi atît de iscusit. Dar Alexei zăcea înfăşurat în pături, ţintuit de targă, zdrobit de durerea cumplită care îl sfîrteca din nou, îndată ce starea de excitaţie nervoasă se potolise.

Toate întîmplările acestea se succedaseră în interval de cel mult o oră, dar fuseseră atît de numeroase, încît Alexei nu putu să le cuprindă dintr-o dată cu mintea. Abia după ce targa fu fixată în locaşurile ei speciale din interiorul avionului sanitar, surprinzînd întîmplător privirea neclintită a „sergentului meteorologic" aţintită asupră-i, pricepu sensul adevărat al cuvintelor scăpate de pe buzele livide ale fetei, între exploziile celor două serii de bombe. Şi se simţi ruşinat că nici măcar nu ştie numele acestei făpturi atît de bune, atît de pline de abnegaţie.

— Tovarăşe sergent... spuse el încet, privind-o cu recunoştinţă.

E greu de crezut că în zgomotul asurzitor al motorului vorbele lui ar fi putut ajunge pînă la ea. Dar fata se apropie de Meresiev și-i întinse un pachețel.

— Tovarășe locotenent-major, sînt scrisorile dumneavoastră. Vi le-am păstrat ; știam că trăiți, că vă veți întoarce... Știam, o simțeam.

Îi puse pe piept micul teanc de scrisori. Printre ele, Alexei recunoscu plicurile triunghiulare ale mamei sale, avînd adresa ticluită cu scrisu-i bătrînesc, încîlcit, și plicurile cunoscute, aidoma acelora pe care le purta întotdeauna în buzunarul tunicii. Se lumină la față văzînd răvașele și făcu o mișcare, vrînd să-și scoată mîna de sub pătură.

— E de la o fată ? întrebă mîhnit „sergentul meteorologic", și din nou se rușină atît de tare, încît genele-i de culoarea bronzului se lipiră ude de lacrimi.

Meresiev înțelese : o auzise destul de lămurit în timpul exploziei ; înțelese și nu avu curajul să-i spună adevărul.

— Sînt de la o soră măritată. O cheamă altfel după soț, vorbi el, disprețuindu-se pe sine.

În huruitul motoarelor ce se încălzeau se auziră glasuri. Una din portierele laterale se deschise și în pragul ei apăru un medic necunoscut, cu halatul îmbrăcat peste manta.

— Unul dintre bolnavi e aici ? întrebă el uitîndu-se la Meresiev. Foarte bine, aduceți-l și pe celălalt, pornim numaidecît. Dar dumneavoastră ce faceți aici, stimabilo ? și medicul privi prin ochelarii-i aburiți la „sergentul meteorologic", care încerca să se ascundă în spatele lui Iura. Vă rog să părăsiți cabina. Plecăm îndată. Ei, aduceți targa încoace !

— Scrieți-mi, pentru numele lui Dumnezeu, scrieți-mi, voi aștepta ! auzi Alexei șoapta grăbită a fetei.

Cu ajutorul lui Iura, medicul urcă în cabină o targă în care cineva gemea încet, prelung. În timp ce o așezau în locașul ei, cearșaful alunecă și Meresiev văzu fața lui Kukușkin, schimonosită de suferință. Medicul își frecă mîinile, inspectă cabina și-l bătu pe Meresiev pe pîntec :

— Minunat, perfect ! Așadar, tinere, ai un companion de zbor, ca să nu te plictisești. Ai spus ceva ? Și acum toată lumea afară ! Unde e Lorelei [1] aceea cu gradul de sergent ? A dispărut ! Prea bine. Luați-o din loc, vă rog !

Îl împinse afară pe Iura, care încă mai zăbovea. Portierele fură închise, avionul tresări, se puse în mișcare, țopăind peste bulgări, și deodată se domoli și începu să plutească lin în elementul lui natural, în duduitul uniform al motoarelor. Medicul se apropie de Meresiev, sprijinindu-se de pereții cabinei.

— Cum ne mai simțim ? Să vă iau pulsul. Privi plin de curiozitate la Alexei și dădu din cap : Mda ! O personalitate puternică ! Despre aventurile dumitale prietenii mi-au povestit lucruri de necrezut, lucruri demne de pana lui Jack London.

Se lăsă apoi în scaunul lui, se mai răsuci un timp, așezîndu-se cît mai comod, după care îndată se moleși, capul îi căzu în piept și adormi. Se văzu atunci că omul acela atît de palid și destul de vîrstnic era obosit de moarte.

„Lucruri demne de pana lui Jack London !" gîndi Meresiev și în minte i se ivi o amintire din copilărie, povestea unui om care înaintează printr-un pustiu, cu picioarele degerate, urmărit de o fiară flămîndă și bolnavă. În zgomotul ritmic al motoarelor,

---

[1] *Lorelei* — stîncă pe malul Rinului, primejdioasă pentru corăbieri și renumită pentru ecoul care îl produce. După legendele germane, această stîncă era locuită de zîna *Lorelei*, care, prin farmecul cîntecelor sale, îi atrăgea pe corăbieri și îi îneca.

toate în juru-i începură să joace, legănate parcă de o apă, contururile se destrămau ca şi cum s-ar fi topit într-o ceaţă cenuşie şi ultimul gînd al lui Alexei, înainte de-a adormi, fu nespus de ciudat: nu era o realitate nici războiul, nici bombardamentele, nici durerea chinuitoare, neîntreruptă din picioare, nici avionul care zbura spre Moscova, ci toate existau numai în cartea minunată, citită în copilărie, în oraşul depărtat Kamîşin.

PARTEA A DOUA

I

Andrei Degtearenko şi Lenocika nu exageraseră nimic descriind prietenului lor splendorile spitalului din capitală, unde la cererea comandantului de armată fusese repartizat Alexei Meresiev şi o dată cu dînsul, pentru a-i ţine tovărăşie, locotenentul Konstantin Kukuşkin, transportat la Moscova împreună cu el.

Înainte de război, aici fusese clinica unui institut, în care un cunoscut savant sovietic cerceta metode noi de refacere rapidă a organismului uman după maladii şi traumatisme. Institutul avea tradiţii temeinic închegate şi un renume mondial.

În zilele războiului, savantul transformase clinica institutului său într-un spital pentru ofiţeri. Ca şi mai înainte, bolnavii beneficiau aici de toate tratamentele cunoscute pe atunci de ştiinţa cea mai înaintată. Războiul, care se desfăşura din plin în apropierea capitalei, provocase o afluenţă atît de mare de răniţi,

încît spitalul trebuise să-şi sporească de patru ori numărul paturilor faţă de acela cu care iniţial fusese prevăzut. Toate încăperile secundare — sălile pentru vizitatori, sălile de lectură şi jocuri, încăperile personalului medical şi sălile de mese pentru convalescenţi — fuseseră transformate în saloane. Savantul cedase pentru răniţi şi cabinetul său, ce comunica printr-o uşă cu laboratorul, iar el împreună cu cărţile lui şi cu toate lucrurile trebuincioase se mutase într-o odăiţă care mai înainte fusese cameră de gardă. Şi, cu toate acestea, se întîmpla uneori să se pună paturi şi pe coridoare.

Între pereţii de un alb sclipitor, ce păreau destinaţi de însuşi constructorul lor tăcerii solemne dintr-un templu al medicinii, răsunau acum de pretutindeni gemetele prelungi ale răniţilor, tînguiri, sforăitul celor care dormeau şi delirul bolnavilor aflaţi în stare gravă. Stăruia în cuprinsul clădirii mirosul greu, înăbuşitor al războiului, miros de feşe pline de sînge, de răni inflamate, de carne cangrenată, miros pe care nici un sistem de aerisire nu putea să-l alunge. De multă vreme lîngă paturile confortabile, construite după desenul conceput de savant, se înşiruiau paturi de campanie. De altfel nici vesela nu mai era de ajuns. Alături de farfuriile frumoase de faianţă, circulau în clinică castroane ciobite de aluminiu. O bombă explozivă, căzută în vecinătate, spărsese cu suflul ei geamurile imenselor ferestre în stil italian, care au fost apoi înlocuite cu placaj. Nu mai ajungea nici apa, mereu se închidea gazul, astfel că instrumentele trebuiau să fie fierte pe spirtiere de mult rămase fără întrebuinţare. Iar răniţii soseau, soseau necontenit. Erau aduşi cu avionul, cu maşinile, cu trenul. Afluenţa lor creştea pe măsură ce pe front se intensifica ofensiva trupelor noastre.

Cu toate acestea, personalul spitalului, începînd cu șeful lui, emerit om de știință, deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S., și terminînd cu oricare dintre surorile de gardă, îngrijitoare sau cu portăreasa, toți acești oameni, uneori flămînzi, căzînd din picioare de oboseală, se străduiau cu un fel de îndărătnicie fanatică să păstreze aceeași ordine care domnise cîndva în instituție. Surorile, care făceau cîte două-trei schimburi de gardă unul după altul, foloseau orice clipă liberă ca să curețe, să frece, să spele. Infirmierele, trase la față și îmbătrînite, abia ținîndu-se pe picioare de oboseală, veneau la lucru ca și mai înainte, în halate scrobite, dovedind și acum aceeași exigență scrupuloasă în îndeplinirea prescripțiilor medicale. Ca și înainte vreme, internii se legau de orice pată cît de mică de pe rufăria de pat și cu o batistă impecabilă controlau curățenia zidurilor, a rampei de la scară și a mînerelor de la uși. Însuși șeful, un bătrîn de statură uriașă, cu fața roșcovană, cu o adevărată coamă de păr încărunțit deasupra frunții înalte, mustăcios, cu barbișon negru presărat din belșug cu fire argintii, suduia tot atît de crîncen ca și înainte de război și apărea de două ori pe zi, punctual, în saloanele spitalului, urmat de un cîrd de asistenți și interni în halate scrobite, controlînd diagnozele puse noilor-sosiți și cercetînd personal cazurile grele.

În zilele acelea din toiul războiului, el nu mai prididea și cu alte treburi înafara spitalului. Dar întotdeauna găsea timp pentru spitalul ce-i era atît de drag și care-i răpea orele de somn și de odihnă. Dojenind pe cîte cineva din rîndurile personalului pentru neglijență — și făcea acest lucru întotdeauna cu multă înverșunare chiar la locul abaterii constatate și în prezența bolnavilor — spunea că clinica lui, care funcționează ca și mai înainte, putînd servi

drept pildă în această Moscovă din vremea de război, camuflată și veșnic trează, constituie însuși răspunsul lui dat tuturor hitlerilor și goeringilor, că nu vrea să audă invocîndu-se greutățile războiului, că leneșii și trîntorii se pot duce la mama dracului și că tocmai acum, cînd totul e atît de greu, în spital trebuie să domnească o ordine desăvîrșită. Își continua vizitele și contravizitele cu atîta exactitate, încît surorile controlau ceasurile din perete ale saloanelor, după aceste vizite. Nici alarmele aeriene nu puteau să-l împiedice de a fi punctual. Probabil că tocmai datorită acestui lucru personalul spitalului făcea adevărate minuni și izbutea în condiții neînchipuit de grele să păstreze vechile tradiții de dinainte de război.

Într-o zi, cu prilejul vizitei de dimineață, șeful spitalului — hai să-i zicem Vasili Vasilievici — dădu peste două paturi așezate pe platforma unei scări de la al treilea etaj.

— Ce-i cu expoziția asta? tună el, aruncînd internului, pe sub sprîncenele-i stufoase, o privire atît de furioasă, încît internul, un bărbat înalt, puțin adus de spate și destul de vîrstnic; cu o înfățișare foarte respectabilă, rămase smirnă în fața lui, ca un școlar.

— Au fost aduși abia astă-noapte... Sînt aviatori. Acesta are o fractură a șoldului și a mîinii drepte. Starea normală. Iar celălalt, și arată cu mîna spre un om foarte slab, de o vîrstă greu de precizat, care zăcea nemișcat, cu ochii închiși, este într-o stare foarte gravă. Ambele metatarse zdrobite, cangrenă la amîndouă labele și, ceea ce este mai important, are organismul complet epuizat. Bineînțeles, eu nu cred, dar doctorul care i-a însoțit, un medic militar de rangul doi, scrie că bolnavul cu labele picioarelor zdrobite s-ar fi tîrît timp de optsprezece zile ca să iasă din spatele frontului nemțesc. E o exagerare, bineînțeles...

Fără să-l mai asculte pe intern, Vasili Vasilievici ridică pătura. Alexei Meresiev zăcea cu mîinile încrucișate pe piept. După mîinile lui negricioase, care se desprindeau limpede pe albul imaculat al cămășii și cearșafului, puteai să studiezi conformația scheletului omenesc. Profesorul îl învelì din nou, cu grijă, pe aviator, și-l întrerupse pe intern, bodogănind:

— De ce stau aici?

— În coridor nu mai este loc... Chiar dumneavoastră singur...

— „Dumneavoastră singur", „dumneavoastră singur". Dar în salonul 42?

— E rezervat pentru colonei.

— Pentru colonei?... izbucni profesorul. Ce neghiob a mai născocit și asta? Pentru colonei! Auzi gugumănie!

— Așa am primit ordin: să păstrăm o rezervă pentru Eroii Uniunii Sovietice.

— „Eroi", „eroi". În războiul ăsta fiecare om e un erou. Vreți să mă învățați pe mine?! Cine e șef aici? Cui nu-i convin ordinele mele n-are decît să plece imediat! Să-i transportați îndată pe aviatori la 42. Născociți tot felul de prostii, „pentru colonei"! Auzi!

Dădu să plece, însoțit de suita lui care amuțise, dar se întoarse brusc, se aplecă asupra lui Meresiev și, punîndu-și pe umărul aviatorului mîna-i cu pielea jupuită de dezinfectanți, întrebă:

— E adevărat că te-ai tîrît mai bine de două săptămîni ca să ieși din spatele liniilor nemțești?

— E adevărat că am cangrenă? întrebă Meresiev cu glas stins.

Profesorul îi sfredeli cu o uitătură furioasă pe însoțitorii lui, care se opriseră la ușă, apoi îl privi pe aviator drept în ochii-i mari și negri, plini de durere și neliniște, și-i spuse fără ocol:

— Oameni ca tine e păcat să-i înșeli. Da, ai cangrenă. Dar să nu te descurajezi. Nu există boli pe lumea asta care să nu se vindece, după cum nu există nici situații fără ieșire. Ai înțeles? Ține minte. Asta-i!

Plecă masiv și zgomotos, continuînd să bodogănească cu vocea-i de bas, care răzbătea dincolo de ușa de sticlă a coridorului.

— Are haz, bătrînelul, spuse Meresiev, uitîndu-se în urma profesorului, cu o privire îngîndurată.

— Un nebun. Ai văzut? Caută să ne cîștige. Am mai văzut noi d-ăștia, răspunse Kukușkin de pe patul lui, cu un zîmbet strîmb. Va să zică, avem onoarea să fim găzduiți în rezerva coloneilor.

— Cangrenă, spuse Meresiev încet și repetă încă o dată îndurerat: cangrenă.

2

— Așa-zisul „salon al coloneilor" se afla la capătul coridorului, la primul etaj. Ferestrele lui dădeau spre miazăzi și spre răsărit, și de aceea soarele se plimba prin el cît era ziua de lungă, mutîndu-se treptat de la un pat la altul. Încăperea nu era mare în comparație cu celelalte. Judecînd după petele deschise, care se mai păstraseră pe parchet, înainte de război se aflaseră aici două măsuțe de noapte. Acum însă erau patru paturi. Într-unul zăcea un rănit înfășurat complet în bandaje, ca un prunc. Stătea culcat numai pe spate, pironindu-și în tavan, de sub pansamentul ce-i acoperea chipul, privirea-i fixă, încremenită. În al doilea pat, lîngă Alexei, era culcat un om puțintel la trup, neastîmpărat, cu fața ciupită de vărsat, o față de soldat bătrîn, cu mustăcioară răsucită, ca de fuior, îndatoritor și vorbăreț.

În spital, bolnavii fac repede cunoștință. Pînă seara, Alexei fu informat că ciupitul era siberian, președinte al unui colhoz și vînător, iar în armată trăgător lunetist și încă un lunetist norocos. Luase parte la vestitele lupte de la Elnea, făcînd parte din divizia siberiană, împreună cu doi fii și un ginere; potrivit felului său de a vorbi, avusese acolo prilejul să „pocnească" vreo șaptezeci de nemți. Era Erou al Uniunii Sovietice, iar cînd își spuse numele de familie, Alexei îi privi cu interes chipul atît de puțin arătos. În zilele acelea numele lui era bine cunoscut în armată. Ziarele consacraseră trăgătorului lunetist o serie de articole de fond. Și toți cei din spital, surorile, internul și chiar Vasili Vasilievici, îi spuneau cu respect Stepan Ivanovici.

Al patrulea locatar din salon, înfășurat în bandaje, nu spusese nimic despre el în ziua aceea. De altfel nici despre altceva nu vorbise, dar Stepan Ivanovici, care știa cîte-n lună și-n stele, îi împărtăși lui Meresiev, în șoaptă povestea lui. Îl chema Grigori Gvozdiov. Era locotenent tanchist, distins și el cu titlul de Erou al Uniunii Sovietice. Intrase în armată venind direct de la școala de tanchiști și făcuse din primele zile războiul, luînd parte la cea dintîi bătălie de la graniță, în apropierea fortăreței Brest-Litovsk. În vestita luptă de la Belostok, își pierduse tancul. Se urcase îndată în altul al cărui comandant fusese omorît și, cu rămășițele diviziei de tancuri, acoperi retragerea trupelor pe direcția Minskului. În luptele de pe Bug pierduse al doilea tanc, fusese rănit, dar se urcase în al treilea și, înlocuindu-l pe comandantul căzut, luase comanda unei companii. Pe urmă, nimerind în spatele liniilor germane, organizase o grupă mobilă de trei tancuri, cu care rătăcise timp de o lună încheiată, adînc în spatele frontului nemțesc, atacînd trenurile regimentare și coloanele în marș. Își completa rezer-

vele de carburanți și își reîmprospăta munițiile și piesele de schimb pe cîmpurile unde se dăduseră bătălii recente. Acolo, prin ripele înverzite din apropierea drumurilor principale, prin păduri și mlaștini, se găseau din belșug tot felul de mașini avariate.

Era originar din Dorogobuj. Cînd din buletinele Biroului Sovietic de Informații, pe care tanchiștii le ascultau la aparatul de radio al tancului de comandă, Gvozdiov află că linia frontului se apropiase de locurile copilăriei lui, nu mai putu răbda : aruncă în aer cele trei tancuri și, împreună cu ostașii rămași în viață — în număr de opt — începu să se furișeze prin păduri.

Cu puțin înainte de izbucnirea războiului, izbutise să se abată pe-acasă, în sătucul de pe malul unui rîu ce șerpuia printre pajiști. Mama lui, învățătoare în sat, căzuse greu bolnavă, iar tatăl, un agronom bătrîn, membru în Sovietul regional de deputați ai celor ce muncesc, îl chemase pe băiat acasă.

Gvozdiov își aducea aminte de căsuța lor scundă de lîngă școală, construită din bîrne, de mamă-sa micuță și slăbită de boală, zăcînd fără puteri pe divanul cel vechi, de tată-său în surtucul de croială veche, un bătrînel care-și dregea glasul îngrijorat, stînd lîngă patul bonavei și trăgîndu-se mereu de bărbuța-i albă, și de cele trei surori, fetișcane, oacheșe, care semănau leit cu mama lor. Își amintea de Jenia, felcerița satului, subțirică și cu ochi albaștri, care-l condusese cu căruța pînă la gară și căreia îi făgăduise să-i scrie în fiecare zi. Strecurîndu-se ca o fiară prin lanurile culcate la pămînt, prin satele arse ale Belorusiei, ocolind orașele și drumurile umblate, el se străduia întristat să ghicească ce va găsi în căsuța lor dragă, se gîndea dacă ai lui izbutiseră să plece, iar dacă rămăseseră pe loc — ce se întîmplase cu ei.

Ceea ce Gvozdiov găsi în satul lui întrecea în grozăvie cele mai cumplite presupuneri. Nu mai exista nici căsuța lor, nici ai lui, nici Jenia, nici măcar satul. De la o bătrînă, pe jumătate nebună, care, țopăind și mormăind într-una, fierbea ceva pe o vatră, singura rămasă între ruinele înnegrite de pîrjol, află că în timp ce nemții se apropiau de sat, boala învățătoarei se înrăutățise și că agronomul cu fetele lui nu se putuseră hotărî s-o pornească la drum, cu bolnava, dar nici s-o lase singură. Nemții aflară că în sat rămăsese familia unui membru al Sovietului regional de deputați ai celor ce muncesc. Îi arestară pe toți și în aceeași noapte îi spînzurară de mesteacănul de lîngă casă, iar casa o prefăcură-n scrum. Bătrîna spunea că pe Jenia, care fugise la mai-marele nemților ca să-l roage să cruțe familia lui Gvozdiov, au chinuit-o îndelung, că ofițerul o brutalizase fără milă; ce se mai petrecuse acolo, nu mai știa, știa doar că a doua zi, din izba în care locuise ofițerul, fata fusese scoasă moartă și trupul ei rămăsese două zile lîngă rîu. Iar satul fusese incendiat cinci zile mai tîrziu, ca represalii din partea nemților, pentru că cineva dăduse foc peste noapte autocisternelor lor, garate în grajdul colhoznic.

Bătrîna îl duse pe tanchist la locul pîrjolit, unde odinioară se înălțase casa lui, și-i arătă mesteacănul bătrîn. De creanga-i groasă atîrnase cîndva leagănul în care se dăduse în copilărie. Acum mesteacănul se uscase și, pe creanga copacului ucis de flăcări, se legănau cinci crîmpeie de frînghie. Țopăind și mormăind rugăciuni, bătrîna îl însoți pe Gvozdiov la rîu, arătîndu-i locul unde zăcuse trupul fetei, căruia el îi făgăduise să-i scrie în fiecare zi; dar niciodată nu-și mai găsise răgaz să-i trimită vreo veste. Zăbovi multă vreme, în rogozul foșnitor, apoi se întoarse și porni

spre pădure, unde îl aşteptau ostaşii. Nu rostişe o vorbă, nu vărsase o lacrimă.

La sfîrşitul lunii iunie, în timpul înaintării armatei generalului Koniev pe Frontul de Vest, Grigori Gvozdiov se strecurase cu oamenii lui printre liniile frontului nemţesc. În august primise un tanc nou, faimosul „T.34", şi pînă-n iarnă se făcuse cunoscut în batalionul lui ca om „fără seamăn". Despre el se povesteau şi se scriau în ziare lucruri care păreau cu neputinţă, dar care se petrecuseră într-adevăr. Odată, trimis într-o misiune de cercetare, Gvozdiov trecu noaptea în plină viteză peste linia de apărare a nemţilor, străbătu nevătămat cîmpul de mine, trăgînd necontenit cu tunul şi împrăştiind groaza în juru-i, intră într-un orăşel ocupat de inamic şi încercuit din două părţi de trupele sovietice şi ajunse la ai lui prin celălalt capăt al oraşului, după ce le trăsese o sperietură straşnică nemţilor. Altădată, acţionînd cu un grup mobil în spatele liniilor germane, Gvozdiov ieşi din ascunzătoare şi se năpusti asupra unui tren regimentar nemţesc, strivind sub şenilele tancurilor soldaţi, căruţe şi cai.

Iarna, comandînd un grup redus de tancuri, atacă garnizoana unui sat fortificat din apropierea Rjevului, unde se instalase un mic comandament operativ al inamicului. Chiar la marginea satului, pe cînd tancurile treceau peste linia de apărare, în tancul său nimeri o sticlă incendiară. Flăcări înăbuşitoare, fumegînde, cuprinseră tancul, dar echipajul continuă să tragă. Ca o torţă gigantică zbură tancul prin sat, trăgînd din toate armele de bord, manevrînd, ajungîndu-i din urmă pe soldaţii nemţi care fugeau şi strivindu-i sub şenile. Gvozdiov şi echipajul lui, ales din oameni care fuseseră împreună cu el în încercuire, ştiau că din clipă în clipă vor pieri din cauza exploziei rezervorului de benzină sau a muniţiilor. Se

înăbuşeau, blindajul încins îi frigea, veşmintele începură să le fumege, dar ei continuau să lupte. Un obuz greu explodă sub şenile şi răsturnă tancul ; dar fie datorită suflului exploziei, fie datorită zăpezii şi nisipului spulberat — fapt este că flăcările fură înăbuşite. Pe Gvozdiov îl scoaseră din tanc plin de arsuri. Fusese găsit în turelă, lîngă trăgătorul mort, pe care-l înlocuise în toiul luptei.

Era a doua lună de cînd tanchistul se zbătea între viaţă şi moarte, fără speranţă de a se tămădui, nepăsător la tot ce se petrecea în jurul lui, şi uneori treceau zile întregi fără să rostească un singur cuvînt.

Lumea celor grav răniţi este îndeobşte limitată la pereţii salonului lor. Undeva, dincolo de aceşti pereţi, se desfăşoară războiul, au loc evenimente mai mari sau mai mici, clocotesc patimi şi fiece zi lasă în sufletul omului o urmă. Dar în salonul celor „gravi", viaţa lumii exterioare nu este lăsată să pătrundă, şi furtuna dinafara zidurilor spitalului ajunge la ei numai ca un ecou vag şi depărtat. Salonul era nevoit să-şi trăiască întîmplările lui mărunte. O muscă somnoroasă şi colbăită, care s-a ivit nu se ştie de unde pe geamul încălzit de soare, e un eveniment. Pantofii noi cu tocuri înalte, purtaţi azi de sora salonului, Klavdia Mihailovna, care se pregăteşte să meargă de la spital direct la teatru, constituie un eveniment. Compotul de prune, servit ca desert în loc de kisel din caise uscate, reprezintă şi el un subiect de conversaţie.

Dar ceea ce umple fără încetare pentru un „grav" zilele chinuitor de lungi din spital, ceea ce-l obsedează e rana, rana care l-a smuls din rîndurile ostaşilor, din viaţa grea de campanie, aruncîndu-l aici, pe patul moale şi confortabil, devenit odios chiar din prima zi. Ostaşul grav rănit adoarme cu gîndul la această rană, tumoare sau fractură, le visează şi trezindu-se caută îndată, cu o curiozitate febrilă, să afle

dacă tumoarea s-a mai dezumflat, dacă roşeaţa a mai dat înapoi, dacă temperatura a mai scăzut, sau s-a urcat." Şi după cum urechea ciulită în liniştea nopţii este îndemnată să exagereze de zece ori fiece foşnet, tot astfel veşnica preocupare a bolnavului pentru boala lui face ca rănile să fie mai dureroase şi-i sileşte pe oamenii cei mai tari, cu voinţa cea mai dîrză, care în luptă priviseră liniştiţi moartea în faţă, să reţină sperioşi orice nuanţă din glasul profesorului şi, cu sufletul la gură, să caute a ghici pe chipul lui Vasili Vasilievici părerea acestuia cu privire la evoluţia bolii.

Pus pe harţă, Kukuşkin bodogănea mereu. I se tot părea că atelele nu sînt bine fixate, că sînt prea strînse şi că din cauza asta oasele se vor suda strîmb, astfel că vor trebui să fie dislocate din nou. Grişa Gvozdiov tăcea, cuprins de toropeală. Nu era însă greu să observi cu cîtă nerăbdare plină de zbucium îşi examina trupul vînăt-stacojiu, pe care atîrnau zdrenţele de piele arsă, cînd Klavdia Mihailovna, schimbîndu-i pansamentele, punea din belşug vaselină peste răni, şi cum ciulea urechile ori de cîte ori îi auzea pe medici vorbind. Stepan Ivanovici, singurul din tot salonul care se putea mişca, ce-i drept foarte cocîrjat şi agăţîndu-se de tăbliile paturilor, înjura mereu furios şi totodată în chip ridicol „bomba nătîngă" ce-l ajunsese din urmă, precum şi „blestemata, de trei ori blestemata de radiculită", provocată de contuzii.

Meresiev tăinuia cu grijă tot ce-i frămînta sufletul şi se prefăcea că nu-l interesează discuţiile medicilor. Dar de fiecare dată cînd i se desfăceau pansamentele pentru tratamentul electric şi cînd vedea cum roşeaţa trădătoare, bătînd în vînăt, înainta spre glezne, ochii i se deschideau mari, plini de groază.

Deveni posomorit și nervos. O glumă stîngace a unui tovarăș, o cută de cearșaf, peria scăpată din mîna bătrînei infirmiere dezlănțuiau într-însul explozii de mînie, pe care cu greu și le stăpînea. Ce-i drept, regimul sever, cu rația mereu sporită și mîncarea excelentă a spitalului, îi restabilea foarte repede puterile și, acum, la schimbarea pansamentelor sau în timpul ședințelor de raze, slăbiciunea lui nu mai înspăimînta privirea tinerelor practicante. Dar cu aceeași repeziciune cu care i se întrema organismul se înrăutățea starea picioarelor. Roșeața cuprinsese laba întreagă, ajungînd pînă la glezne. Degetele își pierduseră cu totul sensibilitatea, i le înțepau cu acul, care intra în carne fără ca el să simtă vreo durere. Progresarea tumefierii putu să fie oprită printr-un tratament nou, ce purta o denumire ciudată: „blocada". Durerile sporeau. Deveniră absolut de nesuportat. Peste zi, Alexei se străduia să rămînă liniștit, cu capul înfundat în perne. Noaptea, Klavdia Mihailovna îi făcea injecții cu morfină.

Tot mai des în discuțiile medicilor intervenea cuvîntul înspăimîntător: „amputare". Uneori Vasili Vasilievici se oprea lîngă patul lui Meresiev și-l întreba:

— Ei, cum merge, eroule, te doare? Ce zici, le tăiem? Tac și gata!

Alexei simțea fiori de gheață în tot trupul și se chircea sub pătură. Strîngea din dinți ca să nu răcnească și făcea numai din cap că: „nu!". Profesorul mormăia îmbufnat:

— Bine, rabdă, rabdă, te privește. Mai încercăm și asta, și indica o prescripție nouă.

Ușa se închidea în urma lui, pașii vizitei medicale amuțeau pe coridor, iar Meresiev rămînea cu ochii închiși, gîndind: „picioarele, picioarele, picioarele mele!"... Să rămînă invalid fără picioare, invalid cu

cioturi de lemn, ca bătrînul Arkaşa, barcagiul din Kamîşinul lui drag! Şi la scăldat să-şi scoată şi el cioturile de lemn, lăsîndu-le pe nisip, iar apoi să se tîrască în mîini, ca o maimuţă, pînă la apă?

O nouă întîmplare veni să-i sporească zbuciumul. Citise chiar în prima zi a sosirii sale la spital scrisorile primite din Kamîşin. Micile răvaşe triunghiulare ale mamei lui erau cum sînt îndeobşte scrisorile de mamă: scurte, jumătate din conţinutul lor comunicînd salutările rudelor şi încredinţări liniştitoare — că acasă, slavă Domnului, sînt toţi bine, iar el, Alexei, să nu le ducă grijă — jumătate, alcătuită din recomandări de-a avea grijă să nu răcească, să nu-şi ude picioarele, să nu se bage în primejdie, să se păzească de viclenia nemţilor, despre care mama auzise destule lucruri de la vecini. Scrisorile se asemuiau toate în privinţa cuprinsului, singura diferenţă fiind doar că într-una din ele mama îi povestea cum vorbise cu o vecină să se roage pentru ostaşul Alexei, deşi, întrucît o priveşte, ea nu crede în Dumnezeu, cu toate că la urma urmei s-ar putea ca el să existe. Într-altă scrisoare spunea că este neliniştită de soarta fraţilor lui mai mari, care luptau undeva în sud şi care nu-i scriseseră de mult, iar în cea din urmă istorisea că visase cum că Volga se revărsase şi că tocmai atunci îi veniseră acasă toţi băieţii, întorcîndu-se parcă împreună cu răposatul ei soţ de la pescuit, cu mult peşte, iar ea îi ospătase pe toţi cu mîncarea preferată a familiei: plăcintă de păstrugă; vecinele îi tălmăciseră visul spunîndu-i că cineva din băieţi trebuie negreşit să-i vină acasă de pe front. Bătrîna îl ruga pe Alexei să încerce la mai-marii lui, doar-doar îi vor da drumul acasă pentru o zi-două.

În plicurile albastre, scrise cu slove mari şi rotunde, de şcoliriţă, erau scrisorile unei fete cu care Alexei învăţase la F.Z.U. O chema Olga. Acum fata

era tehniciană la fabrica de prelucrare a lemnului, unde, în adolescență, lucrase și el ca strungar. Fata îi era mai mult decît o prietenă din copilărie, iar scrisorile ei aveau o semnificație cu totul deosebită. Nu degeaba le recitea de cîteva ori, revenea mereu, mereu la ele, căutînd în cele mai simple rînduri un înțeles tainic, nelămurit încă nici pentru el, dar care trebuia să-i prilejuiască multă bucurie.

Ea scria că are o mulțime de treburi, că nici nu se mai duce seara acasă, ca să nu piardă timp, și doarme la birou, că Alexei poate nici nu și-ar mai recunoaște fabrica și că s-ar mira mult de tot și și-ar pierde mințile de bucurie aflînd ce produc ei acum. Între altele îi mai spunea că în rarele-i zile libere, care se întîmplă cel mult o dată pe lună, se abate pe la mama lui, că bătrîna nu se simte prea bine, deoarece de la frații lui mai mari nu are nici o veste, că o duce cam greu și că în ultima vreme a început să tot bolească. Fata îl ruga să-i scrie mai des și mai mult mamei lui și să n-o tulbure cu vești rele, fiindcă acum pentru bătrînă el a rămas singura-i bucurie.

Citind și recitind scrisorile Oliei, Alexei înțelese șiretlicul mamei cu visul. Înțelese cu cît dor îl aștepta ea, cîtă nădejde își punea în el, dar pricepu totodată și cît de cumplit le va lovi pe amîndouă vestea nenorocirii lui. Se gîndi mult și îndelung cum să facă și nu avu curajul să le scrie adevărul. Hotărî să mai aștepte, astfel că le scrise amîndurora că o duce bine, că a fost mutat într-un sector mai ferit, iar pentru a justifica schimbarea adresei, le spuse, ca să li se pară mai verosimil, că acum face serviciul într-o unitate din spatele frontului, îndeplinind o misiune specială și, după cît se pare, va mai zăbovi mult pe-aici.

Și iată că acum, cînd în discuțiile medicilor se auzea tot mai des cuvîntul „amputare", Alexei se simțea cuprins de groază. Cum să se ducă invalid la

Kamişin ? Cum să-i arate Olieî cioturile lui ? Ce lovitură groaznică pentru mamă-sa, care şi-a pierdut toţi copiii pe front şi care-l aşteaptă acasă pe el, mezinul familiei ! Iată la ce se gîndea Alexei în liniştea chinuitor de plictisitoare a salonului, ascultînd scîrţîitul strident al arcurilor somierei sub zvîrcolirile lui Kukuşkin, oftatul taciturnului tanchist şi darabana bătută în geam de degetele lui Stepan Ivanovici, care, îndoit ca un cîrlig, îşi petrecea toată ziulica la fereastră.

„Amputare ? Nu, numai asta nu ! Mai bine moartea... Amputare ! Ce cuvînt rece şi crud ! Nu, asta nu se va întîmpla niciodată !" îşi spuse Alexei. Înspăimîntătorul cuvînt i se arăta în vis ca un păianjen de oţel, de o formă nelămurită, ale cărui labe cu multe articulaţii şi gheare ascuţite îl sfîşiau.

3

Timp de o săptămînă, locatarii salonului 42 au fost patru la număr. Dar iată că într-o zi Klavdia Mihailovna veni îngrijorată, însoţită de doi sanitari, şi-i anunţă că trebuie să se mai restringă. Spre marea bucurie a lui Stepan Ivanovici, patul său fu aşezat chiar lîngă fereastră. Pe Kukuşkin îl împinseră în colţ, alături de Stepan Ivanovici, iar în locul rămas liber aşezară un pat scund şi confortabil, cu o somieră cu arcuri moi.

Asta îl indignă pe Kukuşkin. Deveni palid, izbi cu pumnul în noptieră şi începu s-o suduie cu glas ascuţit pe soră, spitalul şi chiar pe Vasili Vasilievici, ameninţînd că se va plînge, că va reclama în scris ; îşi ieşise într-atît din fire, încît era gata-gata să zvîrle cu o cană de tablă în Klavdia Mihailovna şi poate că ar fi făcut-o, dacă Alexei, ai cărui ochi negri scă-

părau de mînie, nu l-ar fi oprit cu un strigăt amenințător.

Tocmai în clipa aceea fu adus al cincilea bolnav. Era de bună seamă foarte greu, deoarece targa gemea sub povara lui și se arcuia mult, în cadența pașilor celor doi sanitari. Pe pernă se clătina neputincios un cap rotund, ras ca-n palmă. Fața lată, buhăită și galbenă ca ceara a rănitului, părea neinsuflețită. Pe buzele groase și livide încremenise o crispare de suferință.

Părea că noul bolnav zace fără cunoștință. Dar de îndată ce targa fu așezată jos, el deschise ochii, se ridică într-un cot, examină salonul cu luare-aminte și, nu se știe de ce, îi făcu lui Stepan Ivanovici cu ochiul, ca și cum ar fi vrut să-i spună: „Ei, cum o duci? Nu prea rău, nu-i așa?" — după care tuși cu o voce de bas. Trupu-i masiv suferise, pare-se, o contuzie gravă, fapt ce-i pricinuia dureri îngrozitoare. Meresiev, căruia omul trupeș și umflat nu-i fusese simpatic la prima vedere fără să-și dea seama de ce, privea cu un simțămînt neplăcut cum sanitarii, două surori de gardă și sora, unindu-și puterile, îl urcară în pat. Văzu chipul bolnavului pălind deodată și acoperindu-se cu broboane de sudoare și de asemenea buzele care se înălbiseră schimonosindu-se de durere cînd, neîndeminatici, sanitarii și surorile îi îndreptară piciorul țeapăn ca o bîrnă. Dar noul-venit scrîșni numai din dinți.

Urcat în pat, el se apucă să potrivească marginea cearșafului peste capătul de sus al păturii, rîndui pe noptieră, teancuri-teancuri, cărțile și bloc-notesurile pe care le adusese, și așeză cu grijă pe policioara de jos pasta de dinți, apa de colonie, trusa de bărbierit și săpuniera. După ce mîntui treaba, roti în juru-i priviri agere de gospodar și izbucni deodată, cu

glasu-i profund și tunător, ca și cum abia atunci s-ar fi simțit într-adevăr acasă :

— E-e, haidem să facem cunoștință : Semion Vorobiov, comisar de regiment, om de treabă, nefumător. Vă rog să mă primiți în societatea dumneavoastră.

Își examină pe îndelete și cu interes tovarășii din salon. Meresiev surprinse, fixată asupră-i, privirea atentă și pătrunzătoare a ochilor lui foarte înguști, cu lumini aurii și care, pironiți asupra cuiva, nu-l mai slăbeau.

— Am venit la dumneavoastră pentru scurtă vreme. Nu știu cum e cu alții, dar eu n-am timp de pierdut. Mă așteaptă călărețiii mei. Să se ducă numai gheața, să se mai zvînte drumurile, și haida ! „Noi sîntem cavaleria roșie, despre noi..." Cum sună mai departe ? tună el, umplînd întregul salon cu vocea-i catifelată de bas.

— Toți sîntem aici pentru scurtă vreme. Se duce gheața, și haida !... cu picioarele înainte, în salonul 50, îl înghină Kukușkin, întorcîndu-și brusc obrazul spre perete.

Nu exista nici un salon cu numărul 50. Așa porecliseră bolnavii morga. Părea cu neputință ca noul-venit să fi avut timpul să afle acest lucru, dar el prinse îndată înțelesul macabru al glumei. Nu se supără ; întrebă numai privindu-l cu uimire pe Kukușkin :

— Dar cîți ani ai dumneata, dragă prietene ? Măi bărbosule, măi ! Ai îmbătrînit prea devreme.

4

O dată cu sosirea noului bolnav, pe care cei din salonul 42 îl numeau între ei Comisarul, se schimbă întreaga rînduială a vieții lor. Omul greoi, în imposi-

bilitate de a face vreo mișcare, îi cunoscu pe toți chiar de a doua zi și, după cum spunea mai tîrziu despre el Stepan Ivanovici, se pricepu să găsească pentru fiecare „o cheiță potrivită".

Cu Stepan Ivanovici vorbi îndelung despre cai și despre vînătoare, la care amîndoi țineau nespus de mult, fiind buni cunoscători în materie. Cu Meresiev, căruia îi plăcea să analizeze războiul în esența lui, discută foarte aprins noile procedee de întrebuințare a aviației, tancurilor și a cavaleriei, căutînd să dovedească într-un chip oarecum părtinitor cum că aviația și tancurile sînt ele foarte bune, dar nici calului nu i-a trecut încă timpul, iar cavaleria va mai arăta încă multă vreme ce poate, dacă unitățile ei vor fi reconstituite cum se cuvine și dotate cu armament modern; dacă în ajutorul bătrînilor comandanți, maeștri în mînuirea săbiei, se va ridica un tineret cu orizont larg și gînduri îndrăznețe, cavaleria noastră va mai stîrni încă uimirea lumii. Chiar și cu tanchistul cel tăcut, Comisarul găsise un limbaj comun. Descoperiseră amîndoi că divizia în care Vorobiov fusese comisar a luptat la Iarțev și apoi la Duhovșcina, participînd la vestitul contraatac al lui Koniev, chiar acolo unde tanchistul izbutise să iasă din încercuire cu grupa lui. Înflăcărat, Comisarul începu să înșire unul după altul numele tuturor satelor pe care le cunoșteau amîndoi, istorisindu-i unde anume și cum fuseseră nemții bătuți. Tanchistul tăcea ca și înainte, dar nu-și mai întorcea capul în lături. Fața nu i se vedea de sub oblojeli, dar capul său se mișca uneori în semn de aprobare. Kukușkin își astîmpăra pe dată arțagul și devenea prietenos cînd Comisarul îi propunea o partidă de șah. Tabla de șah se afla pe patul lui Kukușkin, iar Comisarul juca „orbește", culcat, cu ochii închiși. Îl bătea măr pe locotenentul

circotaș, care datorită acestui fapt nu-i mai căuta nod în papură.

O dată cu sosirea Comisarului, în salonul 42 se petrecu ceva asemănător cu ceea ce se întîmpla în fiecare dimineață cînd sora deschidea ferestruica de sus și cînd, în tăcerea plictisitoare a spitalului, năvălea brusc aerul curat și jilav al primăverii timpurii din Moscova, împreună cu larma veselă a străzii. Comisarul nu făcea nici un fel de sforțări pentru a atinge acest scop. El trăia numai, trăia cu nesaț, din plin, uitînd sau silindu-se să uite boala care-l chinuia.

Trezindu-se dimineața, se sălta în capul oaselor, ridica brațele, le desfăcea larg în lături, se îndoia din șale, apoi se îndrepta, întorcea și pleca ritmic capul: făcea gimnastică. Cînd i se aducea ligheanul pentru spălat, cerea ca apa să fie cît mai rece și se bălăcea cu icniri zgomotoase, apoi se freca atît de strașnic cu prosopul, că trupu-i buhăit devenea stacojiu; privindu-l, le venea și celorlalți poftă să-i urmeze exemplul. Cînd soseau ziarele, el le înșfăca nerăbdător din mîna surorii și citea grăbit, cu voce tare, buletinul Biroului Sovietic de Informații, iar pe urmă, de astă-dată fără grabă, unul după altul, comunicatele de pe front. Chiar și lectura o făcea în felul lui, cu totul deosebit și activ, ca să-i zicem așa; ba citea, repetînd în șoaptă pasajele care-i plăcuseră mai mult, mormăind: „Just, foarte just!", ba sublinia unele fraze, exclamînd supărat: „Minți ca un cîine, îmi dau capul pentru o sticlă de bere, că ăsta nici n-a fost pe front. Un ticălos! Și se apucă să mai și scrie!" Într-un rînd, supărîndu-se pe un corespondent care înșirase niște baliverne prea gogonate, scrise pe loc redacției o carte poștală, foarte revoltat, dovedind că în război nu se întîmplă lucruri ca acelea povestite de el și nici nu se pot întîmpla, cerînd totodată să fie pus la respect mincinosul care

pierduse orice măsură. Alteori zăbovea îngîndurat peste o pagină de ziar, se lăsa pe pernă și rămînea așa cu ochii deschiși, sau se pornea să istorisească întîmplări interesante despre cavalerîștii lui care, judecînd după cele spuse de el, erau toți viteji și eroi. Pe urmă se apuca din nou de citit. Și — lucru curios! — observațiile și digresiunile lui nu-i stinghereau cu nimic pe ascultători, nici nu-i abăteau de la subiect, ci dimpotrivă, îi ajutau să pătrundă mai bine înțelesul celor citite. Două ceasuri pe zi, între ora prînzului și ora de tratament, studia limba germană, învăța cuvinte, compunea propoziții, iar uneori, gîndindu-se la sensul unui cuvînt străin, spunea:

— Știți voi, băieți, cum se zice „pui" pe nemțește? *Küchelchen* — ceva mic, pufos și gingaș. Dar „clopoțelul", știți? *Glöckchen*. Și cuvîntul parcă sună, nu-i așa?

Într-o zi Stepan Ivanovici nu mai putu răbda:

— Și ce nevoie aveți, tovarășe Comisar, de limba nemțească? Zău, vă osteniți degeaba. Mai bine v-ați cruța puterile...

Comisarul se uită cu o privire șireată la bătrînul ostaș:

— E-eh, bărbosule, parcă asta e viața pentru omul rus: să-și cruțe puterile? Păi, pe ce limbă o să mă-nțeleg eu cu nemțoaicele la Berlin, cînd om ajunge acolo? Poate pe cealdonă[1]? Aud?

Stepan Ivanovici, care ședea pe patul Comisarului, vru pesemne să-i spună, și pe bună dreptate, că linia frontului trece deocamdată prin apropierea Moscovei și că mai e pînă la nemțoaice, dar în glasul Comisarului răsuna atîta voioșie, atîta încredere, încît soldatul își drese vocea și adăugă foarte serios:

[1] Dialect vorbit în Siberia.

— O fi și-așa, pe cealdonă se înțelege că nu se poate. Cu toate astea, n-ar strica să vă osteniți mai puțin după contuzia pe care ați avut-o.

— Eh, tocmai calul cel mai ferit cade cel dintîi din picioare. M-auziși ? N-am dreptate, bărbosule ?

Nici unul dintre bolnavi nu purta barbă. Și totuși Comisarul le spunea tuturor „bărboșilor". Cuvîntul nu suna de loc jignitor în gura lui, ci era vesel și, auzind porecla plină de duh, li se mai însenina parcă sufletul.

Alexei îl observa pe Comisar zile întregi, încercînd să surprindă secretul nesecatei lui tării sufletești. Fără îndoială, Comisarul suferea foarte mult. Era de ajuns să adoarmă, să piardă controlul asupra sa, și pe dată începea să geamă, să se zbată, să scrîșnească din dinți cu fața schimonosită de durere. Pesemne că-și dădea seama de lucrul acesta și de aceea se străduia să nu adoarmă peste zi, găsindu-și mereu o îndeletnicire. Treaz însă, era întotdeauna vesel și-și păstra stăpînirea de sine, ca și cum nu l-ar fi chinuit boala cumplită ; vorbea calm cu medicii, glumea cu ei cînd îl pipăiau și-i examinau trupul suferind ; numai după felul cum mîna lui mototolea în acest timp cearșaful și după broboanele mărunte de sudoare ce se iveau la rădăcina nasului se putea ghici cît de greu îi venea să se stăpînească. Aviatorul nu putea să priceapă cum de izbutea omul acesta să-și înfrîngă durerea groaznică, de unde găsea el atîta energie, atîta tărie, atîta voioșie. Se trudea cu atît mai mult să priceapă, cu cît nici el nu mai putea să doarmă, în pofida narcoticelor care i se dădeau în doze tot mai mari, și stătea uneori pînă dimineața cu ochii deschiși, mușcînd pătura ca să nu geamă.

Tot mai des, tot mai stăruitor răsuna în timpul vizitelor medicale cuvîntul sinistru : „amputare". Simțind apropierea inevitabilă a acestei zile cumplite, Alexei hotărî că fără picioare nu face să trăiești.

Şi ziua aceasta sosi. În timpul vizitei, Vasili Vasilievici zăbovi îndelung, pipăind labele picioarelor înnegrite, care nu mai simţeau atingerea şi, îndreptîndu-se brusc, rosti privind drept în ochii lui Meresiev:

— Trebuie amputate! Aviatorul, care se înălbise ca varul, nu avu răgaz să mai răspundă, căci profesorul adăugă răstit: Amputate, auzi? Fără vorbă! De nu, crăpi! Ai înţeles?

Şi părăsi camera fără să arunce o singură privire însoţitorilor săi. O tăcere grea se aşternu în salon. Meresiev zăcea cu faţa împietrită şi cu ochii deschişi. Înaintea sa apăreau cioturile hidoase, vinete, ale barcagiului schilod, îl vedea aievea cum, dezbrăcîndu-se, se tîra de-a buşilea spre apă, pe nisipul jilav, sprijinindu-se în mîini ca o maimuţă.

— Leoşa, îl strigă încet Comisarul.

— Ce vrei? răspunse Alexei, cu o voce străină, ce părea că vine de departe.

— Aşa trebuie să se întîmple, Leoşa.

În clipa aceasta, lui Meresiev i se păru că nu barcagiul, ci el, Alexei, se tîrăşte cu cioturile vinete, că prietena lui, Olia lui, suavă, frumoasă, luminată de soare, stă pe nisip într-o rochie înfloratăşi, muşcîndu-şi buzele, se uită la el fără să-şi poată lua ochii. Aşa va arăta! Şi izbucni în plîns; plîngea înăbuşit, cu capul îngropat în perne, cutremurîndu-se, zvîcnind din tot trupul. Ceilalţi se simţiră cuprinşi de spaimă. Oftînd, Stepan Ivanovici coborî din pat, îşi puse halatul pe umeri şi, tîrîndu-şi papucii şi ţinîndu-se de tăbliile paturilor, se îndreptă spre Meresiev. Dar Comisarul îl opri c-un semn: „lasă-l să plîngă, nu te amesteca".

Şi într-adevăr, lacrimile îl mai alinară pe Alexei. În curînd se linişti şi încercă chiar un fel de uşurare,

ușurarea pe care o simte omul întotdeauna după ce ia o hotărîre într-o chestiune care-l frămîntase pînă atunci. Tăcu pînă seara, pînă în clipa cînd sanitarii veniră să-l ducă în sala de operație. Nici în sala aceea albă, unde totul scinteia orbitor, nu rosti o vorbă... Chiar cînd îl vestiră că starea inimii lui nu îngăduie să fie adormit și că operația se va face numai cu anestezie locală, el nu răspunse, ci dădu doar din cap. Cît ținu operația nu scoase un geamăt, un strigăt. Vasili Vasilievici, care executa singur operația aceasta atît de simplă și care, potrivit obiceiului său, repezea cumplit pe surori și pe asistenți, făcu în cîteva rînduri semn unui asistent să se uite la bolnav să vadă dacă nu cumva murise sub cuțit.

Cînd îi tăiau oasele cu ferăstrăul, durerea era groaznică, dar el se deprinsese cu suferința și nici nu-și dădea bine seama ce făceau lîngă picioarele lui toți oamenii aceia în halate albe, cu fețele acoperite de măști.

Își reveni în simțiri abia în salon și zări mai întîi chipul îngrijorat al Klavdiei Mihailovna. Ciudat, nu-și mai amintea de nimic, și chiar se miră de ce stătea lîngă el, cu o față atît de neliniștită, de întrebătoare, femeia aceea blondă, drăguță și duioasă. Observînd că deschisese ochii, ea se lumină toată și-i strînse încet mîna învelită cu pătura.

— Ei, bravo! și numaidecît îi cercetă pulsul.

„Ce-i cu ea?" Alexei simțea că acum picioarele îl dor ceva mai sus decît înainte, dar nu era durerea veche, adîncă și neîntreruptă, durerea aceea arzătoare ce-i zvîcnea în tot trupul, ci una înăbușită, lentă, ca și cum picioarele i-ar fi fost strînse cu o frînghie mai sus, aproape de genunchi. Văzu apoi după cutele păturii că trupul lui devenise mai mic. Și deodată își aminti totul: o sală albă, orbitor de sclipitoare, mormăitul furios al lui Vasili Vasilievici și zgomotul surd

al unui obiect ce cade în găleata smălțuită. „Gata?" se miră el cu un fel de moliciune și, silindu-se să zîmbească, îi spuse surorii:

— Mi se pare că am devenit mai scurt.

Zîmbetul nu-i reuși de loc, fu mai mult o schimonoseală. Klavdia Mihailovna, cu un gest duios, îi netezi părul.

— Nu-i nimic, dragă. Acum o să fie mai ușor.

— Da, adevărat, mai ușor. Cu cîte kilograme?

— Lasă, dragă, lasă. Ai fost curajos, alții strigă, pe alții îi leagă și-i mai și țin, dar dumneata nici n-ai cîrcnit măcar... Eh, războiul ăsta!

Dar atunci, dintr-un colț al salonului înecat în umbrele serii, se auzi vocea răstită a Comisarului:

— Ce, v-ați apucat să prohodiți? Soră, dă-i mai bine scrisorile, omul ăsta are noroc; îmi vine să-l invidiez: atîtea scrisori dintr-o dată!

Comisarul îi dădu lui Meresiev un teanc de scrisori. Erau scrisori venite de la regimentul lui drag. Cu toate că purtau date diferite, nu se știe cum și de ce sosiseră toate deodată; și zăcînd cu picioarele amputate, Alexei citea unul după altul răvașele prietenilor, care-i vorbeau despre viața depărtată, plină de muncă, greutăți și primejdii, viață care-l atrăgea necontenit și care astăzi era iremediabil pierdută pentru el. Îl bucurau deopotrivă și veștile mai însemnate și cele mai mărunte, dar atît de dragi, pe care i le trimiteau tovarășii de regiment. Îl interesa la fel de mult și faptul că locțiitorul politic al corpului de armată scăpase vorba că regimentul lor este propus pentru decorare cu Ordinul Steagul Roșu, și că Ivanciuk primise două decorații deodată, că Iașin împușcase la vînătoare o vulpe care, lucru ciudat, n-avea coadă, și că romanul de dragoste al lui Steopa Rostov cu infirmiera Lenocika se sfîrșise din cauza unui abces la măsea. O clipă se duse cu gîndul acolo, la ei, pe

aerodromul pierdut printre păduri și lacuri, pe care aviatorii îl blestemau adeseori din cauza terenului impropriu, dar care i se părea acum locul cel mai de preț de pe fața pămîntului.

Se adîncise atît de mult în lectura scrisorilor, încît nici nu băgă de seamă că epistolele poartă date diferite : tot astfel nu-l observă nici pe Comisar făcînd cu ochiul surorii, zîmbind, arătîndu-i-l cu un semn din cap și șoptindu-i : „Leacul meu e mult mai bun decît toate luminalele și veronalele voastre." Și Alexei nu află niciodată că, prevăzînd evenimentele, Comisarul tăinuise mereu o parte din scrisorile sosite, pentru ca în ziua aceea, atît de cumplită pentru Meresiev, să-i mai aline aviatorului lovitura cea grea, dîndu-i vești de pe aerodromul drag și salutări din partea prietenilor. Comisarul era un vechi ostaș. El cunoștea puterea magică a acestor crîmpeie de hîrtie, mîzgălite neglijent, în grabă, care pe front sînt uneori mai necesare chiar decît pesmeții și doctoriile.

Scrisoarea lui Andrei Degtearenko, tot atît de simplă și de aspră ca și el, era însoțită de o filă mică, acoperită cu o slovă mărunță, înzorzonată, plină de semne de exclamație :

„Tovarășe locotenent-major ! Nu-i frumos că nu vă țineți de cuvînt !!! Cei din regiment își aduc mereu aminte de dumneavoastră și, nu vă mint, vorbesc numai de dumneavoastră. Acum cîteva zile tovarășul comandant de regiment a spus la popotă că Alexei Meresiev, da ! este cineva !!! Și doar știți că el vorbește astfel numai despre cei mai buni. Veniți cît mai curînd înapoi, aici sînteți așteptat !... Leolia cea mare de la popotă mă roagă să vă comunic că de acum înainte vă va servi și de trei ori felul doi, fără nici o discuție și n-are decît s-o dea afară bucătarul, dacă vrea ! Numai că nu e frumos că nu vă țineți de cu-

vînt!!! Altora tot le-ați mai scris, numai mie nu mi-ați scris de loc. Și mă doare foarte mult, de aceea nu vă scriu separat, dar dumneavoastră să-mi scrieți, vă rog, o scrisoare numai pentru mine — și cum vă simțiți, și cum o mai duceți!..."

Răvașul hazliu era semnat: „Sergentul meteorologic". Meresiev zîmbi, dar privirea lui căzu peste cuvintele: *„Veniți cît mai curînd înapoi, aici sînteți așteptat"*, care în scrisoare erau subliniate. Alexei se ridică în capul oaselor și, cu aerul omului care scotocindu-și buzunarele descoperă că a pierdut un act prețios, își trecu speriat mîna peste locul unde înainte erau picioarele. Mîna bîjbîi în gol.

Abia în clipa aceasta înțelese el pe deplin întreaga tragedie a pierderii suferite. Nu se va mai întoarce niciodată la regiment, în aviație, pe front. Nu-și va mai înălța niciodată în văzduh avionul, nu se va mai avînta niciodată în luptă aeriană! *Niciodată!* Nu e decît un invalid, rupt de la munca lui dragă, încătușat de locul lui, o povară pentru familie, un om de prisos în viață. Și aceasta, iremediabil, pînă la moarte.

6

După operație, cu Alexei Meresiev se întîmplă lucrul cel mai de temut care se poate produce în atari împrejurări. Se închise în sine. Nu se tînguia, nu plîngea, nu-și ieșea din fire. Tăcea.

Stătea zile întregi lungit pe spate, privind mereu una și aceeași crăpătură ce șerpuia pe tavan. Cînd tovarășii încercau să-i vorbească, le răspundea adesea fără noimă: „da" sau „nu", și apoi amuțea din nou, fixînd crăpătura înnegrită a tencuielii, ca și cum ar fi fost o hieroglifă, de a cărei descifrare depindea

salvarea lui. Ascultător, îndeplinea orice prescripție a medicului, își înghițea în silă prînzul și din nou se culca pe spate.

— Unde ți-e gîndul, măi bărbosule? îi striga Comisarul.

Alexei întorcea capul spre el, cu o expresie absentă, parcă nu l-ar fi văzut.

— Te-ntreb, la ce te gîndești?

— La nimic.

Într-o zi, Vasili Vasilievici intră în salonul lor.

— Ei, mai trăiești, eroule? Cum stai cu sănătatea? Adevărat erou, nici n-a crîcnit! Acum, frate, cred și eu că te-ai tîrît optsprezece zile de-a bușilea, numai ca să nu cazi în mîinile nemților. Am văzut pînă azi atîția răniți, cîți cartofi n-ai mîncat tu în toată viața ta, dar o astfel de amputare n-am avut încă prilejul să fac, și profesorul își freca mîinile cu unghii roase, mîini roșii, ce se cojeau din pricina sublimatului. Ei, ce te-ncrunți? Eu îl laud, și el se-ncruntă. Ascultă, eu sînt general-locotenent medic și-ți ordon să zîmbești! S-aude?

Dezlipindu-și anevoie buzele într-un zîmbet forțat, de greață, Meresiev gîndea: „Dacă aș fi știut că totul se va termina astfel, ar mai fi meritat oare să mai trăiesc? Și doar aveam încă trei gloanțe în pistol!"

Comisarul citi în ziar un comunicat interesant cu privire la o bătălie aeriană. Șase avioane sovietice de vînătoare, angajînd lupta cu douăzeci și două de avioane nemțești, nimiciseră opt din ele, pierzînd numai un singur avion. Comisarul citea comunicatul, savurîndu-l, ca și cum ar fi fost vorba nu de niște aviatori necunoscuți, ci chiar de cavaleriștii lui. Se înflăcără pînă și Kukușkin cînd începură să discute, căutînd să-și închipuie cum s-au petrecut lucrurile. Numai Alexei asculta, meditînd: „Ferice de ei! Zboară, luptă, pe cînd eu, eu nu voi mai zbura niciodată."

Buletinele Biroului Sovietic de Informații deveneau tot mai laconice. Se putea bănui că undeva, în spatele Armatei Roșii, pumnul țării se strînge din nou în vederea unei lovituri puternice. Comisarul și Stepan Ivanovici discutau foarte aprins unde se va produce lovitura și ce-i așteaptă pe nemți. Nu de mult Alexei era cel dintîi la astfel de discuții. Acum însă se străduia ca nici măcar să nu le audă. După felul cum se precipitau evenimentele, își dădea seama că lucrul acesta prevestește apropierea unor bătălii gigantice, poate hotărîtoare. Dar gîndul că tovarășii lui, și bineînțeles și Kukușkin, care se înzdrăvenea foarte repede, vor lua parte la ele, în timp ce el era osîndit să lîncezească în spatele frontului, îi provoca atîta amărăciune, încît ori de cîte ori Comisarul citea ziarele sau începea vreo discuție asupra războiului, Alexei își trăgea pătura peste cap și-și înfunda obrazul în pernă, ca să nu vadă și să nu audă nimic. În minte îi revenea mereu același vers: „Nu zbori, cînd scris ți-e tiriș să luneci".

Într-o zi, Klavdia Mihailovna aduse de undeva cîteva ramuri de salcie înflorită, găsite nu se știe cum în Moscova, capitala aspră din timpul războiului, tăiată-n lung și-n lat de baricade. Puse pe mescioara fiecărui bolnav cîte o crenguță într-un pahar. Rămurelele roșii cu mițișori pufoși răspîndeau o adiere proaspătă, de parcă primăvara însăși coborîse în salonul 42. În ziua aceea, toți erau năpădiți de un simțămînt de fericire. Pînă și tanchistul tăciturn murmură cîteva cuvinte de sub oblojelile lui.

Alexei stătea întins și se gîndea: acum, la Kamîșin, de-a lungul trotuarelor desfundate, curg șuvoaie tulburi peste bolovanii lucioși ai caldarîmului, miroase a pămînt dezghețat, a jilăveală reavănă și a bălegar. Într-o zi ca asta, el și Olia ședeau pe malul înalt și rîpos al Volgăi, iar prin fața lor, în largul de ne-

cuprins al fluviului, într-o tăcere solemnă, întreruptă doar de trilurile argintii ale ciocîrliilor, pluteau lin și neauzit sloiurile de gheață. Și parcă nu sloiurile alunecau pe firul apei, ci ei amîndoi, el și Olia, pluteau fără zgomot spre fluviul clocotitor. Stăteau așa, tăcuți, și atîta fericire întrezăreau în viitor, încît, aflîndu-se acolo deasupra apelor nesfîrșite ale Volgăi, în bătaia vîntului primăvăratic, își simțeau răsuflarea tăiată. Acum din toate acestea nu va mai fi nimic. Olia se va depărta de el, și chiar dacă nu o va face, putea el oare să-i primească jertfa, avea dreptul să îngăduie ca ea, atît de pură, de frumoasă și mlădie, să pornească în viață alături de un om care șchioapătă cu cioturile lui? De aceea o rugă pe soră să ia de pe noptieră naivul mesaj al primăverii.

Ramura înflorită de salcie nu mai era în apropierea lui. Dar cum să scape de gîndurile-i grele? Ce va spune Olia, aflînd că a rămas olog? Va pleca, îl va părăsi? Îl va șterge din viața ei? Toată ființa lui Alexei se revoltă: Nu, nu! Ea nu este așa, nu-l va lăsa, nu-și va întoarce fața de la el! Și asta poate-i mai rău... Și-o închipui cum, din noblețe sufletească, ea se va mărita cu el, invalid fără picioare, cum din cauza lui va renunța la studiile tehnice superioare și se va înhăma la un serviciu ca să se poată întreține, să-și poată hrăni soțul infirm și, cine știe, poate și copiii.

Oare avea dreptul să primească acest sacrificiu? Deocamdată nimic nu-i leagă încă, ea nu-i e nici nevastă, nici măcar logodnică. O iubea, și o iubea cu o dragoste curată și tocmai de aceea hotărî că are datoria ca el însuși să rupă mrejele ce-i legau, să le rupă dintr-o dată, dintr-o singură lovitură, ca s-o cruțe de viitorul sumbru și de zbuciumul șovăielilor.

Dar tocmai atunci sosiră scrisorile cu ștampila „Kamîșin", punînd capăt tuturor acestor hotăriri. Scri-

soarea Oliei era plină de-o tainică neliniște. Presimțea parcă o nenorocire, îi scria că va rămîne cu el întotdeauna, orice i s-ar întîmpla, că întreaga ei viață îi aparține lui, că se gîndește la el în fiece clipă de răgaz și că aceste gînduri o ajută să îndure greutățile vieții de război, nopțile de veghe la uzină, săpatul tranșeelor și al șanțurilor antitanc în zilele și nopțile libere și — de ce să-i ascundă? — foamea care o chinuie adeseori. *„Ultima ta fotografie, aceea mică, unde stai zîmbitor pe o buturugă, cu cîinele alături, este mereu cu mine. Am pus-o în medalionul mamei și mă uit... Și știi ce cred eu? Cîtă vreme ne iubim, nu trebuie să ne temem de nimic."* Îi mai spunea că în ultimul timp maică-sa e foarte îngrijorată din cauza lui, și-i cerea din nou să-i scrie mai des bătrînei fără a o mîhni cu vești rele.

Pentru întîia oară scrisorile din orașul lui, scrisori care înainte vreme constituiau un eveniment fericit și care multă vreme după primirea lor îi încălzeau sufletul în zilele grele de front, nu-i prilejuiră nici o bucurie lui Alexei. Ele îi sporiră tulburarea din suflet și tocmai în aceste clipe săvîrși o greșeală care mai tîrziu avea să-l coste atîtea chinuri: nu avu curaj să scrie la Kamîșin că i s-au amputat picioarele.

Singura ființă căreia îi scrise amănunțit despre nenorocirea lui și despre gîndurile triste fu fata de la stațiunea meteorologică. Aproape că nu se cunoșteau și de aceea îi venea ușor să se destăinuiască ei. Necunoscîndu-i numele, îi adresă scrisorile așa: *O.P.M. Stațiunea meteorologică X, pentru „Sergentul meteorologic"*. Știa cîtă grijă au cei de pe front pentru scrisori și spera că, mai devreme sau mai tîrziu, scrisoarea lui chiar cu adresa asta ciudată, își va găsi destinatarul. De altfel, nici nu era atît de important să-l găsească. Pur și simplu simțise nevoia să-și deschidă inima.

Cu asemenea gînduri lipsite de bucurie se scurgeau acum pentru Alexei Meresiev zilele monotone ale spitalului. Şi cu toate că organismul lui de fier rezistase bine la operaţia amputării, făcută cu mînă de maestru, cu toate că rănile i se închideau foarte repede, el slăbea văzînd cu ochii şi, în ciuda măsurilor luate de medici, pierdea zilnic în greutate. Cei din jur vedeau cum se topeşte.

7

În vremea asta, afară irupsese primăvara.

Ea năvălise pînă şi în salonul 42, în încăperea cu aerul îmbîcsit de mirosul iodoformului. Se strecura prin ferestrele de sus o dată cu suflul răcoros şi umed al zăpezii topite, cu ciripitul întărîtat al vrăbiilor, cu huruitul vesel al tramvaielor la cotitură, cu bocănitul sonor al tocurilor pe asfaltul curat, iar mai spre seară cu sunetul monoton şi armonios al unui acordeon. Primăvara privea înăuntru prin fereastra laterală a salonului, dimpreună cu creanga de plop, aurită de razele soarelui, pe care se umflau, gata să plesnească, mugurii lunguieţi, muiaţi de un clei gălbui. Intra în salon o dată cu semnele mici, aurii ale pistruilor ce năpădiseră chipul palid şi blînd al Klavdiei Mihailovna, pistruii ce răzbăteau prin orice fel de pudră şi-i pricinuiau destule necazuri bietei sore. Primăvara amintea mereu şi tot mai dîrz prezenţa ei prin duruitul mărunt şi voios ca de tobă al picurilor dezgheţaţi, în streşinile de tablă de deasupra ferestrei.

Şi ca întotdeauna, primăvara moleşea inimile, trezea visările.

— E-eh, bine ar fi acum să porneşti cu o puşcă undeva spre un luminiş de pădure!... Ce zici, Stepan Ivanovici? Să stai ascuns în fapt de zi la pîndă...

Tare-i frumos !... Știi, o dimineață trandafirie, sănătoasă, cu puțintel îngheț, iar tu să stai așa, cu urechea ciulită și deodată : „gl-gl-gl-gl"... iar apoi aripile „fr-fr-fr"... Și deasupra capului tău se așază un gotcan cu coada desfăcută în evantai, pe urmă încă unul, și încă unul...

Stepan Ivanovici trăgea zgomotos aerul în piept, ca și cum într-adevăr i-ar fi lăsat gura apă, iar Comisarul nu mai isprăvea :

— Pe urmă să așterni o foaie de cort lîngă un focșor și să sorbi un ceai puțintel afumat și-un păhărel de rachiu, așa ca să-ți încălzești mădularele, ce zici ? După truda dreaptă a zilei...

— O-of, nu mai spuneți, tovarășe Comisar ! Și știți ce vînăm în ținuturile noastre pe-o vreme ca asta ? N-o să mă credeți : știucă. Nu zău, n-ați mai auzit ? Bună treabă, se-nțelege, mai mult joacă, însă aduce și venit. Știți că știuca, de îndată ce pe lacuri se sfarmă gheața și se revarsă rîurile, trage totdeauna la mal, ca să-și lepede icrele. Pentru isprava asta numai că nu se urcă pe mal ; se bagă în iarbă, în mușchiul acoperit de revărsarea apelor. Mergi așa pe mal și vezi ceva ca niște lemne rotunde, cufundate în apă. Cînd colo este dumneaei, știuca ! Ei, și-atunci îei pușca la ochi și tragi ! Uneori nici nu încape în sac atîta cît vinezi. Da, zău ! Sau încă una bună...

Și amintirile vînătorești încep a curge. Pe nesimțite, vorba alunecă spre întîmplările de pe front, și ei caută să ghicească ce-o mai fi acum în divizie, în companie, dacă nu cumva „asudă" bordeiele construite peste iarnă, dacă nu se dărapănă fortificațiile, și oare cum s-o fi simțind acum, primăvara, neamțul deprins să umble la el în vest numai pe asfalt ?

Îndată după masă începea hrănitul vrăbiilor. Stepan Ivanovici, care îndeobște nu putea să stea cu brațele încrucișate, veșnic meșterind cîte ceva cu mîinile lui

uscătive, fără odihnă, se gîndise să strîngă firimiturile de la masă şi să le scuture prin ferestrele de sus păsărelelor. Hrănitul vrăbiilor devenise un obicei. Nu mai aruncau firimituri ; bolnavii opreau bucăţi întregi de pîine şi le fărîmiţau înadins pentru ele. Astfel, după expresia lui Stepan Ivanovici, un stol întreg de vrăbii fusese prevăzut în raţie. Pentru toţi cei din salon era o adevărată plăcere să vadă cum păsărelele mici şi gălăgioase ciugulesc de zor dintr-o coajă mare de pîine, ţipă, se încaieră, iar pe urmă, după ce dau gata tot ce li s-a pus pe pervazul ferestrei, se odihnesc pe o ramură de plop, îşi netezesc cu ciocul penele şi deodată se înalţă în slăvi, zburînd undeva, la rosturile lor. Hrănitul vrăbiilor deveni distracţia preferată. Pe unele dintre vrăbii începură să le cunoască, dîndu-le chiar şi porecle. Un vrăbioi obraznic şi fişneţ, fără coadă, care probabil plătise cu ea pentru firea lui bătăioasă, se bucura de o simpatie deosebită. Stepan Ivanovici îl poreclise „Mitralioru!".

Interesant că tocmai această distracţie cu păsărelele gălăgioase îl scoase definitiv pe tanchist din starea-i de muţenie. La început el se uita nepăsător şi fără vlagă, cum Stepan Ivanovici, frînt în două şi sprijinindu-se în cîrje, se căznea îndelung lîngă calorifer să se urce pe prichiciul ferestrei şi să ajungă la geamul de sus. Dar a doua zi cînd veniră păsărelele, tanchistul, deşi strîmbîndu-se de durere, se ridică în capul oaselor, ca să vadă mai bine forfota zgomotoasă a vrăbiilor. A treia zi, la masă, el ascunsese sub pernă o bucată mare de prăjitură, ca şi cum delicatesa aceasta de spital ar fi putut să facă o deosebită plăcere pensionarilor lor zgomotoşi. Într-o zi, „Mitralioru" nu mai veni şi Kukuşkin declară că probabil l-a mîncat vreo pisică şi că bine i-a făcut. Tanchistul taciturn izbucni deodată mînios şi-l categorisi pe Kukuşkin drept „o javră", iar cînd a doua zi vrăbioiul

fără coadă zburda și piuia din nou pe pervazul geamului, rotindu-și victorios căpșorul și clipind obraznic din ochișorii lui, tanchistul rise, rise pentru întiia oară după luni de zile.

Mai trecu o vreme, și Gvozdiov își reveni cu desăvîrșire. Spre mirarea tuturor se vădi că el era un om vesel, vorbăreț și plăcut. Fără doar și poate, revenirea era opera Comisarului, care într-adevăr, așa cum afirmase Stepan Ivanovici, se arătase iscusit în a găsi cîte o cheiță pentru fiecare. Și iată cum izbutise.

Ceasul cel mai fericit pentru salonul 42 era acela cînd, în ușa salonului, Klavdia Mihailovna se ivea cu un aer misterios, ținînd mîinile la spate, și, rotindu-și privirea strălucitoare de bucurie peste fețele tuturor, spunea :

— Ei, care o să joace azi de fericire ?

Asta însemna că sosise corespondența. Cel care primea o scrisoare trebuia să simuleze că sare în pat de bucurie, închipuind un fel de joc. De cele mai multe ori trebuia să joace Comisarul, care, uneori, primea și cîte zece scrisori deodată. I se scria și de la divizie, și din spatele frontului, îi scriau și tovarășii lui, comandanții și lucrătorii politici, și soldații. Îi scriau din obișnuință și nevestele ofițerilor, cerîndu-i să mai strunească pe vreun soț care o apucase cam alături cu drumul, scriau văduvele tovarășilor căzuți, cerîndu-i un sfat în legătură cu o problemă din viața lor sau un sprijin în legătură cu nevoile lor, scria chiar o pionieră din Kazahstan, fiica unui ofițer mort, al cărui nume Comisarul se trudea în zadar să și-l amintească. El le citea cu interes pe toate, răspundea neapărat tuturor și intervenea pe dată la forurile respective cu rugămintea de a fi ajutată soția ofițerului cutare, îl certa furios pe soțul care o luase razna, îl amenința pe responsabilul unui imobil că va veni personal să-i sucească gîtul, dacă nu va pune o

sobă în casa familiei combatantului cutare şi o mustra pe fetiţa din Kazahstan cu nume atît de complicat şi atît de greu de reţinut, care luase un „doi" pe al doilea pătrar, la limba rusă.

Stepan Ivanovici purta o corespondenţă foarte intensă atît cu frontul, cît şi cu spatele frontului. Scrisorile fiilor lui, trăgători lunetişti ca şi el, scrisorile fiicei sale, brigadieră colhoznică — cuprinzînd un număr nesfîrşit de salutări din partea tuturor rubedeniilor şi cunoştinţelor, şi de asemenea comunicări că deşi colhozul a trimis din nou oameni pentru lucrările de reconstrucţie, totuşi a întrecut prevederile planului cu atîtea procente — Stepan Ivanovici le citea pe dată şi cu mare bucurie celor din salon ; toată lumea — şi surorile de gardă, şi infirmierele, şi chiar internul, un om aspru, plin de fiere — era totdeauna la curent cu chestiunile lui familiare.

Chiar şi sălbaticul Kukuşkin, care părea înverşunat cu întreaga omenire, primea scrisori de la mama sa, de undeva din Barnaul. Smulgea scrisoarea din mîna surorii, aştepta pînă ce toţi din salon adormeau şi citea încet, repetînd în şoaptă cuvintele. În astfel de clipe obrazul lui mic, cu trăsături aspre şi antipatice, căpăta o expresie cu totul nouă, ce nu i se potrivea de fel, solemnă şi totodată împăcată. Îşi iubea mult mama, o felceriţă bătrînă, dar, nu se ştie de ce, se ruşina de această afecţiune şi o tăinuia cu grijă.

Numai tanchistul, în clipele de veselie, cînd în întregul salon se petrecea schimbul însufleţit de noutăţi primite, se posomora tot mai mult, se întorcea cu faţa la perete şi-şi trăgea pătura peste cap : lui n-avea cine să-i mai scrie. Şi cu cît ceilalţi primeau mai multe scrisori, cu atît mai ascuţit îşi simţea singurătatea. Dar iată că într-o zi Klavdia Mihailovna intră în salon deosebit de emoţionată. Căutînd să nu-l privească pe Comisar, ea întrebă grăbită :

— Ia să vedem, cine joacă azi ?

Privi spre patul tanchistului și obrazul ei blînd radia de bucurie. Toți simțiră că s-a petrecut ceva neobișnuit. Își pironiră ochii asupra surorii.

— Locotenent Gvozdiov, hai joacă odată, ce mai stai ?

Meresiev îl văzu pe Gvozdiov tresărind din creștet pînă-n tălpi și întorcîndu-se brusc, cu ochii scăpărători sub bandaje. Dar îndată își luă înfățișarea obișnuită și vorbi, căutînd să-și stăpînească tremurul din glas :

— Greșeală. Trebuie să mai fie alături vreun rănit tot cu numele de Gvozdiov.

Dar ochii lui se uitau stăruitor la cele trei plicuri pe care sora le ținea în mîna ridicată, ca pe un trofeu.

— Nu, sînt pentru dumneata. Uite, scrie : locotenentului Gvozdiov G. M., și chiar e pus salonul 42. Hai !

Mîna bandajată se întinse lacomă de sub pătură. Tremura, în timp ce locotenentul, prinzînd plicul cu dinții, îl deschidea ciupind cîte puțin din margine.

Ochii lui Gvozdiov ardeau sub pansamente, plini de emoție. Curios ! Trei fete, trei prietene, tovarășe de grup la Facultatea de medicină, scriau, cu alte cuvinte și altă caligrafie, același lucru. Aflînd că tanchistul-erou, locotenentul Gvozdiov, este rănit și internat la Moscova, ele au hotărît să poarte corespondență cu el. Și mai scriau că dacă el, locotenentul, nu se va supăra că-l plictisesc, să le răspundă ce mai face, cum o duce cu sănătatea, iar una din ele, cea care semnase „Aniuta", întreba dacă poate să-l ajute cu ceva, dacă nu cumva are nevoie de cărți bune, și dacă îi trebuie ceva, i se poate adresa ei fără nici o supărare.

Toată ziua locotenentul învîrti scrisorile în mînă, cercetînd adresele și analizînd scrisul. Bineînțeles avea cunoștință despre astfel de corespondențe, și

el însuși avusese un schimb de scrisori cu o necunoscută de la care găsise o epistolă duioasă în degetul mare al uneia din mănușile primite într-un pachet de sărbători. Dar schimbul de scrisori luase sfîrșit de la sine, după ce corespondenta îi trimisese o fotografie a ei cu o dedicație glumeață: corespondenta, o femeie în vîrstă, era fotografiată cu cei patru copii ai ei. Dar acum era cu totul altceva. Un singur lucru îl încurca și-l mira pe Gvozdiov: de ce răvașele sosiseră atît de neașteptat și toate trei deodată și cum de aflaseră studentele Facultății de medicină despre faptele lui eroice? Și toți din salon erau nedumeriți, mai ales Comisarul. Însă Meresiev îl surprinse schimbînd o privire semnificativă cu Stepan Ivanovici și cu sora și înțelese că și asta era tot isprava lui.

Oricum ar fi fost, a doua zi, dis-de-dimineață, Gvozdiov îi ceru Comisarului hîrtie și, desfăcîndu-și în mod samavolnic bandajele de la mîna dreaptă, se așternu pe scris; pînă seara tîrziu, șterse, mototoli și scrise din nou: le răspundea corespondentelor necunoscute.

După un timp două dintre ele întrerupseră corespondența, dar Aniuta cea grijulie continuă să-i scrie cît toate trei. Gvozdiov era foarte comunicativ și acum salonul știa ce se petrece în anul trei al Facultății de medicină, ce știință interesantă este biologia și cît de plictisitoare e chimia organică, ce voce simpatică are profesorul cutare, cît de frumoase sînt prelegerile lui și, din contră, cît de adormitor bodogănește docentul cutare, cîte lemne au încărcat studentele pe platformele tramvaielor, duminică, la munca voluntară, cît de complicat este să înveți și să lucrezi în același timp într-un spital de zonă interioară, cum își dă ifose studenta cutare, o neisprăvită care tocește mereu și e, în general, o persoană foarte antipatică.

Şi Gvozdiov nu numai că începuse să vorbească, dar parcă se deschisese, înflorise dintr-o dată. Sănătatea lui se refăcea foarte repede.

Lui Kukuşkin i se scoaseră atelele. Stepan Ivanovici învăţa să umble fără cîrje şi se ţinea acum destul de drept. Petrecea zile întregi pe pervazul ferestrei, observînd ce se întîmplă dincolo, în „aer liber". Numai Comisarul şi Meresiev se simţeau din zi în zi mai rău ; mai ales Comisarul slăbea văzînd cu ochii. Nu mai putea face gimnastică dimineaţa. Se buhăia tot mai mult şi o tumoare apoasă, galbenă, îi invada din ce în ce trupul, degetele i se îndoiau anevoie şi nu mai puteau ţine nici creionul, nici lingura la masă.

Sora îl spăla dimineaţa, îi ştergea faţa, îi dădea să mănînce ; era vădit că nu suferinţa cumplită, ci tocmai starea aceasta de neputinţă îl deprima şi-l scotea din fire. Dar nici acum nu se dădu bătut. Tot atît de voioasă răsuna vocea lui de bas peste zi, tot atît de însetat citea noutăţile din gazete şi continua chiar şi acum să studieze limba germană. Numai că trebuia să i se aşeze cărţile pe un suport de sîrmă, construit special pentru el de Stepan Ivanovici, şi bătrînul soldat, stînd lîngă patul lui, îi întorcea paginile. Dimineaţa, pînă să sosească ziarele, Comisarul o întreba nerăbdător pe soră ce spune comunicatul, ce noutăţi s-au transmis la radio, cum e timpul şi ce se aude la Moscova. Îl înduplecase pe Vasili Vasilievici să-i instaleze la pat un difuzor de radio.

Se părea că cu cît mai neputincios şi mai slab devenea trupul său, cu atît mai dîrz şi mai tare îi era spiritul. Citea cu acelaşi interes numeroasele scrisori şi răspundea la ele dictîndu-le pe rînd, cînd lui Kukuşkin, cînd lui Gvozdiov. Într-o zi, Meresiev, care adormise după tratament, fu deşteptat de basul său tunător.

— Niște conțopiști ! tuna el mînios. Pe suportul de sîrmă se vedea foaia cenușie a gazetei ostășești a diviziei, pe care unul dintre prietenii lui i-o trimitea regulat, cu tot ordinul care glăsuia : „nu se va scoate afară din unitate". S-au tîmpit de tot, stînd acolo în apărare. Kravțov — birocrat ? Cel mai bun veterinar din armată, birocrat ? Grișa, scrie, scrie numaidecît !

Și-i dictă lui Grișa un raport vehement, adresat unuia din membrii Consiliului Militar al Armatei, cerînd să-i potolească pe „mîzgălitorii de hîrtie" care au insultat un om bun și harnic. Și chiar după ce expedie scrisoarea prin soră, îi înjură îndelung, în termeni foarte pitorești, pe „scriitorași", și era ciudat să auzi vorbele acesteia pline de pătimașă participare la viață, în gura unui om care nici măcar capul nu-l putea întoarce.

În seara aceleiași zile se întîmplă un fapt și mai însemnat. La ora aceea de liniște, cînd lumina încă nu se aprindea și cînd prin ungherele salonului începeau să se furișeze umbrele amurgului, Stepan Ivanovici ședea pe pervazul ferestrei și, îngîndurat, privea spre chei. Pe rîu se tăia gheața. Cîteva femei, purtînd șorțuri de pînză de cort, o tăiau cu drugi grei de fier în felii subțiri, de-a lungul pătratului întunecos al copcii, apoi cu o lovitură-două, o despicau în blocuri lunguiețe și, apucînd-o cu cangea, o scoteau pe scînduri din apă. Blocurile de gheață stăteau rînduri-rînduri : cele de dedesubt, de un verde-străveziu, cele de deasupra — sfărîmicioase și gălbui. Pe drumul de la malul rîului pînă la locul unde se tăia gheața se înșiruia un lanț de sănii, legate una de alta. Un bătrîn, purtînd o căciulă cu urechi, pantaloni vătuiți și pufoaică încinsă cu un brîu din care ieșea un topor, aducea de căpăstru unul cîte unul caii pînă la locul unde se tăia gheața și femeile împingeau cu cangea blocurile în sanie.

Stepan Ivanovici, om gospodăros, socoti că, de bună seamă, aici lucra un colhoz, dar că treaba era prost organizată. Prea mulți oameni se îmbulzeau, împiedicîndu-se unii de alții. În mintea lui de gospodar alcătui îndată un plan de lucru. Îi împărți pe toți în grupe de cîte trei, tocmai atîtea cîte erau necesar ca să scoată fără greutate blocurile tăiate. Repartiză fiecărei grupe un anumit sector și nu le-ar fi plătit egal, ci fiecărei grupe după numărul blocurilor pe care le tăiase. Iar pe fetișcana aceea rumenă și bucălată ar fi sfătuit-o neapărat să pornească o întrecere pe grupe... Era atît de ocupat cu aceste chibzuieli gospodărești, că nu observă cum un cal se apropie de copcă atît de mult, încît picioarele de dinapoi alunecîndu-i, căzu în apă. Sania susținea calul la suprafață, dar curentul îl trăgea la fund. Bătrînelul cu toporul la briu se foia fără rost, cînd apucînd calul de dîrlogi, cînd trăgînd de tălpile săniei.

— Aoleu, se îneacă! exclamă Stepan Ivanovici, și tînguirea lui răsună în tot salonul.

Cu o sforțare de necrezut și înverzindu-se tot de durere, Comisarul se ridică într-un cot și, rezemat cu pieptul de pervaz, se lungi peste geam.

— Măi neghiobule, măi!... murmură el. Cum de nu-și dă seama? Să taie hamurile, că iese calul singur... Ah, o să-l omoare!

Stepan Ivanovici se urcă greoi pe pervazul ferestrei. Calul se îneca. Valul de apă tulbure îl și acoperea cînd și cînd, dar animalul tot se mai zbătea deznădăjduit, ieșind din apă și zgîriind gheața cu potcoavele picioarelor dinainte.

— Taie mă, odată, hățurile! răcni Comisarul din răsputeri, ca și cum bătrînul l-ar fi putut auzi.

— Măi dragă, taie hamurile! Uite, toporul e colo la briu, taie hamurile! transmise Stepan Ivanovici în stradă, cu palmele pîlnie la gură.

Bătrînul auzi în sfîrșit sfatul picat parcă din ceruri. Smuci toporul de la brîu și din două lovituri tăie hamurile. Descotorosit de ele, calul ieși numaidecît pe gheață și, oprindu-se lîngă copcă, se scutură ca un ciine, împrăștiind în juru-i stropi strălucitori de apă.

— Ce înseamnă asta? se auzi deodată în salon.

Cu halatul desfăcut și fără obișnuita-i bonetă albă, Vasili Vasilievici stătea în pragul ușii. Începu să suduie în neștire, să bată din picioare, nevrînd să asculte nici un fel de lămuriri. Făgădui că va da la toți dracii salonul ăsta de oameni zăpăciți și plecă ocărînd și gîfîind, fără a fi înțeles, pare-se, ce anume se petrecuse. După o clipă, în salon veni alergînd Klavdia Mihailovna, necăjită, cu ochii plînși. Primise cu o clipă înainte o săpuneală strașnică de la Vasili Vasilievici. Dar deodată ea se repezi spre patul Comisarului: îi văzu pe pernă chipul acoperit de o paloare verzuie, neînsufletit, cu ochii închiși.

În seara aceea el se simți rău. I se făcură injecții cu camfor, i se administră oxigen. Nu-și putu reveni multă vreme. Însă de cum își veni în simțiri, încercă să-i zîmbească Klavdiei Mihailovna, care stătea lîngă el, cu balonul de oxigen, și să glumească:

— Nu te speria, soră dragă. Mă întorc și din iad, ca să-ți aduc leacuri cu care-și scot acolo dracii pistruii.

Era dureros să vezi cum în luptă crîncenă cu boala omul acesta, atît de bine clădit și de vînjos, slăbea de la o zi la alta.

8

La fel se ofilea și Alexei Meresiev de la o zi la alta. În scrisoarea obișnuită către „sergentul meteorologic", singura ființă căreia își destăinuia acum

toate durerile, scrisese că probabil nu va mai ieși niciodată de aici, că poate e mai bine așa, deoarece un aviator fără picioare e ca o pasăre fără aripi, care mai poate să trăiască și să ciugulească, dar de zburat nu mai zboară niciodată ; că el nu vrea să fie o pasăre fără aripi, astfel că este gata să întîmpine sfîrșitul, oricît de rău ar fi, numai să vină odată. Era poate crud scriindu-i astfel de lucruri : în scrisorile ei, fata îi mărturisise că de mult nu-i mai era indiferent „tovarășul locotenent-major", și că nu i-ar fi făcut această destăinuire pentru nimic în lume dacă lui nu i s-ar fi întîmplat nenorocirea care i se întîmplase.

— Visează să se mărite ; noi, răniții, sîntem astăzi la preț. Ce-au a face picioarele, numai pensia să fie cît mai mare, comenta plin de venin Kukușkin, potrivit firii sale.

Dar Alexei ținea încă minte obrazul palid care se lipise de el în ceasul cînd moartea șuiera pe deasupra capului lor. Știa că nu-i adevărat ce spune Kukușkin. Mai știa cît de greu îi venea fetei să-i citească tristele spovedanii. Fără măcar să-i fi aflat numele, el continua să-i împărtășească gîndurile lui mohorîte.

Comisarul se pricepea să-și potrivească cheița pentru toată lumea, însă Alexei Meresiev îi rezista chiar și lui. A doua zi după operația lui Meresiev, apăru în salon cartea *Așa s-a călit oțelul*. Începură s-o citească cu glas tare, iar Alexei înțelese cui era destinată lectura ; numai că lui această lectură nu-i putea aduce nici o alinare. Îl stima pe Pavel Korceaghin încă din copilărie. Era unul din eroii lui preferați. „Dar Korceaghin nu era aviator, medita acum Alexei. Știa el, oare, ce înseamnă să fii bolnav de dorul văzduhului ? Ostrovski și-a scris cărțile țintuit pe patul de suferință și nu într-o vreme cînd toți bărbații și nenumărate femei luptă pe front, cînd chiar niște

mucoși de băiețandri se urcă pe lăzi ca să ajungă la strung spre a strunji obuze!"

Într-un cuvînt, de data asta, cartea nu avu succes. Atunci Comisarul începu o mișcare de învăluire. Povesti ca din întîmplare despre un alt om, un om cu picioarele paralizate, care fusese capabil să conducă o muncă obștească de mare răspundere. Stepan Ivanovici, care se interesa de cîte-n lună și-n stele, se porni să scoată exclamații de uimire. Își aduse și el aminte că prin părțile lui este un doctor fără o mînă, cel mai bun medic din tot raionul, că merge călare și vînează — și încă cum vînează, doar cu o singură mînă! Nimerește veverițele drept în ochi! Aici, Comisarul își aminti de academicianul Viliams decedat, pe care-l cunoscuse personal încă de pe cînd lucrase în sectorul S.M.T. Omul acesta, pe jumătate paralizat, avînd numai o mînă teafără, continuase să conducă institutul și realizase lucrări de o însemnătate uriașă.

Meresiev asculta și zîmbea; se putea prea bine să cugeți, să vorbești, să scrii, să dai ordine, să tratezi bolnavii și chiar să vînezi fără picioare, dar el era aviator, aviator prin vocație, aviator din copilărie, chiar din ziua cînd ca băiețandru păzea o harbuzărie unde, printre frunzele veștede, întinse pe pămîntul uscat, crăpat de secetă, stăteau imensele ghiulele vărgate ale harbujilor, vestiți în tot ținutul Volgăi; acolo auzise el și pe urmă văzuse o mică libelulă argintie ce scînteia în soare cu aripile-i duble, plutind fără grabă sus, deasupra stepei colbuite, undeva, în direcția Stalingradului.

De atunci visul de a deveni aviator nu-l mai părăsise. Se gîndea la el stînd în bancă la școală, se gîndise și mai tîrziu, aplecat deasupra strungului. Noaptea, cînd toți ai casei dormeau, el, împreună cu Lapidevski, căuta și-i salva pe cei din expediția Celiuskin, sau însoțindu-l pe Vodopianov ateriza cu

avioanele grele pe gheață, printre banchizele Polului Nord, sau cu Cikalov descoperea drumul spre Statele Unite ale Americii, pe deasupra Polului Nord, drum necunoscut pînă atunci omenirii.

Organizația de Comsomol îl trimisese în Extremul Orient. Acolo, în taiga, construise orașul tineretului — Komsomolsk pe Amur. Dar și în taiga purtase cu el visul de a zbura într-o zi. Găsise printre constructori băieți și fete care, ca și el, năzuiau să îmbrățișeze nobila profesie de aviator și, lucru greu de crezut, dar în orașul care deocamdată exista numai în planuri, ei clădiseră cu mîinile lor un aeroclub. Cînd, în amurg, negura învăluia șantierul gigantic, constructorii se adunau în barăci, închideau ferestrele și aprindeau dinaintea ușilor focuri fumegînde din ramuri verzi pentru a alunga țînțarii și musculițele care umpleau văzduhul cu concertul lor sinistru. Și în orele acestea, cînd ceilalți se odihneau după o zi de trudă, constructorii aeroclubului, în frunte cu Alexei, se ungeau cu gaz, ca să se apere de țînțari și musculițe, și o porneau în taiga, cu topoare, tîrnăcoape, ferăstraie, hîrlețe și trotil. Tăiau cu ferăstrăul, scoteau buturugile din pămînt și nivelau pămîntul, realizînd astfel suprafața necesară aerodromului. Izbutiseră să smulgă desișului pădurii cîțiva kilometri pentru un cîmp de zbor.

De pe acest aerodrom se înălțase Alexei în văzduh, pentru întîia oară, pe un avion de școală, realizînd în sfîrșit visul cel mai scump al copilăriei lui.

După aceea urmase la o școală militară de aviație, apoi instruise și el pe alți tineri. Acolo l-a surprins războiul pentru care, cu toate amenințările superiorilor din școală, își părăsise munca de instructor și plecase pe front. Toate năzuințele lui în viață, toate emoțiile, toate bucuriile, toate planurile de viitor și toate izbînzile erau legate de aviație...

Şi ei îi mai vorbeau de Viliams!

— Dar Viliams n-a fost aviator! spuse Alexei, întorcîndu-se cu faţa la perete.

Comisarul nu renunţă totuşi la încercările lui de a-l „descuia". Într-un rînd, pe cînd se cufundase în starea-i obişnuită de nepăsare şi amorţeală, Alexei auzi vocea de bas a Comisarului:

— Ia vezi, Leoşa, aici scrie despre tine.

Stepan Ivanovici îi aduse îndată jurnalul la pat. Un articol mic era subliniat cu creionul. Alexei îl parcurse repede, însă nu-şi găsi numele. Era un articol consacrat aviatorilor ruşi din primul război mondial. Din pagina ziarului se uita la Alexei chipul necunoscut al unui ofiţer tînăr, cu o mustăcioară răsucită, ascuţită la vîrfuri, cu o cocardă albă pe boneta împinsă pe o ureche.

— Citeşte, citeşte, e ceva anume pentru tine, stărui Comisarul.

Meresiev citi. Articolul povestea despre un aviator militar rus, locotenentul Valerian Arkadievici Karpovici. Zburînd deasupra liniilor inamice, locotenentul Karpovici fusese rănit de un proiectil nemţesc exploziv de tip „dum-dum". Avînd laba piciorului zdrobită, reuşise cu „Farmanul" lui să treacă linia frontului şi să aterizeze la ai lui. Îi amputaseră laba piciorului, dar tînărul ofiţer nu voia să plece din armată. Născoci o proteză construită de el. Făcuse timp îndelungat şi cu stăruinţă exerciţii de gimnastică, antrenîndu-se, şi datorită acestui lucru, spre sfîrşitul războiului, se înapoie în armată. Aici lucrase ca inspector de studii la o şcoală militară de pilotaj şi — după cum spunea articolul — *„se încumeta uneori să se înalţe în văzduh cu avionul lui"*. Karpovici fusese decorat cu Ordinul Sfîntul Gheorghe pentru ofiţeri şi-şi continuase cu succes serviciul în aviaţia militară rusă, pînă în ziua cînd pieri într-o catastrofă.

Meresiev citi însemnarea, o dată, de două ori, de trei ori. Tînărul locotenent, a cărui figură energică avea o expresie obosită, îl privea din fotografie cu un zîmbet cam rece, însă plin de mîndrie. Întregul salon îl observa pe Alexei. El își răvăși părul cu degetele, apoi, fără să-și desprindă ochii de pe articol, dibui un creion pe măsuță și-l încadră încet, cu multă luare-aminte.

— Ai citit? întrebă Comisarul cu șiretenie. Alexei tăcea, continuînd să-și plimbe privirea peste rînduri. Ei, ce-ai de zis?

— Da, dar el a avut retezată numai laba unui picior.

— Da, însă tu ești un om sovietic!

— El zbura cu „Farmanul". Ăsta-i avion? O etajeră! Conducerea lui nu cere nici pricepere, nici iuțeală.

— Da, dar tu ești un om sovietic! stărui Comisarul.

— „Om sovietic", repetă Alexei mașinal, fără să-și ia ochii de pe articol; pe urmă fața lui palidă se îmbujoră ușor, luminată parcă de-o rază lăuntrică; își plimbă privirile mirate și totodată fericite de la unul la altul.

Înainte de culcare, Alexei ascunse articolul sub pernă și își aduse aminte cum în copilărie, cînd se suia pe cuptor, unde dormea împreună cu frații săi, își punea sub căpătîi ursulețul cu urechile ciuntite, cusut de mamă-sa dintr-o bluză veche de catifea. Și amintindu-și de toate acestea rîse tare, atît de tare, încît îl auzi întreg salonul.

Nu închise ochii toată noaptea. Salonul se cufundase într-un somn adînc. Gvozdiov se răsucea în pat, făcînd să scîrțîie arcurile somierei. Stepan Ivanovici sforăia șuierător, atît de tare, încît ai fi zis că se rup toate mărunțaiele dintr-însul. Comisarul se întorcea din cînd în cînd, încet, gemînd printre dinți. Dar Ale-

xei parcă nu auzea nimic. Scotea mereu ziarul de sub pernă și, uitîndu-se în lumina slabă a becului de noapte la fața zîmbitoare a locotenentului, rostea în gînd : „Ți-a fost greu, dar ai izbutit ! Mie mi-e de zece ori mai greu, dar ai să vezi că nici eu n-am să mă las."

În puterea nopții, Comisarul se potoli deodată. Alexei se săltă puțin și-l văzu zăcînd palid, nemișcat ; nici nu mai sufla parcă. Aviatorul apucă clopoțelul și-l agită în neștire. Klavdia Mihailovna veni în fugă, cu capul gol, despletită, cu figura răvășită de somn. Peste cîteva minute sosi și internul. Îi pipăiră pulsul, îi administrară o injecție cu camfor și îi băgară în gură tubul de oxigen. Și frămîntarea ținu aproape un ceas ; uneori se părea că nu mai e nici o speranță. În cele din urmă Comisarul deschise ochii, zîmbi stins Klavdiei Mihailovna și-i spuse încet de tot :

— Iartă-mă, v-am băgat pe toți în răcori fără rost. Precum vezi, tot n-am ajuns în iad și nu ți-am adus alifia pentru pistrui. Așa că nu-i nimic de făcut, dragă, tot cu ei ai să umbli.

Gluma lui ușură inimile tuturor. „E tare ca un stejar, poate că va rezista și de data asta furtunii." Internul plecă și scîrțîitul ghetelor lui amuți încetul cu încetul, stingîndu-se undeva în capătul coridorului ; se împrăștiară și surorile de gardă. Nu mai rămăsese decît Klavdia Mihailovna, care se așeză pe patul Comisarului. Bolnavii adormiră din nou, dar Meresiev stătea treaz, cu ochii închiși, gîndindu-se la niște proteze care ar putea să fie fixate la pedalele palonierului de la avion, cu ajutorul unor curele. Își aduse aminte că-l auzise cîndva pe instructorul său, un bătrîn aviator de pe timpul războiului civil, povestind la aeroclub că un pilot, care avea picioarele prea scurte, își lega de pedale niște calapoade.

„Acum, frate, voi face și eu ca tine, n-am să fiu mai prejos, îl încredința el pe Karpovici. Și am să

zbor!" Gîndul acesta răsuna ca un cîntec în mintea lui Alexei, alungîndu-i somnul. Rămase așa nemișcat, cu ochii închiși. Privindu-l, puteai crede că doarme dus, zîmbind în somn.

Și auzi atunci o convorbire de care, mai tîrziu, în clipele grele ale vieții, avea să-și amintească în repetate rînduri.

— De ce, de ce faci asta? Este îngrozitor să rîzi și să glumești, cînd durerea e atît de cumplită! Îngheață inima în mine cînd mă gîndesc cît de mult suferi. De ce-ai refuzat să te muți singur în rezervă?

S-ar fi zis că vorbele acestea nu erau rostite de sora lor Klavdia Mihailovna, ființa aceea drăguță și duioasă, dar imaterială parcă. Vorbea acum o femeie înfiorată și dojenitoare. În glasul ei răzbătea mîhnirea și, poate, mai mult decît atîta. Meresiev deschise ochii. În lumina becului de pe măsuța de noapte, adumbrit de boneta surorii, văzu chipul palid și umflat al Comisarului, ochii lui care luceau blînd, duios, și profilul gingaș, atît de delicat al Klavdiei Mihailovna. Lumina ce-i cădea din spate făcea din părul ei bogat și blond o aureolă, și Meresiev, deși conștient că greșește, nu-și putea lua ochii de la ea.

— Vai, vai, vai, surioară... Lacrimi! Se poate una ca asta? Ce-ar fi să luăm un picuț de bromură? spuse Comisarul, vorbindu-i ca unei copile.

— Iar rîzi. Doamne, ce om ești dumneata? E monstruos, înțelegi, monstruos să rîzi cînd ar trebui să plîngi, să-i mîngîi pe alții cînd pe dumneata însuți te sfîșie durerea. Dragul meu drag! Să nu mai rîzi, auzi, să nu mai îndrăznești să te porți așa cu dumneata!

Plînse îndelung cu capul în piept. Iar Comisarul se uita cu o privire tristă, blajină, la umerii ei slăbuți, ce tresăltau sub halat.

— E prea tîrziu, prea tîrzia, scumpa mea. Întotdeauna am avut darul să întîrzii într-un mod neîngă-

duit în afacerile mele personale... N-am avut niciodată timp de ajuns, iar acum se pare că am întîrziat de-a binelea.

Comisarul oftă. Sora înălță capul și-l privi cu ochii înlăcrimați, plini de o lacomă așteptare. El zîmbi, oftă încă o dată și cu vocea-i blîndă și puțin ironică urmă :

— Ascultă o poveste, draga mea. Uite, mi-am adus aminte. S-a întîmplat de mult, pe vremea războiului civil, în Turkestan. Un escadron se lăsase amăgit, urmărindu-i pe basmaci, și s-a pomenit într-un pustiu atît de grozav, încît caii — și erau cai din Rusia, nedeprinși cu nisipurile — începură să cadă unul după altul. Și deodată noi ne-am schimbat în infanteriști. Și iată-l pe comandantul nostru că ia o hotărîre : să aruncăm toată încărcătura și, numai cu arma în mînă, să pornim spre un oraș mare. Pînă acolo erau vreo sută șaizeci de kilometri, numai prin nisip. Îți dai seama, dragă ? Și iac-așa, mergem o zi, mergem două, mergem trei. Soarele ardea, prăpădenie. Și nici un strop de apă. Începea să ne crape cerul gurii de sete, iar aerul era îmbîcsit de nisip încins, care îți înțepa ochii, îți intra în gîtlej ; eram istoviți. Cădea unul pe o movilă de nisip, își îngropa obrazul în el și nu mai mișca. Și aveam cu noi un comisar, unul Volodin, Iakov Pavlovici, arăta nespus de firav, un intelectual... era profesor de istorie. Dar un bolșevic strașnic. Ar fi fost de așteptat ca el să cadă cel dintîi, dar mergea înainte, ba încă îi îmboldea pe ceilalți. O ținea într-una că nu mai e mult și-i amenința cu pistolul pe cei care cădeau : „Scoală !... Scoală că te-mpușc !..." A patra zi, cînd mai aveam doar vreo cincisprezece kilometri pînă la oraș, oamenii erau cu desăvîrșire vlăguiți. Mergeam și ne clătinam, parcă am fi fost beți, și urma noastră ne însoțea și ea, așa, împleticită, ca a unei fiare rănite. Și deodată comi-

sarul se porneşte să cînte. Şi avea o voce păcătoasă, mică, şi cîntecul pe care-l alesese era un cîntec slab, soldăţesc, de demult: „Ciubariki, ciubciki". Şi ce crezi? Nu l-am lăsat singur, au început şi alţii să cînte. Eu am comandat: drepţi!! şi am început: un-doi, un-doi şi, n-ai să mai crezi, mersul mi se păru mai uşor. După cîntecul acela am mai cîntat unul şi încă unul. Înţelegi, surioară, să cînţi cu buzele arse, crăpate, pe o arşiţă ca aceea! Am cîntat pe drum toate cîntecele pe care le-am ştiut şi am ajuns fără să fi pierdut un singur om prin nisipuri... Vezi, aşa a fost!

— Dar comisarul? întrebă Klavdia Mihailovna.

— Ce-i cu comisarul? Trăieşte şi azi, bine sănătos. E profesor, arheolog. Dezgroapă din pămînt aşezările preistorice. E drept că după aceea şi-a pierdut cu totul vocea. Hîrîie. Şi la ce-i trebuie voce? Doar nu e Lemeşev... Ei, gata, ajunge cu poveştile. Du-te acum şi te culcă, draga mea; îţi dau cuvîntul meu de călăreţ că azi nu mai mor.

În cele din urmă adormi şi Meresiev, un somn adînc şi liniştit. Visă nisipurile pustiului, pe care nu-l văzuse niciodată, guri însîngerate, crăpate de arşiţă, din care ieşeau sunetele cîntecelor, şi pe acel Volodin care, lucru ciudat, semăna în vis cu comisarul Vorobiov.

Se trezi tîrziu, cînd petele de soare ajunseseră pînă în mijlocul salonului, semn că era amiază; se trezi cuprins de o bucurie nelămurită. Visase? Ce anume?.. Privirea îi căzu asupra jurnalului, pe care mîna lui îl ţinea strîns chiar şi în somn. Locotenentul Karpovici îi zîmbea la fel de stîngaci şi totodată mîndru din pagina mototolită. Meresiev netezi cu grijă ziarul şi-i făcu lui Karpovici cu ochiul.

Comisarul, spălat şi dichisit, îl observa zîmbind.

— De ce-i faci cu ochiul? îl întrebă el mulţumit.

— Vom zbura! răspunse Alexei.

— Dar cum ? Lui nu-i lipseşte decît un picior, iar ţie amîndouă !

— Păi, eu sînt un om sovietic ! răspunse Meresiev.

Rosti aceste cuvinte cu o voce care parcă i-ar fi chezăşuit că-l va întrece neapărat pe locotenentul Karpovici : va zbura !

Mîncă la prînz tot ce-i adusese sora, privi cu mirare farfuriile goale şi mai ceru o dată : era într-o stare de neastîmpăr, cînta, încerca să fluiere, vorbea tare de unul singur. În timpul vizitei profesorului, se folosi de bunăvoinţa lui Vasili Vasilievici, potopindu-l cu întrebări privitoare la ce anume trebuie să facă spre a grăbi vindecarea.

Aflînd că pentru aceasta era nevoie să mănînce şi să doarmă mai mult, ceru la masă două porţii din felul doi şi cu greu putu să termine cea de-a patra chiftea. Însă nu izbuti să doarmă ziua, deşi stătuse vreun ceas şi jumătate cu ochii închişi.

Fericirea este adesea egoistă. Chinuindu-l pe profesor cu întrebări, Alexei nu observă ceea ce băgase de seamă tot salonul. Vasili Vasilievici venise foarte punctual la vizită, ca de obicei, în clipa cînd raza soarelui, care de-a lungul zilei se tîra încet pe podea prin salon, atingea scîndurica ştirbită a parchetului. La prima vedere, profesorul îi arătă aceeaşi atenţie, dar ceilalţi băgară de seamă că era absent, îl preocupa ceva, ceva cu totul străin firii lui. Nu suduia, nu trîntea, ca de obicei, vorbe usturătoare, iar colţurile ochilor lui, roşii şi umflaţi, aveau un tremur nervos. Reveni seara tras la faţă şi simţitor îmbătrînit. Dojeni cu voce înceată o îngrijitoare care-şi uitase cîrpa pe ivărul uşii, controlă foaia de temperatură a Comisarului, modifică prescripţiile şi plecă fără să scoată o vorbă, însoţit de suita lui care, şi ea, tăcea încurcată ; plecă, dar se poticni în prag şi era cît pe-aci să cadă, de n-ar fi fost prins de subsuori. Nu,

hotărît, omului acestuia greoi, răguşit şi zgomotos, căruia îi plăcea să suduie, nu-i şedea bine politeţea şi calmul. Locatarii salonului 42 îl urmăriră cu priviri nedumerite. Şi toţi acei care începuseră să-l îndrăgească pe acest om mare şi bun la suflet se simţiră copleşiţi de tristeţe, văzîndu-l atît de schimbat.

A doua zi dimineaţa totul se lămuri: pe Frontul de Vest fusese ucis unicul fiu al lui Vasili Vasilievici, tot Vasili Vasilievici şi el, tot medic, tînăr, care promitea mult, om de ştiinţă, mîndria şi bucuria tatălui său. La ora fixată, întregul spital aştepta, ţinîndu-şi parcă răsuflarea, să vadă dacă profesorul va veni la vizita obişnuită. În salonul 42 bolnavii urmăreau încordaţi mişcarea înceată, aproape imperceptibilă a razei de soare pe parchet. Dar iată că soarele atinse scîndurica stîrbită şi toţi schimbară o privire: nu va veni. Dar în aceeaşi clipă, pe coridor se auziră paşii greoi, atît de bine cunoscuţi, şi tropăitul picioarelor numeroasei lui suite. Profesorul arăta parcă mai bine decît ieri. Ce-i drept, ochii îi erau roşii, pleoapele şi nasul umflate, aşa cum se întîmplă cînd ai un guturai straşnic, iar mîinile pline şi cojite tremurau vizibil în timp ce lua de pe măsuţa Comisarului foaia de temperatură. Cu toate acestea, era la fel de energic şi de activ, atît numai că bombănitul lui amuţise.

Ca şi cum s-ar fi înţeles între ei, răniţii şi bolnavii se grăbeau care mai de care să-i prilejuiască o bucurie. În ziua aceea toţi se simţeau mai bine. Nici cei în stare mai gravă nu se plîngeau de nimic, susţinînd că sănătatea lor merge spre bine. Şi toţi, poate chiar într-un mod prea excesiv, nu găseau destule cuvinte de laudă pentru a preamări ordinea din spital şi efectul de-a dreptul miraculos al feluritelor tratamente ce li se aplicau. Alcătuiau o familie, o familie unită printr-o mare durere.

Cutreierînd salon după salon, Vasili Vasilievici se cam mira de ce în ziua aceea, de dimineaţă şi pînă seara, constatase atîtea succese medicale.

Se mira oare într-adevăr? Poate că descoperise taina complotului naiv şi tacit, iar în cazul că o descoperise, cine ştie, poate îşi dăduse seama că îndură ceva mai uşor durerea lui cea mare şi fără leac.

9

Lîngă fereastra care dădea spre răsărit, ramura plopului făcuse nişte frunzuliţe cleioase gălbui, de sub care răzbăteau cerceluşi roşii, pufoşi, semănînd cu nişte omizi mari. Dimineaţa, frunzuliţele scînteiau în soare şi păreau tăiate din muşamaua ce servea pentru prişniţe. Împrăştiau o mireasmă amăruie, tare, care năvălea prin ferestruicile de sus, izgonind mirosul obişnuit de spital.

Vrăbiile, pe care Stepan Ivanovici le învăţase cu năravi, se obrăzniciseră din cale afară. Cu ocazia primăverii, „Mitraliorul" se împodobise cu o nouă coadă şi devenise mai neastîmpărat, mai bătăuş. În fiecare dimineaţă păsărelele ţineau pe cornişă adunări atît de zgomotoase, încît îngrijitoarea care curăţa salonul îşi ieşea din fire, astfel că se urca bombănind pe pervaz şi, scoţînd mîna prin ferestruică, le alunga cu cîrpa.

Gheaţa de pe rîul Moscova se dusese. Rîul se mai potolise şi nu mai vuia, îşi încovoiase supus spinarea lată, purtînd pe coama lui vapoare, şlepuri şi tramvaie de rîu, care în zilele acelea grele înlocuiau autovehiculele din Capitală, al căror număr scăzuse simţitor. În pofida sinistrelor preziceri ale lui Kukuşkin, în salonul 42 nimeni nu se „dusese" o dată

cu gheața. Le mergea bine tuturora, în afară de Comisar, și în salon se vorbea mereu despre ieșirea din spital.

Stepan Ivanovici părăsi cel dintîi salonul. Hoinărise în ajun prin spital, plin de neastîmpăr și fericit. Nu mai putea sta locului. Se învîrtea pe coridor, apoi se înapoia în salon, se așeza la fereastră, începea să meșterească ceva din miez de pîine, dar pe dată își lăsa lucrul și dispărea din nou. Se potoli numai spre seară, cînd coborî amurgul; atunci se așeză pe pervaz, adînc îngîndurat, oftînd și suspinînd din cînd în cînd. Era ora tratamentelor și în salon nu rămăseseră decît trei bolnavi: Comisarul, care-l urmărea în tăcere cu privirea pe Stepan Ivanovici, și Meresiev, care se chinuia să adoarmă cu orice preț.

În salon era liniște. Deodată Comisarul începu să vorbească abia auzit, cu capul întors spre Stepan Ivanovici, a cărui siluetă se profila pe fondul geamului aurit de apusul soarelui.

— Și la țară amurgește pe vremea asta, și e liniște deplină. Miroase a pămînt reavăn, a bălegar încins, a fum. În grajd văcuța se frămîntă, se neliniștește în așternutul ei de paie, îi e a făta... Primăvara... Cum or fi scoțînd-o muierile la capăt cu treburile? Oare or prididi cu împrăștiatul bălegarului pe cîmp? Dar cu sămînța, cu dresul hamurilor? Or fi lucrurile cum trebuie să fie?

Lui Meresiev i se păru că Stepan Ivanovici se uită nu cu mirare, ci de-a dreptul cu teamă la Comisarul surizător.

— Ești un vraci, zău, tovarășe comisar, de ghicești așa de bine gîndul omului... Da-a-a, nici vorbă, muierile noastre sînt de ispravă, dar tot se cheamă că sînt muieri, și dracu știe ce-or fi făcînd acolo fără noi... Da, zău...

Tăcură puțin. Pe rîu venea un vapor și vuietul lui se risipi vesel deasupra apelor, zbenguindu-se printre cheiurile de granit.

— Ce părere ai dumneata: se isprăvește curînd războiul? întrebă Stepan Ivanovici, nu știa nici el de ce, în șoaptă. De s-ar isprăvi pînă la vremea cositului!

— Ce-ți pasă ție? Contingentul tău nu e chemat, ești voluntar, ți-ai făcut datoria! Cere-te și au să-ți dea drumul; ai să comanzi muierilor acasă, și un om de ispravă nu e de prisos nici în spatele frontului. Nu-i așa? Ce zici, bărbosule?

Și Comisarul se uită cu un zîmbet plin de bunătate la bătrînul soldat. Acesta sări de pe fereastră, mișcat și însuflețit.

— Mi-or da drumul? De, mă gîndesc și eu că s-ar cuveni. Mă bate gîndul să le-o spun în comisie. Ce-i drept, am trei ani în războiul imperialist, am războiul civil de la început pînă la sfîrșit și din ăsta am mai apucat ceva. Poate c-o fi de ajuns, nu? Cum mă sfătuiești dumneata, tovarășe comisar?

— Așa să scrii în cerere: lăsați-mă să mă duc acasă, la muieri, în spatele frontului, iar ceilalți să mă apere de neamț! izbucni Meresiev din pat, nemaiputînd să rabde.

Stepan Ivanovici îl privi c-un aer vinovat, iar Comisarul schiță o strîmbătură de nemulțumire.

— Ce să te sfătuiesc eu, Stepan Ivanovici? Întreabă-ți inima, e doar inimă de om sovietic, și ea o să-ți spună ce trebuie să faci.

A doua zi, Stepan Ivanovici își făcu formele de ieșire din spital. Veni în salon îmbrăcat în uniforma lui militară, să-și ia rămas bun. Scund, cu o tunică veche, decolorată de soare și înălbită de mult spălat, strînsă într-o curea și potrivită să nu facă vreo cută, părea întinerit cu cincisprezece ani. Pe pieptul lui

străluceau, lustruite de luau vederea, Steaua Eroului, Ordinul Lenin și medalia „Pentru bărbăție". Își aruncase halatul pe umeri ca o foaie de cort. Desfăcut, halatul nu-i ascundea măreția ostășească. Și, de la vîrful cizmelor vechi de pînză impermeabilă, pînă la sfîrcul subțire al mustăților, udate, răsucite vitejește ca o igliță, Stepan Ivanovici semăna leit cu bravul ostaș rus din ilustratele de Crăciun de pe vremea războiului de la 1914.

Soldatul își luă rămas bun, adresîndu-se respectuos fiecărui tovarăș din salon după gradul respectiv și izbindu-și tocurile cu atîta zel că-ți creștea inima de bucurie privindu-l.

— Dați-mi voie să-mi iau rămas bun de la dumneavoastră, tovarășe comisar, rosti el limpede cu voce tare, oprindu-se lîngă patul cel mai depărtat.

— La revedere, Stiopa! Noroc!

Și înfrîngîndu-și durerea, Comisarul făcu o mișcare spre el. Soldatul se lăsă în genunchi lîngă pat, cuprinse în mîini capul mare al Comisarului și se sărutară de trei ori în cruce, după obiceiul rusesc.

— Fă-te bine, Semion Vasilievici, și să-ți dea Dumnezeu sănătate și ani mulți și fericiți, inimă de aur ce ești! Nici tata n-a avut atîta milă de noi, o să țin minte cît oi trăi, mormăia soldatul înduioșat.

— Du-te, du-te, Stepan Ivanovici, emoția îi face rău! repeta într-una Klavdia Mihailovna, trăgîndu-l pe soldat de mînecă.

— Și dumitale, soră dragă, îți mulțumesc pentru grija, pentru dragostea ce ne-ai arătat, se întoarse el către ea, făcîndu-i o plecăciune adîncă. Ești un înger al nostru, un înger sovietic, asta ești...

Și foarte tulburat, nemaiștiind ce să spună, începu să se tragă spre ușă, mergînd de-a-ndăratelea.

— Și unde să-ți scriem, în Sibir, ai? îl întrebă Comisarul, zîmbind.

— Ei, ce să mai vorbim, tovarășe comisar! Se înțelege unde trebuie să-i scrii unui soldat plecat pe front, răspunse Stepan Ivanovici, încurcat.

Mai făcu o plecăciune adîncă, pînă la pămînt, de astă dată tuturor celor de față, și dispăru pe ușă.

În urma lui, salonul rămase deodată mut și pustiu. Apoi cineva începu să vorbească de regimentul său, despre tovarășii de luptă și despre operațiile de mare amploare așteptate pe front. Toți erau convalescenți, astfel că nu mai putea fi vorba de visuri, ci de discuții serioase. Kukușkin ieșea și pe coridoare, se lega de surori, rîdea de bolnavi și izbutise să se ia la harță cu mulți dintre pacienții care umblau. Tanchistul se ridica și el acum din pat și, oprindu-se în fața oglinzii de pe coridor, își examina îndelung obrazul, gîtul și umerii pe cale de vindecare, nemaiavînd nevoie de bandaje. Cu cît corespondența lui cu Aniuta devenea mai însuflețită, cu cît se iniția mai adînc în viața ei de la facultate, cu atît mai îngrijorat își examina fața desfigurată de arsuri. În amurg sau în semiîntunericul salonului, chipul lui era interesant, ba chiar frumos: trăsături fine, fruntea înaltă, nasul mic și ușor acvilin, o mustăcioară neagră pe care o lăsase să crească în spital, buze tinere cu o expresie voluntară; dar în bătaia luminii puternice se vedea că pielea-i era plină de cicatrice și zbîrcită în jurul lor. Cînd era emoționat sau cînd se întorcea încălzit de la hidroterapie, cicatricele îl sluțeau cu desăvîrșire și, uitîndu-se în oglindă în astfel de clipe, Gvozdiov era gata să plîngă.

— Ei, ce miorlăi atîta? Vrei poate să te faci artist de cinema? Dacă ea, adică fata ta, ține la tine cu adevărat, nu se sperie, iar dacă se sperie, înseamnă că e proastă, și atunci ducă-se la toți dracii! Ducă-se, că ai să găsești tu una cumsecade, îl mîngîia Meresiev.

— Muierile sînt toate la fel, adăuga Kukuşkin.

— Şi mama dumitale? întrebă Comisarul; Kukuşkin era singurul din tot salonul căruia îi vorbea cu „dumneata".

E greu de spus ce impresie produse asupra locotenentului această întrebare calmă. Kukuşkin se ridică brusc în capul oaselor, ochii îi scăpărară şi păli atît de tare, încît faţa lui se făcu mai albă ca cearşaful.

— Va să zică, vezi şi dumneata că mai există femei bune pe lume, vorbi Comisarul, împăciuitor. Atunci de ce tocmai Grişa să nu aibă noroc? În viaţă, băieţi, cam aşa se întîmplă: ce cauţi aia găseşti.

Într-un cuvînt, întregul salon prindea viaţă. Numai Comisarului îi mergea din ce în ce mai rău. Trăia mai mult cu morfină, cu camfor şi, din cauza aceasta, petrecea uneori zile întregi tresărind chinuit în pat, în stare de somnolenţă narcotică. După plecarea lui Stepan Ivanovici, era şi mai abătut parcă. Meresiev ceru ca patul lui să fie mutat lîngă al Comisarului, ca la nevoie să-i poată ajuta. Se simţea tot mai mult atras de el.

Alexei înţelegea că, lipsit de picioare, existenţa îi va fi neasemuit mai grea, mai complicată decît celorlalţi, şi instinctiv căuta să se apropie de omul acesta care, orice i s-ar fi întîmplat, ştia să-şi trăiască viaţa cu adevărat şi care, deşi în neputinţă de a se mişca, îi atrăgea pe oameni ca un magnet. Acum Comisarul îşi revenea din ce în ce mai rar din toropeala grea, dar cînd era treaz, rămînea neschimbat.

Într-o seară tîrziu — cînd de obicei spitalul se potoleşte, cînd pretutindeni se aşterne liniştea adîncă, întreruptă numai de gemete înăbuşite, de sforăieli, de delirul bolnavilor, zgomote ce abia răzbat din încăperi pe coridor — se auziră nişte paşi greoi, inde-

ajuns de cunoscuți. Meresiev vedea prin geamul ușii coridorului slab luminat de becuri camuflate, silueta surorii de gardă, care ședea în capătul îndepărtat al culoarului, la o măsuță, împletind o jachetă ce nu se mai sfîrșea. Atunci se ivi dintr-acolo silueta înaltă a lui Vasili Vasilievici. Mergea încet, cu mîinile la spate. Cînd se apropie de ea, sora sări în picioare, dar el făcu un gest plictisit cu mîna. Halatul îi era descheiat, în cap n-avea bonetă, astfel că șuvițele părului des și cărunt îi cădeau în ochi.

— Vine Vasea, șopti Meresiev Comisarului, căruia tocmai îi expunea proiectul său cu privire la niște proteze de-o formă specială.

Vasili Vasilievici se împiedică parcă, apoi se opri, rezemîndu-se cu mîna de zid, mormăi înfundat, se îndepărtă de perete și intră în sfîrșit în salonul 42. Oprindu-se în mijlocul încăperii, începu să-și frece fruntea, ca și cum ar fi încercat să-și aducă aminte de ceva. Mirosea a spirt.

— Luați loc, Vasili Vasilievici, să stăm puțin de vorbă, așa, pe întuneric, îl pofti Comisarul.

Profesorul se apropie cu pași nesiguri de patul Comisarului, tîrînd puțin picioarele, și, așezîndu-se, arcurile gemură îndelung sub greutatea lui; își frecă tîmplele. Mai zăbovise și altădată, cu prilejul vizitelor, lîngă Comisar, discutînd mersul evenimentelor militare. Era vădit că-l deosebea de ceilalți bolnavi, iar vizita-i nocturnă nu prezenta de fapt nimic extraordinar. Dar Meresiev simți că de data asta cei doi oameni aveau să-și spună lucruri cu totul deosebite, convorbire în care nu era loc pentru al treilea. Închise ochii, prefăcîndu-se că doarme.

— Azi e douăzeci și nouă aprilie, ziua lui de naștere. A împlinit... nu, trebuia să împlinească treizeci și șase de ani, rosti încet profesorul.

Comisarul scoase cu multă trudă mîna lui mare și umflată de sub pătură și o puse peste mîna lui Vasili Vasilievici. Și se întîmplă ceva de necrezut: profesorul izbucni în plîns. Era greu, nespus de greu, să-l vezi pe omul acesta vînjos, puternic și energic, plîngînd. Fără voie, Alexei își băgă capul mai adînc între umeri și se acoperi cu pătura.

— Înainte de plecare a venit la mine. Mi-a spus că s-a înscris voluntar și m-a întrebat cui să predea postul. Lucra aici la mine. Am fost atît de surprins, încît am strigat la el. Nu puteam înțelege de ce trebuie ca un doctor în medicină, un savant talentat, să pună mîna pe armă. Dar el mi-a spus — țin minte cuvînt cu cuvînt — mi-a spus așa: „Tată, vine cîteodată vremea cînd și un doctor în medicină trebuie să pună mîna pe armă". Așa mi-a spus și m-a întrebat din nou: „Cui să predau?" Era de ajuns să ridic receptorul, și nu s-ar mai fi întîmplat nimic, înțelegi, nimic! Că doar aci la mine el era șef de secție, lucra într-un spital militar... Nu-i așa?

Vasili Visilievici tăcu. Se auzea cum suflă greu, hîrîit.

— ...Nu trebuie, dragă, lasă, lasă, ia-ți mîna, știu cît de greu îți este dumitale să te miști... Da, și m-am gîndit atunci o noapte întreagă ce să fac. Înțelegi, eu știam că mai era cineva — știi despre cine vorbesc — care și el a avut un fiu, ofițer, și i-a fost omorît în primele zile ale războiului. Și știi ce a făcut părintele acela? L-a trimis pe front pe-al doilea fiu, l-a trimis ca aviator de vînătoare, la cea mai primejdioasă armă... M-am gîndit atunci la omul acela și m-am rușinat de gîndurile mele... și n-am mai telefonat...

— Și-acum vă pare rău?

— Nu. Oare ceea ce simt eu se poate numi părere de rău? Merg și mă gîndesc: e cu putință ca cu să

fiu ucigașul unicului meu copil? Căci ar fi putut să mai trăiască și astăzi, aici, cu mine, și am fi făcut împreună multe lucruri folositoare pentru țară. A fost un om cu adevărat talentat, vioi, îndrăzneț, sclipitor. Putea să devină mîndria medicinei sovietice... de-aș fi telefonat atunci!

— Regretați că n-ați telefonat?

— Ai spus ceva? A, da... Nu, nu știu.

— Dar dacă împrejurarea s-ar repeta, ați face altfel?

Se așternu tăcerea. Se auzea respirația liniștită a celor ce dormeau. Patul scîrțîia ritmic — pare-se că profesorul se clătina cînd într-o parte, cînd într-alta, muncit de gînduri grele — apa zvîcnea înfundat în radiatoarele caloriferului.

— Ei, cum rămîne? întrebă Comisarul și-n glasul lui răsuna o duioșie infinită.

— Nu știu... Mi-e greu să-ți răspund așa, deodată, la întrebare. Nu știu, dar cred că dacă împrejurarea s-ar repeta, aș face la fel. Nu sînt nici mai bun, nici mai rău decît ceilalți părinți. Înspăimîntător lucru este războiul!

— Și, credeți-mă, nici celorlalți părinți nu le-a fost mai ușor cînd și ei au primit o veste ca aceea care v-a fost adusă. Nu, nu le-a fost mai ușor.

Vasili Vasilievici stătu vreme îndelungată fără să rostească o vorbă. La ce medita, ce gînduri se perindau în clipele acelea atît de lungi sub fruntea-i înaltă și brăzdată de cute?

— Da, ai dreptate, nici lui nu i-a fost mai ușor și totuși l-a trimis și pe-al doilea. Mulțumesc, prietene, mulțumesc, dragul meu! Eh! Ce să mai vorbim...

Profesorul se sculă în picioare, mai zăbovi o clipă lîngă pat, așeză încet la loc mîna Comisarului, i-o înveli, potrivi cu grijă pătura peste el și ieși în tăcere.

În noaptea aceea Comisarul se simți rău. Zăcea fără cunoștință ; cînd se zvîrcolea în pat, scrîșnind din dinți și gemînd, cînd amuțea și se lungea cît era de mare. Toți credeau că i-a sosit sfîrșitul. Îi era atît de rău, că Vasili Vasilievici, care, din ziua morții fiului său, se mutase din locuința lui mare și pustie, în spital, și care acum dormea în micul lui birou pe o canapea îmbrăcată în mușama, dădu ordin să fie despărțit de ceilalți printr-un paravan, lucru ce se făcea îndeobște cînd un bolnav era gata să plece în „salonul 50".

Pe urmă, cînd pulsu-i deveni mai regulat cu ajutorul camforului și al oxigenului, cînd medicul de gardă și Vasili Vasilievici se duseră să mai aţipească, atît cît noaptea pe sfîrșite le mai îngăduia, după paravan rămase numai Klavdia Mihailovna, zbuciumîndu-se cu ochii plînși. Nu dormea nici Meresiev, care se gîndea cu spaimă : „Să fie acesta cu adevărat sfîrșitul ?" Iar Comisarul se chinuia fără contenire.

Se zbătea și aiura, repetînd printre gemete, cu îndărătnicie :

— *Piti, piti, hociu piti !* [1]

Meresiev crezu că cere de băut.

Klavdia Mihailovna ieși de după paravan și, cu mîinile tremurînde, turnă apă în pahar.

Dar bolnavul nu voia apă și paharul se izbea zadarnic de dinți ; apa se vărsa pe pernă, iar Comisarul repeta mereu, cu aceeași dîrzenie, cînd rugător, cînd poruncitor, unul și același cuvînt. Și deodată Meresiev înțelese că acest cuvînt nu era *„piti"*, ci *„jiti"* [2], că prin strigătul acesta inconștient întreaga făptură a omului excepțional de puternic se revolta împotriva morții.

Pe urmă Comisarul tăcu și deschise ochii.

---

[1] *Piti, piti, hociu piti !* — De băut, de băut, vreau să beau ! (Rus.)

[2] *Jiti* — a trăi (rus.).

— Slavă ţie, Doamne! şopti Klavdia Mihailovna şi, liniştindu-se, dădu să tragă paravanul.

— Nu, surioară, lasă-l, o opri glasul Comisarului, aşa e mai intim; nu trebuie să plîngi; şi fără dumneata e multă igrasie în lumea asta. Ei, ce înseamnă asta, înger sovietic!... Păcat numai că îngeri ca dumneata nu-i întîlneşti decît în pragul lumii de dincolo.

10

Alexei trecea printr-o stare foarte ciudată.

De cînd încolţise în el credinţa că prin antrenament ar putea învăţa să zboare fără picioare, să devină din nou un aviator valoros, îl cuprinsese o sete arzătoare de viaţă şi de activitate.

Avea în faţă un scop: să se reîntoarcă în aviaţia de vînătoare. Cu aceeaşi încăpăţînare fanatică cu care se tîrîse spre ai lui, năzuia acum spre noul ţel. Deprins încă din prima tinereţe să dea vieţii sale un conţinut precis, stabilise în primul rînd, clar, ce trebuie să facă pentru a-şi atinge scopul cît mai curînd, fără a irosi un timp preţios. Şi în primul rînd, stabilise că trebuia cît mai grabnic să se refacă, să-şi dobîndească forţele şi sănătatea, zdruncinate de lipsuri, deci să doarmă şi să mănînce mai mult; în al doilea rînd, trebuia să redobîndească însuşirile de luptă, absolut necesare unui aviator, şi ca atare să se dezvolte, prin exerciţiile de gimnastică pe care i le putea îngădui starea lui actuală de bolnav în pat; în al treilea rînd — lucrul cel mai important şi mai greu — să-şi antreneze picioarele retezate pînă deasupra gleznelor, ca să le păstreze vigoarea şi îndemînarea, iar apoi cînd va avea proteze, să înveţe să facă cu ele toate mişcările trebuitoare pentru conducerea avionului.

Chiar şi umbletul propriu-zis este un lucru anevoios pentru un om fără picioare. Iar Meresiev îşi propunea să conducă un avion, şi încă un avion de vînătoare. Dar pentru aceasta, şi mai ales într-o luptă aeriană, cînd totul este calculat în sutimi de secundă şi cînd coordonarea tuturor mişcărilor trebuie să se ridice pînă la treapta unui reflex necondiţionat, picioarele au de îndeplinit o muncă tot atît de precisă, de iscusită şi mai ales tot atît de rapidă ca şi mîinile. Trebuia să se antreneze în aşa fel, încît bucăţile de lemn şi de piele, prinse de cioturile picioarelor, să îndeplinească această muncă delicată, aidoma unui organism viu.

Oricărui om, iniţiat în tehnica pilotajului, aceste planuri i s-ar fi părut de nerealizat. Dar Alexei socotea că ceea ce îşi propusese intră în limitele posibilităţilor omeneşti şi, aşa fiind, el, Meresiev, îşi va atinge negreşit scopul. Cu o minuţiozitate care-l surprindea şi pe el însuşi, începu să se conformeze prescripţiilor medicale, luînd cu regularitate medicamentele. Mînca mult şi întotdeauna cerea să i se repete porţia, chiar dacă uneori nu avea poftă. Orice s-ar fi întîmplat, se trudea să doarmă numărul de ore stabilit şi chiar îşi făcuse obiceiul să doarmă după masă, deprindere împotriva căreia mult timp firea lui activă şi vioaie se revoltase.

Nu e greu să te sileşti să mănînci, să dormi, să iei regulat doctoriile. Mai greu îi venea cu gimnastica. Metoda după care înainte vreme Meresiev îşi făcea exerciţiile zilnice nu se mai potrivea pentru un om lipsit de picioare, ţintuit la pat. Născoci o gimnastică proprie : ore întregi se îndoia şi se îndrepta din şale, cu mîinile în şold, îşi răsucea tot trupul şi întorcea capul cu atîta vigoare, încît îi pîrîiau vertebrele. Tovarăşii din salon făceau haz de el. Kukuşkin îl zeflemisea, numindu-l cînd „fraţii Znamenski", cînd

Ladoumègue, cînd botezîndu-l cu numele altor alergători vestiți. El nu putea să sufere gimnastica asta, pe care o socotea „culmea tîmpeniei spitalicești", și ori de cîte ori Alexei începea exercițiile, fugea în coridor, bombănind furios.

Cînd i se scoaseră bandajele de la picioare și căpătă astfel, în țărcuirea patului, o posibilitate mai mare de a se mișca, Alexei complică exercițiile pe care le făcea. Își băgă cioturile picioarelor sub speteaza patului și, punînd mîinile în șold, se îndoia și se dezdoia fără grabă, încetinind de fiecare dată ritmul „plecăciunilor" și mărindu-le numărul. Pe urmă, născoci o serie de exerciții pentru picioare. Culcat pe spate, le îndoia pe rînd, aducîndu-le lîngă trup, și le dezdoia, proiectîndu-le înainte. Cînd făcu acest lucru pentru întîia oară, înțelese ce piedici mari, poate de neînvins, îi stăteau în față. Îndoirea picioarelor retezate pînă deasupra gleznelor îi provoca în cioturi o durere sfredelitoare. Mișcările erau stîlnice și lipsite de siguranță. Erau tot atît de greu de dirijat ca și zborul cu un avion cu aripa sau coada avariată. Și comparîndu-se fără să vrea cu avionul, Meresiev înțelese că întreaga structură, minunat de bine alcătuită, a trupului omenesc, era zdruncinată la el și că, deși trupu-i era încă întreg și puternic, nu va mai ajunge niciodată la armonia de mișcări din trecut, deprinsă încă din copilărie.

Gimnastica picioarelor îi pricinuia o durere cumplită, dar Meresiev o prelungea zi de zi cu un minut mai mult. Erau momente groaznice, cînd lacrimile îi curgeau fără să vrea și cînd trebuia să-și muște buzele pînă la sînge, spre a-și stăpîni gemetele. Dar se străduia să repete exercițiile, întîi o dată, pe urmă de cîte două ori pe zi, mărindu-le necontenit durata. După fiecare exercițiu, cădea istovit pe pernă și se gîndea : putea-va oare să le repete ? Dar venea ceasul

hotărît şi se apuca iar de treabă. Seara îşi pipăia muşchii şoldurilor, ai pulpelor, şi cu plăcere simţea sub degete nu carnea fleşcăită şi grasă, cum fusese la început, ci muşchii tari, elastici, de altădată.

Meresiev se gîndea atît de mult la picioarele lui, încît lucrul acesta deveni unica-i preocupare. Uneori, uitînd de operaţie, simţea o durere în labele picioarelor ; îşi schimba poziţia şi abia atunci îşi dădea seama că nu le mai are. În virtutea unei anomalii nervoase, părţile amputate continuau încă să trăiască laolaltă cu trupul ; uneori ele începeau brusc să-l mănînce, să-l doară — şi chiar foarte tare cînd timpul era umed. Atît de mult îl obsedau picioarele lui, încît se visa deseori sănătos şi ager. Uneori i se năzărea că s-a dat alarma şi că aleargă din răsputeri spre avionul lui, că sare din fugă pe aripă, se suie în carlingă şi încearcă cu picioarele pedalele palonierului, în vreme ce Iura scoate învelitoarea de pe motor. Alteori că, împreună cu Olia, aleargă ţinîndu-se de mîini, aleargă iute-iute prin stepa înflorită, fuge desculţ, simţind atingerea blîndă a pămîntului jilav şi cald. Cît era de bine ! Şi ce greu era să te trezeşti apoi şi să te vezi fără picioare !

După astfel de visuri, Alexei se simţea descurajat. I se părea că se chinuieşte degeaba, că nu va mai zbura niciodată, aşa cum niciodată nu va mai alerga desculţ prin stepă, cu fata dragă din Kamîşin, pe care o simţea tot mai aproape şi mai dragă, pe măsură ce timpul care-l despărţea de ea devenea mai lung.

Legăturile cu Olia nu-i erau prilej de bucurie. Aproape în fiecare săptămînă Klavdia Mihailovna îl silea să „joace", adică să ţopăie în pat şi să bată din palme, ca să capete plicul cu scris rotund şi îngrijit, de şcolăriţă. Scrisorile deveneau din ce în ce mai lungi, mai calde, ca şi cum dragostea lor scurtă, întreruptă de război, ar fi devenit pentru Olia mai pro-

fundă și mai matură. El citea rîndurile ei cu dor și neliniște, știind că nu-i poate răspunde la fel.

Tovarăși de școală — învățaseră împreună la F.Z.U.[1]-ul de pe lîngă fabrica de prelucrare a lemnului din Kamîșin — simțiseră în copilărie unul pentru altul o simpatie romantică, pe care numai pentru a-i imita pe cei mari au denumit-o „dragoste" ; apoi nu s-au mai văzut vreme de șase-șapte ani. Întîi plecă fata să învețe la școala tehnică de mecanică. Pe urmă, cînd ea se înapoie și începu să lucreze ca mecanic la fabrică, Alexei nu se mai afla în oraș. Învăța la o școală de aviație. S-au întîlnit din nou cu puțin înaintea războiului. Nici el, nici ea nu căutaseră această întîlnire, și poate că nici nu-și mai aduceau aminte unul de altul — prea multă vreme se scursese. Dar iată că o dată, într-o seară de primăvară, Alexei mergea pe una din străzile orășelului, însoțind-o pe mama lui ; se întîlniră față în față cu o fată, pe care el n-o băgă în seamă, nereținînd decît sprinteneala picioarelor ei.

— De ce n-ai salutat-o, ori poate ai uitat ? E Olia, și mama îi aminti numele de familie al fetei.

Alexei întoarse capul. Fata întoarse și ea capul și se uită în urma lui. Privirile li se întîlniră și el își simți deodată inima zvîcnind. O lăsă singură pe mamă-sa și fugi spre fata care se oprise pe trotuar, sub un plop tînăr.

— Tu ? spuse el mirat, privind-o cu niște ochi de parcă ar fi avut în față o făptură de o rară frumusețe, venită de pe alte meleaguri, și care nimerise din întîmplare pe strada învăluită în liniștea înserării și plină de noroaiele primăverii.

— Alioșa ? întrebă ea la fel de mirată și chiar neîncrezătoare.

---

[1] *F.Z.U. (Fabricino-zavodskoe ucilișce)* — școală profesională pe lîngă fabrici și uzine.

Se priveau pentru prima oară după o despărțire de șase-șapte ani. În fața lui Alexei stătea o fată micuță, zveltă, ca trasă prin inel, cu un chip rotund și drăguț de băiețandru, puțintel stropit de pistrui aurii la rădăcina nasului. Ea se uita la el cu ochi mari, cenușii, plini de lumină, arcuindu-și ușor sprîncenele dese, fin conturate. Era foarte puțină asemănare între ființa aceasta vaporoasă, plină de grație și de prospețime, și fetișcana cu figura rotundă, cu obrajii roșii, cu un aer sever, băiețesc, sănătoasă ca o ciupercuță, umblînd foarte serioasă în haina unsuroasă a tatălui său, cu mînecile suflecate, așa cum și-o amintea el din ultimul an petrecut împreună la F.Z.U.

Uitînd de mama sa, Alexei privea plin de admirație și i se părea că în cei șase-șapte ani ce trecuseră nu o uitase niciodată, că nădăjduise în posibilitatea întîlnirii din momentul acela.

— Ia te uită cum te-ai schimbat! exclamă el în cele din urmă.

— Cum? îl întrebă ea cu o voce sonoră, cu totul alta decît aceea pe care o avea cînd era școlăriță.

De după colț răbufni o suflare de vînt, șuierînd printre crenguțele golașe ale plopșorului. Vîntul smuci fusta fetei, lipindu-i-o de picioarele zvelte. Cu o mișcare simplă, grațioasă și firească, ea își strînse fusta rîzînd, îndoind puțin genunchii.

— Ia te uită! repetă Alexei, fără să-și mai ascundă admirația.

— Cum, haide spune, cum? rise ea.

Privindu-i, mama zîmbi cu tristețe și porni singură mai departe. Iar ei continuau să stea în loc, admirîndu-se, luîndu-și unul altuia vorba din gură, mereu întrerupîndu-se cu exclamațiile: „mai ții minte", „știi că...", „dar unde mai e"... și „cum mai e"...

Rămaseră astfel multă vreme, pînă ce Olia îi arătă ferestrele căsuțelor din apropiere, de după ale căror

geamuri îi priveau, printre glastrele cu muşcate şi brădişor, feţe curioase.

— Ai timp ? Mergem spre Volga, spuse ea, şi luîndu-se de mînă, aşa cum nu se luaseră nici în anii adolescenţei lor, uitînd totul pe lume, porniră spre malul înalt şi rîpos al Volgăi, de unde se deschidea priveliştea largă a fluviului revărsat, pe care pluteau într-un alai solemn sloiurile de gheaţă.

Din ziua aceea mama îl vedea cam rar pe-acasă pe fiu-i preferat. Nepretenţios în ce priveşte îmbrăcămintea, el începu deodată să-şi calce pantalonii, să lustruiască cu cretă nasturii tunicii, scoase din geamantan o şapcă albă cu-o insignă frumoasă de aviator, îşi rădea în fiecare zi barba aspră, iar seara, după ce se învîrtea prin faţa oglinzii, pleca spre fabrică în întîmpinarea Oliei, care se înapoia de la lucru. Lipsea uneori şi peste zi, era distrat, răspundea anapoda cînd i se puneau întrebări. Bătrîna pricepu totul cu inima ei de mamă. Pricepu, şi nu se supără ; aşa e dat, ce e bătrîn să îmbătrînească, iar ce e tînăr să crească.

Tinerii nu-şi vorbiseră încă despre dragostea lor. De fiecare dată, întorcîndu-se după plimbarea făcută pe malul Volgăi domoale, aurită de razele amurgului, sau de-a lungul harbuzăriilor ce împrejmuiau oraşul, unde, pe pămîntul gras şi negru ca păcura, se tîrau vrejurile groase, cu frunze verzui, late, ale pepenilor, şi numărînd zilele rămase din concediul ce se apropia de sfîrşit, Alexei îşi dădea cuvîntul că va vorbi deschis cu Olia. Şi din nou venea seara, o întîlnea în apropierea fabricii, o conducea pînă la căsuţa de lemn cu etaj, în care fata avea o odăiţă curată şi luminoasă, ca o cabină de avion. Aştepta cu răbdare ca ea să se schimbe, ascunsă după uşa dulapului, căutînd să nu vadă coatele, umerii şi picioarele goale care se zăreau. Pe urmă, ea se ducea

să se spele și revenea rumenă, proaspătă, cu părul umed, întotdeauna cu aceeași bluză albă de mătase pe care o purta în zilele de lucru.

Plecau apoi la cinema, la circ sau în grădina publică. Lui Alexei îi era indiferent unde. Nu se uita nici pe ecran, nici în arenă, nici la mulțimea care se plimba prin grădină. O privea numai pe ea, o privea și se gîndea : „Uite, astăzi neapărat, neapărat o să-i spun totul pe drum, cînd o să ne-ntoarcem spre casă!" Dar drumul se sfîrșea, și el tot n-avea curaj să vorbească.

Într-o duminică, hotărîră de dimineață să meargă în luncile Volgăi. Veni s-o ia de acasă, purtînd cei mai frumoși pantaloni albi și o cămașă cu gulerul răsfrînt, care, după spusele mamei lui, se potrivea foarte bine cu chipul său ars de soare, cu pometii proeminenți. Olia era îmbrăcată și-l aștepta. Îi dădu o legătură învelită într-un șervet și se îndreptară spre fluviu. Bătrînul barcagiu, olog, invalid din primul război mondial, prietenul tuturor copiilor și care cîndva îl învățase pe Alexei cum să prindă pește lîngă bancul de nisip, veni bocănind cu picioarele lui de lemn, împinse barca grea și începu să vîslească cu smucituri scurte. În salturi mici, mergînd de-a curmezișul apei, barca porni pe unde spre povîrnișul dulce și înverzit al malului dimpotrivă. Fata ședea la pupa, îngîndurată, bălăcindu-și mîna în apă.

— Nene Arkașa, nu-ți amintești de noi ?

Barcagiul se uită nepăsător la figurile lor tinere.

— Nu, zise el.

— Cum așa ? Eu sînt Alioșa Meresiev, m-ai învățat acolo, pe bancul de nisip, să prind peștișori cu furca.

— Ei și ce, parcă puțini ați fost care v-ați zbenguit aici ? De unde să vă țin minte pe toți ?

Barca trecu pe lîngă podețul lîngă care acostase o șalupă pîntecoasă, purtînd răsunătorul nume de

„Aurora", scris pe bordul ei coşcovit, şi se înfipse cu scrîşnet în nisipul zgrunţuros al malului.

— Acum locul meu e aici, nu lucrez pentru oraş; sînt, cum s-ar zice, particular, explică bătrînul Arkaşa, coborînd în apă cu picioarele sale de lemn şi împingînd barca mai sus, pe mal. Cioturile i se îngropau în nisip şi barca înainta anevoie. Va trebui să săriţi, lămuri flegmatic barcagiul.

— Cît să-ţi dau? întrebă Alexei.

— Să-mi dai cît să nu-ţi pară rău. De fapt ar trebui să vă iau mai mult. Uite ce fericiţi sînteţi: numai că nu vă ţin minte.

Sărind din barcă, îşi udară picioarele, astfel că Olia propuse să se descalţe. Se simţiră atît de veseli, atît de liberi, atingînd cu piciorul nisipul jilav şi cald, că le venea să alerge, să facă tumbe, să se dea de-a dura prin iarbă ca nişte iezi.

— Prinde-mă! strigă Olia, şi, mişcîndu-şi iute-iute picioarele robuste, arse de soare, fugi peste bancul de nisip, spre povîrnişul lin al malului, în lunca verde şi înfloritâ.

Alexei alerga din răsputeri după ea, nu vedea înaintea lui decît pata multicoloră a rochiei ei uşoare şi înflorate. Alerga, simţind cum florile şi panaşele ştiveii îi biciuie usturător gleznele goale, cum i se afundă sub tălpi pămîntul umed, încălzit de soare. I se părea că pentru el nespus de important era s-o ajungă pe Olia, că foarte multe lucruri în legătură cu viitorul lor atîrnau de această ispravă, că aici, în lunca înfloritâ, cu miresme ameţitoare, îi va mărturisi cu uşurinţă tot ceea ce pînă atunci nu îndrăznise să-i spună. Dar îndată ce era gata-gata s-o ajungă din urmă şi întindea braţele ca s-o prindă, fata o cotea brusc, îi scăpa, ageră ca o pisică, şi, împrăştiind prin luncă rîsul ei argintiu, fugea în altă parte.

Fata se ținea dîrză. Pînă la urmă el tot nu izbuti s-o prindă. Veni ea singură din luncă spre mal și se trînti pe nisipul auriu, cu obrajii învăpăiați, cu gura întredeschisă și gîfîind precipitat; înghițea lacomă aerul și rîdea. O fotografie pe pajiștea înflorită, înstelată de albul romanițelor. Pe urmă se scăldară și ei se duse, supus, s-aștepte în tufișul de pe mal, întorcînd capul în altă parte, pînă ce ea se schimbă și-și stoarse costumul de baie ud.

Cînd în sfîrșit fata îl strigă, o văzu stînd pe nisip, cu picioarele arse de soare, strînse lîngă ea, îmbrăcată numai în rochia-i ușoară și subțire, cu capul legat cu un prosop plușat. Așternuse pe iarbă un șervet curat, fixîndu-i colțurile cu pietre, și așeza pe el conținutul bocceluței pe care o luase de-acasă. Mîncară salată, pește prăjit, învelit cu grijă într-o hîrtie pergament; avură pînă și prăjituri de casă. Olia nu uitase nici sarea, nici muștarul, care stăteau pe șervet în două borcănașe de *cold-cream*. Era nespus de plăcut și de înduioșător s-o vezi pe fata gingașă, cu chip senin, trebăluind serioasă și pricepută. Alexei se hotărî: tărăgănase de ajuns pînă acum. Va vorbi astă-seară cu ea: o va convinge, îi va dovedi că trebuie negreșit să-i fie soție.

După ce mai zăboviră tolăniți pe plajă, se scăldară încă o dată și se înțeleseră să se întîlnească seara, apoi porniră obosiți și fericiți spre debarcader. Nu știau de ce, dar nici barca, nici vaporașul nu erau la locul lor. Îl strigară îndelung, pînă răgușiră, pe bătrînul Arkașa. În stepă, soarele era gata să apună. Snopi de raze trandafirii, învăpăiate, lunecînd peste greabănul țărmului povîrnit, aureau acoperișurile orășelului, copacii plini de colb, încremeniți, și scăpărau sîngerii în geamurile ferestrelor. Seara de vară era înăbușitoare și tăcută. Dar ceva se întîm-

plase de bună seamă în orășel : pe străzile de obicei pustii la această oră era forfotă mare ; trecură două camioane ticsite de oameni, apoi un pîlc în formație de marș.

— Să se fi îmbătat nenea Arkașa ? își dădu Alexei cu părerea. Ce-ar fi să trebuiască să înnoptăm aici ?

— Cu tine nu mi-e frică de nimic, spuse ea, privindu-l cu ochii-i mari, plini de lumină.

El o îmbrățișă și o sărută, o sărută pentru întîia și cea din urmă oară. Pe fluviu se și auzea zgomotul surd al vîslelor în furcă. Dinspre celălalt mal venea o barcă plină de lume. Priveau amîndoi cu vrăjmășie barca ce se apropia mereu ; dar, fără să-și dea seama de ce, porniră în întîmpinarea ei, resemnați, presimțind parcă vestea ce le aducea.

Oamenii săreau tăcuți pe mal. Toți purtau straie de sărbătoare, dar chipurile lor erau îngrijorate, posomorîte. Treceau pe podeț fără să scoată o vorbă, perindîndu-se prin fața celor doi tineri : bărbații grăbiți și tulburați, femeile plînse. Nepricepînd nimic, tinerii săriră în barcă și bătrînul Arkașa spuse, fără să se uite la chipurile lor fericite :

— E război...

— Război ? Cu cine ?

Alexei sări uluit de la locul lui.

— Tot cu blestematul de neamț, cu cine altul ? răspunse bătrînul Arkașa, avîntîndu-și cu ciudă vîslele și smucind de ele. A și pornit lumea la comisariatele militare... E mobilizare.

Direct de la plimbare, fără să mai treacă pe-acasă, Alexei se duse la comisariatul militar. Plecă în aceeași noapte, cu trenul de 0,40, la unitatea sa de aviație, la care fusese repartizat, abia apucînd să-și ia geamantanul de acasă, dar fără a-și lua rămas bun de la Olia.

Își scriau rar, nu pentru că iubirea lor ar fi scăzut și ar fi început să uite unul de celălalt. Nu, el aștepta plin de nerăbdare scrisorile ei, scrise cu slova rotundă de școlăriță, le ținea în buzunar, și cînd rămînea singur, le recitea mereu. Aceste scrisori le strîngea la piept și la ele se uita în zilele crunte de pribegie prin pădure. Dar legătura dintre tineri se rupsese atît de brusc, lăsînd situația dintre ei atît de nelămurită, încît în scrisorile acestea ale lor ei își vorbeau unul altuia ca prieteni, sfiindu-se să pomenească cuvîntul încă nemărturisit.

Și iată că acum, nimerind la spital, Alexei observase cu o nedumerire tot mai crescîndă, cu fiece scrisoare pe care o primea, că Olia, ea singură, făcuse primul pas, că, fără nici o fereală, îi vorbea în scrisori despre dorul ei, regretînd că bătrînul Arkașa picase atît de nepoftit, și-l ruga să nu uite că, orice s-ar întîmpla, el are pe cineva pe care se poate bizui oricînd și că, pribeag pe meleaguri îndepărtate, să știe că-l așteaptă un colțișor unde se va putea reîntoarce din război ca în propria-i casă. I se părea că-i scrie o altă Olia, o Olia nouă. Privind fotografia ei, se gîndise totdeauna : dacă se va stîrni un vînt, ea va zbura cu rochia ei înflorată, așa cum zboară parașutele semințelor de păpădie. Răvașele pe care le primea acum erau scrise de o femeie, o femeie bună, drăgăstoasă, care așteptîndu-și iubitul tînjea de dorul lui. Și toate acestea îl bucurau și-l tulburau pe Alexei, îl bucurau împotriva voinței lui, și-l tulburau pentru că el socotea că n-are dreptul să accepte o astfel de iubire și se credea nevrednic de atîta sinceritate. Nu găsise destulă tărie ca să-i scrie la timpul cuvenit că nu mai este tînărul oacheș ca un țigan și plin de viață, ci un invalid fără picioare, asemenea bătrînului Arkașa. Nu îndrăznise să-i scrie

adevărul, se temea să n-o ucidă pe mama lui bolnavă, iar acum era nevoit s-o mintă pe Olia în scrisorile pe care i le trimitea, încurcîndu-se tot mai mult în păienjenișul acestei înșelăciuni.

Iată de ce scrisorile din Kamîșin îi provocau simțăminte contradictorii : bucurie și amărăciune, nădejde și neliniște, care îl chinuiau și-l înviorau totodată. Mințind o dată, se văzu nevoit să născocească mereu alte minciuni, dar nu se pricepea să mintă și de aceea răspunsurile lui la scrisorile Oliei erau scurte și reci.

Îi venea mult mai ușor să-i scrie „sergentului meteorologic", un suflet devotat și cinstit, mai puțin complicat. În clipele de disperare, după operație, simțind nevoia să-și descarce inima, să vorbească cuiva despre nenorocirea lui, Alexei îi trimisese o scrisoare lungă și sumbră. Primi răspunsul pe o foaie de caiet, acoperită cu un scris înflorat, presărată cu semne de exclamare, ca un covrig cu susan, și împodobită cu pete de lacrimi. Fata îi scria că dacă n-ar fi fost disciplina militară ar fi lăsat totul și ar fi venit să-l îngrijească și să împartă necazul cu el. Îl implora să-i scrie mai mult. Iar în răvașul acesta încîlcit era atîta simțire naivă de copil, încît Alexei se întristă deodată și se dojeni aspru pentru faptul de a fi spus fetei, atunci cînd îi adusese scrisorile Oliei, că ele erau din partea surorii lui căsătorite. O fată ca ea nu trebuia înșelată. Îi scrise deci cinstit despre logodnica de la Kamîșin, precum și despre faptul că nu se putuse hotărî să comunice mamei lui și Oliei adevărul cu privire la nenorocirea care i se-ntîmplase.

Răspunsul „sergentului meteorologic" sosi cu o repeziciune de necrezut pentru vremea aceea. Fata scria că-i trimite scrisoarea printr-un maior, corespondent militar, care se abătuse pe la regimentul lor

și-i făcuse curte, dar căruia, se înțelege, ea nu-i dăduse nici o atenție, deși era un om vesel și interesant. Din conținutul scrisorii se vedea că era mîhnită și jignită, și deși căuta să se stăpînească nu izbutea. Dojenindu-l că-i ascunsese cîndva adevărul, îl ruga totuși s-o considere prietenă. La sfîrșitul epistolei era adăugat cu creionul că vrea ca el, „tovarășul locotenent-major", să știe că ea îi este o adevărată prietenă și dacă „aceea din Kamîșin" îl va trăda vreodată (las' că știe ea cum se poartă femeile din spatele frontului!) sau dacă sentimentele ei față de el se vor răci, sau se va speria de infirmitatea lui, el să nu-l uite pe „sergentul meteorologic", ci să-i scrie întotdeauna numai adevărul curat. O dată cu scrisoarea i se transmise lui Alexei un colet, cusut cu multă grijă în pînză. În el se aflau cîteva batiste din mătase de parașută, cu monograma lui, o pungă pentru tutun, pe care era brodat un avion în zbor, un pieptene, apă de colonie „Magnolia" și o bucată de săpun de toaletă. Alexei știa cît de scumpe erau în timpurile acelea grele pentru fetele de pe front toate lucrușoarele acestea. Știa că îndeobște săpunul, ca și apa de colonie, căpătate cu prilejul unor daruri de sărbători, sînt păstrate de ele ca niște relicve sacre, care amintesc de viața civilă, de viața de altădată. Cunoștea prețul lor, astfel că așezîndu-le pe măsuța de noapte se bucura și totodată avea remușcări.

Acum, cînd cu întreaga energie ce-l caracteriza își antrena picioarele schilodite, visînd să poată din nou zbura și lupta, Alexei simțea o neplăcută dedublare lăuntrică. Îl apăsa faptul că era nevoit să mintă și să tăinuiască unele lucruri în scrisorile lui către Olia, pe care o iubea din zi în zi mai mult, și să se destăinuiască unei fete pe care aproape nu o cunoștea de loc.

Dar își jură solemn că numai după ce-și va fi realizat visul, revenind pe front și redobîndindu-și capacitatea de muncă, îi va vorbi Oliei din nou despre dragostea sa. De aceea tindea cu și mai multă ardoare să-și atingă scopul urmărit.

11

Comisarul muri la 1 mai.

Faptul se petrecu aproape neobservat de nimeni. Dis-de-dimineață, spălat și dichisit, el o întrebă amănunțit pe fata care-l bărbierea cum e timpul, cum arată Moscova gătită de sărbătoare; se bucură că începuse dărîmarea baricadelor de pe străzi, îi păru rău că în ziua aceasta strălucitoare de primăvară înflorită nu va fi demonstrație, glumi cu Klavdia Mihailovna, care făcuse cu ocazia sărbătorii o nouă și eroică încercare de a-și ascunde pistruii sub pudră. Părea că se simte mult mai bine, și toți nădăjduiră că intra poate în convalescență.

Încă de mult, de cînd nu mai era în stare să citească ziarele, fusese instalat la patul lui un aparat de radio cu galenă. Gvozdiov, care se pricepea puțin în radiotehnică, meșterise ceva la el, astfel că acum aparatul țipa și cînta de se auzea în tot salonul. La ora nouă, crainicul, a cărui voce o asculta și o cunoștea întreaga lume pe atunci, începu să citească un ordin al Comisarului Poporului pentru Apărare. Încremeniră cu toții căutînd să nu scape nici un cuvînt, cu gîturile întinse spre cele două rotocoale negre de pe perete. Răsunară cuvintele: „Sub steagul neînvins al lui Lenin, înainte, spre victorie!" — dar în salon domnea o liniște plină parcă de așteptare.

— Ia să-mi explicați chestia asta, tovarășe comisar... începu Kukușkin și deodată strigă îngrozit: Tovarășe comisar!

Toți întoarseră capul. Comisarul zăcea în pat, cu trupul întins și țeapăn, cu fața severă și ochii ațintiți în tavan, iar pe chipul lui tras și palid se întipărise o expresie de liniște solemnă și maiestoasă.

— A murit! răcni Kukușkin și căzu în genunchi lîngă patul lui. A mu-u-rit!

Buimace, îngrijitoarele intrau și ieșeau în fugă, sora alerga dintr-un ungher într-altul, internul dădu buzna în salon, încheindu-și din mers halatul. Fără să-i bage în seamă, Konstantin Kukușkin, omul certăreț și arțăgos, plîngea pe pieptul celui mort, cu capul îngropat în pătură, smiorcăindu-și nasul ca un copil, în timp ce umerii și trupul i se cutremurau de suspine.

În seara aceleiași zile, în salonul 42, devenit dintr-o dată pustiu, fu adus un rănit nou. Era un pilot de vînătoare, maiorul Pavel Ivanovici Strucikov din divizia de apărare aeriană a capitalei. Cu prilejul zilei de 1 mai, nemții puseseră la cale un mare atac aerian asupra Moscovei. Diviziile lor de bombardiere, care înaintau în cîteva formațiuni eșalonate, fuseseră interceptate și, după o crîncenă bătălie aeriană, împrăștiate undeva, în raionul Podsolnecinaia. Un singur „Junkers" reușise să străpungă încercuirea și luînd înălțime își continuase drumul spre capitală. După cît se părea, echipajul lui hotărîse să-și îndeplinească misiunea cu orice preț, ca să tulbure sărbătorirea acestei zile. Tocmai după acest avion se luase și Strucikov, urmărindu-l din ochi încă în timpul învălmășelii de luptă. Zbura pe un splendid avion sovietic, dintre acelea care începuseră pe atunci să intre în dotarea aviației de vînătoare.

Îl ajunse din urmă pe neamț, la 6000 de metri înălțime, cînd acesta se afla deasupra unui cartier de vile din suburbiile Moscovei, se strecură cu îndemînare în coada bombardierului și, prinzîndu-l pe inamic în cadranul vizorului, apăsă pe trăgaci. Trase și se miră pe dată că nu aude țăcănitul acela caracteristic și bine cunoscut. Mecanismul de declanșare nu funcționa.

Neamțul zbura ceva mai înaintea lui, dar Strucikov se ținea după el, căutînd să se mențină în unghiurile moarte ale gurilor de foc, ferit de deriva cozii bombardierului, împotriva gloanțelor celor două mitraliere care apărau avionul dușman din spate. La lumina clară a dimineții de mai, Moscova începuse să se profileze vag la orizont, ca o îngrămădire de forme cenușii, uriașe, învăluite într-o pîclă ușoară. Strucikov luă pe loc o hotărîre. Își desfăcu îndată curelele, deschise cupola cabinei, și ghemuindu-se își încordă toți mușchii, gata parcă să sară asupra neamțului. Apoi își potrivi exact viteza avionului său cu cea a bombardierului, vizînd trupul uriaș al dușmanului. O clipă, rămaseră atîrnați amîndoi în văzduh, unul în spatele celuilalt, legați parcă printr-un fir invizibil. Strucikov vedea lămurit, prin cupola străvezie a „Junkers"-ului, ochii trăgătorului din turelă, care îi urmărea orice manevră, așteptînd ca măcar o margine a aripii lui să iasă în afara zonei moarte. Vedea cum, cuprins de emoție, neamțul își smulsese casca și desluși chiar culoarea părului lui — castaniu deschis și lung, căzîndu-i pe frunte în șuvițe năclăite, ca niște țurțuri. Gurile negre ale mitralierei jumelate de mare calibru îl priveau pe Strucikov, mișcîndu-se aidoma unor animale de pradă așezate la pîndă. Pentru o clipă, Strucikov încercă senzația unui om dezarmat, pe care un tîlhar îl ține cu pistolul. Și atunci făcu și el ceea ce fac într-o atare

împrejurare oamenii curajoși, dar fără arme de apărare. Se aruncă cel dintîi asupra inamicului, dar nu cu pumnii, cum ar fi făcut-o pe pămînt, ci își repezi avionul înainte, țintind cu cercul sclipitor al elicei în mers ampenajul avionului fascist.

Nu auzi nici măcar un trosnet. În clipa următoare, proiectat de o izbitură cumplită, simți că se rostogolește în aer. Pămîntul se răsuci pe deasupra capului său, și reluîndu-și locul, se năpusti șuierînd spre el, ca un covor verde aprins și strălucitor. Smuci atunci de inelul parașutei. Dar înainte de a-și pierde cunoștința, atîrnînd de suspantele parașutei, mai avu timp să zărească cu coada ochiului alături de el fuselajul lunguiet al „Junkers"-ului, ce se prăbușea vertiginos, cu coada retezată, învîrtindu-se ca o frunză de arțar smulsă de vîntul toamnei. Strucikov, care se legăna neputincios sub cupola parașutei, fu izbit cu putere de acoperișul unei case și căzu în nesimțire în strada împodobită de sărbătoare a unei suburbii din Moscova, ai cărei locuitori priviseră de jos splendida lui lovitură de berbec. Îl ridicară îndată și-l duseră în cea mai apropiată casă. Străzile învecinate se umplură numaidecît de o mulțime de oameni și erau atît de numeroși, încît medicul chemat abia putu răzbate pînă în fața casei. Aviatorul avea ambele rotule fracturate, în urma izbiturii suferite.

Știrea despre fapta eroică a maiorului Strucikov fu difuzată la radio într-o ediție specială a „ultimelor știri". Chiar președintele Sovietului orășenesc al Moscovei îl conduse pînă la cel mai bun spital din capitală. Iar cînd îl aduseră în salon, o dată cu el infirmierele veniră cu brațele încărcate de flori, pungi cu fructe, cutii de bomboane — darurile locuitorilor recunoscători ai capitalei.

Strucikov era un om vesel și comunicativ. De cum trecu pragul salonului începu să-i descoasă pe bol-

navi cum o duc în spital cu „haleala", dacă regimul e sever şi dacă surorile sînt drăguţe. Iar în timp ce i se schimbau pansamentele, se şi apucă să-i povestească Klavdiei Mihailovna o anecdotă hazlie, cu veşnica temă a magazinelor militare, strecurîndu-i totodată un compliment destul de îndrăzneţ privitor la înfăţişarea ei. Cînd sora ieşi din salon, Strucikov clipi şiret din ochi, în spatele ei.

— Simpatică femeie! O fi severă? Mi se pare că vă ţine din scurt! Nu-i nimic, nu vă lăsaţi. Ce, n-aţi învăţat tactica? Nu există femei inaccesibile, cum nu există fortificaţii care să nu cadă, şi rîse prelung, răsunător.

Se purta ca un vechi pacient al spitalului, de parc-ar fi fost aici cel puţin de un an. Îi tutuia pe toţi din salon, iar cînd simţi nevoia să-şi sufle nasul, luă fără nici o sfială de pe măsuţa lui Meresiev una din batistele de mătase, cu monograma brodată atît de îngrijit de „sergentul meteorologic".

— De la o simpatie? clipi el către Meresiev şi-şi ascunse batista sub pernă. Las' că-ţi ajunge, prietene, şi de nu, îţi mai coase ea, că-i face plăcere.

În pofida rumenelei ce răzbătea prin pielea obrajilor arşi de soare, Strucikov nu mai era tînăr. Zbîrciturі adînci porneau ca nişte raze de la tîmple spre colţul ochilor, şi totul vădea că-i un ostaş bătrîn, deprins să se socotească oriunde ca la el acasă, de îndată ce-şi punea raniţa jos şi-şi rînduia pe lavoar periuţa de dinţi şi săpunul. Adusese cu sine în salon multă larmă şi veselie, dar le făcea pe toate în aşa chip, încît nu se supăra nimeni şi toţi aveau impresia că-l cunosc de cînd lumea. Noul tovarăş le era pe plac tuturora; numai Meresiev nu admitea vădita lui slăbiciune pentru femei, pe care noul venit nici nu căuta s-o ascundă şi despre care îi plăcea să vorbească.

A doua zi îl înmormîntară pe Comisar.

Meresiev, Kukuşkin şi Gvozdiov stăteau la fereastra care dădea în curte ; văzură intrînd pe poartă un afet de tun tras de un atelaj greoi de cai de artilerie, o fanfară militară cu alămurile scînteind în bătaia soarelui şi o companie de soldaţi în marş. Sosi Klavdia Mihailovna care-i alungă pe bolnavi de la geam. Era ca de obicei energică şi calmă ; dar Meresiev îi simţi vocea schimbată, tremurîndă, întretăiată. Venise să ia temperatura noului bolnav. În vremea asta, în curte, fanfara intonă marşul funebru. Sora păli, termometrul îi scăpă din mînă şi picăturile scînteietoare de argint-viu se rostogoliră pe parchet. Acoperindu-şi faţa cu mîinile, Klavdia Mihailovna fugi din salon.

— Ce-i cu ea ? O fi drăguţul ei... şi Strucikov arătă din cap spre fereastra de unde venea, plutind parcă, melodia tărăgănată.

Nu-i răspunse nimeni.

Aplecaţi peste marginea ferestrei, toţi se uitau afară, în stradă ; sicriul roşu, aşezat pe afet, înainta domol, ieşind din curte. Corpul neînsufleţit al Comisarului se odihnea printre flori şi crengi verzi. După sicriu, pe perne, erau purtate decoraţiile lui — una, două, cinci, opt. Cu capul plecat, cîţiva generali îl urmau pe defunct. Printre ei mergea şi Vasili Vasilievici, în manta de general, dar cu capul descoperit. În urma lui, în fruntea ostaşilor care înaintau încet, la pas, mergea singuratică Klavdia Mihailovna, în capul gol, îmbrăcată în halatu-i alb, împleticindu-se şi pare-se nevăzînd nimic în faţa ochilor. În poartă cineva îi aruncă paltonul pe umeri. Ea nu se opri, paltonul alunecă şi căzu jos, iar ostaşii treceau rupînd rîndurile pentru a-l ocoli.

— Măi băieţi, pe cine înmormîntează ? întrebă maiorul.

Încercase şi el să se ridice pînă la fereastră, dar picioarele lui, strînse în atele şi puse în ghips, îl împiedicau să se mişte, astfel că nu putu să ajungă.

Cortegiul se depărtă. Sunetele solemne şi melodioase pluteau undeva departe, în susul rîului, repercutate de zidurile clădirilor. Iată că pe poarta spitalului ieşi acum şi portăreasa şchioapă, şi poarta se închise c-un zăngănit metalic ; bolnavii salonului 42 zăboveau la fereastră, petrecîndu-l pe Comisar pe ultimul lui drum.

— Pe cine înmormîntează ? Hai ! Ce staţi de parc-aţi fi de lemn ? întreba nerăbdător maiorul, care tot se mai străduia să ajungă la fereastră.

Încet, înăbuşit, cu o voce dogită, înecată parcă în lacrimi, Konstantin Kukuşkin îi răspunse în cele din urmă :

— Îl înmormîntează pe-un om adevărat... pe-un bolşevic.

Lui Meresiev i se întipăriră în minte cuvintele : pe-un om adevărat. Mai nimerit nici nu se putea spune despre Comisar. Şi deodată, Alexei simţi că vrea neapărat s-ajungă şi el „un om adevărat", la fel cu acela pe care acum îl porniseră în călătoria lui de pe urmă.

12

O dată cu moartea Comisarului se schimbă întreaga rînduială a vieţii din salonul 42.

Nu mai era nimeni care cu un cuvînt cald, pornit din inimă, să rupă tăcerea mohorîtă ce coboară uneori în saloanele de spital, cînd, fără să se fi înţeles între ei, toţi se lasă deodată pradă gîndurilor triste şi năpădiţi de dor. Nu mai avea cine să-l înveselească cu o glumă pe Gvozdiov, gata-gata să-şi piardă cu-

rajul, să-i dea lui Meresiev un sfat, să-l pună la locul lui cu un cuvînt de duh, dar lipsit de răutate, pe Kukuşkin, veşnicul cîrtitor. Nu mai exista acel factor care-i lega, îi unea pe toţi aceşti oameni cu firi atît de diferite.

Dar acum pentru ei nici nu mai era atît de necesar. Tratamentul şi timpul îşi desăvîrşeau opera, răniţii se întremau repede şi cu cît se apropia data ieşirii din spital, cu atîta cugetau mai puţin la metehnele lor. Visau la ce-i aşteaptă dincolo de zidurile spitalului, cum vor fi primiţi în unităţile lor dragi, ce treburi vor avea de făcut. Duseseră atîta dorul vieţii de campanie cu care erau deprinşi, încît ar fi vrut să ajungă la timp, ca să ia parte la noua ofensivă, despre care nici nu se scria şi nici nu se vorbea măcar, dar care se simţea plutind în aer şi, ca o furtună apropiată, se ghicea în liniştea aşternută deodată pe toate fronturile.

Să te întorci din spital la fapte de arme este ceva obişnuit pentru militari. Numai pentru Alexei Meresiev înapoierea constituia o problemă : va şti el oare să compenseze, prin iscusinţă şi antrenament, lipsa picioarelor ? Se va mai urca vreodată în cabina unui avion de vînătoare ? Tindea cu o dîrzenie crescîndă spre ţelul propus. Sporind treptat timpul de antrenament şi de gimnastică generală, ajunsese pînă la două ore dimineaţa şi două ore seara. Dar şi atîta i se părea prea puţin. Începu să facă gimnastică şi după amiaza. Maiorul Strucikov, care se uita pe furiş la el, cu ochii lui veseli şi ironici, anunţa de fiecare dată :

— Şi acum, cetăţeni, veţi vedea o minune a naturii : marele şaman[1] Alexei Meresiev, specimen unic al codrilor siberieni, într-un număr extraordinar.

[1] *Şaman* — în trecut, preot la popoarele din Siberia răsăriteană.

Într-adevăr, în exercițiile pe care Alexei le executa cu atîta dîrzenie era ceva fanatic, ceva care-l făcea să semene cu un șaman. Îți venea greu să te uiți la legănatul lui necontenit, la torsiunile ritmice, la exercițiile pentru grumaz și brațe, executate perseverent, metodic, ca un pendul în mișcare. Tovarășii lui, care puteau umbla, plecau în vremea asta să se plimbe pe coridor, iar Strucikov, țintuit la pat, își trăgea pătura peste cap și încerca să doarmă. Se înțelege că în salon nimeni nu credea că este cu putință să zbori fără picioare, dar dîrzenia tovarășului lor le trezea stima și chiar admirația, cu toate că încercau să ascundă acest simțămînt sub tot felul de glume.

Plesniturile rotulelor maiorului Strucikov se dovediră a fi mai serioase de cum se crezuse la început. Se vindecau încet, picioarele-i tot mai erau fixate în atele și, deși nu încăpea nici o îndoială că se vor tămădui pe deplin, maiorul nu mai prididea să înjure în fel și chip „blestematele de rotule", care îi pricinuiseră atîta bătaie de cap. Bombăneala lui începu să facă loc unei enervări continue. Exploda pentru orice fleac și-i înjura pe toți. Părea capabil în astfel de momente să lovească pe oricine ar fi încercat să-l calmeze. Ca și cum s-ar fi înțeles dinainte, tovarășii îl lăsau atunci „să-și isprăvească toate cartușele", după însăși expresia lui, și așteptau ca voia bună, atît de firească la el, să biruie arțagul și nervii zdruncinați de război.

Strucikov explica enervarea-i crescîndă prin faptul că nu putea să fumeze, fie și într-ascuns, la toaletă, și că nu se putea întîlni, nici măcar pe coridor, cu o surioară roșcovană de la sala de operație, cu care, zicea el, schimbase o privire plină de tîlc cînd fusese dus la pansat. Într-o oarecare măsură, poate să fi fost chiar așa, dar Meresiev băgă de seamă că izbucnirile minioase îl zguduiau pe maior ori de cîte

ori vedea pe fereastră avioane trecînd deasupra Moscovei, sau afla din ziare, ori prin radio, despre vreo luptă aeriană interesantă sau despre succesul unui aviator cunoscut. Şi lui Meresiev astfel de lucruri îi pricinuiau o stare de neastîmpăr şi enervare. Dar el nu se trăda prin nimic, şi, comparîndu-se cu Strucikov, triumfa într-ascuns. I se părea că a şi început să se apropie într-o oarecare măsură de ţinta năzuinţelor lui, de tipul „omului adevărat".

Maiorul Strucikov nu-şi dezmintea felul de-a fi: mînca mult, rîdea cu poftă de orice, discuta cu plăcere despre femei şi, cu acest prilej, părea cînd îndrăgostit de ele, cînd misogin [1]. Se năpustea mai ales împotriva femeilor din spatele frontului.

Meresiev nu putea să sufere opiniile acestea ale lui Strucikov. Ascultîndu-l vedea înaintea ochilor cînd pe Olia, cînd pe sergentul cel nostim de la staţiunea meteorologică — fata aceea care, după cum se povestea în regimentul lui, izgonise cu patul armei, din cabina ei, pe un plutonier-major prea întreprinzător, din batalionul de deservire a aerodromului, şi era cît pe-aci să-l împuşte; Alexei avea impresia că maiorul Strucikov bîrfea tocmai pe socoteala lor. Într-un rînd, după ce ascultă posomorît una din poveştile la ordinea zilei ale maiorului şi pe care el o încheie cu sentinţa că „toate sînt la fel", că el poate să se înţeleagă cu oricare femeie „în doi timpi şi trei mişcări", Meresiev nu mai putu răbda.

— Cu oricare? îl întrebă, strîngînd din dinţi cu atîta putere că pometii obrajilor i se înălbiră.

— Cu oricare, declară nepăsător maiorul.

În salon intră Klavdia Mihailovna, intră şi se opri mirată, observînd pe chipurile bolnavilor o încordare posacă.

---

[1] *Misogin* — bărbat care urăşte femeile.

— Ce se întîmplă aici? întrebă ea, ascunzîndu-şi cu o mişcare maşinală sub bonetă o şuviţă de păr.

— Discutăm despre ale vieţii, surioară, că aşa ne şade bine nouă, bătrînilor, să discutăm, răspunse maiorul zîmbind şi luminîndu-se deodată la faţă.

— Şi cu ea? întrebă Meresiev răutăcios, după ce sora ieşi din salon.

— De ce nu, ce, parcă e altfel decît altele?

— Pe Klavdia Mihailovna s-o lăsaţi în pace, spuse Gvozdiov, sever. La noi aici, un bătrîn a spus că-i un înger sovietic.

— Cine face prinsoare? Hai?

— Prinsoare! exclamă Meresiev, scăpărînd din ochii lui de ţigan. Pe ce?

— Fie şi pe-un glonţ, cum făcea prinsoare altădată ofiţerimea albă: în cazul cînd cîştigi — tragi în mine; în cazul cînd cîştig — trag în tine, spuse Strucikov, glumind şi căutînd să întoarcă discuţia în glumă.

— Prinsoare? Pe aşa ceva? Ai uitat oare că eşti un ofiţer sovietic? Dacă vei cîştiga, îţi dau voie să mă scuipi. Plin de venin, Alexei se uită la Strucikov, cu ochi piezişi. Dar ia seama să nu te scuip eu pe tine.

— Nu vrei prinsoare, bine, nici nu-i nevoie. Ia te uită la el cum s-a dezlănţuit! Las' că am să vă dovedesc eu, băieţi, că nu face să ne ieşim din pepeni pentru ea.

Din ziua aceea, Strucikov începu să-i arate Klavdiei Mihailovna o atenţie deosebită, înveselind-o cu anecdote, în istorisirea cărora era un mare meşter. Încălcînd legea nescrisă conform căreia aviatorii nu împărtăşesc cu prea multă plăcere străinilor faptele lor de arme, îi povestea tot felul de peripeţii din viaţa-i într-adevăr interesantă, ba chiar îi făcea, suspinînd, aluzii cu privire la dezamăgirile vieţii lui de

familie, la singurătatea în care trăia, deși toți cei din salon știau că e holtei și că nu trecuse prin necazuri prea mari.

Ce-i drept, Klavdia Mihailovna nu făcea o deosebire între el și ceilalți, dar citeodată, așezîndu-se pe patul lui, îi asculta povestirile despre zborurile de luptă și atunci el îi lua uneori mîna, iar ea nu și-o retrăgea. Pe Meresiev îl sugruma o furie năprasnică. Întregul salon era revoltat împotriva lui Strucikov, care se purta ca și cum într-adevăr ar fi făcut prinsoare. Strucikov fusese prevenit, în chip foarte serios, să renunțe la jocul lui nedemn. Hotăriți, tovarășii lui se și pregăteau să intervină, cînd deodată evenimentele luară cu totul altă întorsătură.

Într-o seară, pe cînd era de gardă, Klavdia Mihailovna intră în salonul 42, fără să aibă treabă, așa, ca să mai stea de vorbă, obicei pe care i-l îndrăgiseră nespus de mult răniții. Maiorul începu să istorisească ceva și ea se așeză lîngă patul lui. Ce anume s-a petrecut, n-a văzut nimeni. Întoarseră toți capul cînd o auziră sărind brusc în picioare. Plină de mînie, încruntîndu-și sprîncenele negre, cu obrajii acoperiți de pete roșii, Klavdia Mihailovna îl privea pe maiorul fîstîcit, ba chiar înspăimîntat.

— Tovarășe maior, dacă dumneata n-ai fi fost un bolnav, iar eu o soră de spital, te-aș fi pălmuit.

— Vai de mine, Klavdia Mihailovna, credeți-mă, n-am vrut... Și, la urma urmei, lucrul n-are nici o importanță...

— Da, n-are importanță ? Îl privea acum fără mînie, dar cu dispreț. Bine, în cazul acesta nu mai avem ce vorbi. Ai auzit ? De față cu tovarășii dumitale te rog ca de acum înainte să mi te adresezi numai pentru chestiuni de serviciu, cînd vei avea nevoie de ajutor medical. Noapte bună, tovarăși !

Şi ieşi cu paşi neobişnuit de grei pentru ea, străduindu-se să pară liniştită.

O clipă, cei din salon nu scoaseră o vorbă. Apoi se auzi rîsul triumfător, plin de răutate, al lui Alexei, şi toţi se repeziră la maior:

— Ei, ai încasat-o?

Cu ochi strălucitori, Meresiev îl întrebă politicos:

— Permiteţi să vă scuip chiar acum, tovarăşe maior, sau să mai aştept?

Strucikov rămăsese buimac. Nu se dădu totuşi bătut şi spuse, ce-i drept, cu o voce nu prea sigură:

— M-da, atacul a fost respins. Nu-i nimic, îl vom repeta.

Stătu pînă noaptea tîrziu, tăcut, fluierînd încetişor şi, din cînd în cînd, vorbind de unul singur: „M-da!..."

Curînd după întîmplarea asta, Konstantin Kukuşkin părăsi spitalul. Îl părăsi fără nici un fel de emoţii, declarînd la plecare că e sătul de medicină pînă-n gît. Îşi luă rămas bun, nepăsător, rugîndu-i însă cu stăruinţă pe Meresiev şi pe soră ca în cazul cînd vor sosi scrisori de la mamă-sa să i le trimită negreşit la regiment şi, oricum, să le păstreze bine, să nu se piardă.

— Să ne scrii cum te-ai aranjat, cum te-au primit, îi spuse Meresiev la plecare.

— Şi pentru ce să-ţi scriu? Ce treabă ai tu cu mine? N-am să-ţi scriu; la ce să mai prăpădesc hîrtia de pomană, că tu tot n-ai să-mi răspunzi.

— Bine, cum vrei...

Probabil că Kukuşkin nu mai auzi răspunsul. Ieşi din salon fără a mai întoarce capul. Tot astfel ieşi şi pe poarta spitalului, fără să privească înapoi, trecu peste chei şi dispăru după colţ, deşi ştia prea bine că,

potrivit obiceiului din spital, în clipa aceea tot salonul era la fereastră, ca să-şi petreacă din ochi tovarăşul.

Cu toate acestea, îi scrise lui Alexei, şi îi scrise destul de curînd. Scrisoarea era cam rece şi oficială. Despre el îi spunea numai că, pare-se, cei de la regiment se bucuraseră de întoarcerea lui, adăugînd de altfel numaidecît că în luptele din urmă pierderile fuseseră atît de mari, încît lumea de aici se bucura de sosirea oricărui om, mai mult sau mai puţin încercat în lupte. Îi înşiră numele tuturor tovarăşilor morţi sau răniţi ; scria că pe Meresiev cei de aici îl pomenesc adesea şi că şeful lor, comandantul regimentului, care fusese avansat locotenent-colonel, aflînd despre isprăvile eroice ale lui Alexei în materie de gimnastică şi despre hotărîrea lui de a se înapoia la regiment, declarase : „Meresiev se va întoarce. Din moment ce a hotărît aşa, îşi va atinge scopul", iar şeful statului-major, răspunzîndu-i că „nu se poate să fie cu putinţă ceea ce e cu neputinţă", comandantul i-ar fi ripostat că pentru oameni ca Meresiev nu există lucruri imposibile. Spre mirarea lui Alexei, răvaşul cuprindea cîteva rînduri despre „sergentul meteorologic". Kukuşkin scria că sergentul acesta l-a omorît cu întrebările, aşa că a fost nevoie să-i comande : „stînga-mprejur, marş !..." În încheiere, Kukuşkin îi împărtăşea că a doua zi după sosirea la unitate a şi efectuat două zboruri, că picioarele-i sînt pe deplin vindecate, că în zilele următoare regimentul îşi va schimba avioanele cu altele noi, de tip „La-5", care este vorba să sosească şi despre care Andrei Degtearenko, plecat cu avionul să le recepţioneze, ar fi spus că în comparaţie cu ele toate avioanele nemţeşti sînt nişte vechituri şi nişte rable.

13

Veni o vară timpurie. Ea privea înăuntrul salonului 42 de pe aceeaşi creangă de plop ale cărui frunze deveniseră tari şi lucioase. Acum ele foşneau de zor, şoptindu-şi parcă tainic, iar pe înserate îşi pierdeau strălucirea din cauza pulberei ce se înălţa de jos, din stradă.

Mugurii gingaşi se schimbaseră de mult în ciucuri verzi de bobiţe mici, strălucitoare, iar acum bobiţele plesneau şi din ei ieşea un puf uşor. Către amiază, cînd arşiţa era în toi, puful cald şi moale al plopului plutea deasupra Moscovei, intra pe ferestrele deschise ale salonului şi se strîngea în perniţe pufoase, moi, lîngă uşă şi prin ungherele unde-l mînau curenţii calzi de aer.

Era o dimineaţă răcoroasă de vară, aurită de soare, cînd Klavdia Mihailovna conduse în salon, cu un aer solemn, pe un om în vîrstă, purtînd ochelari în ramă de metal, legaţi cu sforicele ; avea un halat nou, scorojit de prea multă scrobeală, dar care nu putuse să-i schimbe înfăţişarea caracteristică de meşter bătrîn. Omul aduse un pachet învelit într-o cîrpă albă şi punîndu-l jos, pe podea, lîngă patul lui Meresiev, începu să-l desfacă încet, plin de importanţă, cu mişcări de scamator. Sub mîinile lui se auzi un pîrîit şi în salon se răspîndi un miros acrişor, tare, de piele tăbăcită.

În pachetul bătrînului se afla o pereche de proteze noi, galbene, scîrţîitoare, foarte iscusit întocmite şi făcute după măsură. Protezele erau încălţate în bocanci noi, galbeni, model cazon, şi meşterul părea foarte mîndru de ele. Bocancii se potriveau atît de bine, că făceau impresia unor picioare vii încălţate.

— Le mai pui galoşi, şi gata, poţi să mergi şi la nuntă ! spuse meşterul, admirînd pe deasupra oche-

larilor opera mîinilor sale. Vasili Vasilievici în persoană mi-a dat ordin. „Zuiev, să-i faci, zice, niște proteze care să fie mai bune de cum au fost picioarele." Și, poftim, Zuiev i le-a făcut. Împărătești!

Lui Meresiev i se strînse inima de durere la vederea picioarelor de lemn; i se strînse și i se răci totodată, dar dorința de a proba cît mai repede protezele, de a merge, de a porni singur, birui toate celelalte simțăminte. Își scoase de sub pătură cioturile și-i dădu ghes bătrînului să-i pună protezele. Însă bătrînului meșter, care după cîte spunea, lucrase și-n „alte vremuri" proteze pentru un „mare conte" ce-și rupsese piciorul la curse, nu-i plăcu graba lui Alexei. El era grozav de mîndru de opera sa și se pregătea a lungi cît mai mult plăcerea înmînării.

Șterse deci protezele, cu mineca, zgîrie cu unghia o pată de pe piele, suflă în locul unde fusese pata, șterse cu poala halatului alb ca zăpada, apoi le puse jos, pe parchet, își împături fără grabă cîrpa și o băgă în buzunar.

— Hai, moșule, hai, pune-mi-le odată! îl zorea Meresiev, stînd pe marginea patului.

În clipa aceea își examină cu o privire critică picioarele boante și rămase mulțumit de înfățișarea lor. Erau tari, vînjoase, lipsite de acea grăsime nesănătoasă, care este întotdeauna consecința unei imobilizări forțate; dimpotrivă, mușchii elastici zvîcneau sub pielea cafenie, de parcă n-ar fi fost vorba de niște cioturi, ci de picioarele tefere ale cuiva care umblă mult și repede.

— Ce tot îi dai zor cu „pune! pune!" Graba strică treaba, bombăni bătrînul. Vasili Vasilievici mi-a spus cam așa: „Zuiev, zice el, cată să te întreci cu protezele tale; locotenentul, zicea, vrea să zboare fără picioare". Eu, ce să zic? Le-am făcut, și gata! Poftim, luați-le. Cu protezele astea poți nu numai să

mergi, poți să te și plimbi pe bicicletă și să joci polca cu domnișoarele... Asta, da ! se cheamă că e un lucru bun.

Vîrî ciotul piciorului drept al lui Meresiev în cuibul moale căptușit cu postav, al protezei, și-i fixă glezna în curele. Apoi se dădu la o parte, admirînd-o, și plescăi din limbă.

— E-eh, frumos arată, bat-o s-o bată ! Nu vă strînge ? Ei, vezi, meșter mai bun ca Zuiev nu găsești în toată Moscova ! Are Zuiev niște mîini de aur!

Îi puse tot atît de îndemînatic și a doua proteză și abia apucă să încheie curelele, că Meresiev sări deodată cu o mișcare iute și elastică din pat. Se auzi o izbitură surdă. Alexei răcni de durere și căzu grămadă, greoi, cît era de lung, chiar lîngă pat.

De mirare, bătrînului meșter îi fugiră ochelarii de pe frunte. Nu se așteptase la atîta curaj din partea clientului său. Meresiev zăcea jos, neputincios, uluit, cu protezele de lemn încălțate în bocanci zvîrlite larg în lături. În ochii lui se citea nedumerire, obidă, teamă. Era oare cu putință să se fi înșelat ?

Klavdia Mihailovna își plesni palmele una de alta și sări în ajutorul lui. Îl ridică împreună cu bătrînul meșter și-l așeză pe pat. Aviatorul ședea zdrobit, ulmit, cu o expresie îndurerată pe față.

— E-eh, dragul meu, nu așa, nu-i bine de loc așa ! mormăia meșterul. Ia te uită, sare de parcă i s-ar fi pus picioare adevărate. Să nu te descurajezi, drăguțule, numai că acum se cheamă că trebuie s-o iei de la început. Să uiți că ești ostaș ; acum ești copil mic și înveți să umbli, copăcel-copăcel, întîi în cîrje, apoi ținîndu-te de perete, pe urmă cu un bastonaș. Și nu deodată, ci copăcel-copăcel !... Cînd colo, el, poftim ! Sînt ele bune picioarele, da nu-s ale matale. Picioare cum ți-au făcut tătucul și mămuca, nu-ți mai face nimeni !

Din cauza săriturii nenorocite, Meresiev simțea o durere surdă în picioare. Dar el voia să încerce din nou protezele. I se aduseră niște cîrje ușoare de aluminiu. Se sprijini cu ele în podea, strînse pernițele lor la subsuoară și, lunecînd încet, cu băgare de seamă, de pe pat, se ridică în picioare. Da, acum semăna întocmai cu un copil mic, ce nu știe încă să meargă, dar care din instinct ghicește că poate umbla și totuși se teme să părăsească peretele salvator de care se reazemă. Ca pe un prunc, pe care mama sau bunica îl învață primii pași trecîndu-i un ștergar subsuoară, așa-l țineau cu grijă de braț, pe Meresiev, Klavdia Mihailovna și bătrînul meșter ortoped. Încercînd din lipsă de obișnuință un junghi săgetător în locul de fixare a protezelor, Alexei stătu o clipă în loc, pe urmă mută șovăielnic întîi o cîrjă, apoi a doua, strămută pe ele toată greutatea trupului și urni după sine întîi un picior, apoi celălalt. Protezele scîrțîiră surd, prelung, pe urmă răsunară două lovituri grele în podea : boc ! boc !

— Eh, să fie cu noroc, să fie cu noroc ! mormăi bătrînul meșter.

Cu băgare de seamă, Meresiev mai făcu cîțiva pași. Acești primi pași cu ajutorul protezelor îi cerură atîta trudă, încît după ce merse pînă la ușă și înapoi, avu senzația că urcase un sac greu cu făină pînă la etajul al patrulea. Cu chiu, cu vai ajunse la patul lui și căzu cu fața în jos, leoarcă de năduşeală, fără să se poată întoarce pe spate.

— Ei, cum sînt protezele ? Așa, așa, mulțumește-i lui Dumnezeu că mai e pe lumea asta un meșter ca Zuiev, se lăuda ortopedul, desfăcîndu-i încet curelele și eliberîndu-i picioarele care, nefiind obișnuite, se umflaseră și-i amorțiseră. Cu picioarele astea ai să zbori pînă la Domnul Dumnezeu. Ce-am făcut eu, e lucru, nu glumă !

— Mulțumesc, mulțumesc, moșule, sînt straşnice! mormăi Alexei.

Meşterul mai zăbovi, ca şi cum ar fi dorit să întrebe ceva, dar nu îndrăznea sau poate aştepta să fie întrebat.

— Ei, rămîneți cu bine, dacă-i aşa. Să le purtați sănătos! mai spuse el cam dezamăgit; oftă şi se îndreptă încet spre uşă.

— Ascultă, meştere, îi strigă Strucikov, ia, să bei un rachiu cu ocazia acestor „proteze împărăteşti"! şi-i băgă bătrînului în mînă un pumn de monede mari de hîrtie.

— Ei, vă mulțumesc, vă mulțumesc! se înveseli deodată bătrînul. Cum să nu beau la o ocazie ca asta? Viri pe îndelete banii undeva, în buzunarul de la spate, ridicîndu-şi poalele halatului cum şi-ar fi ridicat şorțul de meseriaş. Mulțumesc dumneavoastră, am să beau un pahar; cît despre proteze, să fii sănătos, sînt lucrate în lege. Mi-a spus el Vasili Vasilievici: „Îi trebuie proteze deosebit de bune, Zuiev, vezi să nu le strici". Păi, vă rog să-i raportați lui Vasili Vasilievici, dacă o să aveți prilejul, cum că sînteți mulțumit de lucru.

Şi bătrînul se depărtă, ploconindu-se şi bombănind. Iar Meresiev stătea culcat şi se uita atent la noile-i picioare, căzute lîngă pat, şi cu cît se uita mai mult la ele, cu atît mai mult îi plăceau, admira ingeniozitatea meşterului, măiestria cu care erau executate, faptul că erau atît de uşoare, încît o să poată merge pe bicicletă, să joace polca, să zboare cu avionul pînă la Domnul Dumnezeu. „Am să le fac, am să le fac pe toate, am să le fac neapărat", medita el.

În ziua aceea îi trimise Oliei o scrisoare amănunțită şi veselă, înştiințînd-o că misiunea lui de încercare de zbor a avioanelor se apropia de sfîrşit şi, poate, spre toamnă, sau cel mai tîrziu în iarnă, va

scăpa de corvoada asta și se va înapoia la regiment, pe front, unde-l așteptau tovarășii care nu-l uitaseră încă. Era prima scrisoare senină din ziua catastrofei, prima scrisoare în care îi scria logodnicei lui că-i e dor s-o vadă, că se gîndește mereu la ea, și în care, ce-i drept, foarte sfios, își exprima nădejdea cea mai scumpă că poate se vor revedea după război, și dacă ea nu-și va schimba gîndul, vor fi împreună. Reciti de cîteva ori cele scrise, apoi, oftînd, șterse cu grijă rîndurile de la urmă.

În schimb, către „sergentul meteorologic" porni o scrisoare strengărească, voioasă, cu istorisirea vie a acestei zile, cu desenul protezelor, proteze cum n-a avut nici măcar împăratul, cu descrierea lui, a lui Meresiev, purtînd protezele, făcînd primii pași, și a meșterului vorbăreț, cu împărtășirea speranțelor că „va merge pe bicicletă, va juca polca și va zbura pînă la cer". „Așa că, vă rog să mă așteptați acum acolo, la voi, la regiment, și să nu uitați să-i spuneți comandantului să-mi rezerve și mie un locșor", scria Meresiev și se tot uita cu coada ochiului spre podea, unde zăceau protezele, care îți făceau impresia că un om se ascunsese sub pat, de unde i se vedeau picioarele rășchirate, încălțate în bocanci galbeni, noi. Alexei își roti privirea în jur și, constatînd că nu-l observă nimeni, își trecu înduioșat mîna peste pielea rece, scîrțîitoare, a protezelor.

Și altundeva, protezele „împărătești" deveniră curînd subiect de comentarii înflăcărate. În anul trei al Facultății de medicină din Moscova, studentele care atunci alcătuiau majoritatea covîrșitoare erau perfect de bine informate, prin Aniuta, despre tot ce se petrecuse în salonul 42. Aniuta era grozav de mîndră de corespondentul ei, astfel că scrisorile lui Gvozdiov, care — vai! — nu aveau cîtuși de puțin destinația unei publicități atît de largi, se citeau în public, frag-

mentar, ba uneori în întregime, cu excepția pasajelor prea intime, care, este cazul să spunem, deveneau tot mai numeroase.

Tot anul trei al Facultății de medicină, în frunte cu Aniuta, îl simpatiza pe viteazul Grișa Gvozdiov, nu-l agrea pe certărețul Kukușkin, găsea că lunetistul sovietic Stepan Ivanovici seamănă în unele privințe cu Platon Karataev[1] al lui Tolstoi, admira tăria sufletească de neînvins a lui Meresiev și deplîngea ca o pierdere personală moartea Comisarului, pe care, datorită aprecierilor entuziaste ale lui Gvozdiov, începuseră să-l prețuiască și să-l iubească sincer. Multe studente nu-și putură stăpîni lacrimile cînd li se citi scrisoarea care istorisea felul cum plecase din viață robustul și veselul om.

Tot mai intens devenea schimbul de scrisori între spital și universitate. Tinerii nu se mai mulțumeau numai cu poșta, care pe atunci mergea prea încet. Într-o scrisoare Gvozdiov reproduse cuvintele Comisarului, care spusese că acum scrisorile ajung la destinație cu viteza luminii aștrilor îndepărtați. Expeditorul poate a și murit între timp, dar scrisorile lui își continuă cursa încetă, povestind în sfîrșit adresantului despre viața celui care a decedat de mult. Harnica și energica Aniuta începu să caute mijloace mai rapide de legătură, și le găsi în persoana unei surori mai vîrstnice, care, îndeplinind două norme, lucra și în clinica universității, și la spitalul lui Vasili Vasilievici.

De atunci, anul III al Facultății de medicină afla despre cele ce se petreceau în salonul 42 a doua zi sau cel mai tîrziu a treia zi, putînd, ca atare, să acționeze în consecință. Cu privire la protezele „împără-

[1] *Platon Karataev* — erou din romanul *Război și pace* de L. N. Tolstoi, care întruchipează pasivitatea, supunerea în fața soartei.

teşti", se discuta aprins la cantina universitară dacă Meresiev va mai putea sau nu să zboare, discuţie tinerească şi înflăcărată, ambele tabere simpatizîndu-l deopotrivă pe aviator. Ţinînd seama de complexitatea pilotării unui avion de vînătoare, pesimiştii declarau: „nu". Optimiştii socoteau că pentru un om care, căutînd să scape de inamic, se tîrîse timp de două săptămîni de-a buşilea prin desişul pădurilor şi parcursese astfel, tîrîş, Dumnezeu ştie cîţi kilometri, nu există nimic imposibil. Iar în sprijinul convingerii lor, optimiştii aminteau exemple din istorie şi din cărţi.

Aniuta nu participa la discuţii. Protezele unui aviator necunoscut nu o preocupau prea mult. În rarele clipe libere, ea analiza relaţiile ei cu Grişa Gvozdiov, care, după cum i se părea, se complicau tot mai mult. La început, aflînd despre ofiţerul erou a cărui viaţă era atît de tragică, îi scrisese mînată de dorinţa absolut dezinteresată de a-i alina durerea. Apoi, pe măsură ce cunoştinţa lor prin corespondenţă se adîncea, figura abstractă a eroului din Războiul pentru Apărarea Patriei cedă locul unui tînăr adevărat şi viu, care îi stîrnea tot mai mult interesul. Observă că devine neliniştită şi că-i duce dorul ori de cîte ori se întîmpla să nu aibă veşti de la el. Acest sentiment nou o bucură şi totodată o sperie. Ce înseamnă asta, dragoste? Se poate oare să te îndrăgosteşti de un om numai din scrisori, fără să-l fi văzut măcar o dată, fără să-i fi auzit glasul? În scrisorile tanchistului deveneau tot mai dese pasajele pe care nu le putea citi colegelor sale de facultate. După ce Gvozdiov îi mărturisi într-un rînd că acelaşi simţămînt, de „dragoste prin corespondenţă", după cum îi spunea, pusese stăpînire şi pe el, Aniuta se încredinţă că e îndrăgostită şi că nu se îndrăgostise copilăreşte, ca o şcolăriţă, ci iu-

beşte cu adevărat. I se părea că viaţa ar pierde orice înţeles pentru ea dacă n-ar mai veni scrisorile, pe care le aştepta cu atîta nerăbdare.

Astfel, fără să se vadă, îşi împărtăşiră unul altuia dragostea lor. După aceea, cu Gvozdiov începu să se întîmple ceva straniu. Scrisorile lui vădeau nervozitate, zbucium, erau pline de reticenţe. Mai tîrziu, luîndu-şi inima-n dinţi, maiorul îi scrise că ceea ce făcuseră nu era bine, că îşi mărturisiseră dragostea fără să se fi văzut şi că, de bună seamă, ea nici nu-şi închipuia măcar cît de mult l-au mutilat arsurile, că el nu seamănă cîtuşi de puţin cu fotografia aceea veche pe care i-o trimisese. Nu, nu voia s-o înşele, astfel că o ruga să nu-i mai scrie despre sentimentele ei, pînă ce nu va vedea cu cine are a face.

Fata se revoltă întîi, pe urmă se sperie. Scoase din buzunar fotografia lui. O privea un tînăr cu faţa delicată, cu un aer dîrz în conturul obrajilor, cu nasul drept, frumos, şi cu o mustăcioară care umbrea buzele gingaşe arcuite. „Şi acum? Oare cum vei fi arătînd, sărmanul meu iubit?" murmura ea, contemplînd fotografia. Ca medicinistă, ştia că arsurile se tămăduiesc anevoie şi lasă urme adînci, neşterse. Fără să-şi dea seama de ce, i se năzări deodată mulajul capului unui om bolnav de lupus, pe care îl văzuse la muzeul de anatomie. O figură de brăzdături vineţii, ca de plug, cu gîlci, cu buzele mîncate, zdrenţuite parcă, cu fire de păr prizărite, în locul sprîncenelor, şi cu pleoapele sîngerînde, văduvite de gene. Dacă o fi la fel? Fata se înspăimîntă, păli chiar, dar apoi se mustră... Ei, şi dac-ar fi aşa? El s-a luptat cu inamicul pe un tanc în flăcări, i-a apărat libertatea, dreptul la învăţătură, cinstea şi viaţa... Este erou, şi-a primejduit de atîtea ori, în război, viaţa, şi din nou vrea să plece acolo, să se bată din

nou, să-şi riște din nou viața. Şi ea? Ea ce-a făcut? A săpat tranșee, a stat de veghe pe acoperiș, iar acum lucrează într-un spital de zonă interioară. Dar parcă faptele ei se pot compara cu ceea ce săvîrșise el? „Sînt nevrednică de el, fie şi numai pentru aceste şovăieli ale mele!" își strigă, alungînd fără voie imaginea înfricoșătoare a chipului mutilat de cicatrice.

Îi scrise o scrisoare, cea mai duioasă şi mai lungă de cînd se aflau în corespondență. Bineînțeles, Gvozdiov nu află nimic despre şovăielile fetei. Primind răvaşul plin de duioșie, care dădea răspuns tuturor zbuciumărilor lui, Gvozdiov îl citi şi îl răsciti, ba îi împărtăşi cele scrise şi lui Strucikov, care, după ce-l ascultă cu bunăvoință, îi spuse:

— Curaj, tanchistule! „De nu-ți place, n-o privi, şi c-o slută poți trăi", aşa s-a spus de cînd lumea, măi frate! Da, da! Iar azi, măi frate, măi, zicala e şi mai adevărată, căci acum e mare criză de bărbați.

Bineînțeles că aforismele lui nu-l consolară de loc pe Gvozdiov. Se apropia termenul ieşirii din spital, şi maiorul se privea tot mai des în oglindă, cînd examinîndu-şi fața de departe, cum s-ar zice superficial, în treacăt, cînd vîrîndu-şi obrazul desfigurat în oglindă şi netezindu-şi ceasuri în şir cicatricele.

O rugase pe Klavdia Mihailovna, şi ea îi cumpără pudră şi cremă. Dar se convinse numaidecît că cicatricele lui nu se pot ascunde cu cosmetice. Şi cu toate acestea, noaptea, cînd lumea dormea, el se ducea la toaletă şi zăbovea acolo ore întregi, masîndu-şi cicatricele stacojii, acoperindu-le cu pudră şi apoi masîndu-le din nou; după aceea se uita în oglindă cu o scînteie de nădejde în ochi. De departe arăta foarte bine, vînjos, cu umeri lați şi şolduri în-

guste, cu picioarele drepte, bine proporționate. Dar de-aproape? Urmele arsurilor roșii pe obraji, pe bărbie, pielea zbîrcită, plină de cicatrice, îl disperau. Se gîndea cu teamă: „Oare cum mă va privi? Dar dacă se va speria, dacă va întoarce capul și va pleca, dînd din umeri? Ori, ceea ce ar fi poate și mai rău, va vorbi cu mine, din politețe, un ceas-două, apoi va spune un cuvînt convențional, rece și — la revedere." Gvozdiov se frămînta, devenea palid din pricina jignirii, ca și cum toate acestea s-ar fi întîmplat.

Scotea atunci grabnic din buzunarul halatului fotografia fetei și se uita iscoditor la fața ei plinuță, cu fruntea înaltă, cu părul mătăsos, deși nu prea bogat, dat pe spate, cu un năsuc groscior, repezit în sus, un năsuc de adevărată rusoaică, și cu buze gingașe de copilă. Deasupra buzei de sus se bănuia o aluniță mică, neagră.

Chipul drăgălaș și sincer, cu ochii puțintel bulbucați, probabil albaștri sau cenușii, îl privea deschis, fără vreun gînd ascuns.

„Cum ești tu? Spune-mi: n-ai să te sperii de mine? N-ai să fugi? Mă vei iubi oare îndeajuns ca să nu-mi observi urîțenia?" părea că întreabă el, privind cercetător fotografia.

Iar în vremea aceasta, locotenentul-major Meresiev trecea de-a lungul coridorului, bocănind cu cîrjele și scîrțiind cu protezele. Trecu o dată, trecu de două ori, de zece, de cincisprezece, de douăzeci de ori. Tropăia așa, după un anume program al lui, dimineața și seara, mărind zi de zi distanța.

„Strașnic om, își spunea Gvozdiov. Dîrz, încăpățînat. Uite ce voință are! Într-o săptămînă a învățat să meargă repede și ușor în cîrje, cînd altora le trebuie luni întregi. Ieri a refuzat targa și a urcat

singur scara pînă la sala de tratamente. S-a urcat și a coborît. Îi curgeau lacrimile pe obraji și totuși nu s-a oprit ; ba chiar s-a supărat pe sora care încercase să-l ajute. Strălucea de fericire cînd a ajuns la palierul de sus ! Parcă s-ar fi urcat pe Elbrus."

Gvozdiov se îndepărtă de oglindă și privi în urma lui Meresiev. Uite-l că nu mai osteneşte ! Și ce figură plăcută și simpatică are ! Cicatricea aceea micuță care-i crestează sprînceana nu-i strică de loc, ba chiar îi dă un aer mai energic. Eh, de-ar avea el, Gvozdiov, un chip ca al lui Meresiev ! Picioarele... ce-are a face, picioarele nu se văd și la urma urmei cu timpul poți învăța nu numai să umbli, dar să și zbori. Dar fața... cum să te-arăți cu o gulie ca asta pe care parcă au tăbăcit-o diavolii noaptea ?...

...Alexei Meresiev, care, în îndeplinirea programului de seară, făcea al douăzeci și treilea tur de-a lungul coridorului, își simțea trupul ostenit, trudit ; simțea cum i se umflă și-i ard coapsele, cum din pricina cîrjelor îl dor umerii. Trecînd pe lîngă Gvozdiov, se uită cu coada ochiului la tanchistul care stătea în fața oglinzii : ciudat om ! De ce și-o fi chinuind bietul chip ? Star de cinema tot n-o să se facă acum, iar tanchist poate fi cît poftește... Mare pagubă — fața ! Capul să fie întreg, mîinile și picioarele să fie întregi ! Da-da ! Niște picioare vii, adevărate, nu rablele astea care-l dor și-l ard, de parcă protezele ar fi fost făcute din fier încins, nu din piele !

Boc-boc ! Scîrț-scîrț ! Boc-boc ! Scîrț-scîrț !

Mușcîndu-și buzele și stăpînindu-și lacrimile pe care durerea cruntă i le storcea totuși din ochi, locotenentul-major Meresiev sfîrșea, trudit, cu cel de-al douăzeci și nouălea tur pe coridor, programul din ziua aceea.

14

Grigori Gvozdiov părăsi spitalul la jumătatea lunii aprilie.

Cu o zi sau două înainte de ieşire avusese o convorbire prietenească cu Alexei, bucurîndu-se parcă amîndoi, în taina inimii lor, că sînt tovarăşi de suferinţă şi că problemele lor intime sînt la fel de complicate. După cum se întîmplă în astfel de împrejurări, îşi împărtăşiră unul altuia, fără ascunzişuri, toate temerile, îşi mărturisiră tot ceea ce pentru fiecare din ei era deosebit de greu de tăinuit — mîndria neîngăduindu-le să destăinuiască oricui îndoielile care îi frămîntau. Îşi arătară unul altuia fotografiile fetelor.

Alexei avea o fotografie de amator, destul de ştearsă şi de decolorată. O fotografiase chiar el pe Olia în ziua aceea senină şi însorită de iunie cînd alergaseră împreună prin iarba încinsă de soare, în stepa plină de flori de lîngă Volga. Slăbuţă ca o fetiţă, în rochia-i înflorată, cu picioarele goale strînse sub ea şi cu buchetul de flori împrăştiat în poală, şedea în iarbă printre romaniţele înflorite, ea însăşi luminoasă, albă şi candidă ca o romaniţă în roua dimineţii. Îşi plecase îngîndurată capul pe umăr, şi ochii erau larg deschişi, ca şi cum atunci vedea pentru întîia oară toată splendoarea lumii.

După ce privi fotografia, tanchistul declară că o fată ca asta nu te părăseşte în nenorocire. Şi dacă-l va părăsi — s-o ia dracu! înseamnă că înfăţişarea ei este amăgitoare, iar în cazul ăsta e mai bine aşa: înseamnă că-i o netrebnică şi deci nu se poate să-ţi legi viaţa de-o netrebnică!

Şi lui Alexei îi plăcu figura Aniutei. Fără să-şi dea seama, îi repetă lui Gvozdiov, doar cu alte cuvinte, cele ce abia auzise din gura lui. Firește,

discuția lor plină de naivitate nu aduse nici o lămurire în problemele lor intime, însă amîndoi se simțiră ușurați, ca și cum o bubă ce-i chinuia mai demult spărsese în sfîrșit.

Se înțeleseră că, ieșind din spital cu Aniuta, care-i făgăduise prin telefon să vină să-l ia, Gvozdiov va trece pe sub ferestrele salonului, iar Alexei îi va scrie îndată, comunicîndu-i impresia pe care fata i-o va lăsa. Pe de altă parte, Gvozdiov făgădui prietenului să-i scrie cum îl va primi Aniuta, cum se va comporta ea văzîndu-i fața mutilată, într-un cuvînt cum vor decurge lucrurile. Meresiev își zise atunci că dacă lui Grișa îi va merge bine, va trimite neîntîrziat Oliei o scrisoare, povestindu-i totul cu privire la el și cerîndu-i cuvîntul să nu împărtășească nimic mamei lui, care era încă foarte slăbită și abia se sculase din pat.

Iată de ce acum, în așteptarea plecării tanchistului din spital, amîndoi erau emoționați, atît de emoționați, încît nu putură să doarmă, iar noaptea ieșiră tiptil pe coridor: Gvozdiov să-și mai maseze cicatricele în fața oglinzii, Meresiev să se mai antreneze, cu cîrjele înfășurate în cîrpe, ca să nu facă zgomot.

A doua zi, la zece, cu un zîmbet șiret, Klavdia Mihailovna îl anunță pe Gvozdiov c-a venit cineva să-l ia. El zvîcni din pat, împins parcă de-o suflare de vînt. Se îmbujoră atît de tare, încît cicatricele se vedeau și mai bine, și începu în grabă să-și strîngă catrafusele.

— Bună fată, serioasă! spunea sora zîmbind, urmărind înfrigurarea mișcărilor lui.

Gvozdiov se transfigură de bucurie:

— Adevărat? Ți-a plăcut? Nu-i așa că-i bună?

Era atît de emoționat, că fugi fără să-și mai ia rămas bun.

— Prea e copilăros! mormăi maiorul. Oameni ca el cad ușor în cursă.

În zilele din urmă se petreceau cu omul acesta, care nu se sinchisea de nimeni și de nimic, schimbări de neînțeles. Devenise tăcut, se supăra adesea fără motiv, iar acum, cînd putea să stea în capul oaselor, privea zile întregi pe geam, afară, cu obrajii în pumni, fără să răspundă cînd i se vorbea.

Bolnavii din salon — și maiorul posac, și Meresiev, și cei doi noi-veniți — scoaseră capul pe fereastră, așteptînd să-l vadă pe tovarășul lor ivindu-se în stradă. Era cald. Pe cer, schimbîndu-și mereu forma, pluteau nori ușori, pufoși, cu margini luminoase, ca și cum ar fi fost tiviți cu aur. Chiar atunci pe deasupra rîului trecea grăbit un norulet cenușiu, afînat, împrăștiind din mers stropi mari și rari de ploaie ce scînteiau în soare. De aceea granitul cheiului strălucea de parc-ar fi fost șlefuit, iar asfaltul, acoperit de pete întunecoase, arăta ca marmura; mirosea atît de plăcut a aburi și a răcoare, că-ți venea să te apleci peste fereastră și să-ți lași capul în bătaia ploii domoale.

— Uite-l, șopti Meresiev.

Ușa grea de stejar de la intrarea principală se deschise încet, lăsînd să iasă două făpturi: o fată plinuță, cu o pieptănătură simplă, fără pălărie, purtînd o bluză albă și niște foi închise, și un militar tînăr, în care nici Alexei nu-l recunoscu din primul moment pe tanchist. Militarul ducea într-o mînă mantaua, iar în cealaltă un geamantan și pășea atît de ușor, de elastic, de sigur, că-ți făcea plăcere să-l privești. Pesemne, încercîndu-și puterile și bucurîndu-se că se poate mișca în voie, el dădu fuga, sau mai bine zis zbură pe treptele peronului; o luă de braț pe tovarășa lui și porniră pe chei, prin ploaia

rară cu stropi mari, aurii, trecînd prin fața ferestrei salonului.

Alexei îi privea și inima-i era năpădită de bucurie: întrevederea decursese bine, nu degeaba fata avea o figură atît de deschisă, de simplă și bună. O ființă ca ea nu-ți întoarce spatele. Nu, una ca ea nu-l părăsește pe un om la ananghie.

Ajunși în dreptul ferestrei, se opriră, înălțînd capul. Stăteau lîngă parapetul de granit al cheiului lustruit de ploaie, profilîndu-se prin perdeaua picăturilor molcome ce brăzdau oblic aerul. Alexei observă încordarea și stînjeneala de pe chipul tanchistului și de asemenea că Aniuta lui, într-adevăr tot atît de drăguță ca în fotografie, părea la rîndu-i tulburată, mirată; mîna ei abia atingea brațul ostașului, iar întreaga-i ținută trăda simțămîntul emoției și al nehotărîrii; părea gata să-și smulgă brațul și s-o ia la fugă.

După ce-i salută cu mîna, zîmbindu-le forțat, perechea porni pe chei și dispăru la o răspîntie. Cei din salon se înapoiară tăcuți spre paturile lor.

— N-a prea nimerit-o Gvozdiov, glăsui maiorul care, auzind pe coridor pașii Klavdiei Mihailovna, tresări și se întoarse repede spre fereastră.

Cît fu ziua de lungă, Alexei își simți sufletul năpădit de neliniște. Seara nu mai făcu exerciții, se culcă înaintea celorlalți, dar multă vreme după ce toată lumea adormise, droturile patului său scîrțîiră nervos.

A doua zi dimineața o întîmpină pe soră încă din prag, întrebînd-o dacă n-a primit vreo scrisoare. Scrisoarea nu sosise. Se spălă în silă și mîncă fără poftă. Își începu exercițiile și exersă mai mult ca de obicei; pedepsindu-se pentru slăbiciunea din seara trecută, făcu cincisprezece ture în plus, completînd astfel norma pe care nu o îndeplinise în ajun. Per-

formanța neașteptată pe care o realiză îi alungă temerile. Dovedise că se poate mișca ușor în cîrje, fără prea multă oboseală. Înmulțind cei cincizeci de metri ai coridorului cu patruzeci și cinci, numărul turelor, se obțin două mii două sute cincizeci de metri, adică doi kilometri și un sfert. Cam aceasta era distanța de la popotă pînă la aerodrom. Revăzu în gînd drumul atît de cunoscut, drum ce trecea prin fața ruinelor unei vechi biserici de țară, pe lîngă mormanele de cărămidă pîrjolită a școlii ce privea tristă spre șosea cu orbitele negre ale ferestrelor pustiite, printr-o pădurice unde cisternele de benzină erau mascate cu crengi de brad, pe lîngă bordeiele punctului de comandă, pe lîngă ghereta mică de scînduri unde, aplecat peste hărți și scheme, oficia „sergentul meteorologic". Nu zău, un drum destul de lung!

Meresiev hotărî să mărească norma zilnică pînă la patruzeci și șase de ture — douăzeci și trei dimineața, douăzeci și trei seara — iar a doua zi, cu puteri împrospătate, să încerce a umbla fără cîrje. Ideea alungă pe dată mohoritele-i gînduri și-i spori curajul, îndreptîndu-i atenția spre latura practică a problemei. Seara reîncepu cu atîta avînt exercițiile, încît aproape nu observă că depășise treizeci de ture. Chiar în clipa aceea îl opri portăreasa, care se ivise cu o scrisoare. Luă plicul mic adresat „Locotenentului-major Meresiev, personal". Cuvîntul „personal" era subliniat, amănunt care lui Alexei nu-i plăcu. Pe plic, deasupra adresei, erau de asemenea subliniate cuvintele: „Numele adresantului".

Rezemat de prichiciul ferestrei, Alexei deschise plicul și, pe măsură ce parcurgea lunga misivă, scrisă de Gvozdiov noaptea, în gară, chipul lui se posomora tot mai mult. Gvozdiov scria că Aniuta se dovedise a fi întocmai cum și-o închipuise, că

fată mai frumoasă ca ea nu există poate în toată Moscova, că l-a întîmpinat ca pe o ființă foarte apropiată și că îi plăcea acum și mai mult.

...Ceea ce am discutat împreună s-a confirmat pe deplin. E foarte bună. Nu mi-a spus o vorbă, nu s-a trădat cu nimic. Lucrurile păreau în ordine. Însă nici eu nu sînt orb, astfel că mi-am dat seama c-o înfricoșează mutra mea blestemată. Aș mai fi răbdat-o și p-asta, dar la un moment dat întorcînd capul, observ că mă privește și parcă i-ar fi rușine, parcă s-ar teme, parcă i-ar fi milă de mine, cam așa ceva... M-a dus la universitate. Mai bine n-aș fi mers acolo. M-au înconjurat studentele, s-au uitat la mine... Închipuiește-ți că ne cunosc pe toți. Aniuta le-a povestit despre noi totul... Și observ că ea le privește parcă s-ar simți vinovată, parc-ar zice: «Iertați-mă, vă rog, că v-am adus o astfel de sperietoare.» Și, ce e mai grav, Alioșa, e că ea nu se trădează prin nimic: mă îngrijește, este plină de duioșie, și vorbește, vorbește într-una, parcă i-ar fi teamă să tacă. Pe urmă, ne-am dus la ea acasă. Locuiește singură, părinții-i sînt evacuați; se vede că e o familie de oameni cumsecade. A început să servească ceaiul; se tot uita la ceainic, unde mi se oglindea chipul, și tot oftа. În sfîrșit, am simțit că nu mai pot să îndur. La dracu! Și i-am spus verde: uite-așa zic și-așa. «Văd că nu-ți place cum arăt! Ce să fac? Înțeleg și nu mă supăr.» Ea s-a pornit pe plîns, dar eu am continuat: «Nu plînge, ești o fată bună, pe dumneata te poate îndrăgi oricine. De ce să-ți strici viața? Apoi i-am mai spus: Acum ai văzut cît sînt de frumos, mai gîndește-te, eu o să plec la regiment și o să-ți trimit adresa mea. Dacă nu-ți schimbi gîndul — să-mi scrii. Și i-am spus: Nu-ți călca pe inimă; ce-am fost nu mai sînt, așa-i războiul.» Ea, fiindcă: «Nu, nu, ce tot vorbești?» Plîngea. În vre-

mea asta s-a dat semnalul de alarmă, o alarmă stupidă; tata a plecat, iar eu am șters-o binișor și m-am dus drept la comenduire. Mi-au luat la iuțeală ordinul de repartiție. Așa că e în regulă, am în buzunar ordinul și plec. Numai că, vezi tu, Alioșa, tata mi-e și mai dragă și nu știu de loc cum am să trăiesc fără ea."

Alexei citea răvașul prietenului și se vedea parcă pe sine în viitor. Desigur că și cu el se va întîmpla tot așa. Olia nu-l va respinge, nu-i va întoarce spatele, nu; va vrea și ea cu aceeași mărinimie să se jertfească, și-i va zîmbi printre lacrimi, și-l va dezmierda, înfrîngîndu-și repulsia.

„Nu, nu, nu trebuie! Nu trebuie!" spuse Alexei tare. Șontîcăi zorit pînă în salon, se așeză la masă și-i scrise Oliei dintr-un condei o misivă rece, scurtă, convențională. Nu avu curajul să-i destăinuiască adevărul: La ce bun, mama e bolnavă, de ce să se abată asupra ei încă un necaz? Îi scrise deci Oliei că s-a gîndit îndelung la prietenia lor și că, de bună seamă, ei îi vine greu să-l aștepte. Cine știe cît o să mai țină războiul? Iar anii trec, tinerețea se duce. Războiul în sine e un lucru care poate să pricinuiască atîtea decepții! Dacă este ucis cumva, ea rămîne văduvă fără măcar să-i fi fost soție sau, și mai rău, dacă rămîne schilod ea va trebui să se mărite cu un invalid. De ce? E mai bine să nu-și irosească tinerețea și să-l uite cît mai repede. Este liberă să nu-i mai răspundă — nu se va supăra. O înțelege, cu toate că-i vine foarte greu. Va fi mai bine așa.

Scrisoarea îi frigea degetele. O lipi, fără s-o mai recitească, șontîcăi degrabă pînă la cutia de scrisori, albastră, care se afla în coridor.

Se înapoie în salon și se așeză iarăși la masă. Cui să-și împărtășească durerea? Mamei? Nu, nu se poate. Lui Gvozdiov? El, desigur, l-ar înțelege; dar

pe unde s-o fi găsind acum? De unde să-l ia, în vălmășagul transporturilor care se îndreptau spre front? Să scrie la regiment? Dar vor mai fi avînd răgaz și pentru el oamenii fericiți de acolo, prinși în treburile ostășești de fiecare zi? „Sergentului meteorologic"? Da, îi va scrie ei. Și se așternu pe scris și scrise cu simțămîntul de ușurare pe care îl ai cînd plîngi pe umărul unui prieten. Dar întrerupse brusc scrisoarea la jumătatea frazei, o mototoli furios și-o rupse în bucăți.

— „Nu există chin mai cumplit decît chinul cuvîntului", cită Strucikov ironic.

Maiorul ședea pe patul lui, cu scrisoarea lui Gvozdiov în mînă; o luase pesemne, indiscret cum era, de pe măsuța lui Alexei ca s-o citească.

— Ce v-a apucat astăzi pe toți?... Tare prost mai e și Gvozdiov ăsta! Că s-a strîmbat domnișoara lui — pagubă-n ciuperci!... Poftim, se apucă să facă psihologie, ca un Karamazov[1]... Nu te superi că am citit? Pot să fie taine între noi, oamenii de pe front?

Alexei nu se supără. Se gîndea. Ce-ar fi să-l pîndească mîine pe poștaș și să-și ia scrisoarea înapoi?

În noaptea aceea Alexei dormi neliniștit, visînd cînd un aerodrom troienit sub omăt și un nou tip de avion, „La-5", cu picioare de pasăre în loc de tren de aterizare; se făcea că „meșterul" Iura se urcase în carlingă și spunea că Alexei „a zburat de ajuns", că acum e rîndul lui să zboare; cînd pe moș Mihaila în cămașă albă și-n izmene ude; moșul îl freca de zor cu măturica pe Alexei, care stătea lungit pe paie, într-un nor de aburi și rîdea într-una: „Las' că nu-i păcat să te opăresc, îți trece, pîn' te-oi înșura". În zori o visă pe Olia. Fata ședea pe fun-

[1] *Frații Karamazov* = roman al lui F. M. Dostoievski, în care sînt relatate istoria degenerării aristocratice a Karamazovilor, rătăcirile ideologice ale intelectualității rupte de popor.

dul unei bărci, cu picioarele-i zvelte și arse de soare afundate în apă, subțirică și gingașă, împrăștiind lumina în jurul ei. Părea că se uită la el, acoperindu-și ochii cu palma și că-l cheamă, iar el înota spre ea, însă curentul învolburat, puternic, îl ducea departe de mal, departe de fată. Dădea tot mai tare din mîini și din picioare, încordîndu-și toți mușchii, și venea înot din ce în ce mai aproape de ea, atît de aproape că deslușea cum vîntul îi flutură șuvițele de păr, cum stropii de apă scînteiază pe picioarele ei arse de soare...

Se trezi cu această imagine, plin de bucurie, înseninat. Se trezi, dar rămase încă multă vreme cu ochii închiși, căutînd să mai adoarmă, și să reînfiripe visul fericit. Lucrul acesta îi reușea doar în vremea copilăriei. Chipul luminos al fetei din vis răspîndi parcă deodată o lumină în juru-i. Nu, să nu stea pe gînduri, să nu se lase în voia moliciunii, să nu filozofeze în stil dostoievskian, după expresia maiorului ; nu ! să înoate spre Olia, împotriva curentului, mereu înainte, cu orice preț înainte, să-și încordeze toate puterile, dar să ajungă. Și scrisoarea ? Se gîndi să se ducă la cutie și să-l aștepte pe poștaș, dar apoi renunță, lăsînd-o să-și urmeze drumul ei. O dragoste adevărată nu se sperie de o astfel de scrisoare. Acum, cînd credea că dragostea lor este o dragoste adevărată, că e așteptat oricum, trist sau vesel, sănătos sau bolnav, n-are a face cum, căpătase curaj și se simțea plin de puteri.

În dimineața aceea încercă să umble fără cîrje. Coborî cu băgare de seamă din pat. Se ridică în picioare. Stătu așa cu picioarele depărtate unul de celălalt, legănîndu-și neputincios mîinile pentru a-și păstra echilibrul. Apoi, ținîndu-se de perete, înaintă un pas. Proteza scîrții. Își simți trupul împins parcă într-o parte, însă își recăpătă echilibrul, cumpănin-

du-se cu o mină. Făcu al doilea pas, tot fără să se dezlipească de perete.

N-ar fi crezut niciodată că e atît de greu să umbli. În copilărie învățase să meargă pe picioroange. Se suia pe ele rezemîndu-se cu spatele de un zid, își făcea vînt, înainta un pas, doi, trei, și deodată simțea că e tras nemilos într-o parte, atunci sărea jos, iar picioroangele cădeau în iarba colbuită care creștea pe strada lui din marginea orașului. Dar e mai ușor să mergi pe picioroange, căci poți sări de pe ele. Însă de pe proteze nu se mai poate sări. Iar cînd la al treilea pas se clătină și-și suci piciorul, el căzu greoi, cu fața pe podea.

Alesese pentru exerciții ora cînd lumea din salon era dusă la tratamente. Nu chemă pe nimeni să-l ajute, se tîrî încet pînă la perete și, sprijinindu-se de el, se ridică în picioare; își pipăi șoldul lovit, se uită la vînătaia pe care și-o făcuse la cot și care începuse să se umfle și, strîngînd din dinți, mai înaintă un pas, dezlipindu-se de perete. Avea impresia că aflase secretul. Protezele lui articulate se deosebeau de picioarele adevărate în primul rînd prin lipsa elasticității. Nu le cunoștea încă particularitățile și nu dobîndise încă obișnuința, reflexul potrivit pentru a le schimba poziția în mers, a muta greutatea trupului de pe călcîi pe laba piciorului, a face un pas și a strămuta din nou greutatea trupului pe călcîiul celuilalt picior. Și, în sfîrșit, nu știa cum să pună labele picioarelor, nu paralel, ci în unghi, cu vîrfurile depărtate în afară, poziție care dă corpului în deplasare un echilibru mai stabil.

Toate acestea omul le învață în pruncie, cînd vegheat de mamă face primii pași stîngaci, pe piciorușele-i scurte, grăsune. Aceste deprinderi se întipăresc pe viață și devin un impuls natural. Dar cînd omul își pune proteze, iar corelațiile firești ale organismu-

lui se schimbă, acest impuls dobîndit în copilărie nu-l mai ajută, ci dimpotrivă îi îngreunează mișcările. Însușindu-și deprinderi noi, omul este nevoit să lupte împotriva celor vechi. Mulți, pierzîndu-și picioarele și neavînd o voință îndeajuns de fermă, nu izbutesc nici pînă la bătrînețe să-și însușească din nou arta de a umbla, care în copilărie se capătă cu atîta ușurință.

Meresiev știa să-și atingă scopul. Ținînd seama de greșelile dinainte, el se desprinse de perete și, așezînd vîrful unuia dintre picioarele artificiale în afară, se lăsă pe călcîi, apoi își mută greutatea corpului pe vîrful piciorului. Proteza scîrțîi minioasă. În clipa cînd întreaga greutate se strămută pe vîrful piciorului, Alexei smuci brusc de pe parchet al doilea picior și-l zvîrli înainte. Călcîiul lovi greoi podeaua. Cumpănindu-se cu brațele, stătea în mijlocul camerei, neîndrăznind să facă pasul următor. Stătea așa și se clătina, pierzîndu-și mereu echilibrul și simțind broboane de sudoare reci la rădăcina nasului.

Așa îl găsi Vasili Vasilievici. Acesta se opri o clipă în ușă, observîndu-l pe Meresiev, apoi se apropie și-l prinse de subsuori.

— Bravo, eroule! Dar de ce singur, fără soră, fără sanitar? Vanitate, vanitatea omenească... Nu-i nimic, în orice treabă primul pas e cel mai însemnat; ce era mai greu, s-a făcut.

Nu demult Vasili Vasilievici fusese numit șef al unei instituții medicale extrem de importante. Munca lui acolo era foarte grea și-i răpea tot timpul. Trebui să-și ia rămas bun de la spital. Dar, ca și mai înainte, bătrînul medic era socotit drept șeful lui și, deși-l gospodăreau acum alții, venea zilnic în saloane, cînd avea răgaz, vizita bolnavii, dădea consultații. Atît numai că după moartea fiului său îi pierise pentru totdeauna firea gălăgioasă, obiceiul de a bombăni veșnic, dar fără răutate; nu mai striga la nimeni, nu

mai suduia, iar cei care-l cunoșteau îndeaproape tălmăceau schimbarea aceasta ca fiind începutul unei bătrîneți ce se apropia cu pași repezi.

— Ascultă, Meresiev, haide să-nvățăm împreună. Iar voi, plecați, plecați. Aici nu-i circ, n-aveți ce vedea. Veți termina vizita fără mine! îi luă la rost pe însoțitorii săi. Haide, dragul meu, înainte, unu... Ține-te, ține-te bine de mine, nu te sfii! Ține-te, îți spun, sînt general și trebuie să m-asculți. Haide, doi... așa. Acum, dreptul! Bine. Stîngul. Bravo!

Și renumitul savant își frecă vesel mîinile, ca și cum învățîndu-l pe om să umble, realiza o experiență de o mare valoare științifică. Dar asta era firea lui: să se pasioneze de orice lucru de care se apuca și să-și pună în el tot sufletu-i mare, toată energia. Îl sili pe Meresiev să străbată salonul în lung, și, cînd Alexei, istovit de puteri, se trînti pe scaun, își trase și el un scaun, așezindu-se lîngă aviator.

— Ei, va să zică zburăm? Așa-mi placi. Astăzi, băiete, așa-i războiul: oameni cu o mînă ruptă își conduc compania la atac, un altul rănit de moarte țăcăne cu mitraliera sau acoperă cu pieptul său ambrazura cazematei inamice... Doar morții nu mai luptă. Și bătrînul se întunecă la față, lumina ochilor lui se stinse parcă deodată. Oftă. Adică nu, luptă și ei prin slava faptelor lor eroice. Da. Ia, haide să începem iarăși, flăcăule!

În timp ce Meresiev se odihnea puțin după cea de-a doua tură prin salon, profesorul arătă brusc spre patul lui Gvozdiov.

— Dar tanchistul ce mai face? A înviat? A ieșit din spital?

Meresiev îi răspunse că maiorul plecase pe front. Păcat numai că fața, mai ales partea de jos, îi era desfigurată pentru totdeauna de arsuri.

— A şi scris ? E dezamăgit ? Nu-l mai iubesc fetele ? Sfătuieşte-l să poarte barbă şi mustaţă. Serios. Va căpăta faima unui original, ceea ce cu siguranţă va fi pe placul fetelor !

O soră băgă capul pe uşă şi-i spuse gîfîind profesorului că este chemat la telefon de Sovietul Comisarilor Poporului. Vasili Vasilievici se sculă greoi de pe scaun şi, după felul cum îşi sprijini pe genunchi mîinile-i pline, vinete şi cojite, după truda cu care-şi îndreptă mai ales spatele, se vedea cît de mult îmbătrînise în săptămînile din urmă. Cînd ajunse la uşă, se întoarse şi-i strigă vesel :

— Să-i scrii negreşit ăstuia, cum îi zice ?... prietenului dumitale, că i-am prescris barbă. E un mijloc verificat. Un succes extraordinar la femei !

Iar seara, un bătrîn om de serviciu al clinicii îi aduse lui Meresiev un splendid baston de modă veche, din lemn de abanos, cu mîner de fildeş şi monogramă.

— Din partea profesorului Vasili Vasilievici ; v-a trimis bastonul său în dar şi a poruncit să umblaţi cu el.

Era mare plictiseală în spital în această seară de vară. Dar spre salonul 42 porniră în alai vecinii din dreapta şi din stînga, ba chiar şi cei de la etajul de sus veneau să admire darul profesorului. Într-adevăr, bastonul era foarte frumos.

15

Acalmia de pe front, prevestitoare de furtună, se prelungea. Comunicatele anunţau lupte cu caracter local şi încăierări de patrule. Numărul răniţilor se împuţinase, astfel că şefii mai descongestionară salonul 42, lăsînd doar două paturi : în dreapta, al lui

Meresiev, iar în stînga, lîngă fereastra care dădea spre chei, al maiorului Strucikov.

Încăierări de patrule! Meresiev și Strucikov erau ostași încercați și știau prea bine ce înseamnă asta: cu cît mai lung este răgazul, cu cît mai mult durează acalmia aceasta plină de încordare, cu atît mai puternică și mai cumplită va izbucni furtuna.

Într-o zi apăru într-un comunicat că undeva, în sectorul sudic al frontului, lunetistul Stepan Ivașkin, Erou al Uniunii Sovietice, a împușcat douăzeci și cinci de nemți, urcînd totalul dușmanilor uciși de el la două sute. Sosi o scrisoare de la Gvozdiov. Nu scria nici unde este, nici ce face, le comunica doar că se află din nou sub conducerea fostului său comandant, Pavel Alexeevici Rotmistrov, că este mulțumit de viața pe care o duce, că acolo unde se găsește sînt o sumedenie de cireși, că mănîncă cireșe de se rupe. Îl ruga pe Alexei cînd primește scrisoarea, să-i trimită cîteva rînduri Aniutei. Îi scrie și ei, dar cine știe dacă scrisorile lui ajung la ea, deoarece el e tot timpul în marș și-și schimbă mereu locul.

Pentru un militar, chiar și din aceste două știri reieșea clar că furtuna se va dezlănțui undeva în sud. Bineînțeles, Alexei îi scrise și Aniutei și-i transmise și lui Gvozdiov sfatul profesorului în ce privește barba, deși știa că prietenul lui se afla acum în acea stare de febrilitate din preziua luptei, atît de chinuitoare și totuși atît de dragă fiecărui ostaș, și că lui Gvozdiov nu-i arde nici de barbă și, se prea poate, nici de Aniuta.

Se mai produse în salonul 42 un eveniment fericit. Apăru un decret prin care maiorului Strucikov Pavel Ivanovici i se acordă titlul de Erou al Uniunii Sovietice. Dar nici această mare bucurie nu-l învioră pe maior decît prea puțină vreme. Continua să fie posomorît. Îl chinuia gîndul că din cauza „afurisitelor

de rotule" trebuie să zacă, tocmai acum cînd era atîta treabă. Încă o pricină explica proasta lui dispoziţie, pricină pe care o tăinuia cu grijă, dar pe care Alexei o descoperi în mod cu totul neaşteptat.

Din clipa cînd Meresiev îşi încordase întreaga-i voinţă către un singur ţel — să înveţe să umble — aproape că nu vedea ce se petrece în jurul lui. Îşi împărţise ziua după un program sever. Trei ore pe zi, cîte o oră dimineaţa, la prînz şi seara, şi le petrecea pe proteze, umblînd prin coridor. La început, pe bolnavi îi enerva silueta aceea în halat albastru, care se plimba de colo-colo pe dinaintea uşilor, şi scîrţîitul monoton al protezelor răsunînd de-a lungul coridoarelor. Pe urmă, într-atît se obişnuiră, încît nu-şi puteau imagina anumite ceasuri din zi fără să vadă silueta mişcătoare, şi cînd deodată Meresiev se îmbolnăvi de gripă, din saloanele vecine veniră la 42 soli să afle ce s-a întîmplat cu locotenentul fără picioare.

În fiecare dimineaţă Alexei făcea exerciţii de gimnastică, apoi, aşezat pe scaun, îşi antrena picioarele pentru conducerea avionului. Uneori se exersa pînă la extenuare, pînă ce urechile începeau să-i vîjîie, iar înaintea ochilor îi jucau rotocoale de un verde orbitor şi podeaua prindea să se legene sub picioarele lui. Atunci se ducea la lavoar, îşi uda capul, apoi stătea culcat, ca să-şi vină mai repede în fire şi să nu piardă ora de antrenament la mers şi de gimnastică.

Într-o zi, după ce umblase pînă-i venise ameţeală, de nu mai vedea nimic în faţa ochilor, deschise bîjbîind uşa şi se duse să se întindă pe pat. Abia atunci auzi două voci: una liniştită şi oarecum ironică, a Klavdiei Mihailovna, alta zbuciumată, cu o intonaţie jignită, a maiorului Strucikov. Amîndoi erau atît de prinşi în discuţia lor, încît nu-l observaseră pe Meresiev.

— Dar pricepe odată că-ţi vorbesc serios. Se poate să nu-ţi dai seama? Eşti femeie, sau nu?

— Sînt femeie, bineînţeles, numai că nimic din cîte îmi spui nu mă convinge; dumneata nu eşti în stare să vorbeşti serios despre astfel de lucruri. Şi nici nu am nevoie de seriozitatea dumitale.

Strucikov îşi ieşi din fire. Răcni deodată, făcîndu-se auzit în toată încăperea:

— Dar pe dumneata te iubesc, lua-m-ar să mă ia dracu! Trebuie să fii de lemn, nu femeie, ca să nu înţelegi! Acum ai priceput?

Se întoarse cu faţa spre fereastră şi bătu darabana cu degetele în geam.

Klavdia Mihailovna porni încet spre uşă, păşind cu luare-aminte, cu mersul uşor al unei vechi infirmiere.

— Stai, unde pleci? Nu-mi răspunzi nimic?

— Nu e nici timpul, nici locul potrivit pentru astfel de discuţii. Sînt de serviciu.

— De ce o-ntorci? De ce-mi scoţi şi sufletul din mine? Răspunde!

Glasul maiorului suna chinuit.

Klavdia Mihailovna se opri în uşă. Silueta ei subţirică se profila pe fondul întunecat al coridorului. Meresiev nici nu bănuise pînă atunci cît de feminină şi de atrăgătoare putea să fie sora aceasta, tăcută şi nu tocmai tînără. Îşi ţinea capul uşor dat pe spate, părînd că se uită la maior de pe un piedestal.

— Bine, îţi voi răspunde. Nu te iubesc şi cred că nici nu te-aş putea iubi vreodată.

Şi plecă. Maiorul se aruncă pe pat, îngropindu-şi capul în pernă. Meresiev înţelegea acum toate ciudăţeniile din ultima vreme ale lui Strucikov, violenţa şi nervozitatea lui ori de cîte ori sora intra în salon, trecerile subite de la voioşie la izbucnirile turbate de mînie.

Părea că suferă cu adevărat. Lui Alexei i se făcu

milă de el, dar totodată se bucura. Cînd maiorul se ridică de pe pat, Alexei nu putu rezista plăcerii de a-l necăji.

— Ei, îmi daţi voie să vă scuip, tovarăşe maior?

Dacă ar fi ştiut ce avea să urmeze, niciodată, nici măcar în glumă, n-ar fi vorbit astfel. Maiorul zvîcni spre patul lui şi strigă cu voce desperată:

— Na, scuipă-mă! Scuipă-mă, ai tot dreptul! Ai şi de ce! Nu vrei!? Dar ce mă fac, ce mă fac eu acum? Învaţă-mă, spune-mi odată; ai auzit şi tu...

Se aşeză pe pat şi începu să se bălăbănească, strîngîndu-şi capul în pumni.

— Desigur, crezi poate că e vorba de o aventură uşuratică. O aventură... Nu, e serios, am cerut-o, proasta de ea, în căsătorie.

Seara, Klavdia Mihailovna veni în salon cu prescripţiile medicale. Era ca întotdeauna, blîndă, tăcută şi răbdătoare. Întreaga ei fiinţă răspîndea parcă pace în juru-i. Îi zîmbi şi maiorului, deşi se uita la el cu mirare şi, s-ar fi zis, cu teamă.

Strucikov şedea lîngă fereastră, muşcîndu-şi minios unghiile. Cînd paşii Klavdiei Mihailovna răsunară pe coridor, depărtîndu-se, el privi după ea furios şi, în acelaşi timp, plin de admiraţie.

— „Îngerul sovietic"... Care nătărău i-a dat porecla asta? E un diavol în halat de soră.

În salon intră o soră de la cancelarie, o femeie costelivă, în vîrstă.

— Meresiev Alexei poate să se scoale? întrebă ea.

— Poate să şi alerge, mormăi Strucikov.

— N-am venit să fac glume, spuse sora supărată.

— O domnişoară? se înveseli maiorul, clipind din ochi spre sora minioasă.

— Nu m-am uitat în buletinul ei de identitate — răspunse ea cu vocea răguşită şi ieşi din salon plină de demnitate.

Meresiev sări din pat. Bocănind voios din baston, o întrecu pe soră și într-adevăr fugea pe coridor. Aștepta de mai bine de o lună un răspuns de la Olia, iar acum îi trecu fulgerător prin minte: dacă o fi chiar ea? Așa ceva nu putea să se întîmple: cum să vină, în vremurile astea, din stepa Volgăi la Moscova? Și-apoi cum să-l găsească tocmai aici, la spital, cînd el îi scrisese că lucrează la o unitate din spatele frontului, și nu la Moscova, ci într-o suburbie a ei? Dar în clipa aceea Meresiev credea într-o minune și, fără să-și dea seama, fugea, da, fugea într-adevăr, pentru întîia oară, sprijinindu-se din cînd în cînd în baston, bălăbănindu-se într-o parte și-n alta, iar protezele făceau: scî-îrț, scî-îrț, scî-îrț...

Auzi în receptorul telefonului o voce de femeie, o voce gravă, plăcută, dar cu tonul necunoscut. Vocea îl întreba dacă el este locotenentul-major Alexei Petrovici Meresiev din salonul 42. Meresiev strigă în pîlnie, răstit și aspru, ca și cum în întrebarea ce i se punea ar fi fost ceva jignitor:

— Da!

O clipă vocea din receptor păru că se sugrumă. Apoi se scuză cu răceală că l-a deranjat.

— Vorbește Anna Gribova. Sînt o cunoștință a prietenului dumneavoastră, locotenentul Gvozdiov; nu mă cunoașteți, spuse fata cu o sforțare, și reieșea că răspunsul lui neprietenos o jignise.

Dar Meresiev prinse receptorul cu amîndouă mîinile, strigînd din răsputeri în el:

— Dumneata ești, Aniuta? Chiar dumneata? Nu, dar te cunosc foarte, foarte bine. Grișa mi-a...

— Dar unde este? Ce-i cu el? A plecat așa pe neașteptate. Am ieșit din odaie din cauza alarmei. Eu sînt cu postul de prim-ajutor. Cînd mă înapoiez — nimeni, nici un cuvînt, nici măcar o adresă. Nu

înțeleg nimic ; unde este, de ce-a dispărut, ce-i cu el ?... Alioșa dragă, scuză-mă că-ți spun așa, dar și eu te cunosc și sînt grozav de îngrijorată ; unde este, de ce a dispărut ?

Alexei simți un val de căldură în inimă. Era bucuros pentru prietenul său. Prin urmare, caraghiosul acela se înșelase, sărise peste cal cu temerile lui. Da, într-adevăr, seamănă cu Karamazovii. Prin urmare, pe o fată adevărată nu o sperie infirmitatea unui ostaș. Atunci și el, dar și el poate nădăjdui că-l va căuta cineva cu tot atita îngrijorare. Gîndurile acestea treceau vijelios prin capul lui, în timp ce striga în receptor, cu glasul înecat de emoție :

— Aniuta ! E în ordine, Aniuta ! E o neînțelegere nenorocită. El trăiește, se luptă. Ei, da ! Oficiul poștal militar numărul 42531-B. Și-a lăsat barbă, Aniuta, zău, o barbă splendidă, ca de... ca de... ca de partizan. Și-i stă foarte bine

Aniuta nu era de acord cu barba. Zicea că este de prisos. Meresiev și mai mulțumit declară că dacă-i așa, Grișa o să și-o radă, fără să stea pe gînduri — ducă-se naibii — deși ceilalți găsesc că-i stă bine cu barbă.

În sfîrșit, în clipa cînd lăsară receptorul în furcă, erau prieteni buni. Se înțeleseră ca Meresiev să-i telefoneze negreșit înainte de a ieși din spital. Întorcîndu-se în salon, Alexei își aduse aminte cum fugise la telefon, încercă să mai fugă, însă nu izbuti. Izbiturile bruște ale protezelor îi săgetară dureros trupul. Nu-i nimic, dacă nu azi — mîine, dacă nu mîine — poimîine, și tot va fugi, naiba să-l ia. Și lucrurile au să fie în regulă ! Nu se mai îndoia că va fugi, și va zbura, și va lupta din nou, iar fiindcă-i plăcea să ia hotărîri, își făgădui ca după prima lui luptă aeriană ce o va susține, după primul neamț doborît, să-i împărtășească totul Oliei, în scris. Fie ce-o fi !

PARTEA A TREIA

1

În toiul verii anului 1942, pe ușa grea de stejar a unui spital din Moscova ieși, sprijinindu-se într-un baston solid de abanos, un tînăr voinic, purtînd o tunică albastră de aviator, pantaloni lungi și trei însemne de locotenent-major la petlițele albastre. Îl însoțea o femeie în halat alb. Datorită tulpanului cu semnul crucii roșii pe el, așa cum purtau infirmierele în primul război mondial, figura ei drăguță și blîndă avea un aer solemn. Cînd ajunseră la marginea peronului, se opriră. Aviatorul își scoase boneta mototolită și decolorată de soare și, cu o mișcare stîngace, duse mîna surorii la buze, iar femeia îi cuprinse obrajii în palme și-l sărută pe frunte. Apoi el coborî repede cu pași nesiguri scara, și, fără a mai întoarce capul, porni pe asfaltul cheiului de-a lungul fațadei spitalului.

În pijamale albastre, galbene, cafenii, răniții îi tăceau semne cu mîna, cu bastoanele, cu cîrjele, strigau

dîndu-i sfaturi şi petrecîndu-l cu privirile. Le făcea şi el semn cu mîna, dar se vedea că ţine să se depărteze cît mai grabnic de clădirea vastă, cenuşie, şi că-şi abătea privirea de la ferestre ca să-şi ascundă emoţia. Mergea într-un chip ciudat, un mers cam săltăreţ şi ţeapăn, sprijinindu-se uşor în baston, şi dacă un scîrţîit uşor n-ar fi răsunat la fiecare pas al lui, nimănui nu i-ar fi trecut prin minte că bărbatul zvelt, bine legat, plin de vioiciune, avea ambele picioare amputate.

Alexei Meresiev era trimis în convalescenţă la Sanatoriul Militar al Forţelor Aeriene, care se afla în apropiere de Moscova. Tot acolo pleca şi maiorul Strucikov. Sanatoriul trimisese o maşină să-i ia. Dar Meresiev îi convinsese pe mai-marii spitalului că avea rude la Moscova şi că nu putea părăsi capitala fără să le vadă. Îşi lăsase sacul de spate în grija lui Strucikov şi-o pornise pe jos, după ce făgăduise că va sosi la sanatoriu seara, cu trenul electric.

N-avea rude la Moscova, dar ţinea tare mult să vadă capitala, era nerăbdător să-şi încerce puterile, să se amestece în mulţimea zgomotoasă unde nu-l cunoştea nimeni. Îi telefonă Aniutei şi o rugă, dacă-i e cu putinţă, să se întîlnească cu el la ora douăsprezece. Unde?... La statuia lui Puşkin, de pildă... Şi iată-l acum singur, mergînd pe cheiul apei măreţe, ferecată între maluri de granit şi scînteind în soare cu solzii undelor uşor învolburate. Respira cu nesaţ aerul cald de vară, a cărei mireasmă dulce, plăcută, îi era foarte familiară.

Ce minunat era totul în jurul-i!

I se părea frumoase toate femeile, iar verdeaţa copacilor neobişnuit de luminoasă. Aerul era atît de proaspăt, că te simţeai ameţit ca de vin, şi atît de limpede, încît perspectivele se pierdeau; Alexei avea impresia că ar fi fost de ajuns să întindă mîna ca să

atingă zidurile străvechi, crenelate, ale Kremlinului, pe care nu le văzuse niciodată pînă atunci, să atingă cupola lui Ivan cel Mare, sau uriașul arc al podului, a cărui boltă grea atîrna deasupra apelor. O mireasmă dulce, îmbătătoare, ce plutea în aer, îi amintea anii copilăriei. De ce ? De ce îi bătea inima așa de tare, de ce evoca imaginea mamei lui : nu a unei bătrîne firave, istovite, ci a celei de altădată, femeie tînără, mlădioasă, cu păr bogat ? De ce oare ? Nu fusese niciodată cu ea la Moscova.

Pînă atunci, Meresiev cunoscuse capitala din fotografii, din reviste și ziare, din cărți, din povestirile acelora care mai fuseseră aci, din bătăile prelungi ale străvechiului orologiu, bătăi ce pluteau în miez de noapte deasupra lumii cufundate în somn, din zarva manifestațiilor, revărsată din aparatul de radio. Și iat-o înfățișîndu-i-se acum, toropită de arșița verii, vastă, de necuprins, și atît de frumoasă.

Alexei străbătu cheiul pustiu, de-a lungul Kremlinului, și se opri lîngă parapetul rece de granit, privind apa cenușie, înspumată de-o volbură în culorile curcubeului, care se izbea de zidurile de piatră. Începu să urce spre Piața Roșie. Teii erau în floare. De-a lungul străzilor și pieților, printre crengile cu flori mici, gălbui și înmiresmate, zúmzăiau pline de hărnicie albinele, cărora nu le păsa nici de hărmălaia mașinilor, nici de huruitul tramvaielor, nici de pîcla dogoritoare, îmbîcsită de miros de benzină, ce se înălța tremurătoare deasupra asfaltului încins.

Iată-te, așadar, Moscova mea !

După patru luni de zăcere în spital, Alexei fu într-atîta de uluit de farmecul ei, încît nu observă că orașul era în veșmînt de război și se afla, potrivit limbajului aviatorilor, în stare de atenție mărită, gata în orice clipă să dea lupta cu inamicul. O baricadă imensă, urîtă, întocmită din bîrne, între intervalele

cărora era turnat nisip, zăgăzuia strada largă ce ducea spre pod ; aidoma unor cuburi uitate de un copil pe masă, se înălțau la capetele podului formele pătrate ale cazematelor de beton cu patru metereze. Pe întinsul cenușiu al Pieții Roșii erau zugrăvite, în tot felul de culori, case, brazde, alei. Obloane de lemn și saci cu nisip ocroteau ferestrele magazinelor din strada Gorki. Iar pe străzile înguste zăceau niște arici din traverse sudate, semănind și ei cu jucăriile părăsite de-un copil răzgîiat. Un militar venit de pe front, și care n-ar fi știut cum arăta Moscova înainte, n-ar fi remarcat nimic deosebit. Uimire pricinuia doar camuflarea stranie a unor case și ziduri, amintind tablourile absurde ale futuriștilor, și de asemenea vitrinele Tass[1]-ului, care-i priveau pe trecători de pe garduri și din vitrine, ca și cum ar fi sărit în stradă desprinse dintr-un volum de Maiakovski.

Cu protezele scîrțiind și sprijinindu-se mai greu în baston, Meresiev mergea în sus pe strada Gorki, uimit că nu întîlnește gropi, stricăciuni, case distruse de bombe, văgăuni căscate, ferestre sparte. Trăind pe un aerodrom militar situat în partea cea mai de vest a țării, auzise aproape în fiecare noapte cum pe deasupra bordeiului său treceau una după alta, îndreptîndu-se spre răsărit, formațiuni de bombardiere nemțești. N-apuca să se destrame în depărtare primul val, și-n urma lui venea altul, iar uneori văzduhul clocotea nopți întregi. Aviatorii știau că „fritul" se îndreaptă asupra Moscovei. Și-și imaginau ce iad trebuie să fie acolo.

Iată însă că, străbătînd Moscova aflată în stare de război, Meresiev căuta zadarnic urmele atacurilor aeriene. Asfaltul străzilor era neted, șirurile caselor — intacte. Chiar și geamurile ferestrelor, deși

[1] *Vitrinele Tass* — afișe ilustrate, satirice, pe care agenția Tass le publica în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei.

lipite cu o rețea de fișii de hîrtie, erau, cu rare excepții, întregi. Dar frontul se afla în apropiere — ceea ce se ghicea după figurile îngrijorate ale locuitorilor, dintre care jumătate erau militari, cu cizme colbuite, cu bluzele leoarcă de năduşeală, lipite de trup, purtînd în spinare „sidorii" — aşa se numeau atunci sacii de merinde. Deodată, dintr-o stradă inundată de soare, dădu buzna o coloană lungă de autocamioane, pline de praf, cu apărătoarele lovite, cu geamurile cabinelor ciuruite de gloanțe. Din autocamioanele cu caroseria deteriorată, ostaşi colbuiți, cu foi de cort pe umeri, se uitau curioşi în jurul lor. Coloana înainta, întrecînd autoturismele, troleibusele, tramvaiele, amintind că inamicul era aproape. Meresiev privi îndelung în urma coloanei. Cum ar mai fi sărit într-una din maşinile colbuite, iar pînă-n seară cu siguranță ar fi ajuns pe front, pe aerodromul lui drag! Văzu aievea bordeiul în care locuise cu Degtearenko, paturile de scînduri aşezate pe capre de brad, simți mirosul pătrunzător de răşină, de cetină, mirosul de benzină de la lampa făurită de el dintr-un tub de proiectil turtit în partea de sus, auzi vuietul motoarelor puse în mişcare dimineața, şi foşnetul brazilor, care nu se potolea nici ziua, nici noaptea, deasupra capului lor. Bordeiul i se înfățişa acum atît de prietenos, de liniştit, ca un adevărat cămin. Eh, de-ar ajunge mai repede acolo, între mlaştinile pe care aviatorii le blestemau din pricina umezelii lor, a stratului prea subțire de pămînt şi pentru bîzîitul neîncetat al țînțarilor!

Anevoie putu Alexei să ajungă pînă la statuia lui Puşkin. Poposise în mai multe rînduri pe drum, sprijinindu-şi ambele mîini în baston şi prefăcîndu-se că se uită la nişte fleacuri expuse în vitrinele prăfuite ale magazinelor cu mărfuri industriale. Cu cîtă plăcere se aşeză, sau, mai bine zis, se trînti pe o bancă verde,

încinsă de soare, în apropierea statuii, se trînti şi-şi întinse picioarele trudite, îndurerate şi umflate, bătute de curele. Dar în ciuda oboselii, buna-i dispoziţie nu-l părăsi. Prea era negrăit de frumoasă ziua aceea însorită. Un cer fără sfîrşit se boltea deasupra femeii de piatră, care stătea pe turla unei case învecinate. O boare uşoară, abia simţită, purta în lungul bulevardului mireasma răcoroasă şi dulce a teilor în floare. Tramvaiele sunau şi huruiau zgomotos, iar copiii Moscovei, palizi, plăpînzi, adînciţi în jocurile lor cu nisipul cald şi prăfos de lîngă soclul statuii, rîdeau plini de drăgălăşenie. Ceva mai departe, în celălalt capăt al bulevardului, scînteia trupul uriaş, argintiu, al unui aerostat de baraj, acoperit de o plasă de frînghii şi străjuit de două santinele cu obrajii rumeni, avînd o ţinută îngrijită, iar acest atribut al războiului, aerostatul, se înfăţişă ochilor lui Meresiev nu ca un paznic nocturn al cerului Moscovei, ci aidoma unui animal mare şi blajin, evadat din parcul zoologic, şi care acum dormita la umbra răcoroasă, sub copacii înfloriţi de pe bulevard.

Meresiev închise ochii şi-şi lăsă în bătaia soarelui faţa surizătoare.

La început, prichindeii nu-l băgaseră în seamă pe aviator. Erau asemenea vrăbiilor de la fereastra salonului 42. Ascultînd ciripitul lor vesel, Alexei absorbea cu întreaga-i fiinţă căldura soarelui şi larma străzii. Dar iată că un băieţaş desculţ, fugind de un prieten, se lovi de picioarele întinse ale aviatorului şi se rostogoli în nisip.

O clipă, mutrişoara lui rotundă se strîmbă a plîns, pe urmă schimonosirea plînsului făcu loc unei expresii de uluire, care se preschimbă într-o adevărată spaimă. Copilul scoase un ţipăt şi, aruncîndu-i o privire înfricoşată lui Alexei, o luă la goană. Stolul de copii se strînse lîngă el şi, alarmaţi, ciripiră multă

vreme, uitîndu-se din cînd în cînd, cu coada ochiului, la aviator. Apoi începură să se apropie de el, tiptil și cu fereală.

Adîncit în gînduri, Alexei nu observase nimic din cele întîmplate. Abia într-un tîrziu îi văzu pe băieți privindu-l cu teamă și curiozitate, și vorbele lor îi ajunseră la urechi.

— Ce tot minți, Vitamin? E un aviator ca oricare altul, un locotenent-major, spuse plin de seriozitate un băiețaș palid și subțirel, în vîrstă de vreo zece ani.

— Ba nu mint. Uite, zău, pe cuvînt de pionier și să mor aici pe loc! Vă spun: nu sînt adevărate! Sînt de lemn! se jura Vitamin, cu mutrișoara lui bucălată.

Meresiev simți o împunsătură dureroasă în inimă. Și deodată ziua nu-i mai păru nici atît de senină, nici atît de voioasă. Își ridică privirea și copiii se traseră înapoi, fără să-și ia ochii de la picioarele lui. Stîrnit, Vitamin îi dădea ghes tovarășului său pirpiriu:

— Uite, dacă vrei îl întreb. Crezi că mi-e frică? Haide, facem prinsoare?

Se desprinse brusc din stolul de copii și pășind cu băgare de seamă, gata în orice clipă s-o ia la sănătoasa, așa cum făcea la spital vrăbioiul poreclit „Mitraliorul", începu să se apropie dintr-o parte de Alexei.

— Nene locotenent-major... glăsui el, încordîndu-se ca un atlet gata să ia startul, nene, ce picioare aveți? Adevărate, sau de lemn? Sînteți invalid?

Dar atunci, băiatul care semăna cu o vrabie observă că ochii căprui ai aviatorului se umpluseră de lacrimi. Dacă Meresiev ar fi sărit în picioare, strigînd la el, repezindu-se să-l prindă și agitîndu-și bastonul de lemn cu litere de aur, copilul n-ar fi fost atît de zguduit. Nu cu mintea lui, nu, ci cu inimioara lui de vrăbiuță, băiatul simți cîtă durere i-a pricinuit mi-

litarului oacheș, rostind cuvîntul „invalid". Tăcut, se trase îndărăt, spre pîlcul amuțit al tovarășilor lui și dispăru cu toții atît de încet de parcă s-ar fi topit în aerul fierbinte, cu iz de miere și asfalt încins.

Cineva îl strigă pe Alexei pe nume și aviatorul zvicni în picioare. În fața lui stătea Aniuta. O recunoscu numaidecît, cu toate că în realitate ea nu era atît de drăguță ca în fotografie. Avea o față palidă, obosită, și purta uniformă militară — tunică și cizme. Avea în cap o bonetă veche. Dar ochii verzi, puțintel bulbucați, îl priveau atît de luminos, de sincer, și radiau atîta prietenie, încît avu impresia că o știe de cînd lumea pe fata astă necunoscută, că o știe atît de bine de parcă ar fi copilărit împreună în aceeași curte.

O clipă, amîndoi se priviră în tăcere, examinîndu-se.

— Mi te închipuiam cu totul altfel.

— Și-anume cum ?

Meresiev simți că nu poate alunga de pe chip un zîmbet cam nelalocul lui.

— Cum să-ți spun... altfel, mai eroic... în sfîrșit, mai înalt, puternic, cu un maxilar uite așa, și cu o pipă în colțul gurii... da, da ! neapărat cu o pipă... Mi-a scris atît de mult Grișa despre dumneata...

— Ei, da, Grișa al dumitale e într-adevăr un erou, îi luă Alexei vorba din gură și, văzînd-o cum se luminează deodată la față, continuă, subliniind mereu într-adins cuvintele : „al dumitale". Da, Grișa al dumitale este un om adevărat. Eu n-am făcut cine știe ce ispravă, însă Grișa al dumitale probabil că nu ți-a povestit nimic despre el.

— Ascultă, Alioșa... Îmi dai voie să-ți spun Alioșa ? M-am obișnuit așa din scrisorile lui... Nu mai ai alte treburi în Moscova, nu ? Atunci haidem la mine ; am fost de serviciu și acum sînt liberă douăzeci și patru

de ore. Haide! Am și niște votcă. Îți place votca? Vreau să te tratez...

O clipă, de undeva din adîncul memoriei, răsări figura mucalită a maiorului Strucikov, care îi făcea cu ochiul: hm! stă singură și are votcă! Dar Strucikov suferise o înfrîngere atît de rușinoasă, încît Alioșa nu-i mai dădu crezare. Pînă seara mai era mult, astfel că porniră pe bulevard, flecărind veseli, ca doi buni și vechi prieteni. Îi făcea plăcere să vadă cît de greu se stăpînea fata, cum își mușca buzele cînd el îi istorisea nenorocirea ce se abătuse asupra lui Grișa la începutul războiului. Ochii ei verzui străluceau ascultînd faptele de arme ale lui Gvozdiov. Cît era de mîndră! Cum îl mai descosea, îmbujorată, cerîndu-i mereu noi și noi amănunte! Cum se revolta, povestindu-i că Gvozdiov îi trimisese, nitam-nisam, soldа lui! Și de ce plecase așa, pe neașteptate, de ce dispăruse fără să-i lase cel puțin un cuvînt, fără s-o înștiințeze, fără să-i dea adresa lui... Secret militar? Dar ce fel de secret o mai fi și ăsta — să plece omul așa deodată și să nu-i mai scrie?

— Și acum spune-mi, te rog, de ce tot îmi repetai la telefon că își lasă barbă? întrebă Aniuta, privindu-l pe Alioșa cu ochi iscoditori.

— Ia... am mințit; prostii! încercă s-o scalde Alexei.

— Nu, nu! Să-mi spui drept! Nu mă las pînă nu-mi spui. Poate o fi și asta un secret militar?

— Ce secret? Pur și simplu profesorul nostru, Vasili Vasilievici, i-a prescris barbă... ca să fie pe placul fetelor... să fie și mai mult pe placul unei fete.

— A-a, asta e? Acum înțeleg totul... Așa-a!

Aniuta se posomorî deodată: arăta mai în vîrstă, părea că cineva stinsese lumina ochilor verzi, puțintel bulbucați; paloarea chipului ei deveni mai izbitoare, iar cutele mici, parcă zgîriate cu acul în colțul ochi-

lor şi pe frunte, se vedeau şi ele mai desluşit. Întreaga-i făptură, în tunica veche, cu boneta decolorată de soare peste părul castaniu-deschis, pieptănat lins, îi păru lui Alexei foarte obosită, obosită pînă la istovire. Numai gura, roşie şi cărnoasă, de un roşu aprins, cu o umbră de puf şi cu o aluniţă mică deasupra buzei de sus, spunea că-i foarte tînără, că poate nu împlinise nici douăzeci de ani...

La Moscova ţi se întîmplă să mergi pe o stradă largă în umbra unor clădiri mari şi frumoase, apoi să cotești într-o ulicioară, şi cam la zece paşi să dai peste o căsuţă veche, burduşită, uitîndu-se la tine cu geamurile ferestrelor ei mici, înceţoşate de bătrîneţe. Uite, într-o astfel de casă stătea Aniuta. Urcară la etaj pe o scăriţă îngustă, întunecoasă, care mirosea a pisici şi a gaz. Fata descuie o uşă. Păşiră peste nişte coşniţe, bliduri şi gamele cu alimente, ce stăteau între uşi, la răcoare, şi intrară într-o bucătărie mare şi întunecoasă ; apoi, străbătînd-o, ajunseră într-un coridor mic, ticsit cu lucruri şi întunecat de perdele ; se opriră în dreptul unei uşi înguste. O bătrînică slăbănoagă scoase capul prin crăpătura uşii din faţă.

— Anna Danilovna, aveţi o scrisoare, spuse ea şi, petrecîndu-i pe tineri cu o privire iscoditoare, dispăru din nou.

Tatăl Aniutei era profesor. Părinţii se evacuaseră împreună cu şcoala în spatele frontului. Cămăruţele lor, două la număr, cu mobile vechi, acoperite cu învelitori de pînză, înghesuite ca într-un magazin de mobile, rămăseseră în seama fetei. Mobila aceasta, draperiile vechi de lînă, perdelele îngălbenite de vreme, tablourile în ulei, statuetele şi vasele de pe pian împrăştiau un miros de igrasie, de casă neîngrijită.

— Iartă-mă, sînt mobilizată ; de la spital mă duc de-a dreptul la facultate, iar pe-aici trec numai din

cînd în cînd, glăsui Aniuta roşind, strîngînd grăbită faţa de masă şi, o dată cu ea, tot felul de resturi de pe masă.

Ieşi din odaie, se înapoie, întinse la loc faţa de masă şi o netezi cu grijă la margini.

— Cînd mai scap cîteodată, sînt atît de obosită, încît abia ajung pînă la divan, şi adorm fără să mă dezbrac măcar. Dar să mai fac şi curat!

Peste cîteva minute ceainicul electric începu să şiriie. Pe masă străluceau ceşti vechi, de o formă ciudată, cu culorile şterse pe margine. Risipite pe o tăviţă de faianţă, se aflau felii de pîine neagră, tăiate subţirel, ca nişte petale; pe fundul unei chisele se zăreau bucăţi de zahăr. Sub acoperitoarea croşetată, veche de un secol, cu pompoane, ceainicul cu esenţă împrăştia o aromă ademenitoare, amintind vremurile de dinainte de război, iar în mijlocul mesei sclipea cu reflexe albastre o sticlă de votcă, neîncepută încă, avînd alături două păhăruţe subţiri, cu picior.

Meresiev se pomeni aşezat într-un jilţ. De sub tapiţeria de pluş verde ieşise atît de multă iarbă de mare, încît nici broderiile de lînă, prinse cu ace de perniţă şi de spătar, nu izbuteau s-o ascundă. Dar tare era plăcut să stai în fotoliul vechi, care atît de confortabil şi de odihnitor îl primea pe cel ce se aşeza în el, încît Alexei se afundă pe dată, întinzîndu-şi cu voluptate picioarele-i obosite, înfierbîntate, amorţite.

Aniuta luă loc lîngă el pe un scăunel şi, privindu-l de jos în sus, ca o fetiţă, începu din nou să-l întrebe de Gvozdiov. Dar abia se aşezase, cînd îşi aduse aminte de ceva, se dojeni singură, trebălui pe masă şi, prinzîndu-l pe Alioşa de mînă, îl trase într-acolo.

— Poate că vrei un păhărel, nu? Grişa spunea că tanchiştilor, şi bineînţeles şi aviatorilor, le place...

Îi puse înainte un păhăruţ plin. Votca scînteia albăstrie în razele luminoase ale soarelui, care răzbăteau

în odaie. Mirosul alcoolului îi aduse aminte lui Alexei de aerodromul depărtat din pădure, de popota comandanților, de tămbălăul voios care însoțea la mese distribuirea „rației de combustibil". Observînd că al doilea păhăruț stătea gol, o întrebă pe fată :

— Dar dumneata ?

— Eu nu beau, îi răspunse simplu Aniuta.

— Chiar dacă ar fi pentru el, pentru Grișa ?

Fata zîmbi, își umplu paharul și, ținîndu-l de piciorușul subțire, ciocni cu Alexei.

— Pentru reușita lui ! spuse ea cu tărie și curajoasă dădu de dușcă păhărelul, dar îndată se înecă, tuși, se înroși toată și de-abia își mai trase răsuflarea.

Meresiev simți că și el se dezobișnuise de votcă ; alcoolul i se sui la cap și deodată un val de căldură și o liniște i se revărsară în tot trupul. Îi turnă din nou fetei. Aniuta clătină energic din cap.

— Nu, nu mai beau, ai văzut doar și dumneata...

— Dar pentru reușita mea ? o întrebă Alexei. Aniuta, dacă ai ști cît de mult trebuie să reușesc !

Fata îl privi într-un fel deosebit de serios, apoi ridică paharul, dădu prietenos din cap, îi strînse ușor cotul cu mîna și bău. Se înecă și tuși.

— Uite ce fac ! După douăzeci și patru de ore de serviciu ! Numai pentru dumneata, Alioșa. Dumneata... Grișa mi-a scris atît de mult despre dumneata !... Și-ți doresc, îți doresc din adîncul inimii reușită. Și ai să reușești, neapărat — auzi ? — neapărat ! și izbucni într-un rîs sonor. Dar de ce nu iei nimic ? Poftim pîine... Nu te jena, mai am. Asta e de ieri, cea de azi n-am luat-o încă. Zîmbi și întinse spre el tăvița de faianță, cu felioarele subțiri de pîine ; erau tăiate atît de subțire, parcă ar fi fost șvaițer. Hai, mănîncă, mănîncă, te rog ! Ce om ciudat ! Mănîncă, altfel te îmbeți și atunci ce-ai să faci ?

Alexei dădu la o parte tăviţa de faianţă şi o privi drept în faţă pe Aniuta ; îi privi ochii verzui şi gura mică, cu buzele roşii ca focul.

— Dar dumneata ce-ai face, dacă te-aş săruta, uite, chiar acum ? o întrebă el cu glas înăbuşit.

Fata se uită la el speriată, dezmeticită brusc, îl privi fără mînie, parcă studiindu-l, dar în acelaşi timp dezamăgită, aşa cum ar privi cineva un ciob de sticlă care, cu o clipă înainte, scînteiase din depărtare şi i se păruse o nestemată.

— Probabil că te-aş da afară şi i-aş scrie lui Grişa că nu se pricepe la oameni, îi răspunse ea rece, împingînd din nou cu stăruinţă pîinea spre el. Mănîncă, te-ai îmbătat.

Meresiev se înseninâ deodată :

— E perfect, îţi mulţumesc pentru răspuns, eşti o fată cuminte ! Îţi mulţumesc în numele întregii Armate Roşii ! Şi-am să-i scriu lui Grişa că se pricepe de minune la oameni.

Stătură de vorbă pînă pe la ora trei, pînă cînd trîmbele scînteietoare de pulbere, care străbăteau odaia de-a curmezişul, începură să se urce pe pereţi. Era timpul să plece la gară. Stăpînit de un simţămînt de tristeţe, Alexei se sculă din jilţul verde, atît de odihnitor, cu o scamă din umplutura lui agăţată de tunică. Aniuta se ridică şi ea să-l conducă. Porniră la braţ, iar acum, odihnit, el păşea cu atîta siguranţă, încît Aniuta gîndi : „Să fie oare adevărat ? N-a glumit Grişa spunîndu-mi că prietenul său n-are picioare ?" Îi istorisi lui Alexei despre spitalul de zonă interioară, unde lucra împreună cu alte studente mediciniste la trierea răniţilor, cît de greu le venea acum cînd din sud soseau în fiecare zi cîteva eşaloane, şi ce oameni minunaţi erau de fapt răniţii, cu cît curaj îndurau suferinţele. Se întrerupse deodată la jumătatea vorbei şi-l întrebă :

— Ai vorbit serios cînd ai spus că Grișa își lasă barbă ? Tăcu puțin, gîndindu-se la ceva, apoi adăugă abia auzit : Am înțeles. Îți spun cinstit, cum i-aș spune tatălui meu : la început mi-a fost cu adevărat greu să mă uit la cicatricele lui. Nu, greu nu este cuvîntul adevărat. Nu știu cum să-ți spun. Mă înțelegi ? Poate că n-a fost frumos din partea mea, însă ce să fac ! Dar să fugă, să fugă de mine ! Ce caraghios, Doamne, ce caraghios ! Dacă-i scrii, spune-i că m-a jignit ; da, m-a jignit foarte mult cu fuga lui.

Clădirea enormă a gării era aproape pustie. Se aflau aici numai militari, unii preocupați, grăbiți, alții tăcuți, așezați de-a lungul pereților, pe bănci, pe sacii lor de campanie, pe vine sau chiar pe jos, toți îngrijorați, posaci, stăpîniți parcă de unul și același gînd. Cîndva linia aceasta ferată servea de legătură principală cu Europa de vest. Acum drumul spre Vest fusese interceptat de inamic la vreo optzeci de kilometri de Moscova, așa că pe autostrada ciuntită, înfundată, se făcea doar legătura cu suburbiile. Trenurile mergeau numai spre front, militarii putînd să ajungă în cel mult două ore, din capitală la formațiunile din spate ale diviziilor lor, care țineau aici frontul. Alte trenuri, electrice, descărcau la fiecare jumătate de ceas, pe peron, pîlcuri de muncitori, locuitori ai suburbiilor, și de țărance cu bidoane de lapte, cu fructe, ciuperci și zarzavat. Valul lor zgomotos inunda pentru o clipă clădirea gării, dar de îndată se revărsa în piață și din nou nu rămîneau în gară decît militarii care plecau pe front.

În sala principală se afla o hartă mare, aproape pînă în tavan, indicînd frontul germano-sovietic. O fată în uniformă militară, cu obrajii bucălați și rumeni, stătea pe o scăriță dublă, ținînd în mînă un ziar cu ultimul comunicat al Biroului Sovietic de Infor-

maţii, şi schimba cu grijă pe hartă un şnur prins în ace care înfăţişa linia frontului.

În partea de jos a hărţii, şnurul făcea un unghi, cotind brusc spre dreapta. Nemţii înaintau în sectorul sudic. Reuşiseră să facă o breşă între Izium şi Barvenkovo. Sectorul de front al Armatei a şasea hitleriste, înfiptă ca o pană în inima ţării, se întinsese spre firul albastru care închipuia cotul Donului. Fata deplasă şnurul, lipindu-l de Don. Alături, aproape de tot, şerpuia ca o arteră groasă Volga, cu rotocolul mare al Stalingradului şi cu punctuleţul Kamîşinului deasupra lui. Era limpede că pătrunderea inamicului în formă de pană lîngă Don tindea spre această arteră principală şi că era aproape de ea şi de oraşul istoric. Mulţimea de oameni, deasupra căreia se înălţa fata ridicată pe treptele scării, urmărea într-o tăcere apăsătoare mîinile ei grăsuţe, care schimbau acele.

— Iar au dat buzna, ciinii! Uite-i cum năvălesc, spuse cu amărăciune un ostaş tînăr, leoarcă de năduşeală, îmbrăcat într-o manta nou-nouţă, cu postavul încă bătos, ce sta pe el ţeapănă ca o rogojină.

Un muncitor de la calea ferată, slab, cu mustaţa sură şi cu şapca pătată de ulei, îl privi mohorît pe ostaş, de sus, de la înălţimea staturii lui.

— Au dat buzna? Dar tu de ce-i laşi? Bineînţeles că dau buzna, dacă tu te retragi mereu! Vitejilor! Uite-i unde au ajuns, pînă la Volga, măicuţa noastră! Şi i-aţi lăsat să vină!

În glasul lui se simţea durere şi mîhnire, ca şi cum şi-ar fi dojenit feciorul pentru o greşeală de neiertat.

Ostaşul aruncă o privire vinovată în juru-i şi, săltîndu-şi pe umeri mantaua cea nouă, începu să-şi facă loc prin mulţime.

— Da, grozav v-aţi mai luptat, oftă cineva din gloată, clătinînd amărît din cap. E-eh!

— Ce vă tot daţi la el ? Cu ce e el vinovat ? Parcă puţini ca el au căzut luptînd ? S-a năpustit asupra noastră o puzderie de duşmani, aproape întreaga Europă, numai cu tancuri. Încearcă de-i opreşte dacă poţi ! îi luă ostaşului apărarea un bătrîn cu o manta de drum, după înfăţişare un învăţător de ţară sau un felcer. Dacă stai să te gîndeşti, şi eu, şi dumneavoastră ar trebui să cădem în genunchi înaintea ostaşului ăsta şi să-i mulţumim că mai trăim şi mai umblăm liberi aici, la Moscova. Cîte ţări a străbătut neamţul într-o săptămînă cu tancurile lui ? Lui, acestui ostaş, trebuie să-i facem o plecăciune pînă la pămînt, şi cînd colo, dumneavoastră îi daţi zor cu „te retragi mereu" !

— Ştiu, ştiu, pentru numele lui Dumnezeu, nu mai face atîta agitaţie ! Mintea judecă, dar ce folos ? Inima tot te doare, ţi se rupe sufletul ! răspunse muncitorul de la calea ferată. Că uite, umblă neamţul pe pămîntul nostru, ne dărîmă vetrele...

— E şi el acolo ? îl întrebă Aniuta pe Alexei, arătînd cu mîna spre sud.

— Da... Şi el, răspunse Meresiev.

Vedea lîngă cotul albastru al Volgăi, puţin mai sus de Stalingrad, un rotocol micuţ, iar deasupra lui stătea scris : „Kamîşin". Orăşelul plin de verdeaţă, cu ulîţele mărginaşe năpădite de iarbă, cu plopii foşnind din frunzişul lor auriu, colbuit, orăşelul cu miros de praf, cu aromă de mărar şi de pătrunjel, înălţîndu-se din grădinile de zarzavat, cu globurile vîrstate ale pepenilor verzi, aruncate parcă înadins printre vrejurile uscate pe pămîntul negru, lutos şi crăpat al harbuzăriilor, cu vînturile-i de stepă încărcate de mireasma pelinului, cu luciul nemărginit al fluviului, cu fata aceea zveltă, cu ochii cenuşii, arsă de soare, cu

mama lui căruntă, harnică, lipsită de ocrotire, orășelul acesta nu era pentru el un simplu punct geografic.

— Da, sînt și ele acolo, repetă el.

2

Voios, trenul electric străbătea în goană împrejurimile Moscovei; roțile huruiau, sirena șuiera furioasă. Alexei Meresiev ședea lîngă fereastră, înghesuit într-un ungher de un bătrînel cu o pălărie neagră, cu boruri largi, cum purta Gorki, cu ochelarii cu ramă de aur legați de un șnur negru. Bătrînelul ținea între genunchi o sapă, un hîrleț și o greblă, învelite cu grijă într-un ziar și legate cu o sfoară.

Ca toată lumea, în zilele acelea cumplite, bătrînelul era preocupat numai de problema războiului. Își vîntura energic palma-i uscată pe sub nasul lui Meresiev și-i îndruga, plin de importanță, la ureche:

— Dumneata nu te uita că sînt civil, îmi dau prea bine seama care e planul nostru: să-l ademenim pe inamic pînă în stepele Volgăi, da-a! să-l lăsăm să-și prelungească liniile de comunicație — mi se pare că așa li se zice acum — să se rupă de bazele lui și apoi, uite, de aici, dinspre vest și nord, să-i tăiem toate drumurile și să ne răfuim apoi cu el. Da-da... Și e foarte bine gîndit! Că vezi dumneata, împotriva noastră nu e numai Hitler. Ăsta mînă cu cnutul lui întreaga Europă asupra noastră. Și noi ținem singuri piept armatelor din șase țări... Ne luptăm de unul singur. Trebuie să amortizăm lovitura asta teribilă cel puțin prin distanță; da. E singura soluție înțeleaptă. La urma urmelor, scumpii noștri aliați tac, nici nu crîcnesc măcar... Aud? Ce părere aveți?

— Părerea mea e că spuneți prostii. Pămîntul patriei ne e prea scump ca să fie folosit drept amortizor, îi răspunse Meresiev, rece, amintindu-și deodată de satul pîrjolit prin care se tîrîse în timpul iernii.

Dar bătrînelul continua să îndruge la urechea lui, învăluindu-l cu răsuflarea-i care mirosea a tutun și a cafea de orz.

Alexei scoase capul pe fereastră. Lăsîndu-și obrazul în voia adierii calde, colbuite a vîntului, privi cu nesaț peroanele împrejmuite de grilajuri verzi-cenușii, ce fugeau pe dinaintea trenului, chioșcurile cochete, acum bătute în scînduri, vilele micuțe, care se uitau la el din verdeața pădurii, luncile în culoarea smaraldului, de-a lungul albiilor secate ale unor pîrîiașe, trunchiurile pinilor, aidoma luminărilor de ceară aurie, chihlimbarie, cu cetina poleită de razele apusului, depărtările vinete în umbrele înserării, ce se deschideau dincolo de pădure.

— ...Nu zău, fiindcă ești militar, spune-mi, rogu-te, oare-i bine așa? De mai bine de un an ne luptăm cu fasciștii, de unul singur, nu-i așa? Dar scumpii noștri aliați ce fac? Unde-i al doilea front? Închipuiește-ți, rogu-te, următorul tablou. Niște hoți atacă un om care, fără să bănuiască ceva, muncea în sudoarea frunții. Și el, omul ăsta, nu-și pierde cumpătul, ci se ia la trîntă cu ei și se bate, nu glumă. E însîngerat, dar luptă mereu și-i lovește cum poate și cu ce poate. Și e singur, iar tîlharii sînt mulți și-s înarmați, căci îl pîndeau de mult. Vecinii lui îl văd, stau și privesc din pragul casei lor și-l aplaudă: „Bravo, ești viteaz, ești strașnic de viteaz! Așa le trebuie tîlharilor; lovește-i, lovește-i bine!" Și-n loc să sară pentru a-l ajuta să scape de hoți, îi întind pietricele și bucățele de tinichea: na, poftim, na, mai dă și cu asta! Mai tare! Însă ei se țin la o parte. Da, da! Uite așa fac aliații acum... Halal de ei!...

Meresiev se uită cu luare-aminte la bătrînel. Îi privea acum mai multă lume, și din toate părțile vagonului ticsit se auzea :

— Are dreptate bătrînul... Ne luptăm numai noi. Unde-i frontul ăsta al doilea ?

— Nu-i nimic. O să muncim și-o să dea Dumnezeu să terminăm și singuri, fără ei ; însă o să vedeți că hop ! la spartul tîrgului, au să vie și ei cu al doilea front.

Trenul opri o clipă în gara uneia din stațiunile climaterice. În vagon intrară cîțiva răniți în pijamale, cu cîrji și bastoane ; țineau în mîini cornete cu fragi și semințe. Probabil că veniseră de la o casă de odihnă pentru convalescenți, de prin împrejurimi, ca să vadă piața stațiunii.

Bătrînelul zvîcni în picioare.

— Stați jos, dragilor, stați jos, și-l așeză aproape cu de-a sila în locul său pe-un flăcău roșcovan, care era în cîrjă și avea piciorul bandajat. Nu face nimic, stai, stai, te rog, eu trebuie să cobor !

Și, ca să-l convingă, bătrînelul puse degrabă mîna pe hîrleț, pe sapă și pe greblă, schițînd o mișcare spre ușă. Lăptăresele începură și ele să se mai strîngă pe bănci, făcînd loc răniților. De undeva, din spate, Alexei auzi o voce de femeie, dojenitoare :

— Da ăsta nu se simte ? Stă lîngă el un ostaș invalid, care se chinuiește înghesuit de toți, și el, zdravăn cît un munte, nici habar n-are. Crede că e descîntat și că nu poate să-l nimerească gloanțele și pe el ; și se mai cheamă că e ofițer aviator.

Alexei se înroși la auzul jignirii nemeritate. Nările lui vibrară de furie. Dar îndată se lumină la față și sări de la locu-i :

— Șezi, frățioare !

Rănitul se tulbură și se trase în lături :

— Vai de mine, tovarăşe locotenent-major ! Nu vă supăraţi, pot să stau şi aşa. Nu merg departe, numai vreo două staţii.

— Şezi, îţi spun ! porunci Meresiev, simţindu-se cuprins de o voioşie zburdalnică.

Se strecură pînă la peretele vagonului şi, rezemîndu-se de el, se propti cu mîinile în baston. Stătea aşa şi zîmbea. Bătrînica, cu o broboadă cadrilată pe cap, înţelese, pare-se, c-a greşit.

— Ce lume !... Ei, care-i acolo mai aproape, ia faceţi-i loc ofiţerului cu baston... Nu vă e ruşine ! Ia, dumneata de colo, cu pălăriuţă ; pentru unii e război, pentru alţii... mamă dragă ! Uite-o cum s-a tolănit !... Tovarăşe ofiţer, poftiţi aici, în locul meu. Dar faceţi-i loc, pentru numele lui Dumnezeu, lăsaţi-l pe ofiţer să treacă !

Alexei se făcu că n-aude. Bucuria care-l năpădise adineauri se stinse. Tocmai atunci însoţitoarea vagonului anunţă numele gării unde trebuia să coboare şi trenul îşi domoli viteza. Răzbătînd prin mulţime, Alexei dădu din nou la uşă peste bătrînelul cu ochelari care îi făcu semn cu ochiul ca unui vechi cunoscut.

— Ei, ce zici, au să facă al doilea front ? îl întrebă în şoaptă.

— Şi chiar de nu l-or face, ne răfuim şi singuri, răspunse Alexei, coborînd pe peronul de lemn al gării.

Cu huruit de roţi şi şuierînd puternic, trenul se pierdu la o cotitură, lăsînd în urmă o dîră de pulbere. Peronul pe care coboriseră doar cîţiva pasageri fu din nou învăluit în tăcerea înmiresmată a înserării. Se ghicea cît de plăcut şi cîtă linişte fusese aici înainte de război. Vîrfurile pinilor din pădurea care se întindea pînă la gară fremătau lin, odihnitor. Probabil că în urmă cu doi ani, în seri frumoase ca acestea, pe drumurile şi cărările ce duceau pe sub bolta verde

pînă la vile se împrăştiau, coborînd din tren, pîlcuri de femei elegante, în rochii uşoare de vară, copii gălăgioşi, bărbaţi veseli şi arşi de soare, care se înapoiau din oraş purtînd pachete cu de-ale mîncării şi sticle cu vin — daruri aduse vilegiaturiştilor. Puţinii pasageri, care coborîră din tren de data asta, cu sape, hîrleţe şi alte unelte de grădinărie, părăsiră în grabă peronul gării şi porniră prin pădure, preocupaţi, adînciţi în gîndurile lor. Numai Meresiev, cu bastonul lui, lăcea impresia unui om care se plimbă; admira splendoarea serii de vară, respira adînc şi închidea ochii simţind pe obraz atingerea caldă a razelor de soare, ce străbăteau printre cununile pinilor.

Primise chiar la Moscova lămuriri precise asupra drumului. Militar adevărat, el descoperise repede, după cîteva puncte de reper, drumul spre sanatoriul ce se afla la zece minute depărtare de gară, pe malul unui lac mic şi liniştit. Cîndva, înainte de revoluţie, un milionar rus hotărîse să-şi clădească în apropierea Moscovei un palat de vară, fără pereche. Îi puse deci în vedere arhitectului că nu va precupeţi banii, cu condiţia ca palatul să fie cît mai original. Conformîndu-se gustului clientului său, arhitectul ridică pe malul lacului un castel gigantic din cărămidă, într-un stil nemaivăzut, cu ferestre înguste, zăbrelite, cu turnuleţe şi balconaşe, cu intrări şi ganguri, cu acoperişul ascuţit. Clădirea alcătuia o pată greoaie şi ridicolă în mijlocul peisajului vast, rusesc, de pe marginea lacului plin de rogoz. Şi ce frumos era peisajul acesta! Pe timp liniştit, lacul era neted ca oglinda şi spre el cobora un şir de plopi zvelţi, ale căror frunze foşneau uşor. Ici-colo, în noianul de verdeaţă dantelată, albea trunchiul unui mesteacăn. Cercul vineţiu al codrului bătrîn împresura lacul cu un inel larg, zimţat. Şi priveliştea se repeta, răsturnată în oglinda

apelor, topindu-se parcă în profunzimea azurie, răcoroasă, limpede și senină.

Mulți pictori ruși vestiți erau cu lunile invitații proprietarului de aici, renumit în întreaga Rusie pentru neasemuita lui ospitalitate, iar vasta privelişte fusese imortalizată, în ansamblul ei sau în crîmpeie răzlețe, pe mai multe pînze, model de frumusețe simplă și plină de vigoare a naturii rusești.

Și chiar în castelul acesta se afla acum Sanatoriul Militar al Forțelor Aeriene ale Armatei Roșii a muncitorilor și țăranilor. În timp de pace, aviatorii veneau aici cu soțiile lor și uneori cu întreaga familie. Acum, în zilele războiului, ei erau trimiși aici pentru convalescență, după ce ieșeau din spital. Alexei ajunse la sanatoriu nu pe drumul larg, asfaltat, umbrit de mesteceni, ci pe o potecuță care, de la gară, ducea de-a dreptul prin pădure pînă acolo. Ocolise prin spatele clădirii și, neobservat de nimeni, se amestecă în mulțimea zgomotoasă, care înconjurase două autobuse ticsite, aflate în fața intrării principale.

Din conversații și din replici, din strigătele de rămas bun și din urările de sănătate, Alexei înțelese că mulțimea îi petrecea pe aviatorii care plecau din sanatoriu direct pe front. Cei care plecau erau veseli, plini de însuflețire, ca și cum s-ar fi dus la garnizoanele lor din timp de pace, iar nu pe front, unde de după fiecare noruleț îi pîndea moartea ; pe chipurile celor care-i conduceau erau întipărite neastîmpărul și tristețea. Alexei îi înțelegea foarte bine. O dată cu începerea noii și giganticei bătălii din sud, simțea și el același dor de neînvins. Și dorul creștea pe măsură ce pe front evenimentele se succedau vertiginos și se complica situația. Cînd însă în cercurile militare începu să fie rostit tot mai des cuvîntul „Stalingrad", ce-i drept deocamdată încă foarte încet, cu prudență, dorul deveni o chemare dureroasă și

inactivitatea forțată din spital, cu neputință de suportat.

De la ferestrele mașinilor elegante priveau figuri emoționate, bronzate de soare. Un armean șchiop, mic de statură, cu un început de chelie, îmbrăcat într-o pijama vărgată, unul din acei mucaliți, cunoscuți ca măscărici amatori și care se găsesc obligatoriu în orice grup de sezoniști, dădea tîrcoale autobuselor, poticnindu-se mereu și, bălăbănindu-și bastonul, îi povățuia pe cei ce plecau :

— Fedea, vezi, să-i saluți acolo-n văzduh pe friți. Și să nu uiți să le plătești cu vîrf și-ndesat că nu ți-au dat răgaz să-ți termini cura ta de băi sub clar de lună. Fedea, Fedea, să le demonstrezi acolo, în văzduh, că nu e frumos din partea lor să nu-i lase pe așii sovietici să-și termine cura de băi sub clar de lună...

Fedea, un flăcău oacheș, cu un cap rotund și o cicatrice mare ce-i brăzda de-a curmezișul fruntea înaltă, scoase capul pe fereastră și strigă din răsputeri că „comitetul sub clar de lună" din sanatoriu poate fi pe pace, are el grijă.

În mulțime și în autobuse izbucniră risete, și așa, în hohote de rîs, amîndouă mașinile se urniră din loc, pornind lin către poartă.

— Noroc ! Drum bun ! se auzi din mulțime.

— Fedea, Fedea ! Să-mi scrii cît mai repede numărul oficiului poștal militar ! Zinocika vrea să-ți înapoieze inima într-o scrisoare recomandată !

Autobusele dispărură la cotitura aleii. Praful aurit de razele soarelui se domoli în urma lor. Convalescenții, în halate și pijamale vărgate, se împrăștiară prin parc. Meresiev intră în vestibulul sanatoriului, unde în cuiere atîrnau șepci cu banda albastră, iar jos pe podea erau trîntite popice, mingi de volei, ciocane de crochet și rachete de tenis. Armeanul cel șchiop de adineauri îl însoți pe Meresiev pînă la cancelarie.

Privindu-l mai îndeaproape, Alexei descoperi că avea o figură serioasă, inteligentă, cu ochi frumoşi şi trişti. Din mers, i se recomandase glumeţ, ca fiind preşedintele „comitetului sub clar de lună" din sanatoriu, declarîndu-i că, aşa cum a dovedit medicina, băile sub clar de lună sînt leacul cel mai bun pentru tămăduirea oricărei răni, că în această privinţă el nu admitea nici o acţiune neorganizată, spontană, şi că numai el dădea prescripţii pentru plimbările de seară. Glumele lui păreau oarecum forţate. Ochii lui păstrau aceeaşi expresie serioasă şi-l studiau, atenţi şi plini de curiozitate, pe interlocutor.

În cancelarie îl întîmpină pe Meresiev o fată în halat alb şi cu un păr atît de roşu de parcă tot capul i-ar fi fost cuprins de o vîlvătaie de foc.

— Meresiev? întrebă ea sever, punînd la o parte cartea pe care o citea. Meresiev Alexei Petrovici? Şi fata-i aruncă o privire scrutătoare. Ce-ţi baţi joc de mine? Uite, aici scrie: „Meresiev, locotenent-major, din spitalul X, cu picioarele amputate", iar dumneata...

Abia acum observă Meresiev obrăjorul ei rotund şi alb, aşa cum au de obicei toate fiinţele cu păr roşu, şi care se pierdea sub cununa-i bogată şi arămie. O roşeaţă puternică răzbătea prin pieliţa-i subţire. Îl privea pe Meresiev cu o nedumerire zglobie, cu nişte ochi impertinenţi, rotunzi şi chihlimbarii, ca nişte ochi de bufniţă.

— Şi totuşi eu sînt Meresiev Alexei, poftim şi buletinul de internare... Dumneata eşti Leolia?

— Nu, de unde ai mai născocit-o şi pe-asta? Sînt Zina. Nu cumva ai proteze? şi se uită neîncrezătoare la picioarele lui Alexei.

— Aha, Zinocika, aceea căreia Fedea i-a dăruit inima sa?

— V-a spus maiorul Burnazian ? A şi reuşit ? U-uf ! Nu-l pot suferi pe-acest Burnazian ! Ride de toată lumea, de toată lumea. Parcă cine ştie ce-am făcut dacă l-am învăţat pe Fedea să danseze ? Mare scofală !

— Vrei să mă-nveţi şi pe mine să dansez, vrei ? Burnazian a făgăduit că-mi prescrie şi mie băi sub clar de lună...

Fata se uită uluită la Alexei.

— Cum vine asta să dansezi ? Fără picioare ? Ia, te rog, se cunoaşte că şi dumitale îţi place să rîzi de toată lumea.

În clipa aceasta, Strucikov dădu buzna în cancelarie şi-l cuprinse pe Alexei în braţe.

— Zinocika, a rămas stabilit, pe locotenentul-major îl repartizezi în camera mea.

Oamenii care au stat mai multă vreme împreună în acelaşi spital se întîlnesc apoi ca fraţii. Pe Alexei revederea cu maiorul îl bucură de parcă nu-l văzuse ani în şir. Sacul de campanie al maiorului se şi afla în sanatoriu, aşa că maiorul se simţea aici ca la el acasă, îi cunoştea pe toţi, şi toţi îl cunoşteau. În douăzeci şi patru de ore izbutise să se împrietenească cu unii şi să se certe cu alţii.

Cămăruţa ocupată numai de ei doi dădea cu ferestrele spre parcul ce venea pînă aproape de clădire, cu pîlcurile de pini înalţi şi zvelţi, cu verdeaţa luminoasă a tufelor de afine şi cu un scoruş mlădios ale cărui cîteva crenguţe, cu frunze ca de palmier, fremătau uşor ; printre ele se zărea un ciorchine stingher, gălbui, cu boabe grele. După-masă, Alexei se urcă în pat, se întinse pe cearşafurile răcoroase, jilăvite de ceaţa serii, şi adormi îndată.

În noaptea aceea avu vise stranii, tulburătoare. Zăpada albăstrie... lună... Pădurea îl acoperă cu o reţea deasă şi trebuie să se smulgă de sub ea, însă

neaua i-a prins picioarele. Alexei se frămîntă, simțind încă nedesluşit apropierea unei nenorociri cumplite. Zăpada îi îngheață picioarele şi el nu mai are putere să şi le mişte. Geme, se răsuceşte pe cealaltă parte — şi iată că în faţa ochilor nu mai este pădurea, ci aerodromul. Iura, mecanicul lui cel deşirat, se află în cabina unui avion straniu, moale şi fără aripi. Mecanicul îi face semn cu mîna, rîde, şi avionul se înalţă deodată, vertical, spre cer. Moş Mihaila îl ridică pe Alexei în braţe ca pe un copil şi-i spune: „Ci lasă-l să zboare, lasă-l, iar noi o să ne îmbăiem, o să ne încălzim oscioarele bine, bine, de mai mare dragul!" Dar nu-l aşază pe treptele înfierbîntate ale băii, ci-l aruncă în zăpadă. Alexei vrea să se scoale şi nu poate; pămîntul îl ţine puternic, dar nu, nu e pămîntul: trîntit peste el, un urs îl striveşte cu trupu-i greu, fierbinte, îl sugrumă, îl frînge, mîrîind. Pe drum trec autobusele cu aviatori, dar oamenii care privesc veseli pe fereastră nu-l văd. Alexei ar vrea să le ceară ajutor, ar vrea să se repeadă spre ei sau măcar să le facă semn cu mîna, însă nu izbuteşte. Deschide gura să strige, dar nu scoate decît o şoaptă. Simte că se înăbuşe, că i se opreşte inima în loc, face o sforţare şi, lucru ciudat, prin faţa lui trece zîmbitoare Zinocika, cu văpaia părului ei roşu, iar ochii impertinenţi ai fetei surîd ironici.

Alexei se trezeşte cu un simţămînt de nelinişte fără noimă. În jur e tăcere. Maiorul doarme sforăind uşor pe nas. O trîmbă de lumină lunară, fantomatică, taie camera, împlîntîndu-se în podea. De ce oare se deşteptaseră în el imaginile acelor zile cumplite, de care nu vorbea aproape niciodată, şi dacă se întîmpla să şi le amintească, ele i se păreau şi lui adevărate năluciri de delir. Un freamăt lin, monoton ca o şoaptă somnoroasă, pătrunse pe fereastra larg deschisă şi puternic luminată de lună, o dată cu răcoarea înmiresmată

mată a nopții. Și freamătul cînd creștea, plin de zbucium, cînd scădea, depărtîndu-se, cînd se preschimba într-o notă șuierătoare. Era codrul ce doinea dincolo de fereastră.

Stînd în capul oaselor, Alexei ascultă îndelung vuietul misterios al pinilor, apoi scutură din cap, alungînd parcă o vedenie și din nou se simți plin de energie dîrză, voioasă. Va trebui să stea la sanatoriu douăzeci și opt de zile. După aceea soarta va hotărî dacă va mai lupta, va mai zbura, adică va mai trăi, sau dacă oamenii îi vor ceda veșnic locul în tramvai și-l vor petrece cu priviri compătimitoare. Așadar, fiecare clipă din aceste douăzeci și opt de zile, atît de lungi și totodată atît de scurte, trebuie să fie o luptă pentru ca el să devină un om adevărat.

Stînd așa în pat, în lumina cețoasă a lunii, și ascultînd sforăitul maiorului, Alexei își întocmi un plan de exerciții. Introduse și gimnastica, dimineața și seara, și umblatul, și alergatul, și antrenamentul special al picioarelor, iar ceea ce-l pasiona cu deosebire, deoarece-i făgăduia folosirea multilaterală a picioarelor lui artificiale, era ideea care-i trecuse prin cap în timp ce vorbea cu Zinocika.

Se hotărî să învețe să danseze.

3

Într-o după-amiază limpede de august, cînd totul afară strălucea, cu toate că după anume semne, deocamdată aproape imperceptibile, se presimțea în aerul înfierbîntat de soare tristețea molcomă a vestejirii, cîțiva aviatori se prăjeau la soare, întinși pe nisipul unei mici plaje de pe malul pîrîului ce șerpuia printre tufișurile pădurii.

Dormitau, moleşiţi de arşiţă, şi chiar neobositul Burnazian tăcea, îngropînd în nisip piciorul său beteag, cu osul prost sudat, în urma rănii căpătate. Stăteau aşa întinşi la soare, ascunşi privirilor străine de frunzişul cenuşiu al alunişului, şi putînd totuşi să vadă cărăruia bătătorită în iarba verde ce ducea pe malul povîrnit de deasupra luncii. Tocmai pe această cărăruie, Burnazian zări ceva ce-l umplu de mirare.

Din pădurice ieşi aviatorul sosit în ajun, îmbrăcat în pantalonii vărgaţi de la pijama, încălţat cu bocanci, însă fără cămaşă. El se uită în juru-i şi, nevăzînd pe nimeni, o luă deodată la fugă, făcînd nişte salturi ciudate, cu coatele strîns lipite de trup. Alergă vreo două sute de metri, iar după aceea o porni din nou la pas, gîfîind greu, leoarcă de năduşeală. Îşi mai trase puţin răsuflarea şi iar o luă la fugă. Trupul lui lucea de năduşeală, ca spinarea unui cal obosit. Burnazian atrase în tăcere luarea-aminte a tovarăşilor săi asupra alergătorului. Ei începură să-l urmărească cu privirea, ascunşi după tufe. Făcînd aceste simple exerciţii, noul venit gîfîia ; faţa i se schimonosise de durere şi uneori îl auzeau gemînd : totuşi alerga, alerga fără contenire.

— Ascultă, prietene, s-ar părea că laurii fraţilor Znamenski ţi-au răpit liniştea, strigă Burnazian, nemaiputîndu-se stăpîni.

Noul venit se opri. Oboseala şi durerea pieriră ca prin farmec de pe obrazul lui. Privi nepăsător spre tufiş şi, fără să răspundă, se afundă în pădure, cu un mers ciudat, bălăbănindu-se.

— Ce e cu ăsta ? E artist de circ ? Sau vreun nebun ? întrebă plin de uimire Burnazian.

Maiorul Strucikov, care abia se trezise din toropeală, le explică :

— N-are picioare. Se antrenează pe proteze, vrea să se reîntoarcă în aviaţia de vînătoare.

Parcă cineva ar fi turnat apă rece peste oamenii moleşiţi de căldură. Săriră în sus, vorbind toţi laolaltă. Îi uluise vestea că tînărul la care nu observaseră nimic deosebit, afară poate de mersul lui ciudat, n-avea picioare ; considerau ideea lui de a zbura pe un avion de vînătoare ridicolă, de neconceput, ba chiar ofensatoare. Îşi aduseră aminte de cazuri cînd unele elemente erau îndepărtate din aviaţie pentru nimica toată, pentru pierderea a doua degete, pentru nervi slăbiţi, sau pentru că aveau „picior plat". Cerinţele cu privire la sănătatea piloţilor erau întotdeauna, chiar şi în vreme de război, mai mari decît în oricare altă armă. În sfîrşit, li se părea cu totul imposibil ca să conducă cineva o maşină atît de fină şi atît de sensibilă cum este avionul de vînătoare avînd proteze în loc de picioare.

Dar, deşi căzură de acord că ideea lui Meresiev era cu neputinţă de realizat, visul îndrăzneţ, fantastic, al omului fără picioare, îi entuziasmă pe toţi.

— Prietenul tău este sau un idiot incurabil, sau un om mare, hotărî Burnazian, altă apreciere nu se poate face.

Vestea că la sanatoriu se află un aviator cu picioarele amputate, care visează să piloteze un avion de vînătoare se răspîndi prin saloane fulgerător. Şi, la ora mesei, Meresiev era în centrul interesului general. Cu toate acestea, el părea că nu observă nimic. Iar cei care îşi aţinteau privirile asupra lui îl vedeau şi-l auzeau rîzînd zgomotos cu vecinii de masă, mîncînd mult şi cu poftă, servind chelneriţelor drăguţe, potrivit tradiţiei, raţia cuvenită de complimente, plimbîndu-se împreună cu alţii prin parc, jucînd crochet şi chiar zvîrlind mingea pe terenul de volei, nu remarcau la el nimic deosebit în afară de umbletu-i prudent şi întrucîtva săltăreţ. Era la fel ca toţi ceilalţi, aşa că se deprinseră cu el şi nu-l mai luară în seamă.

A doua zi după sosirea la sanatoriu, Alexei se duse pe înserate la Zinocika în cancelarie. Îi oferi galant prăjitura sa de la prînz, învelită într-o frunză de brusture, și luînd loc fără mofturi o întrebă cînd înțelege să-și îndeplinească făgăduiala.

— Care făgăduială? îl întrebă ea, înălțîndu-și sprîncenele-i arcuite, accentuate cu creionul.

— Zinocika, mi-ai făgăduit să mă înveți să dansez...

— Dar... încercă ea să obiecteze.

— Mi s-a spus că ești o profesoară atît de talentată, că la dumneata și cei fără picioare învață să joace, iar cei cu picioare, dimpotrivă, își pierd nu numai picioarele, dar și capul, după cum s-a întîmplat cu Fedea. Cînd începem? Hai, să nu pierdem timpul degeaba!

Nu, fără doar și poate, noul sosit are haz! Auzi, fără picioare, și vrea să învețe să danseze! Și de ce nu? E tare simpatic, oacheș, o rumeneală egală răzbate prin pielița brună a obrajilor lui și are părul frumos ondulat. Merge ca un om teafăr, iar ochii îi sînt nostimi, ștrengărești și parcă, totodată, puțin triști.

Dansurile ocupau un loc însemnat în viața Zinocikăi. Îi plăcea și știa să danseze. Și, nu zău, Meresiev era un bărbat într-adevăr simpatic.

Într-un cuvînt, căzură la învoială. Ea îi povesti că a învățat să danseze cu Bob Gorohov, vestit în toată suburbia Sokolniki, el, la rîndul lui, fiind cel mai bun elev și adept al faimosului Paul Sudakovski, care era cunoscut de întreaga Moscovă și care preda lecții de dans undeva la Academia Militară, ba chiar la clubul Ministerului Afacerilor Interne; îi mai spuse că ea a moștenit de la aceste celebrități cele mai bune tradiții ale dansului de salon și că, poate, îl va învăța și pe el, deși nu e tocmai sigură că ar fi cu putință ca cineva să învețe să danseze fără picioare adevărate.

Cu prilejul acesta îi puse lui Meresiev condiții severe: va fi ascultător și harnic, va căuta să nu se îndrăgostească de ea — acest lucru ar împiedica predarea lecțiilor — și, mai ales, nu va fi gelos cînd o vor invita dansatorii ceilalți, deoarece dansînd numai cu unul singur, poate foarte ușor să-și piardă calificarea și, în general, așa ceva ar cam plictisi-o.

Meresiev primi condițiile fără să le discute. Zinocika își scutură văpaia părului și, mișcîndu-și picioruşele-i sprintene, îi arătă pe loc, în cancelarie, primii pași. Cîndva, Meresiev dansa nebunește „rusească" și alte dansuri vechi, pe care le executa în grădina publică din Kamîșin fanfara pompierilor. Avea simțul ritmului și-și însușea repede arta veselă a dansului. Acum toată greutatea consta în faptul că avea de manevrat nu picioare vii, adevărate, elastice, mobile, ci un aparat de piele, aplicat peste gleznă cu ajutorul curelelor. Era nevoie de sforțări supraomenești, de o încordare totală a mușchilor și a voinții pentru ca, prin mișcarea gleznei, să dea viață protezelor greoaie, pe care le urnea anevoie.

Și el sili protezele să i se supună. Fiecare pas învățat, toate acele glisade, piruete și salturi, toată tehnica savantă a dansului de salon, teoretizată de vestitul Paul Sudakovski și predată într-o terminologie expresivă și sonoră, îi erau prilej de mare bucurie. Fiecare pas nou îl înveselea ca pe un copilandru. După ce-l învăța, își ridica profesoara în brațe și începea s-o învîrtească, sărbătorindu-și astfel victoria asupra lui însuși. Și nimeni, și în primul rînd profesoara lui, nu bănuia ce durere îi provoacă tropăiala aceasta complicată și variată, cu ce preț își plătește știința dobîndită. Nimeni nu observa cum, uneori, își ștergea zîmbind, o dată cu picurii de sudoare de pe față, și o lacrimă țîșnită fără voie.

Într-o zi se tîrî la el în cameră, rupt de oboseală, zdrobit de durere, dar voios.

— Învăț să dansez! îl vesti triumfător pe maiorul Strucikov, care stătea îngîndurat lîngă fereastră, dincolo de care se stingea domol ziua de vară o dată cu ultimele raze ce încă pilpîiau gălbui printre vîrfurile copacilor.

Maiorul tăcea.

— Și voi învăța să dansez, adăugă Meresiev încăpățînat, lepădînd cu plăcere protezele și scărpinîndu-și din răsputeri cioturile amorțite din cauza curelelor.

Strucikov tot nu-și întoarse capul spre el, dar scoase un sunet ciudat, s-ar fi zis un sughiț de plîns, și umerii lui tresăriră. Alexei se vîrî tăcut sub pătură. Ceva straniu se petrecea cu maiorul. Omul ăsta în vîrstă, care nu demult distra și indigna totodată întregul salon cu cinismul lui vesel, cu disprețul și ironia manifestate față de sexul slab, se îndrăgostise; se îndrăgostise ca un elev de-a cincea, fără rațiune, fără stăpînire și, din păcate, pe cît se părea, fără speranțe. Alerga de cîteva ori pe zi să telefoneze la Moscova, Klavdiei Mihailovna. De fiecare dată, cînd cineva pleca, îi trimitea flori, fragi, ciocolată, îi scria bilețele și scrisori lungi, și se bucura și devenea glumeț și vesel ori de cîte ori i se înmîna plicul cunoscut.

Iar ea nici nu se sinchisea de el, nu-l încuraja și nici măcar nu-i era milă. Îi scria că iubește pe altcineva, pe un bărbat care a murit, și-l sfătuia prietenește să-i dea pace, s-o uite, să nu-și piardă zadarnic timpul cu ea. Și tocmai tonul acesta rece și serios, tonul unei compătimiri prietenești, atît de jignitor cînd e vorba de simțămîntul dragostei, îl scotea pe maior din sărite.

Alexei se culcase, își trăsese pătura peste cap și tăcea foarte diplomatic, cînd deodată maiorul se nă-

pusti de la geam spre el şi-l zgilţii de umeri, strigîndu-i în ureche:

— Ce vrea, ce vrea? Sînt eu oare un om de lepădat, un monstru sau un moşneag, o stirpitură? De-ar fi alta în locul ei... Dar ce să mai vorbesc!

Se trînti în fotoliu, îşi luă capul în mîini şi se bălăbăni atît de tare, că jilţul scîrţîi.

— Şi doar e femeie. Ar trebui să aibă cel puţin un sentiment de curiozitate pentru mine! Şi o iubesc, iubesc diavolul ăsta de femeie, şi încă cum!... E-eh, Leoşka, Leoşka! Tu l-ai cunoscut pe... Spune-mi: cu ce a fost mai bun decît mine, cu ce i-a robit inima? Era deştept, frumos? Ce fel de erou a fost el?

Alexei îşi aduse aminte de comisarul Vorobiov, de trupul lui mare, buhăit, care părea şi mai galben pe albeaţa cearşafului, de femeia aplecată asupra lui, încremenită parcă în atitudinea, aceeaşi de cînd lumea, a femeii îndurerate, şi de povestirea uimitoare a trecerii ostaşilor Armatei Roşii prin pustiu.

— Era un om a-d-e-v-ă-r-a-t, maiorule, un bolşevic. De-ar da Domnul să devenim şi noi doi oameni ca el!

4

Se răspîndi în sanatoriu un zvon absurd: aviatorul fără picioare... se pasionase pentru dans.

În fiecare zi cînd Zinocika îşi termina munca la cancelarie, elevul ei o aştepta în coridor, întîmpinînd-o cu un mănunchi de flori, cu ciocolată sau cu o portocală, oprită de la prînz. Zinocika îi întindea cu gravitate mîna şi mergeau amîndoi într-o sală, pustie acum vara, unde sîrguinciosul ei elev avusese grijă, din timp, să împingă la perete mesele de cărţi şi masa de ping-pong. Graţioasa Zinocika îi arăta o figură nouă. Cu sprîncenele încruntate, aviatorul urmărea

atent pașii pe care îi schițau picioruşele ei sprințare. Pe urmă, fața devenea serioasă, bătea din palme și începea să numere :

— Un, doi, trei ! Un, doi, trei, o glisadă la dreapta... Un, doi, trei ! Un, doi, trei ! o glisadă la stînga... Întoarceți-vă la dreapta. Așa. Un, doi, trei, un, doi, trei... Acum schimbăm locul. Așa ! Împreună cu mine, gata !

Poate că o pasiona ideea inițierii unui olog în arta dansului, problemă pe care desigur n-o avusese de rezolvat nici Bob Gorohov și nici chiar Paul Sudakovski. Ori, poate, îi plăcea fetei elevul ei oacheș, ars de soare, cu părul negru, cu priviri îndărătnice și șăgalnice, sau, ce e mai probabil, și una și alta ; un lucru era sigur : ea își jertfea pentru lecții tot timpul liber și punea tot sufletul.

Seara, cînd plaja și terenurile de volei și de gorodki [1] se goleau, distracția preferată a convalescenților era dansul. Alexei nu lipsea de la serate, dansa binișor, și nu scăpa un dans, iar profesoara lui regreta de multe ori că pusese condiții atît de severe. Acordeonul cînta și perechile se învîrteau. Aprins la față, cu ochii strălucind de emoție, Meresiev făcea toate glisadele, schimbările pe loc, piruetele și salturile, conducîndu-și, pare-se, fără nici un efort partenera subțirică, elegantă și cu părul ca văpaia focului. Niciunuia dintre cei prezenți în sală, și care îl studiau pe dansatorul neostenit, nu i-ar fi trecut prin minte ce anume făcea el cînd dispărea uneori.

Ieșea cu un zîmbet pe chipu-i îmbujorat, făcîndu-și nepăsător vînt cu batista, dar de îndată ce trecea pragul și se afla în semiîntunericul pădurii adormite, zîmbetul era înlocuit de crisparea durerii. Agățîndu-se de balustrada scării, cobora treptele, clătinîndu-se,

[1] Gorodki — joc asemănător jocului de popice.

apoi se prăbuşea în iarba umedă de rouă şi, lipindu-se cu tot trupul de pămîntul jilav, care mai păstra căldura zilei, plîngea din pricina durerii ce o simţea în picioarele înfierbîntate şi trudite, strînse-n curele.

Desfăcea curelele şi stătea aşa să se mai odihnească. Pe urmă îşi prindea protezele, sărea în picioare şi pornea spre sala de dans. Se ivea din nou neobservat, în sala unde cînta neobositul acordeonist invalid, leoarcă de năduşeală, şi se apropia de Zinocika ; ea, care-l căutaşe în răstimp cu privirea prin mulţime, zîmbea larg, arătîndu-şi dinţii albi ca de porţelan, şi frumoasa, sprintena pereche intra din nou în iureşul dansului. Zinocika îl certa că o lăsase singură. El căuta să scape cu o glumă. Şi continua să danseze, nedeosebindu-se prin nimic de perechile celelalte.

Grelele exerciţii de dans începeau să dea rezultate. Alexei se simţea din ce în ce mai puţin stingherit în mişcări de proteze. Părea că, treptat, ele se contopeau, deveneau una cu fiinţa lui.

Era mulţumit. Un singur lucru îl mai neliniştea: lipsa scrisorilor din partea Oliei. Cu o lună şi mai bine în urmă, impresionat de nefericirea lui Gvozdiov, îi trimisese scrisoarea fatală sau, în orice caz, cu desăvîrşire neghioabă. Nu primise nici un răspuns. În fiecare dimineaţă, după gimnastică şi după alergările al căror parcurs era sporit zilnic cu o sută de paşi, trecea pe la cancelarie şi se uita în cutia de scrisori. În căsuţa cu litera „M" erau întotdeauna mai multe scrisori decît în celelalte. Însă zadarnic cerceta teancul de scrisori, luînd-o mereu de la început.

Dar iată că într-o zi, pe cînd era ocupat cu lecţia de dans, la fereastra camerei în care se desfăşura lecţia apăru capul negricios al lui Burnazian. Ţinea în mînă bastonul şi o scrisoare. Mai înainte de a rosti vreun cuvînt, Alexei îi şi smulse plicul cu slova

mare, rotundă, ca de şcolăriţă, şi fugi, lăsîndu-l pe Burnazian uluit la fereastră, iar în mijlocul camerei — pe profesoara-i minioasă.

— Zinocika, aşa sînt toţi! Uite-aşa sînt cavalerii din ziua de azi, mîrîi Burnazian cu glas de mătuşă clevetitoare. Să nu-i crezi, fată dragă, şi să fugi de ei ca dracul de tămîie. Dă-l încolo, mai bine ia-mă elev pe mine.

Zvîrlindu-şi bastonul în cameră, Burnazian se căţără greoi, icnind şi gîfîind, pe pervazul ferestrei lîngă care, mirată şi tristă, rămăsese Zinocika.

În ce-l priveşte pe Alexei, el, ţinînd în mînă plicul preţios, fugea repede-repede spre lac, de parcă s-ar fi temut să nu i se răpească scrisoarea. Cînd ajunse acolo, îşi făcu anevoie drum prin stufărişul care foşnea legănîndu-se în adierea vîntului, pînă spre o fîşie de nisip, şi se aşeză pe un bolovan acoperit de muşchi, ascuns între ierburile înalte; examină răvaşul drag, pe care îl ţinea cu mîini tremurătoare. Ce-o fi în el? Ce verdict o fi cuprinzînd? Plicul era uzat şi murdar. Pesemne că rătăcise îndelung, în căutarea destinatarului. Alexei rupse încet o margine a plicului şi se uită repede la sfîrşitul scrisorii. *„Te sărut, scumpul meu, Olia"*, era în josul ultimei pagini. Simţi că-i vine inima la loc. Despături liniştit, pe genunchi, foile smulse dintr-un caiet, cu urme de noroi, de ceva negru şi seu de luminare. Ce se întîmplase cu Olia, care era atît de atentă la toate? Şi citi în scrisoarea ei lucruri care îi înfiorară inima de îngrijorare şi de mîndrie. Află că ea părăsise uzina cam cu o lună în urmă şi că acum trăia undeva în stepă, unde fetele şi femeile săpau şanţuri antitanc şi ridicau întărituri în jurul „unui oraş mare, al cărui nume este sfînt pentru noi toţi". Aşa-i scria ea. Nicăieri nici un cuvînt care să amintească de Stalingrad. Dar cu cîtă grijă şi dragoste,

cu cită teamă și nădejde glăsuia răvașul ei despre orașul acesta, era limpede că de Stalingrad îi vorbea.

Olia scria că sînt mii de voluntari, cu lopeți, cu hîrlețe și roabe care zi și noapte lucrează în stepă, sapă, cară pămînt, betonează și construiesc. Scrisoarea era plină de voie bună și numai din unele rînduri, ce se strecuraseră ici-colo, se putea ghici cît de greu o ducea. Numai după ce-i povestea întîmplările care o preocupau din plin, Olia răspundea întrebării puse de el. Îi scria, supărată, că este jignită de ultima lui scrisoare, pe care o primise aici, „la tranșee", că dacă el n-ar fi fost în războiul ce zdruncină atît de tare nervii, nu i-ar fi iertat jignirea niciodată.

„Scumpul meu, scria ea, *ce fel de iubire poate fi aceea care se teme de sacrificii? Nu există, dragul meu, o astfel de iubire, și chiar dacă ar exista, nu este o iubire adevărată. Uite, eu nu m-am spălat de o săptămînă întreagă, umblu cu pantaloni, cu bocanci, din care degetele-mi ies afară. Sînt atît de pîrlită de soare, încît pielea mi se jupoaie bucăți-bucăți, iar cea care rămîne este vînătă, zgrunțuroasă, aspră. Și dacă eu, așa cum sînt acum, obosită, murdară, slabă, urîtă, aș veni la tine, tu m-ai goni oare, sau m-ai osîndi? Caraghiosule, caraghiosule! Orice ți s-ar întîmpla, vino și să știi că eu te aștept întotdeauna și în orice stare ai fi... Mă gîndesc mult la tine, și înainte de a fi aici, «la tranșee», unde dormim somn de plumb de îndată ce ne întindem pe lavițele noastre, te-am visat de foarte multe ori. Și să știi: cît am să trăiesc, tu ai un locșor al tău unde ești așteptat, așteptat întotdeauna... Și uite, scrii că s-ar putea să ți se întîmple ceva în război. Dar dacă mi s-ar întîmpla mie vreo nenorocire aici «la tranșee», dacă aș rămîne schiloadă, tu m-ai părăsi oare? Ții minte, la școală rezolvam probleme de algebră prin metoda*

substituției. Așadar, pune-mă pe mine în locul tău și gîndește-te puțin. Și-o să-ți fie rușine de cuvintele tale..."

Meresiev rămase aplecat îndelung asupra răvașului. Soarele dogorea, oglindindu-se orbitor în apa întunecoasă, stufărișul foșnea lin, libelule albastre zburau de pe o suliță pe alta a rogozului. Gîndăcei zoriți, cu picioare lungi și subțirele, alergau pe unda lină, lîngă tulpinile stufului, lăsînd în urmă-le o dîră dantelată, iar învolburările mărunte ale apei lingeau încet nisipul malului.

„Ce-nseamnă asta? se gîndi Alexei. Presimțire, darul de a ghici? Inima simte, spunea mama. Sau greutățile muncii la tranșee i-au deschis fetei mintea și ea a înțeles datorită instinctului ceea ce el nu se încumetase să-i împărtășească." Citi încă o dată scrisoarea. Nu, nu era vorba de nici o presimțire; de unde a mai scornit-o și pe asta? Pur și simplu ea răspundea cuvintelor lui... Dar ce răspuns!

Alexei oftă, se dezbrăcă pe-ndelete și-și puse hainele pe-o piatră. Se scălda întotdeauna aici, în micul golf cunoscut numai de el, lîngă un banc de nisip pe care-l tăinuia zidul foșnitor al stufului. Își desprinse protezele, lunecă ușurel de pe piatră și, deși atingerea nisipului zgrunțuros îi pricinuia dureri, nu se lăsă de-a bușilea. Crispîndu-se de durere, intră în lac și se afundă în apa rece, densă. Se depărtă înot de mal, apoi se răsuci pe spate și rămase nemișcat — vedea cerul albastru nesfîrșit de adînc. Cîțiva nourași se îmbulzeau pîlcuri-pîlcuri, unii într-alții. Întorcîndu-se, văzu malul răsturnat în apă și repetat aidoma în oglinda albastră și răcoroasă a lacului, cu nuferii lui galbeni ce pluteau printre frunzele rotunde, legănate de ape, și cu potirele albe, înaripate ale crinilor. Atunci deodată și-o imaginâ pe Olia, așa cum o văzuse în vis, stînd pe o piatră aco-

perită de mușchi. Ședea în rochia-i înflorată, bălăbănindu-și picioarele, atît numai că ele nu ajungeau în apă. Două cioturi se legănau în gol deasupra undei. Alexei izbi cu pumnul în oglinda lacului, ca s-alunge vedenia. Nu, metoda substituției, propusă de Olia, nu-l ajuta.

5

Situația în sud se complicase. Ziarele nu mai publicau de mult nici un comunicat cu privire la luptele de pe Don. Deodată, într-un comunicat al Biroului Sovietic de Informații apărură numele cîtorva stanițe de dincolo de Don, aflate pe malul Volgăi. Celor care nu cunoșteau ținuturile pomenite în comunicat, denumirile stanițelor nu le spuneau nimic. Dar Alexei, care crescuse în regiunea aceasta, pricepu că linia de apărare de lîngă Don fusese străpunsă și că războiul se apropiase de zidurile Stalingradului.

Stalingrad! Cuvîntul nu fusese încă rostit în comunicat, dar flutura acum pe buzele tuturora. În toamna anului 1942, toată lumea îl pronunța cu teamă, cu durere, se vorbea despre el nu ca despre un oraș, ci ca despre o ființă apropiată, aflată în primejdie de moarte. Pentru Meresiev, simțămîntul neliniștii ce-i stăpînea pe toți sporea datorită faptului că Olia se afla undeva acolo, în stepă, în preajma orașului, și cine știe prin ce încercări era nevoită să treacă. El îi scria acum în fiecare zi. Dar ce însemnau scrisorile lui, adresate unui oficiu poștal militar? Vor putea oare să o găsească în vălmășagul retragerii, în vîlvătăile uriașei bătălii ce se încinsese în stepa Volgăi?

Sanatoriul aviatorilor se afla în plină frămîntare, asijderea unui furnicar peste care călcase cineva. Toate îndeletnicirile obişnuite fuseseră lăsate baltă — tablele, şahul, voleiul, gorodki, pînă şi veşnicul „şaizeci şi şase" sau „o sută unu" pe care amatorii de senzaţii tari le jucau pătimaş, ascunşi în tufişurile din preajma lacului. Nu le mai era mintea la distracţii. Cu un ceas înainte de programul deşteptării se adunau pînă şi cei mai leneşi să asculte primul comunicat de la ora şapte, transmis prin radio. Ori de cîte ori în comunicat se citau faptele eroice ale aviatorilor, ei umblau posomoriţi şi parcă ofensaţi, căutînd pricină de ceartă surorilor, cîrtind împotriva programului sever şi a hranei, ca şi cum administraţia sanatoriului ar fi fost vinovată că acum, în toiul luptei celei mari, ei erau nevoiţi să trîndăvească aici, la soare, în liniştea pădurii, lîngă apele line ale lacului, în loc să se bată acolo, deasupra stepelor. În cele din urmă, cei trimişi aici la odihnă declarară că s-au săturat să mai stea şi cerură să plece pe front înainte de termen.

Spre seară sosi comisia de revizie a Forţelor Aeriene Militare. Dintr-o maşină prăfuită coborîră cîţiva ofiţeri purtînd însemnele de medici militari. De pe bancheta din faţă se ridică greoi, sprijinindu-se cu mîinile de spetează, Mirovolski, medic militar de rangul întîi, vestit în aviaţia militară, un bărbat gras, ba chiar obez, iubit de aviatori pentru atitudinea lui părintească. Seara la masă li se anunţă că a doua zi dimineaţa comisia va începe trierea convalescenţilor care doresc să-şi întrerupă concediul în vederea plecării imediate pe front.

În ziua aceea, Meresiev se sculă în zori, dar nu-şi făcu obişnuitele exerciţii de gimnastică, ci plecă în pădure şi rătăci pînă la ora dejunului de dimineaţă. La masă nu se atinse de mîncare şi răspunse răstit

fetei care-l dojeni că lasă toată mîncarea în farfurie, iar cînd Strucikov îi spuse că n-are motiv să se răstească la fată, deoarece ea nu-i vrea decît binele, sări ca ars și ieși din sufragerie. În coridor, lîngă comunicatul Biroului Sovietic de Informații, afișat pe perete, se afla Zina. Cînd Alexei trecu pe lîngă ea, fata se prefăcu că nu-l vede, și doar săltă furioasă din umeri. Dar cînd văzu că într-adevăr trece fără s-o observe, ea îl strigă, jignită, stăpînindu-și cu greu lacrimile. Înciudat, Alexei o privi peste umăr, fără să se întoarcă.

— Ce poftești de la mine? Ce-i?

— Tovarășe locotenent-major, pentru ce... spuse fata, înroșindu-se atît de tare, că obrazul ei părea una cu părul arămiu.

Alexei își veni brusc în fire și-i pieri arțagul.

— Astăzi se hotărăște soarta mea, vorbi el cu voce înăbușită. Haide, stringe-mi mîna, ca să-mi poarte noroc.

Trecu pe lîngă ea, șchiopătînd mai tare ca oricînd, și se închise în camera lui.

Comisia se instalase în sala clubului. Fuseseră aduse acolo tot felul de aparate: spirometre, dinamometre, tăblițe pentru controlul vederii. Întregul sanatoriu se strînsese în încăperea vecină, iar cei care doreau să plece înainte de termen, adică aproape toți cei aflați la odihnă, luaseră loc într-un șir nesfîrșit. Dar Zinocika le dădu tuturor biletele, în care era trecută ora prezentării, și-i rugă să plece. După ce primii trecură prin fața comisiei, se răspîndi zvonul că fuseseră examinați în chip binevoitor și nu li se făcuseră greutăți prea mari. De fapt așa era: cum putea comisia să le facă greutăți, cînd gigantica bătălie care se înteția pe Volga cerea mereu noi și noi eforturi? Alexei ședea pe balustradă, bălăbănindu-și picioarele, și ori de cîte

ori ieșea cineva pe ușă, îl întreba cu un aer nepăsător :

— Ei, cum a fost ?

— Luptăm, răspundea vesel cel care ieșise, încheindu-și din mers bluza sau strîngîndu-și cureaua.

Înaintea lui Meresiev se prezentă Burnazian, care își lăsă bastonul la ușă și intră curajos, căutînd să nu se clatine și să nu calce apăsat pe piciorul mai scurt. Îl ținură vreme îndelungată. Într-un tîrziu, prin ferestrele deschise răzbiră pînă la Alexei crîmpeie de cuvinte răstite. Pe urmă năvăli pe ușă Burnazian, roșu și asudat la față. Îl sfredeli pe Meresiev cu o privire răutăcioasă și plecă șchiopătînd în parc, fără să se uite înapoi.

— Birocrați ! Șobolani de cancelarie ! Ce se pricep ăștia în aviație ? Ce, aviația e balet ? Hm, picior scurt ! Tăietori de bătături, spițeri afurisiți !

Alexei își simți inima sloi de gheață, dar intră la comisie vesel și zîmbitor, călcînd sprinten. Membrii comisiei ședeau la o masă mare. La mijloc, masiv, un munte de carne, se afla medicul-șef Mirovolski. Într-o parte, la o măsuță plină de dosare personale, stătea Zinocika, drăguță, părînd un bibelou, în halatu-i alb scrobit, cu o șuviță arămie de păr desprinsă de sub boneta de tifon. Îi întinse lui Alexei dosarul și, înmînîndu-i-l, îi strînse mîna pe furiș.

— Haide, tinere, glăsui medicul, încrețindu-și pleoapele, scoate-ți tunica !

Nu în zadar făcuse Meresiev atît de mult sport și se prăjise la soare. Medicul îi admiră trupul tare, vînjos, sub a cărui piele cafenie se ghicea deslușit fiecare mușchi.

— Poți servi de model pentru un David, își arătă erudiția careva din comisie.

Meresiev trecu lesne toate probele, realiză la dinamometru o normă și jumătate, respiră atît de puternic

încît acul spirometrului atinse limita. Avea tensiunea normală, nervii în perfectă stare. La urmă izbuti să tragă cu atîta putere pîrghia de oţel a aparatului de încercare a forţei musculare, încît îl scoase din funcţiune.

— Aviator? întrebă medicul cu plăcere, gata să pună rezoluţia pe colţul „dosarului personal al locotenentului-major Meresiev A. P."

— Aviator.

— De vînătoare?

— De vînătoare.

— Hai, du-te şi-i vînează. E mare trebuinţă acolo de oameni ca voi. E mare trebuinţă. Dar ia spune-mi, pentru ce-ai fost internat?

Alexei tăcu, simţind că totul se prăbuşeşte, dar medicul îi şi citea dosarul, iar figura lui mare, blajină, se lungi de uimire.

— Amputarea picioarelor?... Ce prostie! E o greşeală, nu? De ce taci?

— Nu, nu este o greşeală, rosti Alexei încet şi foarte răspicat, cu simţămîntul că urcă treptele unui eşafod.

Medicul şi întreaga comisie îl priveau bănuitori pe tînărul vînjos, atît de bine dezvoltat şi ager, neînţelegînd nimic.

— Suflecă-ţi pantalonii! porunci cu nervozitate medicul.

Alexei deveni palid, îi aruncă Zinocikăi o privire jalnică, îşi ridică încet pantalonii şi rămase aşa în faţa mesei pe protezele lui de piele, pierdut, cu braţele căzute de-a lungul trupului.

— În cazul acesta, de ce ne prosteşti, frăţioare? Am pierdut o mulţime de timp cu dumneata! Nu-ţi vei fi închipuit cumva că te poţi întoarce fără picioare în aviaţie? glăsui în sfîrşit medicul.

— Nu mi-am închipuit, ci sînt sigur că mă voi întoarce! declară Alexei și ochii lui negri ca de țigan zvîrliră o sfidare.

— Ai înnebunit! Fără picioare?

— Da, fără picioare... și voi zbura! răspunse Meresiev, de data asta calm, liniștit; bägă mîna în buzunarul tunicii lui vechi și scoase o tăietură de ziar, împăturită cu grijă... Priviți, el a zburat fără un picior; eu de ce n-aș zbura fără amîndouă?

Medicul citi mirat articolul, apoi îl privi pe aviator cu respect.

— Dar pentru așa ceva e nevoie de un antrenament îndrăcit. Uite, el s-a antrenat ani de-a rîndul. Trebuie să învețî să lucrezi cu protezele ca și cum ar fi picioare adevărate, glăsui el, domolindu-se.

În momentul acesta, Alexei căpătă un ajutor neașteptat. Zinocika zvicni de la măsuța ei, își împreună rugătoare mîinile și, îmbujorîndu-se atît de tare, încît bobițe de sudoare i se iviră la tîmple, îngăimă:

— Tovarășe medic, să-l vedeți cum dansează. Mai bine decît toți ceilalți care sînt teferi. Pe cuvîntul meu!

— Cum așa „dansează"? La naiba!

Medicul dădu din umeri și se uită înveselit la ceilalți membri ai comisiei.

Bucuros, Alexei prinse din zbor ideea sugerată de Zinocika.

— Să nu scrieți acum nici „da", nici „nu". Poftiți astă-seară la noi, la serată, și vă veți convinge că pot să zbor.

Îndreptîndu-se spre ușă, Meresiev îi văzu prin oglindă pe membrii comisiei discutînd cu aprindere.

Înainte de prînz, Zinocika îl găsi pe Alexei în desișul parcului părăginit. Ea îi povesti că după plecarea lui, comisia zăbovise îndelung, discutînd despre el, că medicul-șef declarase că Meresiev este un tînăr

excepțional și că s-ar prea putea să zboare într-adevăr. Ce nu poate un om sovietic! La care, un membru al comisiei opinase că istoria aviației nu cunoaște astfel de cazuri. Însă medicul-șef îi replicase că istoria aviației nu cunoaște încă multe lucruri și că oamenii sovietici au învățat-o multe în acest război.

În seara din ajunul plecării voluntarilor găsiți apți pentru front — și din aceștia se găsiră la sanatoriu vreo două sute — dansurile fuseseră organizate după un vast program. Din Moscova sosi cu un autocamion o fanfară militară. Sunetele ei cutremurau ferestrele zăbrelite ale cămăruțelor, ale holurilor și coridoarelor. Aviatorii dansau neobosiți, leoarcă de nădușeală. Printre ei, vesel, ager, neastîmpărat, dansa toată vremea Meresiev cu partenera lui, cea cu părul arămiu. O pereche așa de frumoasă — mai rar!

Medicul-șef al comisiei de revizie, Mirovolski, ședea la o fereastră deschisă, cu o halbă de bere rece înainte-i, neluîndu-și privirile de la Meresiev și de la partenera lui cu părul ca focul. Era medic; mai mult decît atît: era medic militar. Știa din nenumărate exemple cît de mult diferă protezele de picioarele adevărate.

Și iată că acum, observîndu-l pe pilotul cel oacheș, bine legat, care-și conducea dansatoarea gingașă și elegantă, nu putea să renunțe la gîndul unei rafinate mistificări. La urmă, după ce în mijlocul unui cerc de spectatori care-l aplaudară, aviatorul jucă „barinia", și încă cu chiuituri, plesnindu-se cu palmele peste șolduri și peste obraji, asudat și înflăcărat, ajunse pînă la Mirovolski, iar acesta-i strînse mîna, plin de respect. Meresiev tăcea, dar ochii lui îl pironeau pe medic, cerînd, implorînd un răspuns.

— Eu, după cum înțelegi și dumneata, n-am dreptul să te trimit direct la unitate. Dar voi face un referat pentru direcția cadrelor. Voi scrie că, după părerea

noastră, cu un antrenament adecvat, vei putea să zbori. Într-un cuvînt, poți conta pe votul meu, răspunse medicul.

Mirovolski ieși din sală, la braț cu directorul sanatoriului, care și el era medic militar, om cu experiență — amîndoi uluiți și dezorientați. Înainte de culcare, stînd cu țigările aprinse, discutară încă mult timp despre ce este capabil omul sovietic, atunci cînd vrea ceva cu adevărat...

În vremea asta, pe cînd jos fanfara continua să răsune, iar în parc se profilau siluetele perechilor ce treceau prin dreptul ferestrelor luminate, Alexei Meresiev se afla sus, zăvorît în camera de baie și, mușcîndu-și buzele pînă la sînge, își cufunda picioarele în apă rece. Pe punctul de a leșina de durere, își îmbăia bătăturile mari, sîngerînde, și plăgile întinse care se formaseră din pricina frecăturii protezelor.

Cînd peste o oră maiorul Strucikov intră în încăperea pe care o ocupau amîndoi, Meresiev, îmbăiat și reîmprospătat, își pieptăna în oglindă părul ondulat și ud.

— Te caută Zinocika. Du-te măcar de te plimbă cu ea de rămas bun. Mi-e milă de fată.

— Vino și tu, Pavel Ivanovici, hai, vino, îl rugă Meresiev.

Îl cam stingherea gîndul să rămînă singur cu fata asta bună și nostimă, care cu atîta sîrg îl învățase să danseze. După scrisoarea Oliei se simțea nespus de strîmtorat în prezența ei, așa că acum îl trăgea stăruitor pe maior după el, și nu se lăsă pînă ce acesta nu-și luă, bombănind, șapca.

Zinocika aștepta în balcon, în mînă cu un buchet de flori jumulite. Petalele ofilite zăceau la picioarele fetei. Auzind pașii lui Alexei, porni plină de elan să-l întîmpine, dar văzînd că nu era singur, se opri abătută, zgribulindu-se.

— Haidem să ne luăm rămas bun de la pădure, îi propuse Alexei, cu un ton nepăsător.

Se luară de mîini și porniră în tăcere pe aleea cu tei bătrîni. La picioarele lor, lumina lunei așternea pe pămînt pete albe ; umbre negre ca tăciunii tremurau, iar din loc în loc, asemenea unor bănuți de aur, sclipeau cele dintîi frunze ale toamnei. Ajunseră la capătul aleii. Ieșiră din parc și se îndreptară spre lac, străbătînd pajiștea umedă, argintată de rouă. S-ar fi zis că întregul pămînt era acoperit de o negură deasă, alburie și zdrențuită, ca o blană de oaie albă, mițoasă. Negura se tîra, se așternea pe jos, agățîndu-se de pămînt și înălțîndu-se apoi pînă la brîu ; părea că respiră în bătaia rece a lunei și împrăștia în juru-i o lumină misterioasă. Aerul jilav era pătruns pînă la saturație de miresmele toamnei — cînd răcoros, cînd cald și înăbușitor, ca și cum marea aceasta de ceață își avea izvoarele și curenții ei calzi și reci.

— Parcă am fi niște uriași care calcă pe deasupra norilor, nu-i așa ? glăsui Alexei visător, dar totodată stingherit, simțind că brațul mic și totuși puternic al fetei îi strîngea cotul.

— ...Parcă am fi niște nerozi care își vor uda picioarele și se vor alege, la drum, cu o răceală strașnică... bombăni Strucikov, adîncit în gîndurile-i triste.

— Eu am un avantaj față de dumneavoastră. Nu mă pot uda la picioare și deci nu pot să răcesc, glumi Alexei.

Zinocika îi atrăgea spre lacul învăluit în ceață.

— Să mergem, să mergem, acolo trebuie să fie foarte plăcut acum.

Fură cît pe-aci să nimerească în apă și se opriră mirați, cînd văzură întinderea ei întunecată arătîndu-se printre zdrențele alburii ale negurii, undeva, aproape de tot, la picioarele lor. Descoperiră alături

un podeț, lîngă care se profila vag silueta întunecată a unei bărci. Zinocika dispăru în ceață și se înapoie cu o pereche de vîsle. Fixară furcile, Alexei puse mîna pe vîsle. Zina luă loc lîngă maior, pe banca din față. Barca porni încet pe apele tăcute, cînd cufundîndu-se în negură, cînd ieșind la lumină și lunecînd în largul lacului a cărui oglindă neagră, șlefuită, era cu îmbelșugare argintată de lună. Fiecare se adîncise în gîndurile lui. Noaptea era liniștită, apa se sfărîma sub vîsle, scînteind ca argintul viu și parcă grea ca el. Se auzea izbitura înfundată a vîslelor în furci, scîrțîia undeva un cîrstei și de departe de tot răzbătea abia auzit strigătul tînguitor al unui huhurez.

— Nici nu-ți vine să crezi că undeva, pe-aproape, oamenii se luptă... șopti Zinocika. O să-mi scrieți, tovarăși? De exemplu dumneata, Alexei Petrovici, așa, cît de puțin? Vrei să-ți dau cîteva cărți poștale cu adresa mea? Așterni acolo: sînt bine, sănătos, salutări, și gata — o pui la cutie. Da?

— Fraților, cu ce plăcere plec! Ajunge, fir-ar al dracului! Ajunge cît am stat! La lucru, la lucru! strigă Strucikov.

Și din nou tustrei tăcură. Undele mărunte, mîngîietoare, clipoceau surd, lovindu-se de bord, apa susura somnoroasă trecînd pe sub fundul bărcii și se învolbura în rotocoale scînteietoare, lăsînd o dîră în urma pupei. Negura se mistuia, iar dinspre mal se vedea prelungindu-se pînă la barcă o cărăruie tremurîndă, scînteind albăstrie; nuferi albi și galbeni răsăreau și dispăreau aidoma unor pete.

— Haidem să cîntăm, vreți? propuse Zinocika și, fără să aștepte răspunsul lor, începu cîntecul răchitei.

Cîntă tristă prima strofă, iar apoi o acompanie maiorul Strucikov, cu o voce catifelată și puternică, de bariton. El nu cîntase niciodată pînă atunci, și Alexei era departe de a bănui că avea o voce atît de plă-

cută și de caldă. Peste oglinda apei pluti în voie cîntecul trist și plin de pasiune. Două voci tinere, de bărbat și de femeie, își spuneau durerea, împletindu-se una cu cealaltă. Alexei își aminti de răchita mlădioasă de la fereastra cămăruței lui, își aminti de Varia cea cu ochii mari din sătucul subteran ; pe urmă, totul dispăru : și lacul, și lumina fermecată a lunii, și barca, și cîntăreții ; dinaintea ochilor, se ivi din negura argintie fata din Kamîșin, dar nu Olia, făptura pe care fotografia o înfățișa într-o luncă înflorită, printre romaniţe, ci cealaltă, ființa necunoscută, trudită, cu obrazul ars de soare, cu buzele crăpate, cu tunica îmbîcsită de sudoare, cu o lopată în mînă, Olia care se afla undeva în stepa Volgăi.

Lăsă vîslele și strofa de la urmă o cîntară tustrei laolaltă.

6

În zorii zilei, o coloană de autobuse militare ieși pe poarta sanatoriului. Ajuns în dreptul peronului, maiorul Strucikov, care stătea pe scara unui autobus, începu cîntecu-i preferat, al răchitei. Melodia zbură de la o mașină la alta, astfel că vorbele de bun rămas, ărările și glumele lui Burnazian, ca și ultimele sfaturi ale Zinocikăi, care-i striga ceva lui Alexei prin fereastra autobusului, fură acoperite de cuvintele simple, cu tîlc adînc, ale cîntecului străbun, care, mulți ani dat uitării, dar acum, în zilele Marelui Război pentru Apărarea Patriei, readus la viață, pusese stăpînire pe inimile oamenilor.

Așa se mistuiră autobusele, ducînd cu ele acordurile armonioase, puternice, ale acestei melodii. După ce terminară cîntecul, călătorii tăcură și nimeni nu mai scoase o vorbă, pînă în clipa cînd prin dreptul feres-

trelor începură să se perinde cele dintîi uzine și cartiere muncitorești din suburbiile Moscovei.

Maiorul Strucikov, care ședea pe scară, cu tunica descheiată, contempla zîmbitor priveliștile din vecinătatea capitalei. Era vesel. Își schimba mereu, cu neastîmpăr, locul, se mișca într-una, se simțea în elementul lui. Mergea către o unitate de aviație, deocamdată necunoscută lui, dar lucrul n-avea importanță: simțămîntul lui era că se duce acasă. Meresiev era tăcut, frămîntat de neliniște. Simțea că greutățile abia începeau și cine știe dacă va putea să învingă noile piedici.

Direct de la autobus, fără să se abată pe undeva fără măcar să se îngrijească de un adăpost pentru noapte, Meresiev se duse la Mirovolski. Aici îl aștepta prima decepție. Binevoitorul medic, pe care-l cîștigase cu atîta trudă de partea lui, plecase cu avionul într-o misiune urgentă și nu se înapoia curînd. I se propuse să înainteze un raport pe calea obișnuită. Atunci se așeză chiar acolo, în coridor, pe pervazul ferestrei, și-și întocmi raportul. Îl înmînă unui ofițer de intendență scund și slăbuț, cu ochii obosiți. Acesta îi făgădui să facă tot ce-i va sta în putere și-l invită să mai treacă peste o zi-două. Degeaba îl rugă aviatorul, îl imploră și chiar îl amenință. Strîngîndu-și la piept pumnii mici și osoși, ofițerul de la intendență îl încredință că acestea erau dispozițiile generale și că nu putea să le încalce. De bună seamă că, într-adevăr, n-avea posibilitatea să-l ajute. Meresiev se resemnă și părăsi clădirea.

Așa începură peregrinările lui pe la instanțele militare. Situația se mai complică și prin faptul că, datorită urgenței, fusese expediat la spital fără ordine de subzistență și certificate de alocare la drepturi de soldă și echipament, iar el nu se îngrijise din timp să și le scoată. Și cu toate că ofițerul de la inten-

dență, prietenos și amabil, îi făgădui să-i ceară prin telefon de la regimentul lui actele necesare, Meresiev știa cît de încet se fac astfel de lucruri și înțelese că va fi nevoit să trăiască un timp fără bani, fără adăpost și fără rație, în Moscova aflată în stare de război, unde fiecare kilogram de pîine, fiecare gram de zahăr se drămuia cu zgîrcenie.

Îi telefonă Aniutei la spital. Judecînd după voce, avu impresia că era preocupată sau grăbită, dar fata se bucură de venirea lui și-i ceru ca pînă la rezolvarea situației să se mute la ea, cu atît mai mult cu cît era consemnată la spital, așa că el nu va stînjeni pe nimeni.

Pentru drum, sanatoriul îi aprovizionase pe aviatori cu hrană rece pe cinci zile, astfel că Alexei porni, fără să mai stea pe gînduri, spre căsuța veche, cunoscută, pitită în fundul unei curți, în spatele zidurilor înalte ale uriașelor clădiri noi. Avea un adăpost, avea de mîncare — putea să aștepte. Urcă scărița întunecoasă, răsucită în spirală, atît de cunoscută, care-l întîmpină ca de obicei cu miros de pisică, de gaz și de rufe jilave; dibui ușa și ciocăni tare.

Un chip ascuțit de bătrînă se ivi în crăpătura ușii ferecate cu două lanțuri solide. Ea îl cercetă pe Alexei îndelung, cu neîncredere și curiozitate, îl întrebă cine e, pe cine caută și cum îl cheamă. Abia după aceea lanțurile zornăiră și ușa se deschise.

— Anna Danilovna nu-i acasă, dar ne-a telefonat că veniți. Intrați, vă voi conduce la ea în odaie.

Toată vremea, ochii mici, decolorați și stinși ai bătrînei pipăiau parcă obrazul lui Alexei, tunica și mai cu seamă sacul din spatele lui.

— Să vă încălzesc, poate, puțină apă? Uite colo, pe sobă, este mașina de gaz a Annecikăi. Încălzesc îndată...

Alexei intră fără nici un fel de stinghereală în camera ce-i era cunoscută. Pesemne că însușirea aceea a ostașului de a se simți oriunde la el acasă, atît de dezvoltată la Strucikov, i se transmisese și lui. Adulmecînd mirosul cunoscut de lemn vechi, de praf și naftalină, pe care îl răspîndeau toate lucrurile astea atît de bătrîne, ce serviseră cu credință decenii de-a rîndul, Alexei se simți năpădit de un fel de emoție, ca și cum, după îndelungi pribegiri, ajunsese din nou sub acoperămîntul casei părintești.

Bătrîna umbla mereu în urma lui și vorbea, vorbea necontenit despre coada la o brutărie, unde cu puțin noroc va putea să capete pe cartelă, în loc de pîine neagră, niște cozonăcei dulci, că mai adineauri auzise în tramvai, de la un militar foarte serios, că nemții ar fi mîncat o bătaie strașnică lîngă Volga, că de necaz Hitler ar fi înnebunit, ba chiar ar fi fost închis la o casă de nebuni și că acum în Germania se află o dublură a lui ; că vecina ei, Alevtina Arkadievna, care primește fără nici un drept cartela de alimente, i-a luat și nu mai vrea să-i înapoieze un splendid bidon smălțuit, pentru lapte ; că Anna Danilovna este fiica unor oameni foarte respectabili, care se află acum în evacuare și că e o fată admirabilă, blîndă, cuminte, care nu seamănă cu altele, nu se înhăitează cu fiitecine și nu-și aduce acasă cavaleri.

— Dumneavoastră sînteți cumva logodnicul ei ? Tanchist, Erou al Uniunii Sovietice ?

— Nu, sînt un simplu aviator, răspunse Meresiev și era cît pe-aci să izbucnească în rîs, văzînd aerul de nedumerire, jignire, neîncredere și mînie care se zugrăvi rînd pe rînd pe fața expresivă a bătrînei, la auzul răspunsului.

Ea-și strînse buzele, trînti ușa și, ajungînd în capătul celălalt al coridorului, bombăni supărată, nemai-

păstrînd nici urmă din prietenia-i plină de atenţii de adineauri.

— Dacă aveţi nevoie de apă caldă, n-aveţi decît să vi-o încălziţi la maşina albastră de gaz.

Se părea că Aniuta era peste măsură de ocupată la spital. În ziua aceea mohorîtă de toamnă, casa avea un aspect de paraginã. Totul zăcea acoperit sub un strat gros de colb ; la ferestre şi pe piedestale îngălbeneau şi se veştejeau florile neudate de mult. Pe masă odihneau un ceainic şi coji de pîine care începuseră să mucegăiască. Pînă şi pe pian era un strat gros şi moale de praf. Iar o muscă mare şi grasă zumzăia, înăbuşindu-se parcă în aerul îmbîcsit şi greu ; bîzîia prelung şi se izbea de geamul gălbui, întunecos.

Meresiev deschise ferestrele. Ele dădeau spre un dîmb brăzdat de şirurile înghesuite ale unor răsaduri de zarzavat. Aerul proaspăt se năpusti în cameră, stîrnind colbul aşternut şi învăluind încăperea într-o negură sură. Atunci lui Alexei îi veni o idee năstruşnică : să cureţe odaia părăginită, să-i prilejuiască Aniutei uimire şi bucurie în cazul cînd va scăpa cumva seara, ca să vină să-l vadă. Îi ceru bătrînicăi o căldare, o cîrpă şi o perie şi se apucă plin de rîvnă de treaba aceasta pe care bărbaţii o disprețuiesc îndeobşte. Timp de o oră şi jumătate el frecă, scuturã, şterse şi spălă, bucurîndu-se de munca lui săvîrşită cu neîndemînare.

Seara, se duse pînă la podul lîngă care văzuse la venire nişte fetiţe vînzînd buchete multicolore de ochiul-boului. Cumpără cîteva buchete, le puse în vase pe masă şi pe pian, apoi se aşeză în jilţul verde atît de comod, simţind în trup o oboseală plăcută şi adulmecînd cu lăcomie mirosul de friptură pe care bătrînica i-o pregătise din merindele lui.

Dar Aniuta veni atît de ostenită, încît abia îi dădu bună seara şi se trînti pe divan, fără să fi observat

măcar că în jurul ei totul lucea și scinteia de curățenie. Abia după cîteva minute, cînd își mai reveni și bău puțină apă, se uită în jur, mirată, înțelese, zîmbi cu un zîmbet trudit și-i strînse cu recunoștință mîna.

— Se vede că nu degeaba este Grișa atît de îndrăgostit de dumneata, că mai-mai să fiu geloasă. Alioșenka, dumneata ai făcut curat? Dumneata singur? Ce bun ești! N-ai mai primit nimic de la Grișa? Este acolo. Alaltăieri a sosit o scrisoare de la el, scurtă, numai două cuvinte: e la Stalingrad și — caraghiosul! — scrie că-și lasă barbă. Ce idee! A și găsit cînd... O fi primejdios acolo? Hai, spune-mi, spune-mi, Alioșa! Se povestesc despre Stalingrad atîtea grozăvii!

— Acolo e război.

Alexei oftă și se posomorî. Îi pizmuia pe toți cei ce se aflau acolo, pe Volga, unde începuse bătălia gigantică despre care se vorbea acum atît de mult.

Stătură de vorbă toată seara, mîncară minunat, cu multă poftă, friptură de carne conservată, iar pentru că a doua încăpere era închisă, bătută în cuie, împărțiră frățește aceeași cameră, Aniuta culcîndu-se pe pat, iar Alexei pe divan; adormiră îndată, somnul zdravăn al tinereții.

Cînd Alexei deschise ochii și sări îndată de pe divan, razele soarelui, încărcate de pulbere, se așternuseră pieziș pe podea. Aniuta nu mai era în cameră. De spătarul divanului se afla prins un bilețel: *„Mă grăbesc la spital. Ceaiul e pe masă, pîinea în buiet, zahăr nu am. Pînă sîmbătă nu mai scap. A."*

De-a lungul acestor zile, Alexei nu ieși din casă mai de loc. Neavînd ce face, îi repară bătrînei toate primusurile, mașina de gaz, îi lipi crătițele, îi repară comutatorul și prizele și, la rugămintea ei, îi puse la punct și rișnița de cafea a tîlhăroaicei aceleia de Alevtina Arkadievna, care, în treacăt fie zis, tot nu-i

înapoiase bidonul smălțuit, pentru lapte. Prin serviciile pe care i le făcu, el cîștigă bunăvoința bătrînei și a soțului ei, salariat la Trustul Construcțiilor și activist în cadrul apărării antiaeriene, care și el lipsea zile întregi de acasă. Soții ajunseseră la concluzia că tanchiștii or fi ei oameni de treabă, dar nici aviatorii nu rămîn mai prejos, ba, dacă te uiți mai de aproape la ei, sînt, în pofida profesiunii lor de zburători, gospodari, familiști, serioși.

În ajunul prezentării la serviciul de cadre, Alexei nu închise ochii toată noaptea. Se sculă în zori, se bărbieri, se spălă și exact la ora deschiderii instituției se apropie cel dintîi de masa maiorului din serviciul administrativ, care trebuia să hotărască soarta lui. Din prima clipă maiorul nu-i plăcu. Cu aerul că nu-l observă pe Alexei, el își făcu îndelung de lucru la birou, scoțînd și așezînd dosarele cu hîrtii, telefonă cuiva și lămuri secretarei în amănunt cum trebuie numerotate dosarele personale, pe urmă ieși și se înapoie după multă zăbavă. În vremea asta, Alexei avu răgazul să se înverșuneze împotriva mutrei lui lunguiețe, cu nasul lung, cu obrajii rași proaspăt, cu buzele prea roșii, cu fruntea teșită, îmbinîndu-se pe nesimțite cu o chelie lucitoare. În cele din urmă, maiorul întoarse și foaia calendarului, și abia după aceea își înălță privirea asupra solicitantului.

— Aveți treabă cu mine, tovarășe locotenent-major? întrebă el cu o voce de bas, sigur de sine.

Meresiev explică motivul care îl aducea. Maiorul ceru secretarei hîrtiile lui și, în așteptare, stătea cu picioarele întinse, scobindu-se de zor în măsele cu o scobitoare pe care o acoperea politicos cu palma stîngă. Cînd i se aduseră hîrtiile, își șterse scobitoarea cu batista, o înveli cu grijă într-o hîrtiuță și o puse în buzunarul tunicii, apoi se apucă să citească dosarul. Ajungînd probabil la amănuntul amputării

picioarelor, îi arătă grăbit lui Alexei un scaun — adică, „Poftim, şedeţi, de ce staţi în picioare ?" — pe urmă se adînci din nou în citirea hîrtiilor. Terminînd ultima pagină, îl întrebă :

— Ei, şi ce anume doriţi ?

— Vreau să mi se facă repartizarea la un regiment de aviaţie de vînătoare.

Maiorul se rezemă de spătarul scaunului, şi-l privi uimit pe aviatorul care stătea încă în picioare în faţa lui ; îi împinse el însuşi scaunul. Sprîncenele lui late se urcară şi mai sus pe fruntea-i netedă şi lucioasă.

— Bine, dar nu puteţi zbura, nu-i aşa ?

— Ba pot şi am să zbor ! Trimiteţi-mă la o şcoală de antrenament pentru probă.

Meresiev aproape că strigă, iar glasul lui exprima o voinţă atît de hotărîtă, încît militarii de la mesele celelalte înălţară capul, vrînd să afle ce pretindea cu atîta stăruinţă tînărul acela oacheş.

— Dar, daţi-mi voie, cum poate cineva să zboare fără picioare ? E ridicol... Aşa ceva nu s-a mai văzut niciodată. Şi cine e acela care o să vă îngăduie ?

Maiorul pricepuse că în faţa lui se găsea un fanatic, poate chiar un nebun. Uitîndu-se pieziş la chipul mînios al lui Alexei, la ochii lui „smintiţi", căută să-i vorbească pe un ton cît mai blajin.

— Nu s-a mai văzut, dar o să se vadă, repetă cu încăpăţinare Meresiev şi scoţînd din carnet o tăietură din ziar, învelită cu luare-aminte în celofan, o puse pe masă, dinaintea maiorului.

Militarii de la mesele celelalte îşi părăsiseră de mult treaba şi ascultau cu interes discuţia. Unul îşi făcu de lucru pe lîngă maior, cerîndu-i chibritul, şi se uită ţintă în ochii lui Meresiev. Maiorul îşi aruncă privirea asupra articolului.

— Pentru noi aşa ceva nu e un document. Avem instrucţiuni, care stabilesc cu precizie toate condiţiile

de capacitate pentru aviație. Nu pot să vă admit la conducerea avionului nici măcar dacă v-ar lipsi două degete, darămite ambele picioare. Poftiți ziarul — asta nu-i o dovadă. Am toată stima pentru dorința dumneavoastră, dar...

Simțind că fierbe de mînie, că în clipa următoare va zvîrli călimara în fruntea aceea pleșuvă și lucitoare, Meresiev rosti anevoie:

— Dar asta?

Și depuse pe masă ultimu-i argument: hîrtia cu semnătura medicului-șef al comisiei. Maiorul o luă cu îndoială. Hîrtia se prezenta în forma cuvenită, purta antetul direcției sanitare și avea stampilă; era semnată de un medic stimat în aviație. Nu, în fața lui nu se afla un nebun. Tînărul acesta extraordinar ținea într-adevăr să zboare fără picioare. Izbutise chiar să-l convingă pe medicul-șef, om serios și cu autoritate.

— Și totuși, cu toată bunăvoința mea, nu pot, oftă maiorul, dînd deoparte dosarul lui Meresiev. Medicul-șef poate să scrie ce-i place, dar noi avem instrucțiuni clare și precise, care nu admit excepții... Dacă le încalc, cine răspunde: medicul-șef?

Meresiev se uită plin de ură la omul acesta bine hrănit și mulțumit de sine, atît de încrezut, de calm și de politicos, la gulerașul alb, imaculat, al tunicii lui curate, la mîinile-i păroase, cu unghii mari, urite, dar îngrijit tăiate. Cum să-i explice? Parcă ar putea să înțeleagă? Știe el ce înseamnă o luptă aeriană? Poate că nici nu auzise în viața lui o împușcătură. Stăpînindu-se din răsputeri, Meresiev rosti înăbușit:

— Atunci, cum să fac?

— Dacă țineți cu tot dinadinsul, pot să vă îndrept la comisia medicală a serviciului de recuperare, glăsui maiorul înălțînd din umeri. Dar vă previn: vă osteniți degeaba.

— Ah, fire-ar al dracului ! Înscrieţi-mă la comisie ! răcni Meresiev răguşit şi se lăsă greoi pe scaun.

Aşa începură peregrinările lui prin instituţii. Oameni obosiţi, îngropaţi pînă în gît în hîrţoage, îl ascultau, se mirau, îl compătimeau, se minunau şi dădeau neputincioşi din mîini. Şi într-adevăr, ce puteau ei să facă ? Existau instrucţiunile, instrucţiunile bine alcătuite, aprobate de comandament, existau tradiţiile consacrate de ani de zile, şi cum puteau ei să le încalce, ba încă într-un caz asupra căruia nu încăpea nici un dubiu ? Tuturor le părea rău de invalidul neastîmpărat care năzuia să ia parte la luptă, nimeni nu avea curajul să-i spună un „nu" irevocabil, ci îl purtau de la serviciul cadrelor la serviciul de recuperare, de la un birou la altul, îl compătimeau şi-l expediau la tot felul de comisii.

Pe Meresiev nu-l mai supărau refuzurile, tonul pedant, compătimirile umilitoare şi condescendente, împotriva cărora se revolta sufletul lui mîndru. Se deprinse să se înfrîneze, îşi însuşi tonul solicitatorului şi, deşi uneori primea cîte două-trei refuzuri pe zi, nu-şi pierdea nădejdea. Pagina de ziar şi rezoluţia medicului-şef se uzaseră atît de mult tot scoţîndu-le din buzunar, încît se rupseseră la îndoituri, astfel că fu nevoit să le lipească pe hîrtie cerată.

Greutăţile peregrinărilor lui se complicară datorită faptului că încă nu sosise nici un răspuns de la regiment şi, ca şi mai înainte, trăia fără certificatele de alocare la drepturi. Alimentele eliberate la sanatoriu secaseră şi ele. Ce-i drept, cei doi soţi, vecinii lui, cu care se împrietenise, văzîndu-l că nu-şi mai prepară hrana, îl invitau mereu la masă. Dar el ştia cum se zbăteau bătrînii, trebăluind la grădiniţa lor de zarzavat de pe dîmbul de sub ferestre, unde fiecare fir de ceapă, fiecare morcov era drămuit dinainte ; ştia cum în fiecare dimineaţă îşi împărţeau frăţeşte, ca

niște copii, rația lor de pîine ; știa, și refuza, declarîndu-le curajos că, pentru a evita plictiseala gătitului, mînca acum la o popotă ofițerească.

Veni ziua de sîmbătă, cînd urma să fie liberă Aniuta, cu care el stătea zilnic de vorbă la telefon, raportîndu-i amănunțit mersul nefericit al treburilor lui. Și se hotărî. Păstra în sacul de merinde un vechi portțigaret de argint al tatălui său, avînd gravată pe capac în email negru o troică în zbor năvalnic și o inscripție : „De la prieteni, de ziua nunții voastre de argint". Alexei nu fuma, dar la plecarea pe front a băiatului preferat, mama îi băgase în buzunar relicva părintească, păstrată cu grijă în familie, și ca pe o relicvă o purta cu el, masivă, grea, păstrînd-o mereu în buzunar, spre a-i aduce noroc. Găsi portțigaretul în sac și se duse cu el la Consignație.

O femeie uscățivă, mirosind a naftalină, învirti portțigaretul în mîini, arătă cu degetul osos inscripția și declară că la ei nu se primesc spre vînzare obiecte cu dedicații.

— Dar nu cer mult pe el, cît veți oferi.

— Nu, nu, și pe lîngă asta, cetățene ofițer, mi se pare că e prea devreme să primiți cadouri pentru nunta de argint, observă răutăcioasă doamna care mirosea a naftalină, privindu-l bănuitoare cu ochii ei șterși.

Aviatorul deveni stacojiu la față și, luîndu-și portțigaretul de pe tejghea, se repezi spre ușă. Cineva îl apucă de mînecă, suflîndu-i în ureche o duhoare de alcool dospit.

— Nostim lucru. Și nu e scump, nu-i așa ? se informă o mutră nebărbierită, cu nasul vînăt, și posesorul ei întinse spre portțigaret o mînă tremurîndă, cu vinele umflate. Argint masiv. Din respect pentru un erou al Războiului pentru Apărarea Patriei, ofer cinci sutici.

Alexei nu mai stătu la tocmeală, înșfăcă cele cinci bilete de bancă și fugi din împărăția aceasta a vechiturilor la aer curat. Cumpără din piața învecinată o bucățică de carne, lapte, slănină, o pîine întreagă, cartofi și ceapă. Nu uită să cumpere nici cîteva rădăcini de pătrunjel. Ajunse „acasă", cum obișnuia să spună acum, încărcat, mestecînd din mers o felioară de slănină.

— M-am hotărît din nou să mănînc acasă, la popotă se gătește prea prost, o minți el pe bătrînă, întinzîndu-și cumpărăturile pe masa din bucătărie.

Seara, o aștepta pe Aniuta cu o masă impunătoare. Supă de carne cu cartofi, chilimbarie la culoare, în care înotau frunzulițe creț și verzi de pătrunjel, carne prăjită cu ceapă și chiar un chisel[1] de răchițele pe care bătrîna-l îngroșase cu făină de cartofi. Fata veni obosită și palidă. Se vedea că trebuie să facă o sforțare ca să se spele și să-și schimbe rochia. Mîncă grăbită felul întîi și doi și se întinse în jilțul vechi, fermecat, care, cu brațele-i imbietoare îmbrăcate în pluș, îmbrățișa parcă pe oaspetele trudit, șoptindu-i la ureche vorbe adormitoare. Adormi și ea fără să mai aștepte chiselul preparat după toate regulile artei și care aștepta, într-un bidon sub robinetul deschis, să se mai răcească.

Cînd, după un somn scurt, fata deschise ochii, umbrele cenușii ale amurgului deveneau tot mai dese în cămăruța din nou curată, ticsită cu lucruri prietenoase și vechi. Aniuta îl văzu pe Alexei la masă, în lumina mată a lămpii bătrînești cu abajur. El ședea cu capul în palme, strîngîndu-și-l ca și cum ar fi vrut să-l strivească. Nu-i vedea fața, dar întreaga lui atitudine vădea o deznădejde atît de grea, încît mila pentru

[1] *Chisel* — un fel de peltea de fructe, preparată cu făină de cartofi.

bărbatul puternic şi dîrz se înalţă asemenea unei unde calde, din inima fetei. Se sculă încet, se apropie de el, cuprinse cu o mînă capul lui mare şi începu să-l mîngîie, trecîndu-şi degetele prin buclele aspre ale părului său. El îi prinse mîna şi-i sărută palma, apoi sări brusc în picioare, vesel şi zîmbitor:

— Dar chiselul nostru? E cu putinţă aşa ceva? Eu mă străduiesc, mă zbat să-l pun sub robinet la temperatura cuvenită, şi ea, poftim! a adormit. Cum îi vine oare bucătarului?

Mîncară voioşi cîte o farfurie din chiselul acru, „exemplar", mai sporovăiră, dar, ca şi cum ar fi fost înţeleşi, nu pomeniră nimic de Gvozdiov, nici de treburile personale ale lui Meresiev. Pe urmă, începură să-şi aştearnă pentru noapte, fiecare la locul lui. Aniuta ieşi în coridor şi aşteptă pînă cînd auzi protezele lui Alexei izbindu-se de podea, apoi reintră, stinse lampa, se dezbrăcă la rîndu-i şi se culcă. Era întuneric. Tăceau amîndoi, dar auzind uneori fîşiitul cearşafului sau scîrţîitul droturilor, ea ghicea că Alexei nu doarme.

— Alioşa, dormi? nu se putu stăpîni Aniuta să nu-l întrebe.

— Nu, nu dorm.

— Te gîndeşti?

— Da... dar dumneata?

— Şi eu.

Tăcură. Dincolo de fereastră, tramvaiul scrîşni sonor la curbă. O flacără vînătă, orbitoare, ţîşnind deasupra troleului, lumină o clipă cămăruţa şi avură timp să-şi zărească figurile. Stăteau amîndoi cu ochii deschişi.

Alexei nu-i spuse nimic Aniutei despre rezultatul colindărilor lui din ziua aceea, dar ea înţelese că lucrurile merg prost şi că, poate, speranţa începea să se stingă în sufletul lui dîrz. Ghici cu inima ei de femeie cît de abătut era desigur omul acesta, dar tot-

odată își dădu seama că exprimarea fățișă a simpatiei i-ar stîrni și mai rău durerea, iar compătimirea n-ar face decît să-l jignească.

Alexei stătea culcat pe spate, cu brațele sub cap, și medita că la cîțiva pași de el se află o fată drăguță, logodnica prietenului său, o tovarășă bună, simpatică. N-ar fi avut de străbătut decît trei pași pînă la ea, în camera întunecoasă, dar acești trei pași nu i-ar fi făcut pentru nimic în lume, ca și cum fata necunoscută i-ar fi fost soră adevărată. Medita de asemenea că maiorul Strucikov nu l-ar fi crezut. Sau, cine știe, poate că tocmai el ar fi fost în stare să-l înțeleagă acum mai bine decît oricare altul... Și cît de cumsecade este Aniuta... cît se trudește biata de ea, și totuși cît de mult își îndrăgește munca grea de la spital!

— Alioșa! îl strigă încet Aniuta.

Dinspre divanul lui se auzea o răsuflare egală. Aviatorul dormea. Fata se sculă din pat și, desculță, călcînd cu băgare de seamă, se apropie de el, îi îndreptă perna ca unui copil mic și îi potrivi pătura.

7

Meresiev fu chemat cel dintîi la comisie. Medicul-șef, mătăhălos și buhăit, reîntors în sfîrșit din misiune, ocupa locul prezidențial. Îl recunoscu îndată pe Meresiev și se ridică de la masă ca să-l întîmpine.

— Ce, nu vor să te primească? De, dragul meu, situația dumiale e tare complicată. Trebuie să treci peste lege. Și cum să treci peste ea? îl compătimi el binevoitor.

Nu-l mai examinară pe Alexei. Pe hîrtia lui, medicul-șef scrise cu creion roșu: „Către serviciul ca-

drelor. Socot posibil să fie trimis pentru încercare la o unitate de antrenament."

Alexei se duse cu hîrtia direct la şeful serviciului de cadre. Nu-l lăsară să intre. Meresiev fu cît pe-aci să izbucnească, dar aghiotantul generalului, un căpitan tînăr, subţirel, cu mustăcioară neagră, avea o faţă atît de veselă, de simpatică şi „binevoitoare", încît Meresiev, care niciodată nu-i putuse suferi pe „arhangheli" — cum îi numea el pe aghiotanţi — se aşeză lîngă măsuţă şi în mod cu totul surprinzător îi istorisi pe larg toată povestea lui. Istorisirea era mereu întreruptă de soneria telefonului. Căpitanul era nevoit toată vremea să sară de la locu-i şi să se repeadă în cabinetul şefului său. Dar abia reîntors, el se aşeza din nou în faţa lui Meresiev şi, privindu-i cu ochi naivi ca de copil, în care se citea deopotrivă curiozitatea şi admiraţia, ba chiar şi neîncrederea, îl îndemna :

— Ei, ei, şi mai departe ? Sau dădea brusc din mîini şi întreba cu nedumerire : Adevărat ? Serios, nu mă duci ? Da-a, asta zic şi eu ! D-d-a-a...

Cînd Meresiev îi împărtăşi peregrinările prin birouri, căpitanul, care cu toată înfăţişarea lui tinerească se dovedea a fi foarte priceput în treburile cancelaristice, exclamă revoltat :

— Sînt daţi dracului ! Te-au plimbat degeaba. Eşti un tînăr excepţional, nici nu ştiu cum să-ţi spun. Numai că ei au dreptate : fără picioare nu poţi zbura.

— Ba sînt unii care zboară... Uite...

Şi Meresiev îi puse dinainte tăietura din ziar, rezoluţia medicului-şef şi adresa respectivă.

— Dar cum să zbori fără picioare ? Ce om curios ! Nu, frăţioare, ştii zicala : „cînd o să vadă orbul şi-o să joace ologul".

Meresiev s-ar fi supărat, desigur, pe oricare altul, ba poate că, scos din fire, i-ar fi spus şi grosolănii.

Însă obrazul plin de vioiciune al căpitanului radia de bunăvoință, astfel că, în loc să se supere, Meresiev sări de la locul lui și strigă provocător, ca un băiețandru :

— Zici : cînd o juca ologul ? și se porni deodată să danseze prin sala de așteptare.

Căpitanul îl urmărea entuziasmat din ochi, apoi, fără nici un cuvînt, își luă hîrtiile și dispăru în cabinetul șefului.

Nu se arătă multă vreme. Aviatorul ciuli urechile, căutînd să prindă sunetele înăbușite a două voci care răzbăteau de dincolo de ușă ; simțea cum sub efectul groaznicei încordări, trupul i se zgîrcise, cum îi zvîcnea dureros și precipitat inima, de parcă s-ar fi avîntat cu un avion rapid, într-un picaj la verticală.

Căpitanul ieși din cabinet, zîmbind foarte satisfăcut.

— Uite ce, spuse el, bineînțeles că generalul nici nu vrea s-audă de reîntoarcerea dumitale în cadrele personalului navigant. Dar uite ce a scris aici : va fi îndrumat la un batalion de deservire a aerodroamelor, fără reducerea soldei și drepturilor de subzistență. Ai priceput ? Fără reducere...

Căpitanul rămase uluit văzînd că în loc de bucurie, fața lui Alexei exprima revolta.

— La un batalion de deservire ?! Pentru nimic în lume ! Înțelegeți odată cu toții : eu nu mă zbat pentru burtă, pentru soldă. Sînt aviator, înțelegeți ? Vreau să zbor, să lupt... De ce n-o fi vrînd nimeni să priceapă ! Doar e atît de simplu...

Căpitanul rămase pe gînduri. De unde i-a mai picat pe cap un vizitator ca ăsta ? Altul în locul lui s-ar fi apucat din nou să țopăie, pe cînd el... E un caraghios ! Dar caraghiosul ăsta îi plăcea tot mai mult căpitanului. Începea să aibă o deosebită simpatie pentru el, ar fi vrut cu orice preț să-l ajute în planurile lui

năstrușnice. Deodată îi veni o idee. Clipi din ochi și, făcîndu-i lui Meresiev semn cu degetul să se apropie, murmură cu privirea ațintită spre ușa șefului :

— Generalul a făcut tot ce-a putut. Mai mult nu-i stă în putință. Serios ! L-ar crede nebun și pe el : să primești un olog în rîndurile personalului navigant ! Întinde-o drept la mai-marele nostru, e singurul care poate s-o facă.

Peste o jumătate de oră, Meresiev, căruia noua lui cunoștință îi și procurase un permis, călca nervos pe covoarele sălii de așteptare la „mai-marele". Cum de nu-i venise în gînd mai înainte ? Se înțelege că tocmai aici trebuia să fi venit de la început, fără să-și piardă atîta timp de-a surda. Ce-o fi, o fi !... Să vorbească cu șeful... A fost doar și el un as pe vremuri... El va trebui să înțeleagă ! Nu e el omul care să trimită un vînător la un batalion de deservire a aerodroamelor !...

În anticameră așteptau tacticos cîțiva generali și colonei. Vorbeau cu glas scăzut, unii vădit emoționați, și fumau mult, numai locotenentul-major călca mereu pe covoare cu mersul lui ciudat, săltăreț. După ce toți vizitatorii se scurseră și veni rîndul lui Meresiev, el se apropie brusc de masa la care ședea un maior tînăr, cu o față deschisă și rotundă.

— Vreți să mergeți la șef, tovarășe locotenent-major ?

— Da, am ceva personal... foarte important...

— Totuși, nu vreți să mă puneți și pe mine în curent cu chestiunea dumneavoastră ? Vă rog, luați loc. Fumați ? și-i întinse lui Meresiev un portțigaret deschis.

Alexei nu fuma, dar, nu știu nici el de ce, luă o țigară, o strînse în palme, apoi o puse pe masă și deodată, așa cum îi povestise mai înainte căpitanului, îi vorbi și maiorului despre toate necazurile lui. Din

ziua aceea își schimbă fundamental părerea despre „arhanghelii" care păzesc anticamerele generalilor. Maiorul îl ascultă nu numai politicos, nu, ci chiar prietenește, atent și cu simpatie. Citi tăietura din ziar și luă cunoștință de rezoluția medicului-șef. Meresiev, însuflețit, zvîcni din loc și, uitînd unde se află, era cît pe-aci să demonstreze din nou că știe să danseze... Ușa cabinetului se deschise brusc și din încăpere ieși un bărbat înalt, slab, cu părul negru, pe care Alexei îl recunoscu îndată după fotografii. Își încheia din mers mantaua, spunînd ceva unui general care venea în urma lui. Părea foarte preocupat și nu-l băgă în seamă pe Meresiev.

— Plec la Kremlin, îi aruncă el maiorului în treacăt, uitîndu-se la ceas. Dă dispoziții să se pregătească pentru ora 6 avionul de noapte pentru Stalingrad. Aterizarea la Verhneaia Pogromnaia.

Și dispăru tot atît de repede cum se ivise.

Maiorul comandă îndată avionul și aducîndu-și aminte de Meresiev, dădu din mîini :

— N-ai noroc. Plecăm cu avionul. Va trebui să aștepți. Ai unde să stai ?

Pe figura oacheșă a ciudatului vizitator, atît de energică și de dîrză, cu o clipă înainte, maiorul citi o dezamăgire și o oboseală atît de mare, încît își schimbă hotărîrea :

— Bine... Eu îl cunosc pe șef ; știu că ar fi procedat la fel.

Așternu cîteva cuvinte pe un formular oficial, îl băgă în plic, scrise pe el adresa : „Șefului serviciului de cadre", apoi i-l întinse lui Meresiev și-i strînse mîna :

— Îți doresc succes din toată inima.

Pe formular scria : „Locotenentul Meresiev A. a fost în audiență la comandantul armatei. Să i se

acorde tot sprijinul și toată atenția pentru a putea să se reîntoarcă în aviația de luptă."

Peste o oră, căpitanul cu mustăcioară îl introduse pe Meresiev în cabinetul șefului său. Bătrînul general, greoi, cu sprîncenele stufoase, încruntate, citi hîrtiuța, înălță spre aviator niște ochi albaștri, veseli, și zîmbi :

— Ai ajuns și acolo ? Tare zorit mai ești ! Va să zică dumneata erai acela care te-ai supărat că te-am trimis la batalionul de deservire ! Ha-ha-ha ! rise el zgomotos și prelung. Bravo ! Recunosc în dumneata un zburător de rasă. Nu vrea la batalionul de deservire, și pace ! Hm, s-a supărat ! Să mori de rîs ! Ce să mă fac cu tine, dansatorule ? Ai să-ți pierzi viața, iar mie au să-mi taie capul. Mi se va spune : „De ce i-ai dat drumul, neghiob bătrîn ce ești ? !" Dar cine știe ? ! Cine știe ! În războiul ăsta, băieții noștri au uimit lumea și cu altele. Dă-mi hîrtia !

Cu un creion albastru, generalul scrise încîlcit, neglijent, fără să termine cuvintele, de-a curmezișul hîrtiei : „Va fi trimis la școala de antrenament". Meresiev apucă hîrtia cu mîini tremurătoare. O citi pe loc, la masă, o citi apoi și pe palierul scării, și jos, lîngă santinela care controla permisurile de intrare, pe urmă în tramvai și în sfîrșit stînd pe trotuar în ploaie. Dintre toți oamenii de pe glob, numai el putea să înțeleagă cu adevărat ce însemnau și cît valorau cele șapte cuvinte scrise atît de neglijent.

De bucurie, Alexei Meresiev își vîndu în ziua aceea ceasul dăruit de comandantul diviziei, cumpără din piață tot felul de bunătăți și o sticlă de vin, o imploră pe Aniuta la telefon să roage pe cineva s-o înlocuiască vreo două ore la spital, invită pe cei doi bătrîni și întinse o masă ca-n povești, cu prilejul marii lui victorii.

O mare fierbere domnea în zilele acelea frămîntate la şcoala de antrenament, instalată în apropierea Moscovei, lîngă un mic aerodrom al Osoaviahim[1]-ului.

În bătălia de la Stalingrad, aviaţia avusese mult de lucru. Deasupra vechii cetăţi de pe Volga, cerul veşnic întunecat de fumul incendiilor şi al exploziilor devenise arena unor lupte aeriene neîntrerupte, care se transformau în adevărate bătălii. Amîndouă taberele înregistrau pierderi foarte mari. Stalingradul în luptă cerea mereu din interior aviatori, aviatori, aviatori şi iar aviatori...

De aceea şi şcoala de antrenament, unde se recalificau aviatorii ieşiţi din spital, iar piloţii veniţi din spatele frontului, care pînă atunci activaseră în aviaţia civilă, învăţau să piloteze noile avioane de luptă, funcţiona cu maximum de intensitate. Avioanele de antrenament de tip „U" şi „U.T.", asemănătoare libelulelor, roiau pe micul şi neîncăpătorul aerodrom, ca muştele pe o masă nestrînsă. Zbîrnîiau deasupra lui din zori pînă-n noapte şi în orice clipă ţi-ai fi aruncat ochii peste chipul brăzdat în lung şi-n lat de roţile avioanelor, ai fi văzut totdeauna pe cineva decolînd sau aterizînd.

Smulgînd din mîna lui Meresiev plicul în care erau ordinul de repartizare şi celalalte hîrtii, şeful de stat major al şcolii de antrenament, un omuleţ scund, vînjos, foarte gras, cu ochii înroşiţi de nesomn, se uită încruntat la el, vrînd parcă să-i spună: „Cine dracu mi te-a adus şi pe tine? N-am eu şi aşa destulă bătaie de cap?"

---

[1] *Osoaviahim* — Asociaţia pentru sprijinirea apărării aviaţiei şi industriei chimice a U.R.S.S.

„Acu o să se lege de picioarele mele și o să-mi facă vînt", gîndi Meresiev, privind cu teamă barba sură, nerasă, care începea să se încîrlionțeze pe obrazul locotenent-colonelului. Dar pe comandant îl chemă în clipa aceea zbîrnîitul a două telefoane deodată. Strîngînd cu umărul un receptor la ureche, el bombănea ceva foarte enervat în celălalt, plimbîndu-și în același timp ochii peste hîrtiile pe care i le prezentase Meresiev. Pare-se că nu citise decît rezoluția generalului, deoarece scrise pe loc, chiar sub rezoluție, fără să lase receptorul din mînă: „Detașamentul trei de antrenament. Locotenentul Naumov. Se va înscrie la drepturi." Pe urmă, puse ambele receptoare la locul lor și întrebă obosit:

— Dar certificatul de alocare la drepturi de hrană și echipament? Nu le ai? Nici unul nu are! Știu, știu ce vrei să-mi spui... Spitalul, graba... nu te-ai gîndit... Dar eu ce vă dau demîncare? Fă un raport, fără certificat nu te aloc la drepturi.

— Am înțeles. Fac raport, răspunse Meresiev voios, încremenit în poziție de drepți, cu mîna la cozoroc. Pot să plec?

— Du-te, încuviință cu mîna, obosit, colonelul. Dar deodată îl auzi răcnind furios. Stai! Ce-i cu asta?

Și degetul său arătă spre bastonul masiv, cu monogramă de aur, darul lui Vasili Vasilievici.

Din pricina emoției, Meresiev îl uitase la plecare într-un ungher al cabinetului.

— Ce-nseamnă fandoseala asta? Imediat să-l arunci! Aici e o unitate de luptă, nu stradă de țigani! Bastoane, bastonașe, cravașe, biciușți... Unde te crezi, mă rog? Într-o grădină publică? În curînd o să vă atîrnați de gît amulete și o să luați pisici negre în carlingă. Fandositule, să nu te mai văd cu moftul ăsta!

— Am înțeles, tovarășe locotenent-colonel!

Şi deşi înaintea sa avea încă multe greutăţi şi încurcături de rezolvat, trebuind să întocmească un raport prin care să-i explice locotenent-colonelului arţăgos de ce nu poseda hîrtiile trebuitoare; deşi din pricina zăpăcelii, creată de scurgerea neîncetată a puhoiului omenesc prin şcoală, se mînca destul de prost, astfel că elevii, abia ridicîndu-se de la masa de prînz, începeau să viseze masa de seară; deşi în clădirea şcolii medii, temporar transformată în căminul numărul trei pentru personalul navigant, şi ticsită pînă la refuz, plesniseră toate ţevile, încît domnea un frig îndrăcit, iar Alexei dîrdîise încă din prima noapte, acoperit cu o pătură şi cu haina de piele pusă peste pătură — ei bine, în ciuda tuturor acestor neajunsuri el se simţea aici, în harababura care domnea pretutindeni şi-n lipsa de confort, aşa cum de bună seamă s-ar simţi un peşte care, sufocîndu-se din pricina unei îndelungate şederi pe nisip, ar fi fost aruncat din nou în apă de un val. Îi plăceau toate, iar neajunsurile vieţii de cantonament îi aminteau mereu că visul lui era acum pe cale de a se împlini.

Mediul acesta atît de familiar, oamenii atît de dragi inimii sale, cu hainele lor de piele, vechi, scorojite de soare, în decursul războiului, cu cizme moi din blană de cîine, cu figurile bronzate, răguşiţi şi veseli; toată această atmosferă intimă, pătrunsă de mirosul dulceag şi totodată înţepător al benzinei, vibrînd de huruitul motoarelor puse în mişcare şi de zumzetul ritmic, liniştitor al avioanelor în zbor; mecanicii cu feţele mînjite şi combinezoanele unsuroase, care cădeau din picioare de oboseală; instructorii nervoşi, bronzaţi de soare; fetişcanele rumene de la staţiunea meteorologică; trîmbele cenuşii de fum ce ieşeau din sobă, umplînd bordeiul punctului de comandă; zbîrnîitul şi zumzetul soneriilor de la telefoane;

lipsa lingurilor la popotă, deoarece aceia care plecau pe front le luau ca „amintire"; foile de luptă cu desene în culori și cu inevitabilele caricaturi ale „bobocilor" care se gîndeau la fete în timpul zborului; noroiul cafeniu al aerodromului, brăzdat în lung și-n lat de roțile și bechiile[1] avioanelor; limbajul voios, presărat cu glume pipărate și cu termeni tehnici de aviație — toate acestea îi erau dragi și familiare.

Meresiev înflori, asemenea unei flori care se desface deodată, își recăpătă și voia bună, și bucuria de a trăi, și firea-i veselă, oarecum zvăpăiată, trăsătură care-i caracterizează pe piloții de vînătoare. În același timp își recăpătă ținuta militară; răspundea cu vădită plăcere, sprinteneală și eleganță la salutul celor mai mici în grad, bătea pasul cînd se întîlnea cu cei mari, și de cum primi uniforma cea nouă, o încredință pentru ajustare unui sergent rezervist, croitor de meserie și care acum se afla la batalionul de deservire a aerodromului însărcinat cu repartizarea alimentelor. Sergentul cîștiga un ban lucrînd noaptea pentru locotenenții fercheși și cusurgii, potrivindu-le „pe măsură" uniformele de croială cazonă.

Chiar din prima zi, Meresiev plecă pe terenul de zbor spre a-l căuta pe instructorul detașamentului al treilea, locotenentul Naumov, la dispoziția căruia fusese trimis. Naumov — un omuleț scund, foarte ager, cu un cap mare și brațele prea lungi pentru trupul lui — alerga în jurul „T"-ului și, cu ochii ațintiți pe cer unde zbura un avion mic de școală, îl ocăra de zor pe cel care îl pilota.

— Cioclu, nu pilot! Sac cu cartofi! Și mai spune că a zburat pe avioane de vînătoare! Pe cine vrea el să păcălească?

---

[1] *Bechie* — dispozitiv așezat la coada fuselajului unui avion, care servește la rezemarea acestuia pe sol.

Fără să răspundă la salutul lui Meresiev, care se prezentă reglementar viitorului său instructor, îi arătă doar cu mîna spre cer :

— Văzuși ? Vînător, spaima văzduhului, și se bălăbănește ca o... ca o limbă de clopot.

Instructorul îi plăcu lui Alexei. Îi plăceau întotdeauna oamenii cam zănatici în raporturile cu cei din preajma lor, dar îndrăgostiți la culme de munca pe care o făceau ; cu astfel de oameni te poți înțelege ușor cînd ești tu însuți harnic și priceput. Făcu deci cîteva observații competente în legătură cu pilotul care zbura. Locotenentul cel mărunțel îl privi cu luare-aminte, măsurîndu-l din cap pînă-n picioare.

— Sînteți din detașamentul meu ? Cum vă numiți ? Ce avioane ați pilotat ? Ați luat parte la lupte ? De cînd n-ați mai zburat ?

Alexei nu era prea sigur că locotenentul l-a ascultat ; acesta răsturnase iarăși capul pe spate și ținînd o mînă streașină la ochi din pricina soarelui, amenința cu pumnul.

— Sacagiu ! Uite-l cum virează ! Parcă-i un rinocer în salon !

Îi spuse lui Alexei să se prezinte a doua zi la începerea programului de zbor, făgăduindu-i să-l „încerce" imediat.

— Și acum, duceți-vă și vă odihniți. E recomandabil după drum. Ați mîncat ? Că la noi aici, cu harababura asta, sînt în stare să te lase flămînd... Ciubota dracului ! Stai tu, să aterizezi numai și ți-oi arăta eu, „vînătorule" !

Meresiev nu se duse la culcare, cu atît mai mult cu cît i se păru că pe aerodrom, unde vîntul mătura nori de praf înecăcios și de nisip înțepător, era mai cald decît în clasa a „noua A", unde-și avea patul. Găsi în batalionul de deservire a aerodromului un

cizmar și-i cedă tainul său de tutun pe o săptămînă, rugîndu-l să-i facă dintr-o centură ofițerească două chingi mici, cu catarame speciale, cu ajutorul cărora voia să-și fixeze mai strîns protezele de pedalele palonierului. Pentru urgență și pentru caracterul neobișnuit al comenzii, cizmarul îi mai pretinse o jumătate de kilogram de votcă, făgăduindu-i în schimb să-i facă niște chingi „pe cinste". Revenind pe aerodrom, Meresiev urmări zborurile pînă seara tîrziu, cînd ultimul avion rulă pînă la linia de demarcație și fu ancorat pentru noapte. Le urmărea ca și cum n-ar fi fost vorba de simple „zboruri de antrenament în zonă", ci de un concurs între super-ași. Nu căuta să analizeze zborurile. Pur și simplu retrăia atmosfera aerodromului, furat de freamătul din jur, de huruitul neîntrerupt al motoarelor, de pocnetul înăbușit al pistoalelor de rachete, amețit de mirosul benzinei și al uleiului. Întreaga lui ființă jubila; nu se gîndea o clipă că s-ar putea ca mîine avionul să nu vrea să-l asculte, să nu i se supună și să se producă o catastrofă.

A doua zi dimineața sosi pe aerodrom cînd era încă pustiu. Motoarele avioanelor, pornite pentru încălzire, urlau la linia de demarcație, încălzitoarele „polare" pufăiau din răsputeri, iar mecanicii învîrteau la elice, sărind înapoi de parcă ar fi avut în fața lor un șarpe. În aer răsunau comenzile obișnuite ale dimineții:

— Preparat!

— Contact!

— Contact!

Cineva îi trase o sudalmă lui Alioșa pentru că „se tot freca pe lîngă avioane cu noaptea-n cap". El răspunse cu o glumă, repetînd mereu în minte cuvintele zglobii care i se întipăriseră în minte: „Gata con-

tactul! Gata contactul! Gata contactul!" În sfîrșit, săltînd greoaie și legănînd din aripi, avioanele porniră spre pistă, împinse de mecanici. Naumov sosise și-i trăgea dintr-o țigară răsucită de el, însă atît de scurtă, încît avea impresia că fumul iese din degetele-i îngălbenite de nicotină.

— Ai și venit? glăsui fără să răspundă la salutul corect și reglementar al lui Alexei. Foarte bine. Ai venit primul și vei zbura primul. Ia urcă-te în cabina din spate a avionului 9, sosesc numaidecît și eu. O să vedem ce-ți poate pielea.

Începu să tragă din nou, cu gesturi scurte și repezi, din țigara-i minusculă, grăbit s-o termine, în vreme ce Alexei se îndrepta spre avion, tot așa de grăbit; voia să-și fixeze curelele de palonier, înainte de sosirea instructorului. „Pare să fie un băiat bun, dar cine știe, poate să se încăpățîneze deodată și să refuze să mă încerce; dacă se apucă să facă tărăboi?..." Meresiev se cățără pe aripa lunecoasă, agățîndu-se înfrigurat de marginea cabinei. Din pricina emoției sau a pierderii obișnuinței, luneca mereu și nu izbutea să-și treacă piciorul peste bordul cabinei, așa că mecanicul, un om cu fața îngustă și tristă îl privi mirat, gîndind în sinea lui: „S-a îmbătat, cîinele!" Dar în cele din urmă Alexei reuși să pășească peste bordul cabinei cu piciorul țeapăn, apoi, cu o sforțare supraomenească, îl trase și pe celălalt, căzînd greoi pe scaun. Își prinse numaidecît curelele de pedalele palonierului. Chingile se dovediră a fi bine executate, strîngîndu-i elastic și trainic picioarele de comenzi și simțindu-le așa cum în copilărie își simțea patinele bine fixate.

Capul instructorului se ivi în cabină:

— Ascultă, amice, nu cumva ești beat? Ia suflă.

Alexei suflă. Nesimțind mirosul cunoscut, instructorul îl amenință cu pumnul pe mecanic.

— Preparat!

— Contact!

— Contact!

Motorul strănută de cîteva ori asurzitor, apoi răsunară bătăile regulate ale pistoanelor. Meresiev nu-şi putu stăpîni un strigăt de bucurie şi îşi întinse automat mîna spre maneta de gaze, dar în aceeaşi clipă auzi în tubul avionului răcnetul mînios al instructorului:

— Nu te grăbi ca văduva la măritat!

Instructorul trase maneta de gaze în plin, motorul dudui şi cu o smucitură avionul începu să alerge pe pistă. Naumov trase automat de manşă şi micul avion, ce semăna cu o libelulă şi pe care cei de pe Frontul de Nord îl porecliseră „pădurar", cei de pe Frontul Central — „vărzar", iar cei din Sud — „cucuruzar", luă înălţime; servea pretutindeni de ţintă glumelor lipsite de răutate ale ostaşilor, dar în acelaşi timp era pretutindeni stimat ca un vechi şi credincios tovarăş de luptă, măcar că avea unele ciudăţenii, căci pe el învăţaseră toţi aviatorii să zboare.

În oglinda aşezată oblic, instructorul vedea faţa noului său elev. Cîte chipuri nu văzuse el la primul zbor după o întrerupere îndelungată! Văzuse calmul şi seninătatea aşilor, privirile entuziaste ale aviatorilor care se simţeau din nou în elementul lor după îndelungi peregrinări prin spitale. Văzuse cum, înălţîndu-se în văzduh, se îngălbeneau, îşi pierdeau liniştea şi-şi muşcau buzele cei care se aleseseră cu răni în grele accidente de zbor. Observase curiozitatea plină de ardoare a tinerilor piloţi, care se desprindeau pentru prima dată de la pămînt. Dar o expresie atît de stranie ca aceea pe care o vedea întipărită acum pe figura acestui tînăr, oacheş, frumos, ce părea a nu fi nou în meserie, Naumov nu

mai văzuse niciodată de-a lungul anilor, mulți la număr, din cariera lui de instructor.

Prin pielea brună a noului sosit răzbătu, pete-pete, o roșeață febrilă. Buzele i se albiseră, însă nu de frică, nu, ci de o emoție înălțătoare al cărei tîlc Naumov nu-l putu desluși. Cine era omul acesta? Ce se petrecea în sufletul lui? De ce i se păruse mecanicului că e beat? Cînd avionul se desprinse de la pămînt și pluti în văzduh, instructorul văzu că ochii noului său elev, ochi negri, semeți, ca de țigan, peste care nu-și lăsase ochelarii de protecție, se umplură deodată de lacrimi, ce i se prelinseră pe obraji; dar la o schimbare de direcție, un curent de aer îi zvîntă fața.

„Ce om ciudat! Trebuie să fiu cu luare-aminte! Cine știe ce-o fi cu el!" își spuse Naumov. Însă pe obrazul zbuciumat care privea prin patratul oglinzii era ceva ce-l tulbura nespus de mult pe instructor. Simți cu mirare că i se urcă un nod în gît și că aparatele încep să-și piardă conturul.

— Îți predau comenzile, glăsui el, dar se mărgini numai să slăbească strînsoarea mîinilor și apăsarea picioarelor, gata în orice moment să smulgă din nou conducerea din mîinile omului ciudat, de neînțeles.

Prin pîrghiile comenzilor care repetau fiece mișcare, simți mîinile sigure și foarte iscusite ale noului venit, mîinile unui pilot, „prin voia lui Dumnezeu", cum îi plăcea să spună șefului de stat-major al școlii — un bătrîn lup al aerului, care zburase încă pe vremea războiului civil.

După primul viraj, Naumov încetă să se mai teamă pentru elevul său. Avionul zbura singur, condus cu „cap". Partea stranie era însă că pilotîndu-l în zbor orizontal, elevul făcea mereu mici întoarceri, cînd spre dreapta, cînd spre stînga, ba zvîrlindu-l cu o

mișcare scurtă în sus, ba coborîndu-l. Părea că vrea să-și verifice forțele. Naumov hotărî în gînd că, începînd de mîine, va putea să-l trimită pe noul venit în zonă, iar după două-trei zboruri îl va trece pe avionul de școală și antrenament „U. T.-2", o copie minusculă din placaj a avionului de vînătoare.

Era frig, termometrul fixat pe montantul aripii arăta —12°. Un vînt tăios pătrundea în cabină, se furișa prin blana de cîine a cizmelor ; instructorul își simțea picioarele înghețate. Era timpul să se întoarcă la aerodrom.

Dar ori de cîte ori Naumov comanda prin avioîon „aterizarea", vedea prin oglindă rugămintea mută a ochilor negri și înflăcărați ai elevului, o privire ce nu era nici măcar rugăminte, ci un fel de poruncă, astfel că nu avea curaj să repete ordinul. În loc de zece minute zburaseră aproape o jumătate de oră.

Naumov sări din cabină și începu să țopăie în jurul avionului, bătînd din palme. Într-adevăr, gerul din dimineața aceea era cam aspru. Elevul zăbovi cam multișor în cabină și ieși fără grabă, ca și cum nu s-ar fi îndurat s-o părăsească, iar după ce coborî pe pămînt, se așeză sub aripă, cu obrajii îmbujorați de ger și de emoție, fericit ca un om într-adevăr beat.

— Ai înghețat ? Au ! pe mine m-a răzbit gerul pînă și prin cizmele îmblănite ! Și dumneata numai cu bocancii ! Nu ți-au degerat picioarele ?

— Eu n-am picioare, răspunse elevul, continuînd să zîmbească gîndurilor lui.

— Cum ?

Fața expresivă a lui Naumov se lungi.

— Eu n-am picioare, repetă Meresiev cu glas răspicat.

— Cum vine asta că „n-ai picioare" ? Cum trebuie s-o înțeleg ? Ai picioarele bolnave ?

— Nu le am şi basta... Am proteze.

O clipă, Naumov rămase pironit locului, de parcă cineva l-ar fi pălit cu un ciocan. Ceea ce îi spusese tînărul cel ciudat era cu totul neverosimil. Cum aşa, n-are picioare? Dar cu puţin înainte zburase, şi încă bine...

— Arată-mi... glăsui instructorul cu oarecare teamă.

Pe Alexei, curiozitatea instructorului nu-l revoltă şi nici măcar nu-l jigni. Dimpotrivă, simţi dorinţa să-l dea gata pe omul acela vesel şi hazliu, aşa că, printr-o mişcare de scamator îşi ridică deodată pantalonii.

Elevul stătea pe nişte proteze confecţionate din piele şi aluminiu, stătea în faţa instructorului său, uitîndu-se cu voioşie la el, la mecanic şi la aviatorii care-şi aşteptau rîndul la zbor.

Naumov pricepu dintr-o dată emoţia lui Meresiev, expresia extraordinară de pe faţa lui, lacrimile din ochii lui negri şi dorinţa aceea nesăţioasă de a-şi prelungi senzaţia zborului. Elevul acesta îl ului. Se repezi spre el.

— Dragul meu, dar cum aşa?... Dar tu... dar tu, pur şi simplu, nu-ţi dai seama ce fel de om eşti!

Acum, ce era principal se înfăptuise. Inima instructorului fusese cîştigată. Se întîlniră seara din nou şi alcătuiră împreună planul pentru antrenament. Recunoscură că situaţia lui Alexei era gravă : cea mai mică greşeală putea să ducă la interzicerea definitivă de a mai pilota avionul, cu toate că acum, da, tocmai acum, Meresiev dorea mai mult ca oricînd, cu orice preţ, să treacă pe un avion de vînătoare şi să pornească în direcţia spre care se îndreptau în momentul acesta cei mai buni luptători ai ţării — spre vestitul oraş de pe Volga. Acceptă să se antreneze cu răbdare, în mod sistematic şi în toate privinţele. Îşi dădea seama că în situaţia lui trebuia să nimerească neapărat la ţintă.

Meresiev petrecu la școala de antrenament mai bine de cinci luni. Acum, peste aerodrom viscolea zăpada, avioanelor li se montaseră în locul roților schiuri. Plecînd în zonă, Alexei vedea în locul culorilor învăpăiate ale toamnei numai două nuanțe: alb și negru. Abia de curînd se mai domolise emoția pe care o stîrnise vestea dezastrului nemților lîngă Volga, distrugerea Armatei a șasea germană și capturarea lui von Paulus. O ofensivă gigantică, nemaivăzută se desfășura în sud. Tanchiștii generalului Rotmistrov străpunseseră frontul și, executînd o incursiune adîncă în spatele inamicului, distrugeau totul. Să „scîrțîie" calm în văzduh, pe micile avioane de școală, cînd pe front se săvîrșeau astfel de fapte, iar în văzduh aveau loc atare lupte, îi era mai greu lui Alexei decît atunci cînd parcurgea zi de zi, de nenumărate ori, coridorul spitalului sau dansa mazurci și foxtroturi pe cioturile umflate care îi ardeau din pricina durerii.

Dar încă de pe cînd se afla în spital își dăduse cuvîntul că se va întoarce în aviație. Își fixase un țel și tindea spre el cu o dîrzenie fără seamăn, cunoscînd chinurile durerii, amărăciunii, oboselii, dezamăgirii. Într-o zi sosi pe adresa lui un pachet voluminos. Klavdia Mihailovna îi trimitea scrisorile venite pe numele lui și-l întreba cum o mai duce, cum mai stă cu succesele și dacă a izbutit să-și înfăptuiască visul.

„Am izbutit, sau nu ?" se întrebă el și, fără să-și răspundă, începu să desfacă scrisorile. Erau cîteva de la mama, de la Olia, de la Gvozdiov și încă una care-l miră mult de tot: adresa era scrisă de mîna „sergentului meteorologic", iar dedesubt se afla scris: „din

partea căpitanului K. Kukuşkin". Citi scrisoarea aceasta înaintea celorlalte.

Kukuşkin îl informa că fusese doborît din nou, că sărise din avionul cuprins de flăcări, sărise bine, ajungînd la ai săi, dar îşi scrîntise braţul, iar acum se afla internat la batalionul sanitar unde „crăpa de plictiseală", printre „destoinicii mînuitori ai clismei", dar toate acestea erau fleacuri şi în curînd se va înapoia pe front. Răvaşul era dictat de el şi scris de Vera Gavrilova, cunoscută de adresant, căruia i se spune tot „sergentul meteorologic", aşa cum a botezat-o Alexei. Şi mai spunea în cuprinsul răvaşului că ea, Vera Gavrilova, este o tovarăşă foarte simpatică şi că-l sprijină mult în nenorocirea lui. În paranteză, Vera adăuga că, bineînţeles, „Kostea exagerează". Alexei află din scrisoare că ai lui, în regiment, îl ţin încă minte, că fotografia lui se află în sala popotei, printre fotografiile eroilor regimentului şi că luptătorii de Gardă tot n-au pierdut speranţa să-l vadă în mijlocul lor. „Luptătorii de Gardă" ! Meresiev zîmbi şi clătină din cap. Oare unde i-or fi zburat minţile lui Kukuşkin şi secretarei sale benevole, de vreme ce putuseră uita să-i împărtăşească o veste ca aceasta : cinstirea regimentului cu drapelul de Gardă ?

După aceea, Alexei deschise scrisoarea mamei. O scrisoare obişnuită, de bătrînă, o scrisorică grăbită, plină de emoţii şi grijă pentru el. I-o fi greu, nu suferă oare de frig, ce mănîncă, dacă este îmbrăcat bine pentru iarnă şi dacă nu are nevoie, spre exemplu, de niscaiva mănuşi ? Ea a mai împletit cinci perechi şi le-a dăruit ostaşilor Armatei Roşii. A pus în degetul mare al mănuşilor bileţele cu urări — să le poarte sănătoşi multă vreme. Bine ar fi ca o pereche s-ajungă chiar la el ! Sînt mănuşi bune, din lînă de Angora, pe care a strîns-o de la iepurii ei. Dar A uitat să-i spună; are acum iepuri de casă : un iepure, o iepuroaică şi

șapte pui... și numai la sfîrșit, după toată vorbăria asta de bătrînă, venea lucrul cel mai important : nemții au fost alungați de la Volga și, răpuși... cîtă frunză și iarbă ; se zice că a fost luat prizonier un șef mare al lor. Și așa, după ce au fost alungați de-acolo, Olia a venit la Kamîșin pentru cinci zile ; a venit și a stat la ea, deoarece căsuța Oliei a fost distrusă de-o bombă. Olia lucrează acum într-un batalion de genișți, are gradul de locotenent, și a fost rănită la umăr, dar s-a făcut bine și a fost decorată cu un ordin — bătrîna nu se gîndise să-i comunice care anume. Adăuga că tot timpul cît a stat cu ea, Olia a dormit într-una, iar cînd nu dormea, vorbea tot mereu despre el ; dădeau împreună în cărți și le ieșea într-una că pe „dama de roșu" o îmbrățișează „riga de treflă". Mama adăuga că, dinspre partea ei, nu-și dorește altă noră decît „dama aceea de roșu".

Lui Alexei îi stîrni un zîmbet diplomația înduioșătoare a bătrînei și deschise cu băgare de seamă plicul mic, cenușiu, al „damei de roșu". Scrisoarea nu era prea lungă. Olia îl înștiința că, după munca la tranșee, cei mai buni soldați din batalionul de muncă fuseseră trecuți la o unitate de geniu. Era locotenent-tehnic. Unitatea lor construise sub foc fortificațiile de lîngă colina lui Mamai, atît de cunoscută acum, și pe urmă lanțul de fortificații de lîngă Uzina de Tractoare, pentru care faptă unitatea a fost decorată cu ordinul de luptă „Drapelul Roșu". Fata scria că avuseseră mult de suferit, că totul, începînd cu conserve și pînă la lopeți, a trebuit să fie adus de pe celălalt mal al Volgăi, care se afla mereu sub focul mitralierelor dușmane. Îi mai scria că în tot orașul n-a mai rămas o casă întreagă și că pămîntul e răscolit pretutindeni, asemuindu-se cu fotografiile ce reprezintă suprafața lunei.

Scria de asemenea că, după ieșirea din spital, trecuse cu mașina prin oraș. A văzut mormane uriașe de nemți răpuși, strînși pentru a fi înmormîntați. Și cîți alții zăceau încă de-a lungul drumurilor! *„Aș fi dorit că prietenul tău, tanchistul — nu-i ții minte numele — acela căruia dușmanii i-au omorît întreaga familie, să fie aici și să vadă cu ochii lui. Pe cuvîntul meu, grămezile trebuiau filmate și arătate acelora care sînt în situația lui. Să vadă cum ne-am răzbunat pe dușman!"* Încheia scrisoarea cu o frază pe care Alexei o citi de mai multe ori fără s-o înțeleagă: *„Acum, după bătălia de pe Volga, mă simt și eu vrednică de tine, eroul eroilor"*. Răvașul fusese scris în grabă, într-o gară unde se afla eșalonul lor. Nu știa unde pleacă și care va fi noul ei oficiu poștal militar. Așadar pînă la primirea scrisorii următoare, Alexei nu putea să-i răspundă că nu el, ci ea, fetița gingașă, care muncea neobosită și grijulie în plină vîlvătaie a războiului, era cu adevărat eroina eroinelor. Examină încă o dată pe toate fețele răvașul și plicul. Pe adresa expeditorului era scris lămurit: *„locotenentul-tehnic de gardă Olga..."*

De multe ori, în clipele de repaus pe aerodrom, Alexei scotea și recitea scrisoarea. Și multă vreme ea-l încălzi, și pe aerodrom, în bătaia vîntului înghețat de iarnă, și în clasa a „noua A", rece, igrasioasă, cu fulgi de zăpadă strecurați prin unghere, în care dormea și acum.

În sfîrșit, instructorul Naumov îi fixă probele. Trebuia să piloteze un „U.T.-2", iar controlul zborului urma să-l facă nu instructorul, ci însuși șeful de stat-major al școlii, locotenent-colonelul acela gras, cu fața roșcovană, care-l întîmpinase atît de neprietenos la sosirea în școală.

Știindu-se observat cu atenție de pe pămînt și conștient că acum i se hotărăște soarta, Alexei se întrecu

pe sine în ziua aceea. Își lansă avionul ușor și sprinten, în figuri atît de hazardate, că-i smulse și locotenent-colonelului, om cu experiență, exclamații de admirație. Cînd Meresiev coborî din avion și se prezentă șefilor lui, pricepu, după figura emoționată și fericită a lui Naumov, care radia de mulțumire, că totul era în ordine.

— Da-da, un „stil" perfect. Cum s-ar zice, aviator prin voia lui Dumnezeu, bodogăni locotenent-colonelul. Uite ce e, siniore, n-ai vrea să rămîi la noi ca instructor? Avem nevoie de oameni ca dumneata.

Meresiev refuză scurt.

— Înseamnă că ești un nătărău! Mare scofală să lupți! Aici ai învăța oamenii.

Locotenent-colonelul observă în clipa aceea bastonul de care se rezema Meresiev și se înveneți de mînie.

— Iar! Dă-l încoa! Ce, te pregătești de excursie? Unde te crezi, pe bulevard? Te trimit la garnizoană pentru neexecutare de ordin! Pe două zile! Îmi umblați cu amulete, așilor! Cu farmece! Nu mai lipsește decît asul de caro pe carlingă. Două zile arest, auzi?

Și, smulgînd bastonul din mîna lui Alexei, locotenent-colonelul își roti privirea, în jur, căutînd ceva de care să-l sfarme.

— Tovarășe locotenent-colonel, dați-mi voie să raportez: el n-are picioare, sări instructorul Naumov în ajutorul prietenului său.

Locotenent-colonelul se înveneți și mai tare. Își bulbucă ochii, gîfîind.

— Cum așa, fără picioare? Ce-mi tot bați capul? I-adevărat?

Meresiev încuviință din cap; urmărea emoționat cu privirea bastonul drag, care se afla fără îndoială în primejdie. Într-adevăr, nu se despărțise niciodată de darul pe care i-l făcuse Vasili Vasilievici.

Locotenent-colonelul se uită bănuitor la cei doi prieteni.

— Ei, dacă așa stau lucrurile... dragul meu... știi... Ia arată-ți picioarele... Da-a !

Alexei Meresiev ieși din școala de antrenament cu mențiunea „excepțional". Locotenent-colonelul cel arțăgos, bătrînul „lup al aerului", putu să aprecieze mai bine decît oricare altul măreția faptei aviatorului. Nu-și precupeți cuvintele de laudă, și, în caracterizarea pe care i-o dădu, îl recomandă pe Meresiev pentru serviciu la orice categorie de aviație, ca pe „un maestru cu multă experiență și înzestrat cu o voință deosebită".

10

Meresiev își petrecu restul iernii și începutul primăverii într-o școală de recalificare. Era o veche școală pentru aviatorii militari, cu un aerodrom excelent, cu un cămin splendid și un club bine înzestrat, pe a cărui scenă se prezentau uneori spectacolele trupelor teatrale din Moscova aflate în turneu. Și această școală era arhiplină, dar aici se păstra cu sfințenie ordinea de dinainte de război ; trebuia să respecți chiar și cele mai neînsemnate amănunte ale uniformei, deoarece pentru cizme necurățate, pentru lipsa unui nasture la haină sau pentru că porthartul fusese pus în grabă peste centiron, trebuia, din ordinul comandantului, să faci două ore încheiate de instrucție.

Un grup numeros de piloți, unde fusese repartizat și Alexei Meresiev, învăța să piloteze avionul de vînătoare „La-5", de construcție sovietică, nou pe acea vreme. Pregătirea se făcea temeinic, elevii studiau motorul, cunoașterea materialului și exploatarea lui tehnică. Ascultînd lecțiile, Alexei rămase uimit de

progresele uriașe făcute de aviația sovietică în răstimpul relativ scurt al absenței lui din armată. Ceea ce la începutul războiului apărea ca o inovație îndrăzneață, era acum un lucru irevocabil învechit. Sprintenele „rîndunele" și „migurile" ușoare, adaptate pentru luptă la mari înălțimi și care în primele zile ale războiului păreau niște capodopere, acum erau scoase din dotarea unităților. În locul lor, uzinele sovietice produceau noi tipuri de avioane, concepute chiar în vremea războiului și experimentate într-un timp record: splendidele „Jak"-uri, ultimul tip de avion, „La-5", care atunci începeau să fie la modă, „I-L"-urile cu două locuri, aceste tancuri zburătoare, care lunecau pînă aproape de pămînt, aruncînd asupra inamicului bombe, gloanțe și obuze, și care fuseseră poreclite în armata nemțească cu un nume ce stîrnea panică în rîndurile ei: „Schwarzer Tod", adică „moartea neagră". Noua tehnică făurită de geniul poporului angajat în luptă complicase nespus de mult principiile luptei aeriene, cerîndu-i aviatorului nu numai să-și cunoască mașina, să fie cutezător și dîrz, dar să știe să se orienteze repede deasupra cîmpului de luptă, să poată descompune o bătălie aeriană în elementele ei componente și deseori, fără a mai aștepta altă comandă, să ia pe răspunderea și riscul lui hotărîrea necesară, și s-o ducă la îndeplinire.

Toate acestea erau nespus de interesante. Dar pe front se desfășurau luptele aprige, nesfîrșite ale ofensivei, și, stînd în clasa luminoasă, cu tavanul înalt, la o masă de studiu neagră, comodă, și ascultînd lecțiile, Alexei Meresiev suferea de nostalgia frontului, de nostalgia chinuitoare, neîntreruptă a atmosferei bătăliilor. Se deprinsese să înfrîngă durerea fizică. Putea să se forțeze să îndeplinească lucruri de necrezut. Dar nu izbutea să biruie dorul nedeslușit, pricinuit de inactivitatea silită, astfel că uneori hoinărea

săptămîni întregi prin şcoală, tăcut, distrat şi în acelaşi timp furios.

Spre norocul său, în aceeaşi şcoală îşi refăcea antrenamentul de zbor şi maiorul Strucikov. Se întîlniră ca doi vechi prieteni. Strucikov sosise la şcoală cam la vreo două săptămîni după Meresiev, dar se familiarizase repede cu activitatea ei febrilă, se acomodase perfect cu regulamentul sever şi neobişnuit pentru timp de război. Devenise curînd pentru toţi o figură cunoscută. El îşi dădu numaidecît seama de starea sufletească a lui Meresiev, şi într-un rînd, pe cînd se îndreptau spre dormitoare, după ce se spălaseră, îl înghionti uşor în coastă.

— Nu te mai amărî, măi flăcăule, o s-avem şi noi partea noastră în războiul ăsta. Ia te uită cît mai e pînă la Berlin ; să tot mărşăluim pîn-acolo ! O să luptăm şi noi. O să ne săturăm de lupte !

În cele două-trei luni de cînd nu se văzuseră, maiorul îmbătrînise, se trăsese la faţă, „dăduse mult înapoi", cum se spune în armată.

Către sfîrşitul iernii, aviatorii, tovarăşii din grupa lui Meresiev şi Strucikov, începură zborurile. Dar şi mai înainte de asta, „La-5" — un avion mic, cu planurile scurte, a cărui siluetă amintea forma unui peştişor cu aripioare — îi era bine cunoscut lui Meresiev. Adesea, între două lecţii, Alexei se ducea pe aerodrom şi privea cum, după un foarte scurt rulaj, avioanele se desprindeau de pe pămînt şi luau repede înălţime, rostogolindu-se în aer şi sclipind în soare cu pîntecele lor albăstrii. Uneori se apropia de cîte un avion, îl examina, îşi trecea cu un gest mîngîietor mîna peste aripa lui şi bătea uşurel cu palma în fuselaj, ca şi cum ar fi fost un cal frumos, bine îngrijit. Dar iată că grupa lui ieşi la start. Fiecare era grăbit să-şi încerce primul puterile, astfel că se iscară discuţii, pînă una-alta nu prea aprige. Dar instructorul îl

alese întîi pe Strucikov. Ochii maiorului străluciră de bucurie ; zîmbi poznaș și fluieră cu însuflețire tot timpul cît își prinse curelele parașutei și pînă își închise cupola cabinei.

Motorul vui amenințător, avionul se smuci din loc și începu să alerge pe pistă, lăsînd în urmă o dîră de pulbere de zăpadă ce strălucea ca un curcubeu în razele soarelui. Strucikov execută o spirală în urcare deasupra aerodromului, înscrise cîteva viraje de toată frumusețea, făcu o răsturnare pe o aripă, execută cu o adevărată măiestrie toată gama exercițiilor acrobatice, dispăru, se ivi pe neașteptate după acoperișul școlii și, cu motorul în plin, trecu săgeată pe deasupra aerodromului, cît pe-aci să atingă șepcile aviatorilor care-și așteptau rîndul. Dispăru din nou, apoi se arătă și începu să coboare liniștit, aterizînd cu o mișcare plină de siguranță, pe trei puncte. Strucikov sări din cabină entuziasmat, triumfător, plin de neastîmpăr, ca un copil căruia i-a izbutit o poznă.

— Nu-i mașină, e o vioară ; pe legea mea, o adevărată vioară ! vorbi el zgomotos, întrerupîndu-l pe instructorul care-l dojenea pentru cutezanța lui imprudentă. Serios, o vioară ! Să tot cînți din ea... Zău așa !... Așa mai zic și eu, frate Alioșa.

Și-l prinse pe Meresiev în brațe, strîngîndu-l cu putere.

Ce-i drept, avionul era minunat. În privința asta nu încăpea discuție. Dar cînd îi veni rîndul lui Meresiev să zboare și cînd, după ce-și legă protezele de palonier cu ajutorul curelelor, se ridică și el în aer, simți deodată că armăsarul era prea nervos pentru el, ologul, și că trebuia să fie cu deosebită băgare de seamă. Cînd decolă, nu mai încercă acea senzație splendidă de contopire cu avionul, din care se naște bucuria zborului. Da, era o mașină minunată, care răspundea nu numai oricărei mișcări, dar pînă și tremurului ori-

cît de ușor al mîinii pe comenzi, la care răspundea pe dată printr-o manevră corespunzătoare în aer. Această sensibilitate o făcea într-adevăr să semene cu o vioară măiastră. Și tocmai de aceea Meresiev simți cu toată ascuțimea ireparabilul pierderii suferite de el ; picioarele-i artificiale rămîneau stîngace ; înțelese că pentru a conduce un astfel de aparat, protezele oricît de perfecte ar fi ele, oricît antrenament ar face el, nu pot să înlocuiască piciorul viu, flexibil, înzestrat cu sensibilitate.

Avionul străbătea ușor și mlădios aerul, răspundea ascultător la comenzi. Dar lui Alexei îi era teamă. Vedea cum picioarele întîrzie la virajele strînse, simțea că nu poate ajunge la acea identificare cu avionul pe care aviatorul o dobîndește ca un fel de reflex nou. Întîrzierea aceasta putea să ducă la angajarea avionului atît de sensibil în vrie, și să-i fie fatală. Se simțea ca un cal împiedicat. Nu era un laș, nu ! Nu tremura pentru viața lui — se ridicase în zbor fără să-și controleze măcar parașuta. Se temea însă că cea mai mică greșeală a lui ar putea să-l șteargă pentru totdeauna de pe listele piloților de vînătoare, să-i închidă definitiv calea spre profesiunea ce-i era dragă. Ca atare, spori precauțiile, coborî foarte indispus și din cauza stîngăciei picioarelor, dădu un bont atît de puternic la aterizare, că avionul țopăi greoi de cîteva ori pe zăpadă.

Alexei ieși din carlingă tăcut și îmbufnat. Tovarășii, ba chiar și instructorul, căutară care mai de care să-l felicite și să-l încurajeze. Mărinimia lor îl supără. Schiță un gest vag cu mîna și, fără un cuvînt, porni bălăbănindu-se greoi, șchiopătînd, tîrîndu-și anevoie picioarele peste cîmpul întroienit, spre clădirea cenușie a școlii. Cea mai cumplită nenorocire, după aceea din dimineața de martie cînd avionul lui, doborît de gloanțele inamicului, se izbise de vîrfurile pinilor, ar

fi fost să eșueze tocmai acum cînd se urcase pe un avion de vînătoare. Nu se arătă nici la prînz, și nu veni nici la masa de seară. Încălcînd regulamentul școlii care interzicea categoric rămînerea în dormitoare peste zi, el stătea trîntit pe pat, fără să-și scoată protezele, cu mîinile sub cap, și nimeni, nici aghiotantul de serviciu pe școală, nici ofițerii care treceau prin fața dormitorului și-i cunoșteau amărăciunea, nu îndrăzni să-i facă observație. Strucikov intră, încercă să-i vorbească, dar, necăpătînd nici un răspuns, clătină compătimitor din cap și plecă.

Îndată după plecarea lui Strucikov intră în dormitor locțiitorul politic al comandantului școlii, locotenent-colonelul Kapustin, un om scund, greoi, purtînd ochelari cu lentile groase și o uniformă prost croită, ce stătea pe el ca un sac. Elevilor le plăceau lecțiile lui, tratînd despre problemele internaționale, și omul acesta cu o înfățișare atît de stîngace umplea sufletul auditorilor săi de mîndrie, că participă la marele război. Dar ca șef, nu-l prea lua nimeni în serios, socotindu-l mai curînd un civil, picat din întîmplare în aviație, și care în materie de zbor nu pricepea nimic. Fără să se uite la Meresiev, Kapustin examină dormitorul, pufăi pe nas și izbucni mînios :

— Care dracu a fumat aici ? Doar există o încăpere specială pentru fumători. Tovarășe locotenent-major, ce-nseamnă asta ?

— Eu nu fumez, răspunse Alexei rece, fără să-și schimbe poziția.

— Și de ce stai culcat pe pat ? Nu cunoști regulamentul ? De ce nu te-ai ridicat cînd a intrat un superior ? Scoală-te !

Nu era o comandă. Dimpotrivă, cuvintele fuseseră spuse cu ton foarte civil și blajin, dar Meresiev se sculă și luă poziția de drepți lîngă pat.

— Bine, tovarășe locotenent-major, încuviință Kapustin. Ei, și acum ia să stăm jos și să ne sfătuim...

— În ce privință?

— Păi, ce anume să facem cu dumneata. Nu vrei să ieșim puțin? Aș fuma, și aici la dumneavoastră nu e voie.

Ieșiră pe un coridor cam întunecos, slab luminat de becurile albastre, camuflate, și se opriră lîngă o fereastră. Kapustin începu să pufăie din lulea. Și cum trăgea din ea, fața-i lătăreață, îngîndurată, ascunsă în întuneric se lumină pentru o clipă.

— Sînt hotărît să-l pedepsesc azi pe instructorul grupei dumneavoastră.

— Pentru ce?

— Pentru că ți-a dat voie să pleci în zonă fără să aibă aprobarea comandantului școlii... Ei, ce te holbezi așa? De fapt, ar trebui să-mi dau o pedeapsă și mie pentru că pînă acum n-am stat de vorbă cu dumneata. Tot n-am avut timp, n-am putut, dar aveam de gînd. Ei bine, Meresiev, nu e un lucru atît de simplu ca dumneata să poți zbura, nu! Și de aceea cred c-o să-l pedepsesc pe instructor pentru treaba asta.

Alexei tăcea. Ce fel de om era acela din fața lui care pufăia din lulea? Un birocrat care socotea că i-au fost încălcate prerogativele, nefiind informat la timp că în viața școlii s-a petrecut un eveniment neobișnuit? Un funcționăraș care a găsit în regulamentul pentru selecționarea personalului navigant un articol ce interzicea oamenilor cu defecte fizice să zboare? Sau, pur și simplu, un caraghios care profita de primul prilej ca să-și arate autoritatea? Ce mai vrea, de ce a venit, cînd și fără el ți-e lehamite, de-ți vine să-ți pui ștreangul de gît?

Meresiev se burzului în sinea lui și cu multă anevoință izbuti să se stăpînească. Dar lunile îndelungi de necazuri îl învățaseră să se ferească de concluzii

pripite, și apoi în făptura stîngace a lui Kapustin era ceva care-i amintea de comisarul Vorobiov, de omul cel adevărat, cum îi spunea Alexei. Para lulelei se înviora o clipă, apoi se stingea din nou, iar obrazul lățăreț, cu nas gros și ochi pătrunzători, inteligenți, cînd răsărea din umbra vînătă a amurgului, cînd se topea iarăși în ea.

— Vezi, Meresiev, eu nu vreau să-ți fac complimente, dar, oricum am suci lucrurile, dumneata ești singurul om din lume care, fără picioare fiind, pilotezi un avion de vînătoare. Singurul! Și, uitîndu-se prin ciubucul lulelei, la lumina slabă a becului electric, clătina din cap. Nu mă refer acum la năzuința dumitale de a reveni în aviația de luptă. Asta, desigur, este o acțiune eroică, dar nu prezintă în sine nimic deosebit. Așa-i acum timpul: fiecare face tot ce poate pentru victorie... Dar ce dracu are blestemata asta de lulea?

Și se apucă din nou s-o curețe, părînd cu totul absorbit, în timp ce Alexei, tulburat de o presimțire nelămurită, aștepta nerăbdător s-audă ce-o să-i mai spună. Continuînd a-și face de lucru cu pipa, Kapustin vorbi mai departe fără să se sinchisească de impresia pe care o produceau cuvintele lui:

— Propriu-zis important nu ești dumneata, locotenentul-major Meresiev. Important este faptul că fără picioare ai ajuns la o măiestrie pe care pînă acum lumea întreagă o socotea cu putință numai pentru oamenii valizi, dar și atunci abia în proporție de numai unu la sută. Dumneata, Meresiev, nu ești un simplu cetățean, ești un mare experimentator... Aha, în sfîrșit, am destupat-o! Cu ce să se fi înfundat oare?... Așadar, noi nici nu putem, nici n-avem dreptul să ne apropiem de dumneata ca de un aviator oarecare. Ai conceput o experiență de mare însemnătate, și sîntem datori să te ajutăm cu tot ce ne stă în putință.

Dar cu ce anume? Asta să ne-o spui dumneata: cu ce te putem ajuta?

Kapustin își umplu iar luleaua, o aprinse, și din nou pilpîirea ei roșiatică, cînd învăpăindu-se, cînd stingîndu-se, dădea la iveală în răstimpuri fața-i lată, cu nasul gros.

Kapustin îi făgădui să vorbească cu comandantul școlii, ca acesta să-i mărească numărul zborurilor, și-i propuse să-și întocmească el singur programul pentru antrenament.

— Dar o să trebuiască multă benzină, îngăimă Alexei, uimit de felul în care omul acesta scund și stîngaci știuse să-i risipească temerile.

— Benzina este un produs prețios, mai ales acum. Îl calculăm cu gramul. Dar sînt lucruri mai scumpe decît benzina.

Și Kapustin începu să-și scuture de tocul ghetei pipa lui strîmbă.

Începînd de a doua zi, Meresiev se antrena după un program deosebit de al celorlalți. Muncea nu numai cu dîrzenie, ca pe timpul cînd învăța să umble, să alerge sau să danseze. Era cuprins de o adevărată frenezie. Căuta să analizeze tehnica zborului, să chibzuiască fiece amănunt, să-l descompună în cele mai mărunte mișcări și să studieze fiece mișcare în parte. Studia, da, chiar așa, studia tot ce în tinerețea lui intuise spontan; ajungea prin raționament acolo unde altădată izbutise datorită experienței, datorită obișnuinței. Descompunînd în gînd, în mișcări simple, tot procesul pilotării avionului, elabora pentru fiecare din ele o deprindere deosebită, transmițînd toate reacțiile, din laba piciorului în gleznă.

Munca era foarte grea și migăloasă. La început, rezultatele ei aproape nu se vedeau. Și totuși Alexei simțea cum de fiecare dată avionul părea că se con-

topește tot mai mult cu el, că devine tot mai ascultător.

— Ei, cum stăm, maestre ? îl întreba Kapustin, cînd îl întîlnea.

Meresiev ridica degetul cel mare în semn de izbîndă. Nu exagera. Treaba înainta, deși nu prea repede, dar sigur și temeinic, iar mai important decît orice era faptul că, drept rezultat al antrenamentului, Alexei nu se mai simțea în avion ca un călăreț stîngaci și nevolnic pe un cal iute, nervos. Credea din nou în arta lui. Și încrederea sa părea a se transmite avionului care, ca o ființă vie, ca un cal care simte mîna sigură a călărețului, devenea din ce în ce mai supus. Avionul îi dezvălui treptat lui Alexei toate calitățile sale de zbor.

11

Odinioară, în copilărie, cînd abia dăduse înghețul, Alexei învățase să patineze pe gheața străvezie, încă subțire, ce acoperea ochiul unui cot al Volgăi. De fapt, n-avea patine. Mama lui nu putea să-i cumpere patine adevărate, așa că la rugămintea ei, fierarul la care ea spăla rufe îi făcuse lui Alexei niște tălpici de lemn, prevăzute cu șine de tablă groasă și cu găuri pe margine.

Cu ajutorul sforilor și al unor bețișoare, Alexei fixa tălpicile de pîslarii lui vechi și cîrpiți. Așa ieșise, atunci pe gheața subțire care, cedînd sub greutatea picioarelor, trosnea sonor și mlădios, și unde, de-a lungul și de-a latul, alergau chiuind și strigînd în gura mare toți copiii din mahalalele Kamîșinului. Goneau ca niște diavoli, se fugăreau, săreau și țopăiau cu patinele. Uitîndu-te la ei lucrul părea simplu și ușor. Dar, de cum coborî pe gheață, Alexei simți că-i fuge

pămîntul de sub picioare, căzu pe spate și se lovi straşnic.

Băieţaşul sărise ca ars, temîndu-se să nu fie văzut de tovarăşii săi. Ferindu-se să mai cadă pe spate, îşi mişcă picioarele şi se aplecă mult înainte, dar pe dată se poticni în nas. Se ridică din nou şi rămase o clipă locului, cu picioarele tremurîndu-i, gîndindu-se cum de a putut să cadă. Se uită cu luare-aminte la mişcările celorlalţi. Ştia acum că nu trebuie nici să te apleci prea tare înainte, nici să te laşi prea mult pe spate. Căutînd să se ţină drept execută cîteva mişcări laterale şi se răsturnă într-o parte. Pînă seara căzu şi se ridică în picioare de nenumărate ori ; se întoarse de la patinaj plin de zăpadă şi frînt de oboseală, spre marea mîhnire a mamei lui.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, o porni iarăşi la patinaj. Acum se simţea mai sigur pe picioarele lui, cădea mai rar, putea, făcîndu-şi vînt, să parcurgă în goană cîţiva metri, dar oricît se sili, oricîtă osteneală-şi dete, dispărînd de-acasă de dimineaţă pînă noaptea tîrziu, treaba nu mai sporea.

Totuşi, într-o zi — lui Alexei i se întipărise pentru totdeauna în minte ziua aceea, cînd peste gheaţa lucie vîntul spulbera în trîmbe zăpada afînată — deodată, nu ştia nici el cum, a făcut o mişcare dibace şi din clipa aceea neaşteptată a pornit mai puternic, mai sigur, tot mai sigur cu fiece ocol. Tot ce acumulase, fără să-şi dea seama, căzînd, lovindu-se, repetînd mereu, mereu, încercările, toate aceste deprinderi mărunte pe care le dobîndise zi de zi, se contopiseră parcă într-o deprindere unică, iar acum îşi mişca picioarele cu siguranţă şi îndemînare ; întreaga lui fiinţă, de copil poznaş şi încăpăţînat, triumfa, jubila de bucurie.

Aşa i se întîmplă şi de data aceasta. Zburase mult, cu dîrzenie, căutînd să devină una cu avionul, să-l

simtă prin metalul și pielea protezelor. I se părea uneori că reușește. Se bucura, își angaja avionul într-o figură acrobatică grea, dar simțea pe dată că mișcările nu-i sînt sigure, că avionul zvicnește din coadă cum zvîrle un cal nărăvaș, și cu amărăciunea nădejdii înșelate Alexei relua de la capăt plictisitoarele exerciții.

Dar iată că odată — era într-o zi de primăvară, în martie, cînd într-o singură dimineață aerodromul devenise cafeniu, iar zăpada se făcuse poroasă și se înmuiase atît de tare, încît avioanele lăsau în urma lor brazde adînci — Alexei se ridică cu avionul lui de vînătoare și se duse în zonă. La urcare, vîntul bătea din față și puțin dintr-o parte, iar avionul era mereu derapat lateral, astfel că trebuia tot timpul să-l îndrepte. Și tocmai într-o astfel de clipă, readucînd avionul pe direcție, simți că mașina-l ascultă, că o simte cu toată ființa lui. Senzația îi străbătu tot trupul cu iuțeala fulgerului. La început nu-i venea să creadă. Prea trecuse prin multe decepții, ca să aibă deodată încredere în norocul lui.

Făcu un viraj scurt și înclinat spre dreapta. Avionul răspundea supus și precis la comenzi. Alexei avu aceeași senzație ca atunci cînd, băiețaș fiind, alerga pe gheața unui ochi liniștit al Volgăi, pe gheața vineție ce trosnea sub picioare. Ziua mohorîtă păru că se luminează deodată. Inima începu să-i zvicnească de bucurie și simți în ceafă acel fior pe care-l încerca ori de cîte ori era stăpînit de emoție.

Undeva, departe, o linie invizibilă totalizase parcă toate îndîrjitele eforturi ale antrenamentelor lui. O depășise și culegea acum lesne, fără nici o încordare, roadele muncii lui și ale zilelor nesfîrșite de trudă grea. Obținuse ceea ce era mai important și ce nu putuse dobîndi atîta vreme: reușise să fie una cu avionul, pe care-l simțea acum ca o continuare a pro-

priului său trup. Nici măcar protezele greoaie, lipsite de sensibilitate, nu mai puteau să stea în calea contopirii. Năpădit de valurile bucuriei crescînde, Alexei execută cîteva viraje la unghi drept, făcu un *looping* și, abia ieșit din buclă, angajă avionul în vrie... Pămîntul începu să se învîrtească bezmetic, cu un șuierat ascuțit, și aerodromul, clădirea școlii, turnul stațiunii meteorologice cu mîneca de vînt vărgată, toate se contopiră într-un singur vîrtej. Își scoase cu mîna sigură aparatul din vrie și mai făcu un *looping* strîns. Abia acum vestitul „La-5" îi dezvălui aviatorului toate performanțele lui cunoscute precum și cele necunoscute pînă acum. În mîinile lui dibace aparatul săvîrșea minuni. Sensibil, răspunzînd la orice mișcare, avionul executa cu ușurință figurile cele mai complicate: se înălța drept ca o lumînare, puternic, iute și plin de îndemînare.

Meresiev coborî din cabină, clătinîndu-se ca un om beat, cu figura lățită într-un zîmbet inconștient, fără să-l vadă pe instructorul furios din fața lui, fără să-i audă vorbele de dojană. Lasă-l să ocărască! Arestul! Fie, e gata să stea și la arest dacă trebuie. Oare din clipa aceasta nu-i e indiferent orice? Acum e clar: este aviator, și încă un aviator bun. Nu degeaba s-a cheltuit pentru antrenamentul lui un surplus de benzină prețioasă. Las', că va răscumpăra-o el, va plăti-o cu vîrf și îndesat, numai să se vadă în sfîrșit pe front, în bătălie!

La cămin îl aștepta încă o bucurie. Găsi pe pernă o scrisoare de la Gvozdiov. Unde, cît timp și prin ce buzunare trecuse ea pînă să-și găsească adresantul, ar fi fost greu de spus. Plicul era mototolit, mînjit de unsoare. La el însă ajunsese băgat într-un plic nou, cu adresa scrisă de mîna Aniutei.

Tanchistul îl vestea pe Alexei că i s-a întîmplat o „istorie scîrboasă". Era rănit la cap — ghici de ce?

De aripa unui avion nemțesc. În prezent se afla internat în spitalul corpului de armată, de unde, de altminteri, se pregătea să iasă zilele astea. Și lucrurile s-au petrecut în felul următor : după ce Armata a șasea germană fusese izolată și încercuită lîngă Volga, corpul de tancuri din care făcea parte Grișa a străpuns frontul nemților în retragere și, pătrunzînd în breșa formată, s-a năpustit cu toate tancurile în spatele inamicului. În incursiunea aceea, Gvozdiov comanda un batalion de tancuri.

O incursiune strașnică ! Armata de oțel a pătruns în dispozitivul inamicului, în localitățile fortificate, a interceptat nodurile de cale ferată, căzînd ca un trăsnet asupra nemților. Tancurile se năpusteau pe străzi mitraliind, distrugînd tot ce aparținea inamicului, și în vreme ce rămășițele garnizoanelor nemțești fugeau care încotro, tanchiștii și infanteria motorizată sosită în mașini blindate dădeau foc depozitelor, aruncau în aer podurile, acele și plăcile turnante ale gărilor, tăind inamicului orice posibilitate de retragere. Alimentarea cu carburanți și aprovizionarea cu alimente se făcea din rezervele inamicului, apoi tancurile zburau mai departe, înainte ca nemții să-și vină în fire și să-și adune puterile pentru a respinge atacul sau măcar să stabilească direcția spre care se îndreptau tancurile.

„Ne-am plimbat așa, prin stepă, Alioșka dragă, ca pe vremuri călăreții lui Budionnii ! Și ce spaimă am băgat în nemți ! N-ai să mă crezi ! Uneori numai cu trei tancuri și cu o mașină blindată capturată de la inamic ocupam sate întregi dimpreună cu depozitele de aprovizionare. Mare lucru e surpriza și panica în ducerea războiului, frate Alioșka ! O panică strașnică în rîndurile dușmanului contează mai mult decît două divizii în ofensivă. Numai că trebuie să știi cum s-o întreții ca pe-un foc, să-i dai mereu dușmanului lovituri noi și neașteptate, să nu lași ca panica să se do-

moleasca. S-ar fi părut că rupînd frontul am străpuns blindajul nemților și că dincolo de el nu mai era nimic, că intram ca în brînză...

...Și tocmai atunci mi s-a întîmplat necazul ăsta. Ne cheamă comandantul. Avionul de recunoaștere îl vestise printr-un mesaj cum că-n locul cutare și cutare se află o importantă bază aeriană cu vreo trei sute de avioane, carburanți și materiale. Comandantul se trage de mustața-i roșcată și ne ordonă: «Gvozdiov, la noapte, fără zgomot, fără un foc de armă, în liniște, ca și cum ați fi de-ai lor, vă apropiați cît mai mult de aerodrom și pe urmă trageți, trageți asupra lor, așa ca pînă să-și vină în fire, voi să întoarceți totul pe dos. Aveți grijă ca nici o lighioană să nu scape.» Pentru îndeplinirea misiunii am primit sub comandă subunitatea mea, afară de încă un batalion, și am pornit la drum în direcția Rostovului.

Și ne-am furișat, Alioșka, spre aerodromul acela, ca vulpea la coteful de găini. Alioșenka, prietene, n-ai să mă crezi, am ajuns înaintînd tiptil pînă la santinelele nemțești. Frîții nu ne dădeau nici o atenție, credeau că sîntem de-ai lor. Era dis-de-dimineață și o negură de nu vedeai nimic. Nu se auzea decît zgomotul motoarelor și zăngănitul șenilelor. Apoi ne-am năpustit și am deschis focul, mamă! mamă! Frate Leoșka, să fi văzut petrecere: avioanele se aflau aliniate unul lîngă altul, iar noi trăgeam în ele cu proiectile perforante, sfîrtecînd cu un obuz cinci-șase aparate deodată. Pe urmă ne-am dat seama că n-o să le putem veni tuturora de hac, căci echipajele mai îndrăznețe începuseră să pornească motoarele. Atunci am ridicat turelele și ne-am năpustit ca berbecii, izbind cu blindajul tancurilor noastre peste coada avioanelor. Erau niște avioane uriașe de transport, nu puteam s-ajungem sus la motoare, așa că le croiam peste ampenaj. Fără coadă e ca și fără motor: nu

poți zbura. Atunci m-am procopsit eu. Am scos capul din turelă să mă uit în jur, tocmai cînd tancul meu izbea un avion, și o așchie din aripă m-a pocnit în cap. Noroc de cască, fiindcă a amortizat lovitura, altfel mă curățam. Dar toate astea sînt fleacuri; sînt pe punctul de a ieși din spital. Am dat însă de-o altă belea: mi-au tăiat barba. Crescuse de mai mare dragul, se făcuse mare și frumoasă. Și mi-au tăiat-o fără pic de milă! Ei, s-o ia dracu de barbă! Deși înaintăm destul de repede, cred totuși că pînă la sfîrșitul războiului o să-mi crească alta, care să-mi acopere urîțenia. Cu toate că, Alioșa dragă, nu știu de ce, Aniuta n-o putea suferi și toată vremea o persecuta în scrisorile ei".

Răvașul lui Grișa era lung. Se cunoștea că-i scrisese chinuit de urîtul din spital. Între altele, în încheiere, îi împărtășea că lîngă Volga — unde tanchiștii lui care-și pierduseră tancurile în bătălie, luptau, pînă să le vină alte mașini, ca infanteriști în raionul faimoasei coline a lui Mamai — s-a întîlnit cu Stepan Ivanovici. Bătrînul lunetist terminase și el cursurile de comandanți inferiori. Era plutonier și comanda un pluton de vînători de care. Dar nu se lăsase de apucăturile lui de trăgător. Atît numai că, după cîte spunea, vînatul pe care-l urmărea acum era ceva mai mare: nu un cască-gură de frit, ieșit din tranșee să se prăjească la soare, ci chiar tancul nemțesc, o mașină complicată și vicleană. Dar ca și mai înainte, vînînd fiara, bătrînul rămînea neîntrecut prin judecata-i sănătoasă de vînător siberian, prin răbdarea-i de fier, prin stăpînirea de sine și prin precizia tirului. S-au întîlnit și au golit împreună un bidon cu un păcătos de vin capturat pe care-l păstra gospodărosul Stepan Ivanovici; și-au adus aminte de toți prietenii, iar cu acel prilej — scria Gvozdiov — bătrînul i-a trimis lui Meresiev o plecăciune adîncă, rugîndu-i pe amîn-

doi, pe Gvozdiov și pe Meresiev, dacă vor scăpa teferi cu toții, să poftească după război la el, în colhoz, pentru a vîna veverițe și a se distra trăgînd în lișițe.

Scrisoarea încălzi sufletul lui Meresiev, dar i-l și întristă. Toți prietenii lui din salonul 42 luptau de mult. Pe unde or fi acum Grișa Gvozdiov și bătrînul Stepan Ivanovici? Ce-or fi făcînd? Pe ce meleaguri i-or fi purtînd vînturile războiului? Mai trăiesc oare? Olia unde o fi?

Și din nou îi veniră în minte cuvintele comisarului Vorobiov, care spusese că scrisorile în timp de război sînt ca razele unor aștri depărtați, ce străbat spațiile făcînd o cale lungă, lungă pînă să ajungă la noi; aștrii s-au stins de mult, dar razele lor vesele și luminoase parcurg încă drumul spre pămînt, ducînd oamenilor strălucirea mîngîietoare a unui astru, ce nu mai există de mult

PARTEA A PATRA

1

Într-o zi călduroasă din vara anului 1943, un autocamion vechi, a cărui caroserie hodorogită scîrțiia din toate încheieturile, se îndrepta spre front, hurducîndu-se prin hîrtoape. Trecea pe o cărăruie pe care convoaiele Armatei Roșii în ofensivă o croiseră peste cîmpuri, printre lanurile năpădite de buruieni înalte și roșiatice. Pe oblonul crăpat și colbuit al vehiculului, cu greu puteai deslușì dunga albă și cuvintele: „Poșta Militară". Roțile stîrneau o trîmbă enormă de pulbere cenușie care plutea în urma lui și se destrăma alene în aerul încremenit și încins.

În camionul înțesat cu saci de scrisori ședeau pe coletele de ziare doi militari care săltau și se legănau împreună cu toată încărcătura. Purtau bluze de vară și șepci cu banda albastră. Cel mai tînăr — sergent-major de aviație, judecînd după epoleții săi noi-nouți, care nu căpătaseră încă forma umerilor — era subțirel, zvelt și blond. Pe obrazul lui gingaș ca de

fată, roșeața sîngelui răzbătea prin pielița albă și fină. Să tot fi avut nouăsprezece ani. Deși căuta în fel și chip să pară un ostaș cu experiență, scuipînd printre dinți, înjurînd cu o voce cam răgușită, răsucindu-și țigări groase cît degetul și făcînd pe indiferentul, era vădit că mergea pe front pentru întîia oară și că emoția îl stăpînea puternic. Tot ce vedea — și tunul avariat de lîngă drum, cu țeava înfiptă în pămînt, și tancul sovietic acoperit de buruieni pînă peste turelă, și sfărămăturile unui „tigru" nemțesc împrăștiate, s-ar fi zis, de o bombă de avion, care-l nimerise în plin, și pîlniile obuzelor năpădite de iarbă, și grămezile de mine antitanc, scoase de pionieri și așezate ca niște teancuri de farfurii la marginea drumului, și mai departe crucile de mesteacăn ale unui cimitir de soldați nemți, răsărind albe din iarbă — toate aceste vestigii ale bătăliilor care se dăduseră aici și pe care ochiul unui combatant aproape că nu le mai observă, îl uimeau, îl înmărmureau pe tînăr, i se păreau foarte interesante și de-o mare însemnătate.

În schimb, privind figura tovarășului lui de drum, locotenent-major, îți puteai da seama că era un aviator încercat. La prima vedere nu-i dădeai nici lui mai mult de douăzeci și trei — douăzeci și patru de ani. Dar cercetîndu-i mai atent fața arsă de soare și înăsprită de vînt, cu o rețea de zbîrcituri fine în jurul ochilor, pe frunte și în jurul gurii, și privindu-i ochii negri, îngîndurați și obosiți, i-ai fi putut adăuga încă vreo zece ani. Privirile-i lunecau nepăsătoare peste priveliștea din jur. Nu-l mirau nici sfărîmăturile ruginite, sfîrtecate și răvășite de explozii ce se zăreau ici-colo, nici ulițele pustii ale unui sat pîrjolit, pe care autocamionul lor îl străbătea duduind, nici măcar rămășițele unui avion sovietic care nu mai era decît o grămăjoară sură de aluminiu răsucit, cu motorul mutilat zăcînd într-o rînă și cu o frîntură din coadă

purtînd încă o stea roşie şi un număr, spectacol la a cărui vedere tînărul lui tovarăş deveni stacojiu şi se cutremură.

Ofiţerul îşi făcuse un culcuş comod din pachetele de ziare, iar acum dormita, cu bărbia rezemată într-un baston ciudat şi greu, de abanos, împodobit cu o monogramă de aur. Din cînd în cînd, revenindu-şi parcă din toropeală, se uita în juru-i cu un aer fericit, şi trăgea cu nesaţ în piept aerul dogoritor, înmiresmat al stepei. Cu toate astea, observînd undeva, mai departe, deasupra mării roşiatice de buruieni obraznice, două punctişoare negre, abia vizibile, şi care, la o mai atentă examinare, se dovedeau a fi două avioane, ce fără grabă, parcă jucîndu-se, planau în văzduh, el se învioră deodată, ochii i se aprinseră, iar nările fine ale nasului uşor acvilin tresăriră; fără a-şi lua ochii de la cele două puncte atît de mici, bătu cu palma în acoperişul cabinei:

— Atac aerian! Ia-o peste cîmp.

Se ridică în picioare, cercetînd împrejurimile cu ochi de cunoscător, şi-i arătă şoferului, cu mîna, valea clisoasă a unui pîrîu, căptuşită de stratul frunzişoarelor late şi sure ale podbalului şi de cuişoarele aurii ale altei buruieni numită piciorul-cocoşului.

Tînărul zîmbi dispreţuitor. Inofensive în aparenţă, avioanele făceau tumbe undeva departe; s-ar fi părut că nici nu le pasă de autocamionul singuratic, micuţ, care-şi flutura trîmba enormă de colb peste cîmpiile triste şi pustiite. Dar pînă să apuce să protesteze, şoferul cîrmi într-o parte şi, scrîşnind din toate încheieturile, maşina goni repede spre vîlcea.

Locotenentul-major coborî îndată din camion şi se aşeză pe iarbă, privind cu atenţie spre drum.

— Ei, nu zău, ce v-a venit? glăsui tînărul, aruncînd o privire ironică locotenentului-major.

În aceeași clipă, acesta se trînti în iarbă și strigă furios :

— Jos, culcă-te !

Îndată după aceea răsună urletul asurzitor al motoarelor și două umbre uriașe trecură chiar pe deasupra capului lor, cutremurînd văzduhul. Nici această apariție nu i se păru înspăimîntătoare tînărului sergent : ia, niște avioane și, probabil, ale noastre... Se uită în juru-i, dar deodată văzu că un autocamion ruginit care zăcea de mai multă vreme răsturnat lîngă drum, era învăluit de fum și flăcări.

— Aha, ne cinstesc cu bombe incendiare, zîmbi șoferul, privind oblonul spart al mașinii cuprinse de văpăi. Vînează mașini !

— Da, există și vînători de-aceștia, spuse locotenentul-major liniștit, tolănindu-se cît mai bine în iarbă. Va trebui să mai așteptăm ; se vor întoarce imediat. Scotocesc în zbor razant drumurile. Ascultă, prietene, du mașina ceva mai încolo, sub mesteacănul cela.

Vorbi atît de calm și cu atîta siguranță de parcă aviatorii nemți i-ar fi comunicat planurile lor. Mașina în care se aflau ei era însoțită de o fată, poștaș militar. Palidă, cu un zîmbet firav pe buzele-i pudrate de colb, ea privea temătoare cerul liniștit pe care treceau grăbiți, încălecîndu-se unii pe alții și schimbîndu-și culoarea, norii ușori de vară.

Poate tocmai de aceea sergentul-major, deși foarte tulburat, rosti nepăsător :

— Eu zic să mergem, de ce să ne pierdem vremea degeaba ? Cui i-e dat să moară spînzurat, nu se îneacă niciodată ?

Locotenentul-major, care morfolea liniștit un fir de iarbă, îl învălui pe tînăr într-o privire caldă și puțin ironică, privire ce se ivi în ochii-i negri și posomoriți de obicei.

— Uite ce e, prietene, să uiți cît mai e timp proverbul ăsta stupid. Și încă ceva, tovarășe sergent-major ; pe front este o lege : să asculți de mai-mari. Ți se spune : „culcă-te", înseamnă că trebuie să te culci.

Găsi în iarbă o tulpină mustoasă de măcriș, o jupui cu unghiile și începu s-o mestece cu poftă. Din nou se auzi duduitul motoarelor și deasupra drumului treceră avioanele de adineauri, jos de tot, încît li se putea vedea limpede și culoarea galbenă-cafenie a aripilor, și crucile negre-albe, și chiar asul de pică de pe fuzelajul celui mai apropiat dintre ele. Locotenentul-major culese ca provizie alte cîteva tulpine de măcriș, se uită la ceas și ordonă șoferului :

— Pornim ! Acum se poate. Să ne depărtăm, prietene, cît mai repede și mai mult de locurile astea.

Șoferul claxonă ; din ripă veni în fugă fata-poștaș. Adunase cîteva bobițe de fragi roșii ce se legănau pe tulpinile lor și le întinse locotenentului-major.

— S-au copt... Nici n-am băgat de seamă cînd a venit vara, glăsui el, mirosind fragii, pe care apoi și-i puse, ca pe flori, la butoniera buzunarului de la bluză.

— De unde știți că acum nu mai vin și că putem să mergem ? îl întrebă tînărul pe locotenentul-major, care tăcea din nou, bălăbănindu-se în ritmul hurducăturilor camionului ce sălta prin hîrtoape.

— Nu e cine știe ce scofală. Este vorba de „Messer"-uri, „Me-109" care au rezervă de carburanți pentru patruzeci și cinci de minute. Au terminat benzina și s-au înapoiat să se alimenteze.

îl lămurise cu atîta indiferență de parcă n-ar fi putut concepe ca cineva să nu știe lucruri atît de simple. Tînărul începu să cerceteze văzduhul cu toată luarea-aminte. Ar fi vrut să observe el, cel dintîi, „Messer"-urile în zbor. Dar aerul era atît de străveziu, atît de îmbibat de mireasma năvalnică a

ierburilor, a prafului și a pămîntului încins de soare, greierii țîrîiau în iarbă atît de voios, cîntecul ciocîrliei răsuna atît de argintiu, plutind undeva sus de tot deasupra pămîntului mihnit, năpădit de buruieni, încît uită și de avioanele nemțești, și de primejdie, și începu să cînte cu vocea-i plăcută și limpede cîntecul atît de îndrăgit pe front în vremurile acelea, despre un ostaș care, în bordei, singur, se gîndește la iubita lui de departe.

— Dar „Răchita", știi? îl întrebă deodată tovarășul de drum.

Tînărul încuviință din cap și, ascultător, începu vechiul cîntec. Pe obrazul abătut și colbăit al locotenentului-major trecu o undă de tristețe.

— Nu se cîntă așa, bătrîne. Nu e cuplet, e un cîntec adevărat. Trebuie să pui mai multă inimă.

Și începu să cînte domol, cu o voce înceată, dar sigură.

Mașina frînă o clipă; fata-poștaș sări din cabină, se cățără din mers pe oblonul din spate, se săltă în mîini și-și făcu vînt în camion, unde o prinseră brațe robuste, prietenoase.

— Am venit și eu aici, v-am auzit cîntînd.

Și începură să cînte tustrei, acompaniați de scîrțîitul caroseriei și de țîrîitul neostenit al greierilor.

Tînărul se înveseli atît de mult, încît scoase din sacul de campanie o muzicuță; conducea terțetul, uneori suflînd în ea, alteori dirijînd cu ea și cîntînd și din gură. Pe drumeagul trist și pustiu, croit parcă înadins cu gîrbaciul printre buruienile prăfuite, stăpîne pe întreaga cîmpie, cîntecul lor plutea răsunînd duios, la fel de bătrîn și la fel de tînăr, ca și lanurile toropite de arșița verii, ca țîrîitul stăruitor al greierilor în iarba aromată, încinsă de soare, ca trilurile ciocîrliilor în seninul văzduhului și ca însuși cerul, atît de înalt, atît de nesfîrșit.

Se lăsaseră furați într-atît de cîntec, încît erau cît pe-aci să se rostogolească de pe teancurile de ziare cînd mașina frînă brusc și se opri în mijlocul drumului. Răsturnat în șanț, cu roțile în sus, zăcea acolo un camion. Tînărul păli, în vreme ce tovarășul său de drum, sărind îndată jos, se îndreptă în grabă spre vehiculul prăvălit. Avea un mers ciudat, cam legănat, cu vîrfurile picioarelor aduse puțin înăuntru. În clipa următoare, șoferul scotea din cabina turtită trupul însîngerat al unui căpitan de intendență.

Obrazul plin de răni și de zgîrieturi al acestuia — probabil din cauza cioburilor parbrizului — avea culoarea colbului de pe drum. Locotenentul-major îi ridică o pleoapă.

— S-a isprăvit cu el, spuse și se descoperi. Mai e cineva înăuntru?

— Da, șoferul.

— Dumneata ce stai? Dă o mînă de ajutor, ordonă locotenentul-major tovarășului său, care, descumpănit, rămăsese țintuit locului. Ce, n-ai mai văzut sînge?... Obișnuiește-te, o să ai de multe ori ocazia să vezi... Asta e isprava „vînătorilor" de adineauri!

Șoferul camionului avariat trăia încă. Gemea încetișor, fără să deschidă ochii. Nu părea să aibă nici o rană, dar de bună seamă că, lovită în plin mers de bombă, mașina fusese aruncată în șanț, astfel că el se izbise cu pieptul de volan, iar pereții cabinei îl striviseră. Locotenentul-major dădu ordin ca rănitul să fie urcat în mașina lor. Așternu pentru el eleganta lui manta, neîmbrăcată încă, pe care o păstra învelită cu grijă într-o pînză. Se așeză alături de rănit și-i rezemă capul de genunchi.

— Mînă cu toată viteza! îi ordonă șoferului.

Sprijinind cu băgare de seamă capul rănitului, locotenentul-major zîmbea cu gîndul dus foarte departe, zîmbea amintindu-și lucruri știute numai de el.

Se însera cînd autocamionul intră vijelios pe uliţa unui sătuc, unde un ochi ager ar fi recunoscut încă de la prima vedere punctul de comandă al unei mici unităţi de aviaţie. Cîteva fire de sîrmă treceau prin frunzişul mălinilor şi merilor piperniciţi din faţa caselor, încolăcindu-se pe cumpenele sure ale fîntînilor şi pe parii gardurilor. Lîngă stîlpii şoproanelor acoperite cu paie, unde de obicei ţăranii îşi adăpostesc căruţele, plugurile şi boroanele, se vedeau mici turisme „M.K."-uri şi „Willis"-uri, cu caroseria avariată. Din loc în loc, dincolo de geamurile pîcloase ale ferestruilor, se zăreau militari purtînd şepci cu benzi albastre, zbîrnîiau maşinile de scris, iar într-una din căsuţele spre care ducea întregul păienjeniş de sîrme, răsuna ţăcănitul regulat al unui aparat telegrafic.

Situat mai departe de drumurile mari şi mici, sătucul rămăsese nevătămat în mijlocul pustietăţii triste, năpădite de buruieni, parcă anume pentru a arăta cît de frumos şi îmbelşugat fusese traiul oamenilor pe aceste meleaguri, înainte de venirea nemţilor. Nu secase nici micul iaz acoperit cu lintiţă gălbuie. El lucea, umed şi răcoros, în umbra sălciilor bătrîne şi pletoase, iar o pereche de gîşte albe ca zăpada, cu pliscul roşu, înotau croindu-şi drum prin lintiţă, afundîndu-se din cînd în cînd în apă şi netezindu-şi penele.

Rănitul fu dus într-o casă, pe al cărui acoperiş flutura steagul crucii roşii. Apoi autocamionul străbătu tot satul, oprindu-se la căsuţa îngrijită a şcolii. Aici, judecînd după sumedenia firelor concentrate la o fereastră cu geamul spart şi după soldatul aflat în tindă, cu mîna pe arma automată, era statul-major al unităţii.

— Anunţă-mă comandantului, spuse locotenentul-major adresîndu-se ofiţerului de serviciu, care, stînd

la fereastra deschisă, dezlega cuvinte încrucișate din ziarul *Krasnoarmeeț*.

Mergînd în urma locotenentului-major, tînărul cel blond îl văzu pe acesta cum, înainte de a intra la statul-major, își potrivise cu o mișcare automată bluza, își îndreptase cutele de sub centiron și-și încheiase nasturii de la guler ; făcu numaidecît și el la fel. Căuta acum să semene întru totul tovarășului său de drum, care, deși zgîrcit la vorbă, îl plăcuse atît de mult.

— Colonelul e ocupat, răspunse ofițerul de serviciu.

— Raportează-i că am adus un plic urgent de la serviciul de cadre al Comandamentului Armatei Aeriene.

— Așteptați : a intrat la dînsul, la raport, echipajul unui avion de cercetare. A ordonat să nu intre nimeni. Așteptați în grădiniță.

Ofițerul de serviciu se adînci din nou în rezolvarea cuvintelor încrucișate, iar noii veniți ieșiră în grădiniță și se așezară pe o bancă veche, lîngă un răzor pe care cîndva mîini grijulii îl împrejmuiseră cu cărămidă, dar care acum era părăginit și năpădit de ierburi ; desigur că aici, înainte de război, în serile senine și liniștite de vară, cum era cea de acum, bătrîna învățătoare venea să se odihnească după o zi de muncă. Prin ferestrele larg deschise se auzeau lămurit două voci. Una răgușită și emoționată raporta :

— Vedeți aici, pe drumurile acestea, aici și aici, spre Bolșoe Gorohovo, și spre cimitirul Krestovozdvijenskoe, se observă o circulație intensă, coloane întregi de autocamioane ce se îndreaptă numai într-un singur sens, către front. Vedeți, aici, chiar lîngă cimitir, într-o vîlcea, sînt autocamioane sau tancuri. Cred că e concentrată o unitate mare.

— Ce te face să presupui aceasta? întrerupse glasul colonelului.

— Focul intens de baraj. Abia am putut trece pe-acolo. Ieri încă nu era nimic, fumegau niște bucătării de campanie. Am trecut chiar pe deasupra acoperișurilor și am tras de cîteva ori ca să bag frica-n ei. Iar azi... nici pomeneală să mai pot trece!... Un foc grozav... E clar: se îndreaptă spre front.

— Dar în careul „Z"?

— Și aici se observă circulație, dar nu atît de intensă. Vedeți, aici, lîngă crîng, înaintează o coloană lungă de tancuri. Vreo sută de tancuri. S-au eșalonat pe vreo cinci kilometri și înaintau în timpul zilei, fără măsuri de mascare. S-ar putea să fie o manevră falsă... Aici, și pe urmă dincoace, am reperat artileria, chiar lîngă limita dinainte. Și depozitele de muniții... Mascate sub stive de lemne. Ieri nu erau... Depozite foarte mari.

— Asta-i tot?

— Tot, tovarășe colonel. Ordonați să raportez în scris?

— Ce să mai raportezi? Du-te imediat la statul-major al armatei! Să raportezi! Știi dumneata ce-nseamnă asta? Hei, ofițer de serviciu! Să se pregătească „Willis"-ul meu! Și să fie însoțit căpitanul la statul-major al Armatei Aeriene.

Cabinetul colonelului era instalat într-o clasă spațioasă. În încăperea cu pereți de grinzi, netencuiți, nu se afla decît o masă pe care stăteau cutiile de piele ale telefoanelor, un porthart mare de aviație și un creion roșu. Comandantul, un bărbat scund și sprinten, bine legat, umbla fără astîmpăr, cu mîinile la spate, măsurînd camera în lung și-n lat. Adîncit în gînduri, trecu de două ori pe dinaintea aviatorilor care rămăseseră în poziție de „drepți", pe urmă se opri brusc

în fața lor și-i privi întrebător, înălțindu-și parcă nedumerit chipul uscățiv și aspru.

— Locotenentul-major Alexei Meresiev, se prezentă ofițerul oacheș, în poziție reglementară și izbindu-și călciiele. Sosit la dispoziția dumneavoastră.

— Sergent-major Alexandr Petrov, raportă aviatorul mai tînăr, căutînd să se țină și mai drept, și pocnindu-și și mai tare cizmele.

— Colonelul Ivanov, comandantul regimentului, bombăni comandantul. Plicul?

Meresiev smuci cu o mișcare scurtă plicul din portbart și-l înmînă colonelului. Acesta citi repede hîrtiile și apoi se uită grăbit la noii veniți.

— Bine ați sosit și la timp. Dar de ce v-au trimis numai pe dumneavoastră? Își aminti deodată ceva și pe figura lui trecu o expresie de uimire. Mă rog, dumneata ești Meresiev? Mi-a vorbit de dumneata la telefon șeful de stat-major al Armatei Aeriene. M-a prevenit că dumneata...

— Aceasta n-are nici o importanță, tovarășe colonel, îl întrerupse Alexei, într-un mod cam nepoliticos. Permiteți să-mi încep serviciul?

Colonelul se uită intrigat la locotenentul-major și clătină din cap, cu un zîmbet binevoitor.

— Bine... Ofițer de serviciu, condu-i pe dumnealor la șeful de stat-major și transmite-i ordinul meu să li se servească masa și să li se găsească un loc pentru noapte. Spune-i să-i repartizeze prin ordin de zi la escadrila căpitanului de gardă Ceslov. Executarea!

Lui Petrov, comandantul regimentului i se păru prea zorit. Lui Meresiev însă îi plăcu. Alexei îi iubea pe oamenii sprinteni ca el, care prind totul din zbor și știu să gîndească precis și să ia decizii cu fermitate. Raportul asupra rezultatului cercetării aeriene, pe care-l auzise întîmplător cînd aștepta pe banca din grădiniță, nu-i mai ieșea din minte. După nume-

roase simptome, grăitoare pentru un militar, cum era de pildă îmbulzeala mare pe drumurile pe care veniseră de la statul-major al armatei, trebuind mereu să se oprească şi să urce în alte maşini, sau severitatea cu care santinelele de pe şosele vegheau noaptea la respectarea camuflajului, punînd în vedere infractorilor că vor trage în cauciucuri, ori faptul că păduricile de mesteceni mai depărtate de linia frontului erau atît de umblate, de înţesate de tancuri, autocamioane şi artilerie, sau atacul săvîrşit de „vînătorii" nemţi, în cursul zilei, chiar pe poteca izolată, toate acestea îi arătau lui Meresiev că acalmia de pe front era pe sfîrşite, că undeva, şi anume undeva prin locurile acestea, nemţii puseseră la cale o nouă lovitură, iar comandanţii Armatei Roşii le cunoşteau planurile şi erau pregătiţi să le răspundă precum se cuvenea.

2

Neastîmpăratul locotenent-major nu-l lăsase pe Petrov nici măcar să aştepte felul trei la popotă. Se urcară într-o autocisternă de benzină, care pleca în aceeaşi direcţie şi porniră spre aerodromul instalat undeva, în păduricea dinapoia satului, într-o poiană. Aici, noii sosiţi făcură cunoştinţă cu comandantul escadrilei, căpitanul de gardă Ceslov, un om posomorît, tăcut, dar care părea foarte blajin. Fără prea multă vorbă, el îi duse la adăposturile în formă de potcoavă şi acoperite cu iarbă, unde erau ţinute avioanele „La-5", noi-nouţe, albastre, sclipitoare, purtînd pe deriva cozii numerele 11 şi 12. Cu aceste avioane urmau să zboare noii piloţi. Într-un crîng înmiresmat de mesteceni, unde nici măcar duduitul motoarelor nu izbutea să acopere corul gălăgios al

păsăretului, cei doi își petrecură seara lîngă avioane, stînd de vorbă cu noii lor mecanici și familiarizîndu-se astfel cu viața regimentului.

Convorbirea îi pasionă atît de mult, încît se întoarseră în sat abia cu ultimul autocamion, cînd se înnoptase de-a binelea, și pierdură masa de seară. Ce-i drept, nu se sinchisiră prea mult: în „sidorii" lor credincioși mai rămăsese ceva din hrana rece care li se dăduse pentru drum. Mai complicată era chestiunea dormitului. Mica oază din mijlocul pustiului mort, năpădit de buruieni, era peste măsură de aglomerată de echipajele și de efectivul statelor-majore ale celor două regimente de aviație cantonate aici. După ce umblară mult și bine prin izbele ticsite, după discuții aprinse cu locatarii lor, care nu voiau să-i primească pe noii veniți, după meditații filozofice pe tema izbelor care nu sînt de cauciuc și deci nu se întind, ofițerul cu cartiruirile îi vîrî în prima „casă" ce le ieși înainte.

— Rămîneți aici în noaptea asta și mîine vom vedea.

În izba mică dormeau încă nouă locatari. Aviatorii se culcă devreme. Un opaiț cu gaz, înjghebat dintr-un tub de proiectil turtit la un capăt, lumina vag siluetele oamenilor adormiți. Aceștia ocupaseră paturile, lavițele, dormeau pe jos, pe o grămăjoară de fîn, acoperită cu foi de cort. În afara celor nouă locatari se mai aflau și gazdele, o băbuță și o fată, care din pricina înghesuielii se cocoțaseră sus, pe un imens cuptor rusesc.

O clipă, noii veniți rămaseră nehotărîți în prag, neștiind cum să răzbată peste oamenii care dormeau duși. Un glas mînios de bătrînă se răsti la ei de pe cuptor:

— Nu mai e loc, nu mai e loc! Nu vedeți cîți s-au strîns aici? Poate doar în tavan!

Petrov se muta stingaci de pe un picior pe altul, gata să se întoarcă în uliță, dar Meresiev pornise glonț spre masa din mijlocul odăiței, ferindu-se să-i calce pe cei culcați pe jos.

— Nu vrem decît să îmbucăm ceva, mămucă; n-am mîncat toată ziua. Ne-ar trebui o farfurie și două cești; ai? De dormit, dormim și afară, n-o să vă stingherim. E vară...

Dar din fund, de pe cuptor, la spatele băbuței supărăcioase, se ivi o pereche de picioare mici, desculțe. O siluetă mlădioasă, ușoară, lunecă de pe cuptor, sărind cu iscusință peste cei care dormeau, ieși, apoi se întoarse îndată, aducînd niște farfurii și căni despercheate, agățate de toarte pe degetele ei subțirele. Dintîi lui Petrov i se păru că e o copiliță. Dar cînd ea se apropie de masă, iar lumina galbenă, fumegîndă îi dădu la iveală chipul din întunericul îmbîcsit, văzu că era o fată răsărită, ba chiar una drăguță, în floarea tinereții. Numai că prea o urîțeau din cale afară bluza cafenie, fusta din pînză de sac și broboada ruptă, care i se încrucișa peste piept, legată bătrînește la spate.

— Marino, Marino, vino-ncoa, blestemato! șuieră bătrîna de pe cuptor.

Dar fata nu se sinchisi de chemare. Așternu, îndeminatică, pe masă o foaie de ziar și rîndui farfuriile, cănile și furculițele, furișînd spre Petrov priviri repezi și piezișe.

— Mîncați sănătoși. Să vă tai sau să vă încălzesc ceva? Numai că nu ne dă voie comandantul să aprindem focul afară.

— Marinka, vino-ncoa!

— N-o luați în seamă: așa e ea, cam sărită. Au speriat-o nemții. Cum vede noaptea militari, încearcă

mereu să m-ascundă. Să nu vă supărați pe ea; numai noaptea-i așa, peste zi e bună.

În sacul de spate al lui Meresiev se găsiră și mezeluri, și conserve, ba chiar două scrumbii cu sarea uscată pe ele, și o pîine întreagă cazonă. Petrov se dovedi mai puțin prevăzător: nu avea decît pesmeți și carne. Mînuțele agere ale Marinkăi tăiară cu pricepere merindele și le așezară frumos pe farfurii. Tot mai des luneca privirea ochilor ei vioi, tăinuită de genele plecate, peste obrazul lui Petrov, iar Petrov începu și el să se uite într-ascuns la ea. Cînd li se întîlneau privirile, roșeau amîndoi, se încruntau întorcînd capul și nu-și vorbeau decît prin Meresiev, fără să se adreseze unul altuia. Lui Alexei îi venea să rîdă, urmărindu-i; da, îi venea să rîdă și totodată se simțea oarecum trist: amîndoi erau atît de tineri și, în comparație cu ei, el se simțea bătrîn, obosit, trecut prin multe încercări.

— Ia vezi, Marinușka, nu ai cumva niște castraveciori? o întrebă pe fată.

— S-a brodit să am, zîmbi ea.

— Dar vreo doi cartofi fierți nu s-ar găsi?

— Cereți și poate s-or găsi...

Din nou fata pieri din odaie, ușoară și neauzită ca un fluture, sărind peste oamenii adormiți.

— Tovarășe locotenent-major, cum puteți vorbi așa cu ea? O fată pe care n-o cunoașteți, și îi spuneți „tu", și-i cereți castraveciori, și...

Meresiev rise zgomotos:

— Măi, bătrîne, măi! Unde te trezești? Sîntem ori nu pe front?... Băbuțo, ajunge cu supărarea, hai, dă-te jos și vino să mîncăm!

Tot îmbufnată, băbuța coborî oftînd și bodogănind; se așeză în apropierea mezelurilor de care, după cum lămuri, fusese mare amatoare și înainte de război.

Stătură tuspatru la masă şi se ospătară cu poftă, pe săturate, în timp ce oamenii ceilalţi sforăiau pe toate tonurile şi mormăiau în somn. Alexei vorbea necontenit şi glumea pe socoteala băbuţei, stîrnind hazul Marinkăi. Nimerind în sfîrşit în atmosfera familiară a vieţii de cantonament, se desfăta din plin, ca şi cum s-ar fi inapoiat la căminul părintesc, după lungi pribegiri pe meleaguri străine.

Spre sfîrşitul cinei, prietenii aflară că satul scăpase ca prin minune, deoarece aici se instalase cîndva un cantonament nemţesc. Cînd Armata Roşie a început ofensiva, comandamentul o ştersese atît de repede, încît n-avusese vreme să-l distrugă. Băbuţa îşi pierduse minţile, după ce nemţii o siluiseră în faţa ei pe fata-i mai mare, care pe urmă se înecase în iaz. Iar Marinka, timp de opt luni cît nemţii se aflaseră prin locurile astea, trăise fără să vadă lumina soarelui, într-un fund de curte, ascunsă într-o şură goală, a cărei intrare fusese astupată cu paie şi cu bulendre vechi. Noaptea, mama îi aducea de mîncare şi de băut, trecîndu-i-le printr-o spărtură. Pe cînd Alexei stătea de vorbă cu fata, tot mai des îl privea Marinka pe Petrov, iar în privirile ei zglobii şi sfielnice totodată, se citea o admiraţie greu de ascuns.

Cina se termină pe nesimţite. Marinka adună resturile, le împachetă gospodăreşte şi le băgă în sacul lui Meresiev : orice s-ar zice, ostaşului îi prinde bine orice. Pe urmă, ea se sfătui în şoaptă cu băbuţa şi le spuse hotărît :

— Uite ce-i : de vreme ce delegatul cu cartiruirea v-a adus, rămîneţi aici. Urcaţi-vă pe cuptor, iar eu şi mama o să dormim în chiler. Aşa că dormiţi şi odihniţi-vă după osteneala drumului. Mîine o să vă găsim un locşor.

Şi călcînd tot atît de uşor cu picioarele goale printre oamenii adormiţi, aduse din curte un braţ de paie curate, le aşternu pe cuptor şi puse la căpătîi nişte ţoale ; îndeplini treaba cu multă grabă, îndemînare şi fără zgomot, cu mişcări graţioase de pisicuţă.

— Straşnică fată, bătrîne ! glăsui Meresiev, culcîndu-se cu plăcere pe paie şi întinzîndu-se de-i pîrîiră oasele.

— Da, pare fată bună, răspunse Petrov, cu tonul voit nepăsător.

— Şi cum se mai uita la tine !...

— Cum se uita la mine cînd a vorbit numai cu dumneata !...

În clipa următoare începu să sforăie. Meresiev nu dormea. Stătea lungit pe paiele răcoroase care mîroseau a pîine abia scoasă din cuptor.

O văzu pe Marinka intrînd, trecînd prin încăpere, ca şi cum ar fi căutat ceva. Din cînd în cînd ea se uita pe furiş spre cuptor. Fata potrivi opaiţul, îşi întoarse din nou capul spre cuptor, iar pe urmă, agale, se îndreptă spre uşă, păşind peste oamenii adormiţi. La vederea copilei subţiratice, frumoase, îmbrăcată într-o rochie veche şi ruptă, Alexei îşi simţi sufletul năpădit de un simţămînt de linişte şi-n acelaşi timp de tristeţe. Aveau un adăpost. Mîine în zorii zilei erau programaţi pentru întîiul lor zbor de luptă în celulă cu Petrov. Meresiev va conduce, iar Petrov îi va fi coechipier. Cum se va purta tînărul ? Petrov pare un băiat bun... Şi uite că Marinka s-a îndrăgostit de el de la prima vedere. Pînă una-alta, trebuie să dormim !

Meresiev se întoarse pe o parte, se mai răsuci puţin pe aşternutul de paie şi adormi buştean.

Se trezi cu o senzaţie de groază. La început, nu putu să priceapă ce anume se petrecuse, dar instinctul de militar îl sili să sară în picioare şi să

pună mîna pe pistol. Nu-şi dădea seama nici unde se află, nici ce e cu el. Un fum înţepător, cu miros de usturoi, învăluia încăperea, iar cînd o pală de vînt alungă norul de fum, Alexei văzu deasupra capului său stele ciudate, imense, scînteind orbitor. Era lumină ca ziua; vedea bîrnele izbei împrăştiate ca nişte chibrituri, acoperişul zvîrlit în lături, rînjind printre căpriorii descoperiţi, şi cerul înform, învăpăiat. Auzi gemete, un duduit ropotitor venind valuri-valuri, şi şuieratul cunoscut al bombelor în cădere, şuierat care parcă te sfredeleşte pînă în măduva oaselor.

— La pămînt! îi strigă lui Petrov, care stătea în genunchi, pe cuptorul rămas punctul cel mai înalt în mijlocul ruinelor, şi-şi rotea privirile, năuc.

Se aruncară pe cărămizi, lipindu-se de ele şi chiar atunci o schijă mare reteză hornul cuptorului, învăluindu-i într-un nor de praf roşiatic, mirosind a lut ars.

— Nu mişca, stai culcat! porunci Meresiev, înfrîngîndu-şi pornirea năvalnică de-a zvîcni în picioare şi a o rupe la fugă; să fugă oriunde, numai să nu rămînă pe loc, pornire pe care omul o încearcă totdeauna în timpul bombardamentelor de noapte.

Bombardierele nu se vedeau. Se roteau undeva în întuneric, deasupra paraşutelor cu bombe luminoase pe care le zvîrleau de la bord. În schimb, la lumina alburie şi tremurătoare a rachetelor se vedea perfect cum năpădeau şi se prăbuşeau în zona luminată punctele negre ale bombelor; cum jerbele roşii ale exploziilor învăpăiau întunericul nopţii de vară. Părea că pămîntul se crapă în bucăţi, cu detunături prelungi: „pr-rr-r! pr-r-r!"

Aviatorii stăteau lipiţi de cuptorul ce se bălăbănea şi tresălta cu ei la fiecare explozie.

Se lipeau de el cu tot trupul, cu obrajii, cu unghiile, căutînd instinctiv să se facă una cu cărămizile. În cele din urmă, vuietul motoarelor se depărtă şi se auzi sfîrîitul rachetelor luminoase care se stingeau coborînd pînă jos de tot cu paraşutele lor ; tot atunci se auzi pîrîitul flăcărilor incendiului care izbucnise printre ruinile de pe cealaltă parte a uliţei.

— Nu se poate spune că nu ne-au făcut o primire frumoasă ! vorbi Meresiev, scuturîndu-şi cu o linişte simulată paiele şi ţărîna de pe bluză şi pantaloni.

— Dar cei care au dormit aici ? exclamă Petrov, înfricoşat, căutînd să-şi stăpînească tremurul nervos al maxilarului şi un sughiţ chinuitor. Dar Marinka ?

Coborîră de pe cuptor. Meresiev găsi în buzunar o lanternă electrică. Luminară podeaua îngropată sub scîndurile şi bîrnele izbei sfărîmate. Nu era nimeni. După cum aflară mai tîrziu, aviatorii, auzind sunetele alarmei, avuseseră timp să se năpustească afară şi să se ascundă în şanţul-adăpost. Petrov şi Meresiev cercetară toate dărîmăturile. Dar Marinka şi bătrîna nu erau nicăieri. Nu răspunse nimeni la strigătele lor. Ce s-or fi făcut ? Or fi fugit, or fi avut răgaz să se salveze ?

Pe uliţe ieşiseră patrulele comenduirii, pentru a restabili ordinea. Pompierii stingeau incendiile şi răscoleau dărîmăturile, scoţînd cadavre şi dezgropînd răniţi. În întuneric, alergau agenţii de legătură, strigîndu-i pe aviatori pe nume. Regimentul se muta în grabă într-un cantonament nou. Personalul navigant se aduna pe aerodrom, ca să pornească în zori cu avioanele. După informaţiile de pînă atunci, pierderile în oameni erau cu totul neînsemnate : fusese rănit un pilot, fuseseră ucişi doi mecanici şi cîteva santinele, rămase la postul lor în timpul atacului aerian. Se bănuia că pieriseră mulţi localnici, dar

cîți anume era greu de stabilit, datorită întunericului și zăpăcelii.

Spre dimineață, plecînd la aerodrom, Meresiev și Petrov se opriră fără să vrea lîngă dărîmăturile căsuței în care înnoptaseră. Din mormanul de bîrne și șindrile, pompierii scoteau o targă pe care zăcea ceva acoperit cu un cearșaf însîngerat.

— Pe cine duceți? întrebă Petrov, devenind alb ca varul din pricina unei presimțiri grele.

Un plutonier mustăcios și grav, care-i amintea lui Meresiev de Stepan Ivanovici și care ducea partea dinainte a tărgii, răspunse, fără grabă:

— Ia, am dezgropat aici în beci o bătrînă și o fetișcană. Le-au strivit pietrele... Le-au omorît. Nu pot să-mi dau seama dacă-i o copilă, sau una mai răsărită, că tare-i firavă. Se vede însă că era frumoasă. A lovit-o în piept un bolovan. Tare e frumoasă, ca o copiliță...

...În noaptea aceea, armata germană începuse ultima ei ofensivă de mari proporții, și, atacînd pozițiile fortificate ale trupelor sovietice, începuse bătălia, fatală pentru ea, din arcul de la Kursk.

Soarele nu răsărise încă, era ceasul cel mai întunecos al scurtei nopți de vară, dar pe aerodromul de campanie duduiau motoarele pornite pentru încălzire. Cu harta întinsă pe iarba înrourată, căpitanul Ceslov le arăta piloților escadrilei itinerarul și punctul unde se afla noul lor cantonament.

— Să fiți cu ochii-n patru. Să nu pierdeți legătura vizuală. Aerodromul e alături de primele linii.

Noul cantonament era într-adevăr chiar lîngă linia frontului, însemnată pe hartă cu creionul albastru, ca o pană ce pătrundea în dispozitivul trupelor nemțești. Vor zbura înainte, nu înapoi. Aviatorii se bucurau: deși nemții dețineau iarăși inițiativa, Armata Roșie nu numai că nu se pregătea de retragere, dar era gata pentru ofensivă.

O dată cu primele raze ale soarelui, cînd deasupra cîmpului plutea încă, învăluindu-l, pîcla trandafirie, escadrila a doua decolă în urma comandantului său, și avioanele se-ndreptară spre sud, fără să piardă legătura între ele.

Executînd primul lor zbor, Meresiev și Petrov se dovediră o pereche strîns unită. După cîteva minute petrecute în văzduh, Petrov putu să prețuiască modul sigur și cu adevărat artistic de zbor al comandantului său de celulă, iar Meresiev, care pe parcurs făcuse înadins cîteva viraje scurte și neașteptate, observă la coechipierul lui un ochi sigur, o judecată limpede, nervi sănătoși și, ceea ce era și mai important, o mînă iscusită, deși încă șovăielnică.

Noul aerodrom era situat în sectorul unui regiment de infanterie. În ipoteza că l-ar fi descoperit, nemții ar fi putut trage în el cu artilerie de calibru mic sau chiar cu aruncătoare mari. Dar nemții erau departe de a se gîndi la un aerodrom apărut atît de aproape de ei. Nici nu se risipise întunericul, cînd ei îndreptară asupra pozițiilor fortificate ale trupelor sovietice focul întregii lor artilerii, concentrate aici încă din primăvară. O pălărie sîngerie se înălța zvîcnind pînă sus în tăria cerului, deasupra sectorului fortificat. Dar exploziile acoperiră totul, ca o pădure deasă de copaci negri, răsăriți cît ai clipi din ochi. Nici după ivirea soarelui, razele lui nu izbutiră să lumineze pămîntul. În penumbra străbătută de șuierături, detunături și mugete nu puteai deslușî nimic,

iar soarele stătea parcă spînzurat de cer ca o roată roşie, mînjită.

Dar nu degeaba se furişaseră avioanele sovietice, o lună întreagă, în înaltul cerului, deasupra poziţiilor nemţeşti. Intenţiile comandamentului german erau cunoscute de mult, poziţiile şi punctele lui de concentrare fuseseră însemnate pe hartă şi studiate, careu după careu. Potrivit obiceiului lor, nemţii se pregăteau să se avînte cu toate puterile şi să împlînte pumnalul în spatele inamicului, surprinzîndu-l cufundat în somnul greu al zorilor de zi. Dar adversarul se prefăcuse numai că doarme. El înşfăcă mîna agresorului în care ţinea pumnalul, făcîndu-l să-i pîrîie oasele în strînsoarea degetelor sale uriaşe de oţel. Şi n-apucă să se potolească bine iureşul pregătirii de artilerie, care se dezlănţuise pe o lungime de cîteva zeci de kilometri de front, şi nemţii, asurziţi de detunătura propriilor lor baterii, orbiţi de fumul pulberii ce le învăluia poziţiile, văzură caierele de foc ale exploziilor chiar în tranşeele lor. Artileria sovietică trăgea cu precizie, fără a bate cu focul proiectilelor anumite porţiuni de teren, cum trăgeau nemţii, ci asupra unor ţinte bine definite, asupra bateriilor, concentrărilor de tancuri şi de infanterie, aduse acum pe linia de plecare la atac, asupra podurilor, depozitelor subterane de muniţii, adăposturilor şi punctelor de comandă.

Pregătirea de artilerie a nemţilor se transformă într-un uriaş duel de foc, la care participau de o parte şi de alta, zeci de mii de tunuri de cele mai variate calibre. Cînd avioanele escadrilei căpitanului Ceslov ajunseră la aerodrom, pămîntul se cutremură sub picioarele aviatorilor, iar exploziile erau atît de dese, atît de apropiate, încît se contopeau într-un vuiet neîntrerupt, clocotitor, făcînd impresia că undeva, pe un pod de fier, se tîra un tren imens, se tîra într-una,

vuind și duduind, se tira așa la nesfîrșit. Rostogolindu-se furtunos, fumul învălui întregul orizont. Peste micul aerodrom de campanie — cînd înșiruindu-se unul după altul în monom, ca gîștele, cînd în formație de triunghi, aidoma cocorilor, cînd în linie desfășurată — pluteau fără contenire bombardierele, iar exploziile bombelor lor se distingeau în vuietul uniform al artileriei, prin bubuitul surd al detunăturilor.

Escadrilele erau în starea de alarmă nr. 2, ceea ce însemna că piloții nu trebuiau să coboare din carlingele aparatelor, pentru ca la primul semnal de rachetă să se ridice în aer. Avioanele fură scoase la liziera pădurii și mascate cu crengi. Din desiș venea o boare răcoroasă și mirosea a ciuperci și a umezeală; țintarii, neauziți din cauza zgomotului luptei, atacau furioși obrajii, mîinile și grumajii piloților.

Meresiev își scoase casca și, apărîndu-se alene de țintari, stătea pe gînduri, adulmecind miresmele puternice ale pădurii în faptul zilei. În boxa de alături era avionul coechipierului său. Petrov zvîcnea mereu din scaun, ba chiar se urca în picioare, pe el, ca să privească în direcția unde se dădea bătălia, sau ca să petreacă din ochi bombardierele. Ar fi vrut să se înalțe în aer, pentru ca întîia oară în viața lui să dea piept cu un dușman adevărat, să-și îndrepte păienjenișul subțire al traiectoriilor de gloanțe nu în mîneca umflată de vînt pe care o tira după sine, remorcată de un cablu, avionul „P-5", ci într-un adevărat avion inamic, viu și sprinten, în care, ca un melc în găoace, sta poate acela ale cărui bombe o uciseseră pe fata plăpîndă și atît de drăguță care i se arătase ca într-un vis frumos.

Meresiev urmărea neastîmpărul și frămîntările tovarășului său, spunîndu-și că erau totuși cam de aceeași vîrstă: Petrov avea vreo nouăsprezece ani, iar el, Meresiev — douăzeci și trei. Ce înseamnă o

diferență de trei sau patru ani? Dar alături de tovarășul său, Alexei se simțea bătrîn, cu experiență, cumpănit, obosit. Iată-l pe Petrov, nu mai are astîmpăr în cabină, își freacă mîinile, rîde, strigă ceva în urma „I.L."-urilor ce se tîrăsc încet, pe cînd el, Alexei, stă comod pe scaunul de piele. E calm. Fără picioare, îi este incomparabil mai greu să zboare decît oricărui alt aviator, dar faptul acesta nu-l tulbură de loc. Își cunoaște la perfecție meseria și are încredere în picioarele-i schilodite.

Regimentul stătu așa pînă seara, în starea de alarmă nr. 2. Era, nu se știe de ce, ținut în rezervă. Pesemne, comandantul nu voia să-și trădeze prea devreme locul de dislocare.

Pentru noapte, li se repartizaseră niște bordeie construite de nemții care cîndva stătuseră aici, amenajate după gustul lor, tapetate cu carton și hîrtie galbenă de împachetat. Pe pereți se mai păstraseră fotografii înfățișînd stele de cinema cu guri imense ca de vampir și litografii reprezentînd orașe germane cu clădiri gotice, care parcă te împungeau cu acoperișurile lor.

Duelul de artilerie continua. Pămîntul se cutremura fără încetare. Nisipul uscat curgea într-una de sub tapet, foșnind într-un chip neplăcut, ca și cum în bordei ar fi mișunat pretutindeni gîndaci.

Meresiev și Petrov se hotărîră să se culce afară, pe foi de cort. Ordinul era să doarmă îmbrăcați. Meresiev slăbi numai puțin curelele protezelor, și întins pe spate, privea cerul ce părea că tremură în licărul exploziilor. Petrov adormi numaidecît. În somn sforăia, plescăia din buze, mesteca din fălci și se ghemuia ca un copil. Meresiev îl înveli cu mantaua lui. Simțind că nu poate s-adoarmă, se sculă, zgribulit de umezeala rece, făcu cîteva mișcări energice de gim-

nastică pentru a se mai încălzi, apoi se așeză pe o buturugă.

Canonada artileriei se mai domoli. Numai arareori, ici-colo, bateriile își reluau grăbite tirul dezordonat. Cîteva proiectile rătăcite șuierară pe deasupra capetelor lor, explodînd undeva, în raza aerodromului. Focul acesta, așa-zis „de hărțuială", nu intimidează îndeobște pe nimeni în război. Alexei nici măcar nu întoarse capul în direcția unde răsunaseră exploziile. Se uita spre linia frontului, care se distingea perfect prin întuneric. Chiar și acum, în ceasul acesta tîrziu de noapte, linia continua să trăiască în încleștarea luptei neostoite și grele, însemnată pe pămîntul adormit cu văpaia sîngerie a incendiilor imense, întinse de la o margine la alta a zării. Luminile pîlpîitoare ale rachetelor pluteau deasupra ei : albastre-fosforescente, ale nemților ; gălbui, ale noastre. Cînd ici, cînd colo, izbucnea impetuos o limbă de flăcări, ridicînd pentru o clipă de pe pămînt vălul întunericului, iar după aceea icnitul greu al unei explozii ajungea la ureche.

Din nou se auzi duduitul bombardierelor de noapte. Toată linia frontului se acoperi îndată de mărgelele multicolore ale gloanțelor trasoare. Așijderea unor stropi de sînge țîșniră spre cer rafalele mitralierelor antiaeriene. Și din nou pămîntul se cutremură, gemu, gemu prelung. Dar pe cărăbușii care zumzăiau cu glasuri de bas printre crengile mestecenilor, hărmălaia nu-i neliniști de loc ; în adîncul pădurii, huhurezul ofta cu glas de om, cobind a nenorocire ; undeva jos, în vîlcea, prin tufe, uitînd spaimele zilei, se auzi o privighetoare, întîi sfios, parcă încercîndu-și glasul, acordîndu-l ca pe un instrument, apoi cîntînd mai tare, îmbătîndu-se cu sunetele trilului său. Îi răspunseră alte privighetori și în curînd întreaga pădure din vecinătatea frontului răsună de

cîntece, de triluri melodioase revărsate din toate ungherele. Nu degeaba sînt renumite în lume privighetorile Kurskului!

Şi iată-le acum cîntînd zvăpăiate-n pădure. Alexei, care se pregătea să dea un examen a doua zi, şi nu în faţa unei comisii, ci chiar în faţa morţii, nu putea să adoarmă, ascultînd chemarea privighetorilor. Dar el nu se gîndea nici la ziua de mîine, nici la lupta viitoare, nici la moartea posibilă; nu, se gîndea la privighetoarea depărtată care cîndva cîntase pentru ei doi la marginea Kamîşinului. La privighetoarea „lor" se gîndea, la Olia, la oraşelul drag.

Către răsărit, cerul începu să albească. Treptat, trilurile privighetorilor fură din nou înăbuşite de canonadă. Deasupra cîmpului de bătaie, soarele imens şi roşu se înălţa încet, abia răzbătînd prin fumul gros al pulberei de puşcă şi al exploziilor.

4

Bătălia din arcul de la Kursk se încingea tot mai mult. Planurile iniţiale ale nemţilor, de a forţa linia noastră de apărare printr-o lovitură puternică dată de unităţile de tancuri la sud şi la nord de Kursk şi apoi, strîngîndu-şi cleştele, să încercuiască gruparea trupelor Armatei Roşii de la Kursk şi să le organizeze acestora un „Stalingrad nemţesc", se izbiseră din capul locului de dîrzenia defensivei. Chiar din primele zile comandamentul german îşi dăduse limpede seama că nu va putea străpunge apărarea, şi chiar în ipoteza că ar fi reuşit s-o facă, pierderile lui cu acest prilej ar fi fost atît de mari, încît n-ar mai fi avut forţe suficiente ca să strîngă cleştele. Era însă prea tîrziu să se mai oprească. Prea multe speranţe — de ordin strategic, tactic şi politic — legase Hitler de

această operație. Avalanșa se urnise din loc. Ea se prăvălea acum de pe povîrnișul muntelui, mărindu-și într-una volumul, prinzînd și tîrînd după ea tot ce-i ieșea în cale, iar cei care o urniseră nu mai aveau puterea s-o oprească. Înaintarea nemților se măsura în kilometri iar pierderile lor se cifrau la divizii și corpuri de armată, la sute de tancuri și tunuri, la mii de vehicule. Armatele care înaintau slăbeau mereu, rărindu-și rîndurile. Statul-major nemțesc își dădea seama de acest lucru, dar nu mai putea să țină evenimentele în loc, astfel că era obligat să arunce mereu noi și noi rezerve în pîrjolul bătăliei care se învîrtoșa.

Comandamentul sovietic contracara loviturile nemțești cu forțele unităților de linie, care ocupau poziții de apărare. Observînd furia sporită a ofensivei nemțești, el își ținea rezervele adînc în spatele frontului, așteptînd pînă se va istovi intensitatea loviturilor inamicului, lovituri ce se succedau în virtutea mișcării inițiale. După cum a aflat mai tîrziu Meresiev, regimentul lor urma să facă apropierea armatei concentrate aici, nu pentru apărare, ci în vederea contraatacului. De aceea în prima etapă a bătăliei, atît tanchiștii, cît și piloții de vînătoare, ce le făceau protecția, nu erau decît spectatori ai marii bătălii. Cînd dușmanul se angajă cu toate forțele lui în luptă, starea de alarmă nr. 2 pe aerodrom fu contramandată. Echipajelor li se îngădui să doarmă în bordeie și chiar să se dezbrace noaptea. Meresiev și Petrov își amenajară din nou locuința. Aruncară toate pozele cu stele de cinema și peisaje străine, rupseră de pe pereți cartonul și hîrtia și împodobiră pereții cu cetină și ramuri de mesteacăn, astfel că acum bîrlogul lor din pămînt nu mai fosnea din pricina nisipului ce curgea într-una.

Într-o dimineață, cînd razele puternice ale soarelui străbăteau în bordei, pologul de la intrare fiind dat puțin la o parte, și luminau podeaua așternută cu cetină, iar prietenii se întindeau lenevoși în firidele lor pentru dormit, sus pe cărăruie tropotiră pași grăbiți și se auzi cuvîntul magic pe front: „Poșta!"

Ca la comandă, zvîrliră păturile în lături, dar pînă ce Meresiev putu să-și pună protezele, Petrov îl și ajunsese din urmă pe poștaș și se înapoia triumfător cu două scrisori pentru Meresiev. Erau de la mamă-sa și de la Olia. Alexei le smulse din mîna prietenului, dar tocmai atunci de pe aerodrom se auzi toaca grăbită, bătută pe o traversă. Era semnalul adunării echipajelor la avioane.

Meresiev băgă scrisorile la piept și, uitînd numaidecît de ele, fugi după Petrov pe poteca bătătorită prin pădure, care ducea spre locul de ancorare a avioanelor. Gonea destul de repede, sprijinindu-se în baston, și se bălăbănea chiar foarte puțin. Cînd ajunse la avion, găsi husa de pe motor scoasă, iar mecanicul, un flăcău ciupit de vărsat și dispus totdeauna să rîdă, se frămînta nerăbdător în jurul avionului.

Motorul dudui. Meresiev se uită la avionul ce purta numărul 6 cu care zbura comandantul escadrilei. Căpitanul Ceslov tocmai își scotea avionul în poiană. Iată-l că își ridică brațul. Asta voia să spună: „Atenție!" Motoarele huruiră, iarba păli deodată culcată la pămînt de vîrtejul elicelor, pletele verzi ale sălciilor plîngătoare se burzuluiră și se înfiorară, gata să se smulgă cu crengi cu tot.

Încă în drum spre aerodrom, unul dintre aviatorii care i-o luaseră înainte lui Alexei avusese timp să-l înștiințeze că tanchiștii trec la ofensivă. Aceasta însemna că aviatorii trebuiau să protejeze trecerea tanchiștilor peste linia fortificată a inamicului, linie ce

fusese distrusă, făcută una cu pămîntul de artilerie, să cureţe spaţiul aerian şi să apere sectorul de cer deasupra tanchiştilor în înaintare. Să asigure spaţiul aerian ? Dar e totuna ! Într-o bătălie atît de încordată nici misiunea lor nu era fără rost. Mai devreme sau mai tîrziu, vor trebui să se ciocnească cu inamicul. Sosise clipa cînd Meresiev îşi va încerca puterile, cînd va arăta că nu este cu nimic mai prejos decît oricare alt aviator şi că şi-a atins scopul.

Simţea că-i bate inima. Dar nu de frica morţii. Şi nici pentru că l-ar fi încercat acel simţămînt al primejdiei de care nu pot scăpa nici oamenii cei mai curajoşi, mai stăpîni pe ei înşişi. Îl frămînta cu totul altceva : se întreba dacă armurierii i-au verificat mitralierele şi tunurile de bord ; dacă în toiul luptei megafonul din casca lui cea nouă, încă neîncercată, avea să funcţioneze cum trebuie, ca nu cumva Petrov să rămîie în urmă. Oare nu se va lăsa tîrît în bătălie de firea lui năvalnică ? Unde i-o fi bastonul ? Nu cumva a pierdut darul lui Vasili Vasilievici ? Şi nu-i va şterpeli nimeni romanul pe care-l întrerupsese aseară în punctul cel mai interesant şi pe care îl lăsase pe masa din bordei ? Îşi aduse aminte că nu şi-a luat rămas bun de la Petrov, şi-i făcu semn din cabină cu mîna. Dar Petrov nu-l mai văzu. Figura coechipierului său, încadrată în casca de piele, era colorată de pete roşii. Tînărul urmărea cu nerăbdare mîna ridicată a comandantului. Iat-o că s-a lăsat în jos. Cabinele se închiseră.

Cele trei avioane ale patrulei duduiră deodată, se urniră din loc şi ocoliră pista, urmate de patrula următoare, iar după ele se puseră în mişcare alte trei. Primele avioane pluteau acum pe cer. După ele se înălţă şi patrula lui Meresiev. Pămîntul, devenit plat, se legăna undeva jos. Fără a pierde din ochi primele trei avioane, Alexei intră în formaţie cu patrula lui.

iar în spatele lor, îndată după ei, veni și patrula a treia.

Iată și limita dinainte a frontului. Pămîntul sfîșiat, răscolit de proiectile, părea, văzut de sus, un drum colbuit pe care au căzut primele șuvoaie îmbelșugate ale unei ploi torențiale. Șanțurile de comunicație dintre tranșee sînt răscolite și întoarse, s-ar fi zis, cu lopata, bordeiele și cazematele, mici ca niște mușuroaie, își protăpesc bîrnele și cărămizile. Iar de-a lungul văii, sfîrtecate de război, se aprindeau și se stingeau scîntei gălbui. Erau luminile crîncenei bătălii. Ce mici erau! Ca niște jucării! Și cît de ciudate păreau de sus! Nu-ți venea să crezi că jos totul arde, vuiește, se cutremură și că moartea se plimbă prin fum și funingine, pe pămîntul mutilat, culegînd o pradă îmbelșugată.

Trecură peste limita dinainte, descriseră un semicerc în spatele frontului inamic și din nou traversară linia de luptă. Nu trăgea nimeni în ei. Cei de pe pămînt erau prea ocupați cu treburile lor cumplite, pămîntești, ca să bage în seamă nouă avioane mici care zburau, unul după altul, pe deasupra solului. Dar unde-or fi tanchiștii? Aha! Uite-i și pe ei. Meresiev văzu ieșind în cîmp din verdeața luminoasă a pădurii, unul după altul tancurile care de sus semănau cu niște gîze sure și stîngace. Peste o clipă se iviră multe, foarte multe, și totuși din verdele spumos al pădurii continuau să iasă noi și noi gîndăcei, tîrîndu-se pe drumuri, sau furișîndu-se prin vîlcele. Cei dintîi se și cățărară pe deal și ajunseră la țarina brăzdată de obuze. Din trompele lor începură să se scuture scîntei stacojii. Giganticul atac al tancurilor, invazia năprasnică a sutelor de mașini revărsate peste rămășițele fortificațiilor nemțești n-ar fi speriat nici măcar pe un copil, nici măcar pe-o femeie nervoasă, dacă le-ar fi văzut de sus, așa cum le vedea Mere-

siev. Tocmai atunci, în larma asurzitoare care-i năucea timpanele sub cască, Alexei auzi glasul răgușit, domol chiar și în clipa asta, al căpitanului Ceslov:

— Atențiune! Aici Leopard trei, aici Leopard trei. Din dreapta vin „opincarii", „opincarii".

Undeva în față, Alexei văzu liniuța scurtă a avionului comandantului. Liniuța se legăna pe aripi, indicînd: fă ca mine!

Meresiev transmise aceeași comandă patrulei sale. Se întoarse și-l văzu pe coechipierul său plutind alături, aproape lipit de el. Bravo!

— Ține-te aproape, bătrîne!

— Mă țin, ajunse la el răspunsul, răzbătînd prin larma și piriiturile din căștile de radio.

— Aici Leopard trei, aici Leopard trei! După mine! se auzi în laringofon.

Inamicul era aproape. Ceva mai jos decît ei, în formația preferată a nemților, eșalonate în dublu cocor, veneau în picaj bombardierele cu un singur motor, „Ju-87". Trenul lor de aterizare nu se escamota, atîrnînd în timpul zborului, sub burta avionului. Roțile aparatului erau apărate de niște carenaje lungi, făcînd impresia că din pîntecele mașinii ies niște picioare încălțate cu opinci. De aceea în limbajul lor, aviatorii sovietici le botezaseră „opincari". Renumitele bombardiere în picaj, care-și cîștigaseră faima lor tîlhărească în luptele din Polonia, Franța, Olanda, Danemarca, Belgia și Iugoslavia — inovație germană despre care, la începutul războiului, se povesteau atîtea grozăvii — se învechiră repede deasupra nemărginitelor cîmpii ale Uniunii Sovietice. Aviatorii sovietici, în nenumăratele bătălii susținute împotriva lor, le dibuiseră punctele slabe, astfel că „opincarul" începu să fie socotit drept o pradă neînsemnată, cam cum ar fi iepurele sau cocoșul de munte, care nu cer vînătorului prea multă măiestrie.

Căpitanul Ceslov își conducea escadrila, dar nu în întîmpinarea inamicului, ci altundeva, pe un itinerar ocolit. Meresiev se gîndi că din prudență căpitanul manevrează așa fel încît să vină din direcția soarelui, ca apoi, mascat de razele lui orbitoare și rămînînd invizibil pentru inamic, să se apropie cît mai mult și să se repeadă pe neașteptate asupră-i. Alexei zîmbi : poate că o manevră atît de complicată constituia o cinste prea mare pentru niște „opincari". Nu strică totuși să fii cît mai cu băgare de seamă. Privi din nou în urmă. Petrov se ținea tot timpul după el. Îi vedea perfect avionul, profilat pe fondul unui nor alb.

Acum formația bombardierelor inamice în picaj se găsea în dreapta lor. Nemții zburau frumos, legați parcă între ei cu fire nevăzute. Aripile avioanelor lor străluceau orbitor, luminate de sus.

— ... Leopard trei, la atac ! izbi urechea lui Meresiev o frîntură de comandă a căpitanului.

Văzu cum din dreapta, de sus, ca și cum ar fi alunecat nebunește de pe un munte de gheață, Ceslov cu coechipierul lui se năpusteau din flanc spre formația inamică. Dîrele luminoase ale gloanțelor îl izbiră pe „opincarul" cel mai apropiat, care se prăbuși fulgerător în gol, iar Ceslov cu coechipierul și cu al treilea din patrula lui se repeziră în spațiul rămas liber, dispărînd după șirul avioanelor nemțești care se închise la loc în urma lor. „Opincarii" continuau să înainteze într-o ordine perfectă.

Alexei lansă indicatorul său și se pregăti să strige : „La atac !", dar de emoție din gîtul lui zvîcni doar un : „A-a-a !" șuierător. Și se pomeni repezindu-se în jos, nevăzînd nimic în afară de formația vrăjmașă care plutea lin în văzduh. Îl alese pe neamțul care trecuse în locul celui doborît de Ceslov. Simțea vîjîieli în urechi ; inima era gata-gata să-i sară din

piept. Prinse avionul nemțesc în centrul grilei de ochire și se apropie de el, ținînd degetele mari ale ambelor mîini pe trăgaci. Văzu întinzîndu-se în dreapta lui deodată parcă niște sfori cenușii și pufoase. Aha! Trag... Pe-alături! Trag din nou... mai aproape... Nu, nu l-au nimerit nici acum. Dar Petrov? A scăpat și el. E în stînga lui. A scăpat. Bravo, băiete! Fuzelajul cenușiu al „opincarului" crește în crucea vizorului. Degetele simt răceala aluminiului pîrghiilor de tragere. Încă puțin...

În clipa aceea Alexei simți triumfător contopirea sa desăvîrșită cu avionul. Motorul bătea parcă în pieptul lui, simțea cu toată ființa aripile și comenzile de la ampenaj și avea senzația că picioarele-i artificiale, stîngace de obicei, deveniseră atît de sensibile, încît nu mai împiedicau identificarea sa cu avionul în goana-i năvalnică, nestăvilită... O clipă, silueta lucitoare a avionului nemțesc îi scăpă din vizor, dar o prinse din nou. Zburînd țintă spre el, Meresiev apăsă pe trăgaci. Nu auzi detunătura împușcăturii, nu văzu nici traiectoria de foc a gloanțelor, dar știa că lovise avionul inamic și continuă să zboare spre el cu siguranța că nu va fi lovit, că nu se va ciocni, deoarece acesta se va fi prăbușit cînd va ajunge deasupra lui. Își ridică o clipă ochii și observă cu mirare că alături de el se prăbușește încă un avion, al doilea. Să-l fi doborît întîmplător, tot el? Nu. Îl doborîse Petrov, care trăgea din dreapta. Era isprava lui. Bravo, puștiule! Pe Alexei izbînda tînărului prieten îl bucură parcă și mai mult decît îl bucurase succesul său.

Patrula a doua se strecură în breșa deschisă în formația nemțească unde începuse deruta. Al doilea val al nemților, în care pesemne se aflau piloți cu mai puțină experiență de luptă, se și împrăștiase, rupînd formația. Avioanele din patrula lui Ceslov zbu-

rau printre „opincarii" răzleţiţi, curăţind cerul şi silindu-l pe inamic să-şi golească trapele de bombe peste propriile lor tranşee. Tocmai în asta consta calculul atit de bine chibzuit al căpitanului Ceslov : să-i forţeze pe nemţi să-şi bombardeze propriile lor fortificaţii. Ocolul dinspre soare avea aici un rol secundar...

Dar formaţia primului val nemţesc se regrupase în răstimp şi „opincarii" continuau să zboare spre locul unde tancurile străpunseseră linia lor de apărare. Atacul patrulei a treia nu reuşi. Nemţii nu pierdură nici un avion, dar din avioanele noastre de vînătoare dispăru unul, doborît de un trăgător inamic. Locul unde se desfăşura atacul tancurilor era acum foarte aproape. Nu mai avea timp să cîştige înălţime. Ceslov hotărî să rişte un atac de jos. Alexei îl aprobă în gînd. Şi el ar fi dorit să-l lovească pe inamic „în burtă", folosind pentru manevra verticală minunatele însuşiri de luptă ale avionului „La-5". Prima patrulă se şi repezi în sus, iar traiectoriile gloanţelor se urcau acum în văzduh, ţişnind ca şuviţele de apă dintr-o fîntînă arteziană. Doi „nemţi" se desprinseră din formaţia lor, prăbuşindu-se. Unul dintre ei, despicat probabil în două, se frînse în aer, coada lui fiind cît pe-aci să lovească motorul lui Meresiev.

— Fii atent ! răcni Meresiev, furişîndu-şi privirea spre silueta coechipierului său şi trăgînd de manşă.

Pămîntul se răsturnă deodată. Alexei simţi parcă o lovitură grea ce-l înfundă în scaun, apăsîndu-l cu putere. Simţi în gură şi pe buze gustul sîngelui, înaintea ochilor îi jucă în chip nesuferit o pînză roşiatică. Avionul cabra aproape în verticală, urcînd ca săgeata în sus. Culcat pe spătarul scaunului, Alexei văzu o clipă în crucea vizorului burta bălţată a „opincarului", „opincile" lui caraghioase care-i acopereau roţile mari şi chiar bulgării de pămînt galben lipiţi de cauciucul lor.

Apăsă pe amîndouă butoanele de tragere. Unde-l nimerise : în rezervoarele de benzină, în motor, în trapa cu bombe? Nu-şi mai dădu seama, căci neamţul dispăru deodată, învăluindu-se în norul cafeniu al exploziei.

Avionul lui Meresiev fu zvîrlit într-o parte şi trecu pe lîngă inamicul cuprins de flăcări. Alexei îşi readuse aparatul la orizontală şi cercetă spaţiul aerian. Coechipierul venea în urma lui, în dreapta, atîrnat parcă în nemărginirea albastră a cerului, deasupra unui strat de nori ce semănau cu nişte clăbuci de săpun. În jur era pustiu, şi numai la orizont, pe fondul depărtat al norilor, se mai zăreau liniuţele „opincarilor", care se împrăştiau încet, la voia întîmplării. Alexei se uită la ceas şi rămase uluit. Avusese impresia că lupta a durat cel puţin o jumătate de oră şi că benzina trebuia să fie pe sfîrşite. Ceasul arăta că totul se petrecuse doar în trei minute şi jumătate.

— Mai trăieşti? întrebă el, uitîndu-se înapoi la coechipierul care trecuse în dreapta lui şi zbura acum alături.

Din vălmăşagul de sunete se auzi :

— Mai trăiesc... Pămîntul... Pe pămînt...

Jos, într-o vîlcea răscolită şi sfîrtecată, ardeau în cîteva locuri ruguri fumegînde de benzină. În aerul încremenit, fumul lor gros se înălţa ca o coloană. Dar Alexei nu se uita la stîrvurile incendiate ale avioanelor inamice, pe punctul de a se stinge. Se uita la gîndacii verzi care împînziseră cîmpul larg şi care coborau acum prin două vîlcele spre poziţiile inamicului. Cei din faţă depăşiră linia tranşeelor. Zvîrlind din trompele lor luminiţe roşiatice peste poziţiile fortificate ale nemţilor, se tîrau mai departe, mereu mai departe, deşi în spatele lor continuau să izbucnească salvele artileriei germane, lăsînd în urmă dîre de fum.

Meresiev își dădea seama ce însemnau sutele de gîndaci care pătrunseseră în adîncul pozițiilor inamice distruse.

Se petrecuse lucrul despre care a doua zi avea să citească triumfător poporul sovietic și întreaga lume iubitoare de pace. Într-unul din sectoarele arcului de la Kursk, după o puternică pregătire de artilerie, care durase timp de două ore, unitățile de tancuri străpunseseră linia de apărare a nemților și pătrunseseră cu toate forțele lor în breșă, curățind drumul trupelor sovietice care începuseră ofensiva.

Din cele nouă avioane ale căpitanului Ceslov, două nu se mai înapoiară în ziua aceea la aerodrom. În luptă fuseseră doborîți nouă „opincari". „Nouă la doi" este fără îndoială un rezultat bun, cînd e vorba de avioane. Dar pierderea celor doi tovarăși întunecase bucuria victoriei. Coborînd din avioane, piloții nu făceau larma obișnuită, nu strigau, nu gesticulau, nu discutau aprins peripețiile bătăliei, nu recapitulau primejdiile prin care trecuseră, așa cum se întîmpla totdeauna după o luptă norocoasă. Se apropiau posomoriți de șeful de stat-major, raportînd scurt, în puține cuvinte, rezultatul luptei, și se despărțeau fără să se privească.

Alexei era de curînd venit în regiment. Nu-i cunoștea pe cei care muriseră, nici măcar nu știa cum arată la față. Dar îl înrîuri și pe el starea de spirit generală. În viața lui se petrecuse cel mai important, cel mai mare eveniment, către care năzuise cu toată forța sufletului său, cu toată voința sa — evenimentul care hotăra întreaga-i existență de acum înainte, care-l așezase din nou în rîndurile oamenilor teferi și sănătoși. De cîte ori visase această zi, pe patul de spital și mai tîrziu, cînd învăța să umble, să danseze sau căuta să-și redobîndească printr-un antrenament îndîrjit deprinderile pierdute ale pilotajului! Și iată că acum,

cînd ziua aceasta venise, cînd el singur doborîse doi nemți și reintrase din nou în familia piloților de vînătoare, bucurîndu-se de toate drepturile, și el, ca și ceilalți, se apropie de șeful de stat-major, raportă numărul victimelor doborîte, precizînd împrejurările și, după ce aduse laude coechipierului său, se trase la o parte, la umbra mestecenilor, gîndind la aceia care nu se mai întorseseră.

Numai Petrov alerga pe aerodrom fără cască, cu părul blond fluturîndu-i în vînt și, apucînd de mînă pe oricine-i ieșea în cale, își începea povestea:

— ...și ce văd: sînt amîndoi alături, doar să-i atingi cu mîna. Ascultă numai... Văd că locotenentul-major îl țintește pe cel din frunte. Eu îl prind în vizor pe-al doilea. Pac!

Veni apoi în fugă spre Meresiev, se aruncă la picioarele lui pe mușchiul moale amestecat cu iarbă, se întinse, dar neputînd rămîne în poziția asta prea mult timp, sări numaidecît în picioare:

— Și ce viraje ați răsucit astăzi! O splendoare! Mi se făcea negru înaintea ochilor... Știți cum l-am izbit? Ascultați, ascultați-mă, vă rog... Vin în urma dumneavoastră și-l văd alături, aproape de tot, doar să-l atingi cu mîna, uite așa cum stați acum...

— O clipă, bătrîne... îl întrerupse Alexei, pipăindu-și buzunarele. Scrisorile, ce-am făcut cu scrisorile?

Își aduse aminte de scrisorile pe care le primise azi și pe care nu apucase să le citească. Negăsindu-le în buzunar, îl trecură sudori reci. Dar pe urmă pipăindu-și cămașa la piept, simți foșnetul plicurilor și respiră ușurat. Scoase scrisoarea Oliei, se așeză lîngă un mesteacăn și, fără să-l mai asculte pe prietenul său care vorbea plin de admirație, se apucă să desfacă plicul, rupînd cu băgare de seamă o fîșie la unul din capete.

În clipa aceea pocni zgomotos o rachetă de semnalizare. Un șarpe roșu, scînteietor, brăzdă cerul deasupra aerodromului și se stinse, lăsînd o dîră cenușie care se topea încetul cu încetul. Aviatorii săriră în picioare. Din mers, Alexei băgă plicul la piept. N-apucase să citească măcar un rînd. Deschizîndu-l, avusese doar timpul să simtă, în afară de epistolă, ceva tare, ca un carton. Zburînd în fruntea patrulei pe drumul acum cunoscut, pipăia din cînd în cînd plicul. Ce-o fi conținînd?

Pentru piloții regimentului de vînătoare de gardă, din care făcea parte și Alexei, ziua străpungerii frontului de către unitățile de tancuri fu începutul unei intense activități. În aer, deasupra brești făcute în pozițiile inamice, escadrilele se schimbau una după alta. Abia apuca una să iasă din luptă și să aterizeze, și alta îi lua locul, iar cele care abia aterizau erau alimentate numaidecît cu benzină, de autocisternele ce se apropiau în goană. Benzina gîlgîia din belșug în rezervoarele golite. Deasupra motoarelor încinse, ca deasupra unui cîmp după o ploaie caldă de vară, vibra o pîclă gelatinoasă. Aviatorii nu-și părăseau cabinele. Chiar și prînzul li se servea acolo, în gamele de aluminiu. Dar nimeni nu se atinse de mîncare. Nu le ardea să mănînce — le-ar fi rămas dumicatul în gît.

Cînd escadrila căpitanului Ceslov ateriză pentru a doua oară, iar avioanele gonind pe pămînt, ajunseră în pădurice, unde începu alimentarea lor, Meresiev rămase în cabină, zîmbind, încercînd o senzație plăcută de oboseală, contemplînd cerul și dînd din cînd în cînd ghes personalului. Îi venea să pornească din nou, mereu, la luptă — să-și încerce puterile. Pipăia tot mai des scrisorile de la piept, dar nu voia să le citească în împrejurările acelea.

Abia seara, după ce umbrele amurgului învăluiră ocrotitoare sectorul de înaintare a armatei, se îngă-

dui echipajelor să plece la odihnă. Meresiev nu porni ca de obicei pe drumeagul scurt din pădure, ci ocoli peste un lan năpădit de buruieni. Simțea nevoia să-și revină, să uite hărmălaia, bubuiturile, impresiile atît de variate ale acelei zile care păruse fără sfîrșit.

Seara era senină, înmiresmată și atît de calmă, încît vuietul canonadei, depărtată acum, părea a fi mai curînd detunătura unei furtuni ce se depărtase, decît vacarmul bătăliei. Drumul lui trecea peste un cîmp, semănat cîndva cu secară.

Buruienile acelea triste și roșiatice, care în viața de toate zilele își arată sfioase tulpinele subțiri prin ungherele depărtate ale curții sau lîngă grămezile de piatră din marginea lanului, prin locurile unde numai arareori iscodește ochiul stăpînului, alcătuiau aci un zid compact și înalt; erau neobrăzate, vinjoase, înecînd sub ele pămîntul fecundat de sudoarea multor generații de muncitori. Și numai ici-colo, firavă, aproape înăbușită de ele, își ridica spicele rare și plăpînde secara, ce răsărise fără să fie semănată. Buruienile grase îi luau pămîntului toată seva, absorbeau razele soarelui, furau secarei hrana și lumina, așa că spicele ei se uscau înainte de a li se fi împlinit bobul.

Pe Meresiev îl străbătu un gînd: uite, așa ar fi vrut și fasciștii să-și lase rădăcinile în lanul nostru, să se umfle cu seva noastră, să se înalțe pe bogățiile noastre, sfidători și cumpliți, să ne întunece soarele și să izgonească poporul cel mare și harnic de pe ogoarele lui, din orașele lui, să-l lipsească de toate, să-l sugă, să-l înăbușe, așa cum au izbutit buruienile să înăbușe spicele astea, care și-au pierdut pînă și înfățișarea de grîne sănătoase, frumoase. Cuprins deodată de un neastîmpăr copilăresc, Alexei începu să secere cu bastonul capetele grele, roșii-fumurii ale buruienilor, bucurîndu-se că tulpinile lor neobrăzate, izbite de el, cădeau jos, maldăre întregi. Sudoarea îi

curgea șiroaie de pe față, dar el izbea, izbea mereu în buruienile care înăbușiseră secara, iar trupu-i trudit era străbătut de senzația voluptoasă a luptei și a mișcării.

Cu totul pe neașteptate, undeva, în spatele lui, pufăi un „Willy's", care se opri brusc, scrîșnind din frîne. Fără să se întoarcă, Meresiev ghici că-l ajunsese din urmă comandantul regimentului și că fusese văzut dedindu-se unei îndeletniciri atît de copilărești.

Se roși pînă în vîrful urechilor, se prefăcu că nu observă mașina și se apucă să răscolească țărîna cu bastonul.

— Retezăm cu sabia, nu? Strașnică treabă! Și eu care te-am căutat tot aerodromul cu mașina: unde o fi eroul nostru? Ce s-o fi făcut? Și poftim, uite-l: se războiește cu buruienile!

Colonelul sări din mașină. Conducea la perfecție și-i plăcea, în clipele libere, să se ocupe de ea, tot atît cît îi plăcea să-și scoată regimentul la exerciții grele, sau, împreună cu mecanicii, să trebăluiască la motoarele unsuroase. Purta îndeobște un combinezon albastru-închis, și numai după trăsăturile autoritare ale figurii lui uscățive și după șapca elegantă, nou-nouță, îl puteai deosebi de tagma veșnic mînjită a mecanicilor.

Îl apucă de umeri pe Meresiev, care, încurcat, continua să scormonească pămîntul cu bastonul.

— Ia, ia să te văd! Dracu mai știe: nimic deosebit! Acum pot să-ți mărturisesc că atunci cînd mi te-au trimis, eu, cu toate cîte mi se spuseseră despre dumneata, nu credeam, da, nu credeam că vei rezista la luptă, ba încă în felul în care ai rezistat! Așa-i măicuța noastră, Rusia! Te felicit, te felicit și-ți fac o plecăciune pînă la pămînt. Încotro mergeai? La bordeiul vostru, în „orașul cîrtițelor"? Urcă-te în mașină, te duc eu...

„Willy's"-ul se smuci din loc și zbură pe potecă prin cîmp, executînd în plină viteză viraje nebunești.

— Spune-mi, ai cumva nevoie de ceva? Poate că ai niscaiva greutăți? Cere orice, nu te sfii! Ai tot dreptul, glăsuia comandantul, conducîndu-și mașina cu multă iscusință, de data aceasta de-a dreptul prin pădurice, printre mușuroaiele bordeielor, „orășelul cîrtițelor", cum își botezaseră aviatorii așezarea lor subterană.

— Nu-mi trebuie nimic, tovarășe colonel. Sînt la fel ca ceilalți. Ar fi mai bine să uitați că n-am picioare.

— Ai dreptate. Care e bordeiul dumitale? Ăsta?

Colonelul frînă brusc chiar în fața bordeiului, Meresiev abia avu timp să coboare, și „Willy's"-ul dispăru în pădure, mîrîind și frîngînd crengile, manevrînd printre mestecenii și stejarii tineri.

Alexei nu intră în bordei. Se lungi sub un meșteacăn, pe mușchiul pufos și umed, cu miros de ciuperci și scoase cu băgare de seamă din plic scrisoarea Oliei. O fotografie lunecă din mîinile lui și căzu jos, pe iarbă. Alexei o apucă grăbit. Inima îi zvîcnea cu putere.

Din fotografie îl privea o față cunoscută și totodată atît de schimbată, încît îi părea străină. Olia se fotografiase în uniformă militară. Tunica, centironul, ordinul „Steaua Roșie", chiar și insigna unității de gardă o prindeau de minune. Semăna cu un băiețandru slăbuț și frumușel, care se îmbrăcase în glumă în uniformă de ofițer. Numai că băiețandrul avea o față obosită, iar ochii lui mari, rotunzi și strălucitori, priveau prea din cale-afară de serios și pătrunzător pentru tinerețea lui.

Alexei se uită îndelung în ochii aceștia. Sufletul său era plin de un dor dulce, nelămurit, aidoma dorului pe care-l simți ascultînd pe-nserate melodia de-

părtală a unui cîntec drag. Găsi în buzunar vechea fotografie a Oliei, care o înfățișa în rochia înflorată, în lunca plină de steluțele albe ale romaniților. Și, curios! Fata în uniformă, cu ochi obosiți, așa cum n-o văzuse niciodată pînă atunci, îi era mai apropiată, mai dragă decît aceea pe care o cunoștea de mult. Pe dosul fotografiei era scris: „Să nu mă uiți".

Scrisoarea era scurtă, plină de voioșie. Olia comanda acum un pluton de pionieri. Atîta doar că plutonul ei nu mai lupta.

Se îndeletniceau cu o muncă pașnică. Reclădeau Stalingradul. Olia scria puțin cu privire la dînsa, dar în schimb istorisea mult și cu înflăcărare despre mărețul oraș, despre rănile lui care se vindecau; femei, fete și băieți, adunați aici din întreaga țară, locuiesc în subsoluri, în cazemate, în bordeie și adăposturi rămase de pe urma războiului, în vagoanele trenurilor, în barăci, construiesc și refac orașul. Se spune că fiecare constructor care va lucra cu sîrg va primi mai tîrziu o locuință în orașul reconstruit. Ei bine, Alexei să știe că va avea unde să se odihnească după război.

Se întunecase repede, ca întotdeauna vara. Ultimele rînduri Alexei le citi luminînd răvașul cu o lanternă de buzunar. Isprăvi lectura și din nou proiectă lumina asupra fotografiei. Ochii adolescentului ostaș priveau sever și sincer. „Scumpa mea, scumpa mea, nu-ți e ușor nici ție... Războiul nu te-a cruțat, dar nici nu te-a frînt! Mă aștepți? Așteaptă-mă, așteaptă-mă! Mă iubești? Da! Iubește-mă, iubește-mă, scumpa mea"... Și atunci Alexei se simți rușinat că de un an și jumătate el îi tăinuește ei, apărătoarea Stalingradului, nenorocirea lui. Ar fi vrut să coboare îndată în bordei, ca să-i scrie cinstit și sincer despre toate, să hotărască ea, și cu cît mai curînd, cu atît mai bine. Le va fi

mai ușor amîndurora după ce lucrurile vor fi fost lămurite.

După faptele de azi putea să vorbească cu ea de la egal la egal. Nu numai că zboară, dar și luptă. Și doar îi făgăduise, jurase să-i destăinuiască întregul adevăr, fie că nădejdile sale s-ar fi năruit, fie că s-ar fi reintors în luptă deopotrivă cu ceilalți. Acum își atinsese țelul. Două avioane doborîte de el căzuseră și arseseră în tufișuri, în văzul tuturora. Ofițerul de serviciu consemnase fapta în jurnalul de operații. Despre ea s-a raportat la divizie, la corpul de armată și la Moscova.

Toate bune, jurămîntul a fost împlinit, ar putea să-i scrie. Dar dacă privești lucrurile mai îndeaproape, este oare „opincarul" un adversar vrednic de un avion de vînătoare? La urma urmei, un vînător nu se va apuca să istorisească vreodată, ca o dovadă a iscusinței sale vînătorești, că a împușcat, hai să zicem, un iepure.

Noaptea caldă și jilavă se lăsa tot mai grea deasupra pădurii. Acum cînd detunăturile bătăliei se deplasau spre sud, iar văpaia incendiilor îndepărtate abia mai licărea printre crengile stufoase ale copacilor, răzbăteau tot mai deslușit zvonurile nopții de vară în pădurea înmiresmată și înflorită: țiriitul neostenit al greierilor, orăcăitul sutelor de broaște în balta învecinată, ciriitul aspru al cîrsteiului și, mai puternic decît toate aceste sunete, cîntecul privighetorilor înălțîndu-se din întuneric. Luna așternea pete argintii pe iarba neagră, la picioarele lui Alexei. El continua să stea sub mesteacăn, pe mușchiul moale și jilav. Scoase iarăși fotografia, o puse pe genunchi, și, privind-o în bătaia lunei, căzu pe gînduri. Deasupra capului său, pe cerul de sineală mohorîtă, treceau, unele după altele, spre sud, siluetele mici, întunecate, ale bombardierelor. Motoarele lor huru-

lau cu glasuri de bas, dar chiar și acest glas al războiului părea acum, în pădurea năpădită de lumina lunei și de cîntul privighetorilor, asemenea zumzetului pașnic al gîndăceilor de mai. Alexei oftă, băgă fotografia în buzunarul bluzei și sări sprinten în picioare, alungînd vraja nopții ; călcînd peste crengile uscate ce trosneau sub pașii lui, coborî dintr-un salt în bordeiul unde coechipierul lui dormea somn dulce, sforăind pe toate tonurile, întins voinicește în patul îngust.

5

Echipajele avioanelor au fost trezite din somn înainte de a se fi luminat de ziuă. Potrivit buletinului de cercetări primit de statul-major al armatei, nemții concentraseră importante forțe aeriene în sectorul în care tancurile sovietice izbutiseră să străpungă frontul. Observațiile de pe sol, confirmate de serviciile de informații, îngăduiau să se tragă concluzia că, apreciind la justa ei valoare amenințarea creată prin străpungerea frontului de către tancurile sovietice, chiar la baza arcului de la Kursk, comandamentul nemțesc trimisese la fața locului divizia aeriană „Richthofen", încadrată cu cei mai buniași ai Germaniei. Divizia suferise ultima ei înfrîngere lîngă Volga și fusese refăcută undeva adînc în spatele liniilor germane. Regimentului i se atrăgea luarea-aminte că presupusul adversar era numeros, înzestrat cu cele mai moderne avioane de tip „Focke-Wulf-190" și avea o bogată experiență. Ordinul punea regimentului în vedere să fie cu ochii în patru și să acopere temeinic eșaloanele din linia a doua ale unităților mobile, care, la adăpostul nopții, pătrunseseră în spărtură în urma blindatelor.

„Richthofen" ! Vechilor piloți le era bine cunoscut numele acestei divizii aflată sub ordinele directe ale lui Hermann Goering. Nemții o trimiteau totdeauna acolo unde întîmpinau greutăți. Unele echipaje ale ei duseseră un război de piraţi în Spania ; divizia era alcătuită din aviatori plini de îndrăzneală şi pricepuți, care aveau reputația unor primejdioşi adversari.

— Se pare că ni s-au trimis „richthofeni" în sector. Să poftească ! Le arătăm noi „richthofeni"-lor, perora la popotă Petrov, înfulecîndu-şi în grabă micul dejun şi din cînd în cînd furişînd priviri spre fereastra deschisă, dincolo de care Raia, fata ce servea la masă, alegea pentru împodobitul meselor buchete dintr-un maldăr de flori, punîndu-le apoi în tuburi de proiectile, lustruite cu cretă.

Războinica tiradă împotriva „richthofeni"-lor se adresa, firește, nu atît lui Alexei, care se grăbea să-şi termine cafeaua, cît fetei care, făcîndu-şi de lucru cu florile, zvîrlea mereu cîte o ocheadă rumenului şi chipeşului Petrov. Meresiev îi observa zîmbind blajin. Dar cînd în joc erau lucruri serioase, nu-i plăceau glumele şi vorbele în vînt.

— Divizia „Richthofen" nu este o divizie oarecare. Ea înseamnă : fii cu ochii în patru, dacă nu vrei să arzi astăzi prin niscai buruieni ; fii cu urechea atentă, nu pierde legătura. „Richthofeni"-ii, băiete, sînt fiare: nici n-apuci să zici peşte, că te-au şi înşfăcat...

O dată cu ivirea zorilor se înălță în aer prima escadrilă, sub comanda colonelului. În timp ce acesta intrase în acțiune, escadrila a doua, alcătuită din douăsprezece avioane de vînătoare, se pregătea de decolare. O conducea maiorul de gardă Fedotov, Erou al Uniunii Sovietice, socotit, după comandant, drept cel mai bun pilot al regimentului. Avioanele erau gata de zbor, iar piloții aşezați în cabine. Motoarele funcționau încet, la turaj redus, stîrnind la liziera

pădurii pale de vînt asemănătoare acelora care mătură pămîntul și scutură copacii înainte de a se porni furtuna și cînd primii stropi de ploaie, mari și grei, încep să cadă în țărîna însetată.

Din cabină, Alexei urmărea întoarcerea avioanelor din prima escadrilă, care veneau în pantă pronunțată la aterizare, alunecînd parcă din cer. Le număra fără să vrea, și-l încercă o neliniște crescîndă, neliniște ce punea stăpînire pe el ori de cîte ori între aterizările a două avioane se scurgea un interval de timp. Dar iată că ultimul avion ajunse la pămînt. Toate! Simți atunci că i se ia o piatră de pe inimă.

Ultimul din ele abia degajase pista cînd avionul maiorului Fedotov se smuci din loc. Perechi-perechi, avioanele de vînătoare se năpusteau în văzduh. Uite-le încolonîndu-se în formație, dincolo de pădure. Legănîndu-și aripile avionului, Fedotov se așeză pe direcție. Zburau jos, menținîndu-se cu grijă în zona de străpungere din ajun. Astăzi, Alexei nu mai vedea solul de la mare înălțime, dintr-o perspectivă îndepărtată care dă tuturor lucrurilor ceva ireal, făcîndu-le să semene cu niște jucării, ci pămîntul se perinda foarte aproape sub avion. Ceea ce încă ieri îi apăruse ca un joc, se înfățișa acum înaintea ochilor lui ca un cîmp de bătălie imens, de necuprins. Pe sub aripile avionului treceau în goană nebună lanurile, fînețele și crîngurile răscolite de bombe și obuze, brăzdate de tranșee și șanțuri, defilau cadavre, tunuri răzlețe, părăsite de servanți, sau baterii întregi de artilerie, tancuri avariate, maldăre nesfîrșite de fiare și bucăți de lemn stîlcite, acolo unde artileria nimerise coloanele în marș. Zburară pe deasupra unei păduri mari, cu desăvîrșire secerată de canonadă, semănînd de sus cu un lan călcat în picioare de o herghelie imensă. Și toate aceste priveliști se perindau

prin fața ochilor cu iuțeala unui film de cinema, care lăsa impresia că nu se mai sfîrșește.

Totul vădea înverșunarea luptei, pierderile uriașe suferite și măreția victoriei care fusese repurtată.

Urmele îngemănate ale șenilelor tancurilor brăzdaseră în lung și-n lat întinderea, ducînd departe, tot mai adînc, în pozițiile nemțești. Și erau foarte multe.

Ochiul le întîlnea pretutindeni, pînă la orizont, și părea că-nspre sud, de-a dreptul peste cîmpie, fără să-și aleagă drumul, trecuse aidoma unei vijelii o cireadă de animale necunoscute. Iar după tancurile care trecuseră lăsînd în urma lor trîmbe sure de praf, vizibile de departe, se tîrau și, după cîte li se părea celor din văzduh, înaintau foarte, foarte încet, coloane nesfîrșite de artilerie motorizată, cisterne de benzină, furgoanele uriașe ale atelierelor de reparații, trase de tractoare, autocamioane cu prelate; cînd avioanele de vînătoare luau înălțime, totul amintea mișcarea furnicilor pe cărăruile lor, în prag de primăvară.

Avioanele de vînătoare se afundară ca în nori în trîmbele de praf, care se ridicaseră în văzduh, fiindcă nu sufla vîntul, și înaintară pînă la „Willy's"-urile din capul coloanelor; „Willy's"-urile transportau, pare-se statele-majore ale blindatelor. Deasupra coloanelor cerul era liber și undeva, lîngă dunga pîcloasă a orizontului depărtat, se vedeau dîrele de fum destrămate ale încăierării. Escadrila o luă înapoi și străbătu înaltul cerului într-un fir șerpuit și, atunci, tocmai în linia zării, Alexei observă întîi o liniuță, apoi un roi întreg de liniuțe, atîrnînd în văzduh, jos de tot, deasupra pămîntului. Nemții! Veneau și ei, lipindu-se de pămînt, și se vedea că aveau drept obiectiv trîmbele de praf care se zăreau de departe deasupra cîmpurilor pline de buruieni roșiatice.

Alexei întoarse instinctiv capul. Coechipierul lui îl urma foarte îndeaproape.

Ciuli urechea şi auzi o voce vorbind de undeva, de departe :

— Aici Pescăruş doi — Fedotov : aici Pescăruşi doi — Fedotov. Atenţie ! După mine !

Disciplina şi încordarea nervoasă a pilotului în văzduh sînt de aşa natură, încît el execută ordinele comandantului uneori înainte ca acesta să le fi formulat complet. În timp ce glasul comandantului răsuna încă printre păcăniturile şi şuierăturile din cască, escadrila întreagă, celulă după celulă, dar păstrînd formaţia strînsă, se şi întorsese, tăind drumul nemţilor. Văzul, auzul, gîndirea se ascuţiră la maximum. Alexei nu mai observa nimic afară de avioanele străine, care se măreau văzînd cu ochii ; n-auzea nimic afară de pocnetele şi şuierăturile din cască prin care urma să i se transmită comanda. Însă în locul comenzii auzi deodată foarte desluşit o voce străină, strigînd grăbită :

— *Achtung ! Achtung !... „La-fünf". Achtung !* [1] striga desigur un observator german de pe sol, prevenindu-şi avioanele de primejdie.

Vestita divizie de aviaţie germană avea obiceiul de a împînzi cîmpul de luptă cu o reţea întreagă de observatori pe care-i paraşuta noaptea din timp, o dată cu staţiile de radioemisie, în sectorul probabil al luptelor aeriene.

Şi altă voce mai puţin distinctă, răguşită şi mîniată, adăugă tot în nemţeşte :

— *O, Donnerwetter ! Links „La-fünf" ! Links „La-fünf" !* [2]...

În afară de supărare, glasul vădea şi-o anume nelinişte.

---

[1] Atenţie ! Atenţie !... „La-5". Atenţie ! (Germ.).

[2] La naiba ! În stînga „La-5" ! În stînga „La-5" ! (Germ.).

„Va să zică, «Richthofen»-ule, te temi de «La-5»-urile noastre", scrîşni Meresiev printre dinţi, fără să-şi ia ochii de la formaţia duşmană care se apropia, şi simţind în tot trupu-i, încordat ca un arc, o voioşie, o frenezie ce-i zbîrlea părul din cap.

Îl vedea acum bine pe inamic ; erau avioanele de vînătoare şi asalt „Focke-Wulf-190", aparate puternice şi iuţi, apărute de curînd, şi pe care aviatorii sovietici le şi porecliseră „foce".

Ca număr, erau de două ori mai multe. Zburau în aceeaşi formaţie strînsă, caracteristică unităţilor din divizia „Richthofen", eşalonate în înălţime, celulă după celulă, astfel ca fiecare să protejeze coada avionului din faţa lui. Folosind avantajul înălţimii pe care o avea, Fedotov îşi conduse escadrila la atac. Alexei îşi şi alesese un adversar şi, fără să-i piardă din vedere pe ceilalţi, se năpusti asupra-i, căutînd să-l ţină în centrul vizorului. Dar cineva i-o luă înainte lui Fedotov. O altă formaţie de „lak"-uri îi învălui pe nemţi din cealaltă parte şi-i atacă năvalnic de sus, cu atîta succes, încît le împrăştie de îndată formaţia. Se produse învălmăşeală. Ambele formaţii se desfăcură în celule şi patrule şi se angajară în luptă. Fiecare căuta să-l prindă pe inamic în bătaia dîrelor de gloanţe, să-l atace din spate sau din flanc.

Avioanele se roteau două cîte două, urmărindu-se într-o sarabandă dezlănţuită.

Numai un ochi versat putea să se descurce în încăierare, şi numai o ureche pricepută era în stare să deslueascâ şi să reţină anumite sunete, din vălmăşagul ce năvălea prin cască, în auzul pilotului. Cîte nu se auzeau în clipa asta în eter : şi înjurăturile răguşite şi savuroase ale atacatorului, şi vaietul de groază al celui atins, şi strigătul de triumf al învingătorului, şi gemetele rănitului, şi scrîşnetul din dinţi al pilotului încordat într-un viraj cabrat, şi hîrîitul

unei răsuflări grele. Cineva, îmbătat de luptă, urla un cîntec în limbă străină, un altul, oftînd ca un copil, spuse „mamă", iar altcineva, pesemne apăsînd pe trăgaci, repeta: „Mai na! Mai na! Poftim!".

Victima aleasă de Meresiev scăpase din vizorul lui. În locul ei văzu mai sus un „Iak", în coada căruia se prinsese zdravăn o „focă" cu fuzelajul ca o ţigară de foi şi cu aripile drepte. Din aripile „focei" porniseră spre coada „Iak"-ului două dîre paralele de trasoare. Meresiev se înălţă drept ca o „luminare", pentru a veni în ajutorul „Iak"-ului. Cît ai clipi, văzu deasupra sa o umbră întunecată, asupra căreia scuipă o rafală din toate armele de bord.

Nu mai apucă să vadă ce se întîmplă cu „foca". Văzu doar cum „Iak"-ul, cu coada avariată, zbura acum de unul singur ceva mai la o parte. Se uită îndărăt. Nu cumva în încăierare îşi pierduse coechipierul? Nu, acesta îl urma de aproape.

— Să nu mă laşi, bătrîne! rosti Alexei printre dinţi.

Auzul îi era asurzit de vijîituri, de trosnete, de cîntece, strigăte de izbîndă sau groază, scoase în două limbi. Auzea horcăituri, scrîşnete din dinţi, injurături, răsuflări gîfîite. Şi toate acestea te făceau să gîndeşti că nu avioanele de vînătoare dau lupta în văzduh, ci că doi oameni s-au încleştat de piept, încordîndu-şi ultimele puteri, şi se rostogolesc pe sol horcăind, sufocîndu-se.

Meresiev cercetă cerul în căutarea unui adversar şi deodată simţi un fior rece în spate, iar părul i se făcu măciucă. Observase ceva mai jos sub el un „La-5" atacat de sus de un „Focke-Wulf". Nu putu să deosebească numărul avionului sovietic, dar înţelese, simţi că în el se află Petrov. „Focke-Wulf"-ul se repezi asupră-i, trăgînd din răsputeri cu toate armele sale. Petrov mai avea de trăit poate cîteva fracţiuni de secundă. Se luptau prea aproape

și Alexei, respectînd regulile luptei aeriene, nu se putea repezi în ajutorul prietenului. N-avea nici timp, nici spațiu de manevră. Dar viața tovarășului său era în primejdie, fapt care îl sili să riște. Își îndreptă avionul în jos pe verticală și puse motorul în plin. Antrenat de greutatea lui, înmulțită cu inerția și tracțiunea motorului, tremurînd din tot trupul de încordarea la care era supus, avionul se prăvăli ca un bolovan, nu, nu ca un bolovan, ci ca o rachetă, drept peste corpul „focii" cu aripi scurte, învăluind-o în păienjenișul gloanțelor trasoare. Meresiev simți că-și pierde cunoștința din pricina vitezei nebunești, a coborîrii vertiginoase, că se prăbușește în gol. Cu ochii tulburi, injectați, putu totuși să vadă chiar în dreptul elicei lui „foca" înfășurată într-un nor de fum: explodase. Dar Petrov? Petrov dispăruse. Unde o fi? A fost doborît? A avut răgazul să sară cu parașuta? A scăpat?

De jur împrejur cerul era curățit de avioane dușmane și, de undeva, foarte departe, dintr-un avion ce nu se vedea, răsuna în văzduhul acum liniștit vocea lui Fedotov:

— Aici Pescăruș doi — Fedotov, aici Pescăruș. Adunarea. Ne întoarcem. Aici Pescăruș doi...

Fedotov își aduna escadrila.

După ce-i venise de hac „Focke-Wulf"-ului și-și redresase avionul din picajul nebunesc la verticală, Meresiev trase cu nesaț aer în piept, gustînd senzația liniștei redobîndite, bucuria că scăpase dintr-o primejdie și triumful victoriei. Se uită cu coada ochiului la busolă ca să-și determine drumul de înapoiere și se întunecă la față constatînd că în rezervoare abia îi rămăsese benzină exact atît cît să ajungă la aerodrom... Dar în clipa următoare văzu ceva mai înspăimîntător decît indicațiile litrometrului, cu arătătorul apropiindu-se de zero: dintr-un nor mare, scă-

mos, un „Focke-Wulf-190", venit dracu știe de unde, se năpustea asupră-i. N-avea timp să mai chibzuiască și nici încotro să fugă.

Adversarii se aruncară cu înverșunare unul asupra altuia.

6

Zgomotele luptei aeriene angajate deasupra drumurilor pe care se întindeau coloanele de aprovizionare ale armatei în înaintare erau auzite nu numai de cei care din cabinele avioanelor participau la ea.

Așezat în fața puternicei stații de radio-dirijare de pe aerodrom, le asculta și comandantul regimentului de vînătoare, colonelul de gardă Ivanov. El însuși un as iscusit, comandantul își dădea seama după sunetele care veneau din văzduh că lupta era înverșunată și că adversarul, puternic și îndîrjit, nu-și va ceda poziția. Știrea că Fedotov se angajase într-o bătălie grea deasupra căilor de acces se răspîndi cu iuțeală pe tot aerodromul. Acei cărora le fu cu putință ieșiră din pădure în poiană, privind îngrijorați spre sud, de unde urmau să apară avioanele.

Medicii în halate albe, mestecînd din mers, veneau în fugă de la popotă. Autovehiculele sanitare, cu o cruce roșie imensă pe acoperiș, ieșiră din tufișuri, asemenea unor elefanți, și stăteau gata, cu motoarele puse în funcție.

La început se ivi de după coama copacilor din pădure și se îndreptă de-a dreptul la aterizare, alergînd peste cîmpul larg al aerodromului, prima celulă formată din avionul Eroului Uniunii Sovietice Fedotov și al coechipierului său. Și, îndată după ei, și a doua celulă. Deasupra pădurii continua să vuiască zgomotul motoarelor, de la avioanele ce se întorceau.

— Șapte, opt, nouă, zece, numărau cu glas tare cei de pe aerodrom și priveau cu încordare crescîndă cerul.

Avioanele care aterizaseră părăseau terenul, gonind spre boxele lor, și amuțeau acolo. Dar două lipseau.

În mulțimea care aștepta se produse tăcere.

— Petrov și Meresiev, rosti careva încet.

Deodată, un glas de femeie scoase un chiuit ascuțit de bucurie, ce răsună pe tot cuprinsul aerodromului, cît era el de mare:

— Vine-e!

Se auzi huruitul motorului. De după crestetele mestecenilor, aproape atingîndu-i cu trenul de aterizare coborît, se ivi cel de-al „doisprezecelea". Avionul era puternic avariat; o bucată de coadă îi era smulsă, iar capătul aripii din stînga tremura, atîrnînd de un cablu. Avionul aterizează într-un mod straniu, atinse pămîntul, făcu o săritură, atinse iar pămîntul și sări din nou. Topăi astfel pînă la capătul aerodromului, apoi încremeni pe loc și rămase cu coada ridicată. Automobilele sanitare cu medicii pe scară, cîteva „Willy's"-uri și mulțimea care aștepta, cu toții se năpustiră spre el. Nu se arătă nimeni din avion. Desfăcură cupola cabinei. Înghesuit între pernele scaunului, trupul lui Petrov înota în sînge. Capul îi căzuse neputincios pe piept. Fața-i era acoperită de șuvițele lungi, năclăite de sudoare, ale părului blond. Medicii și surorile desfăcură curelele, scoaseră geanta parașutei, însîngerată și sfîrtecată de o schijă, și traseră cu băgare de seamă afară trupul nemișcat. Aviatorul avea picioarele străpunse de gloanțe și un braț rănit. Petele întunecoase se lățeau din ce în ce pe combinezonul albastru.

Îl pansară pe Petrov chiar acolo, îl așezară pe targă și-l ridicară să-l ducă la mașină. Deodată rănitul des-

chise ochii. Șoptea ceva, însă atît de încet, că nu se auzea nimic. Colonelul se aplecă spre el.

— Unde-i Meresiev? întrebă rănitul.

— N-a aterizat încă.

Din nou ridicară targa, dar rănitul dădu energic din cap și schiță o mișcare, încercînd parcă să sară jos.

— Stați, nu mă duceți, nu vreau! Îl aștept pe Meresiev, el mi-a scăpat viața.

Aviatorul protestă atît de dirz, amenințînd să rupă pansamentele, încît colonelul făcu un gest cu mîna și spuse printre dinți, întorcînd capul:

— Bine, puneți targa jos. Meresiev nu mai are benzină decît pentru un minut. Petrov n-o să moară.

Colonelul urmărea secundarul roșu al cronometrului său, care înainta cu zvîcniri pe cadran. Priveau toți spre pădurea vînătă, de după crenelurile căreia trebuia să apară ultimul avion. Auzul le era încordat. Dar în afară de vuietul depărtat al canonadei și de ciocănitul ghionoaielor, nu se auzea nimic.

Ce mult poate să dureze uneori un minut!

7

Adversarii se apropiau unul de altul cu motoarele în plin. Atît „La-5", cît și „Focke-Wulf-190" erau avioane rapide. Distanța între ele se micșora vertiginos, superioară aceleia a sunetului.

Alexei Meresiev și asul necunoscut al faimoasei divizii „Richthofen" aleseseră amîndoi atacul frontal. În aviație, atacul frontal durează doar cîteva clipe, timp în care nici cel mai ager om nu-și poate aprinde țigara. Dar clipele acestea îl supun pe aviator la o atare tensiune nervoasă, la o încordare atît

de puternică a tuturor forţelor sale spirituale, cît în condiţiile luptei terestre ar ajunge pentru o zi întreagă de bătălie.

Închipuiţi-vă două avioane rapide de vînătoare, care se năpustesc direct unul asupra altuia în plină viteză. Avionul inamicului creşte văzind cu ochii. Iată-l vizibil, în toate amănuntele; îi vezi aripile, cercul scînteietor al elicei, gurile negre ale tunurilor. Încă o clipă, şi avioanele se vor ciocni, sfărîmîndu-se în ţăndări, de nu va mai rămîne nimic, nici din om, nici din maşină. Într-o astfel de clipă sînt puse la încercare nu numai voinţa pilotului, ci toate forţele lui spirituale. Cine e slab de înger, cine nu rezistă la încordarea monstruoasă a nervilor, cine nu se simte îndeajuns de tare ca să-şi dea viaţa pentru victorie, acela va trage instinctiv de manşă ca să sară peste uraganul morţii, iar în clipa următoare avionul lui se va prăbuşi în jos, cu pîntecul spintecat sau cu aripa retezată. Pentru avion nu mai este salvare. Piloţii experimentaţi ştiu prea bine aceasta şi numai cei mai îndrăzneţi se avîntă la atacul frontal.

Inamicii se năpusteau vertiginos unul asupra altuia.

Alexei înţelese îndată că cel care venea spre ei nu era un băieţandru din aşa-zisa „promoţie Goering", formată grabnic la şcoala pilotajului, după un program redus de antrenament, şi zvîrlită în luptă ca să completeze golurile ivite în aviaţia nemţească, în urma uriaşelor pierderi suferite pe Frontul de Răsărit. Asupra lui Meresiev se năpustea un as din „Richthofen", al cărui aparat avea desigur desenate pe fuzelaj siluetele multor avioane care aminteau victoriile sale. El nu va da greş, nu se va feri într-o parte, nu va refuza lupta.

— Să te vedem, „Richthofen"-ule! mormăi Alexei printre dinţi şi, muşcîndu-şi buzele pînă la sînge, cu

mușchii încordați ghem, își ațintì privirile asupra vizorului său, silindu-se din răsputeri să nu închidă ochii în fața avionului inamic care venea spre el cu viteză nebună.

Se încordă atît de mult, încît avu impresia că dincolo de semicercul luminos al elicei proprii vede parbrizul transparent al cabinei inamicului și prin el, doi ochi care-l privesc fix. Ochii aceia ardeau cu o ură nepotolită! Era o viziune provocată de tensiunea nervoasă. Dar Alexei văzu foarte desluşit ochii aceştia. „S-a sfîrşit, gîndi el, încordîndu-și și mai tare mușchii. S-a sfîrșit!" Privind mereu înainte, zbura spre vîrtejul care devenea din ce în ce mai năprasnic.

Nu, neamțul nu se va abate nici el în lături. S-a sfîrșit!

Se pregăti pentru o moarte fulgerătoare. Și deodată, la o distanță care, după cum i se păru lui Meresiev, nu era mai mare de-o lungime de braț, neamțul cedă, alunecă în sus și în momentul cînd pîntecul albastru al avionului inamic îi luci într-o scăpărare de fulger pe dinaintea ochilor, Alexei apăsă pe toate butoanele de tragere deodată, spintecîndu-l cu trei țișnituri de foc. În clipa următoare execută o buclă și, în timp ce pămîntul se prăvăli parcă deasupra capului său, zări avionul ce se legăna neputincios prin aer, de colo pînă colo. Îl cuprinse o bucurie sălbatică. Răcni: „Olia!" și, uitînd de tot ce-l înconjura, începu să deseneze prin văzduh cercuri repezi, însoțindu-l pe neamț în ultimu-i drum pînă aproape de buruienile roșcate ce învăpăiau pămîntul, pînă în clipa cînd neamțul se izbi de sol, ridicînd o coloană de fum negru.

Abia atunci se potoli încordarea nervoasă a lui Meresiev, mușchii împietriți parcă i se destinseră subit, simți o oboseală fără margini în trup și privi-

rea-i căzu asupra cadranului de la indicatorul de benzină. Acul de pe cadran oscila la gradația zero.

Îi mai rămăsese benzină pentru trei, cel mai mult patru minute. Iar pînă la aerodrom mai avea de zburat cel puțin zece. Dacă măcar n-ar fi trebuit să cheltuiască timpul cu luarea înălțimii! Dar se apucase să însoțească pînă la pămînt „foca" răpusă... „Am fost un nătărău, un guguman..." se dojeni el.

Mintea funcționa febril și lucid, așa cum li se întîmplă totdeauna în clipe de primejdie oamenilor curajoși, cu sînge rece. Mai întîi de toate trebuia să ia maximul de înălțime. Dar nu în spirală, nu; trebuia să urce apropiindu-se în același timp de aerodrom. Da.

Luă direcția de zbor necesară și, văzînd că solul începe să se depărteze și să se învăluiască treptat spre orizont într-o pîclă ușoară, își continuă cu mai mult calm socotelile. Pe carburant nu putea să se bizuie. Chiar dacă litrometrul mai mințea puțin, tot nu va avea benzină destulă. Să aterizeze pe drum? Dar unde? Revăzu în gînd itinerarul: păduri dese, crînguri mocirloase, cîmpii presărate cu movilițe și răscolite în lung și-n lat de tranșee vechi, un teren desfundat de fortificații, de pîlniile exploziilor și brăzdat de păienjenișul rețelelor de sîrmă ghimpată.

„Nu, aterizarea înseamnă moartea!"

Să sară cu parașuta? Ar putea. Chiar și acum! Uite, desface cupola, descrie un viraj, împinge de manșă, o smucitură — și gata! Dar cum rămîne cu avionul, cu această pasăre minunată, iute și ageră. Însușirile lui de luptă i-au salvat astăzi de trei ori viața... Să-l părăsească, să-l lase să se zdrobească, să se prefacă într-o grămadă de tablă de aluminiu? Răspundere? Nu, nu se temea de răspundere. Într-o situație ca a lui se impunea chiar să sară cu parașuta.

În clipa aceasta însă avionul i se părea o ființă vie, minunată, frumoasă, puternică și plină de generozitate, și i se părea că a o părăsi înseamnă o trădare lașă, josnică. Și apoi să se întoarcă chiar de la primele zboruri fără avion, să vegeteze fără rost în rezervă, așteptînd altul nou, să stea iarăși inactiv în zilele acestea cînd sînt atîtea de făcut, cînd pe front se plămădea o victorie strălucită? În astfel de zile, să umble fără treabă de colo pînă colo?

— Asta s-o crezi tu! rosti Alexei cu glas tare, ca și cum ar fi respins necăjit propunerea cuiva.

Va zbura pînă i se va opri motorul! Și pe urmă? Pe urmă, va vedea.

Își continuă zborul cercetînd împrejurimile de la o înălțime de trei, apoi de patru mii de metri, căutînd să găsească undeva o poieniță cît de mică. La orizont se și vedea ca o pată vînătă pădurea, dincolo de care se întindea aerodromul. Pînă acolo mai erau vreo cincisprezece kilometri. Acul litrometrului nu mai vibra, încremenise poticnit de șurubul limitatorului. Dar motorul mai funcționa încă. Cu ce oare? Mai sus, tot mai sus... Așa!

Deodată, duduitul regulat al motorului, pe care în mod obișnuit urechea pilotului nici nu-l deosebește, după cum omul sănătos nu-și simte bătăile inimii, își schimbă ritmul. Alexei simți imediat aceasta. Acum pădurea se vedea deslușit, mai erau pînă la ea vreo șapte kilometri și vreo trei-patru deasupra ei. N-ar fi fost mult. Dar zvîcnirea motorului se schimbase de data asta în chip amenințător. Aviatorul simțea în trupul lui schimbarea, ca și cum pe punctul să se sufoce era el, și nu motorul. Apoi, brusc, se auzi acel „ciu-ciu-ciu" înspăimîntător, care, ca o durere acută, se răspîndi în tot corpul lui Alexei.

Nu, n-a fost nimic! Motorul își reia bătăile ritmice. Merge, merge, ura! Merge! Și iată și pădurea: se

zăresc vîrfurile mesteceniilor, ca o spumă verde, creață, ce se frămîntă în bătaia soarelui. Pădurea! Acum este cu totul exclus să aterizeze altundeva decît pe aerodromul lui. Orice altă cale îi e tăiată. Înainte, înainte!

„Ciu-ciu-ciu!"

Și din nou motorul zvîcnește normal. Cît o să țină? Pădurea se află dedesubt. Drumul șerpuiește prin nisip, drept și lin, parc-ar fi cărarea din creștetul comandantului. Pînă la aerodrom să tot fie trei kilometri. Aerodromul se află dincolo de zidul crenelat al copacilor, pe care Alexei are impresia că-l și vede.

„Ciu-ciu-ciu!" Și deodată se așterne o liniște atît de profundă, încît se aude fluieratul sirenelor de antenă ce taie aerul. Să fie într-adevăr sfîrșitul? Meresiev simte că-i îngheață sîngele. Să sară? Nu, încă puțin... Își așază avionul în panta de coborîre cu motorul redus și începe să alunece de pe povîrnișul văzduhului în jos, căutînd să facă coborîrea cît mai lină, fără a lăsa însă avionul să se angajeze în vrie.

Cît de înspăimîntătoare pare în văzduh această liniște absolută! O liniște atît de adîncă, încît s-aude țăcănitul motorului care se răcește, pulsația sîngelui în vine și în urechi, din cauza pierderii bruște a înălțimii. Și cît de iute zboară pămîntul spre tine, de parcă l-ar atrage către avion un magnet uriaș!

Iată și marginea pădurii. Iată, apărînd pentru o clipă, aidoma unei străfulgerări, terenul aerodromului, verde ca smaraldul. Să fie prea tîrziu?... Oprindu-se din învîrtire, elicea atîrnă neputincioasă. Ce înspăimîntător este s-o vezi așa, în zbor! Pădurea aproape de tot. S-a terminat?... Să fie cu putință ca pînă la sfîrșit Olia nici să nu afle ce i s-a întîmplat lui, ce drum greu, peste puterile omenești, a străbătut în optsprezece luni, și că în cele din urmă și-a ajuns

totuși scopul și a devenit un om adevărat — ei, da! un om adevărat — pentru ca apoi să se prăbușească într-un mod atît de stupid, tocmai cînd i se împliniseră toate nădejdile?

Să sară? Prea tîrziu. Pădurea zboară spre el și culmile ei se contopesc într-un uragan de neînvins, în fîșii compacte, verzi. Le-a mai văzut cîndva. Unde? A, da! Atunci, în primăvară, în clipa catastrofei îngrozitoare. Și atunci tot așa se repezeau înainte, sub aripile lui, niște fîșii verzi. O ultimă sforțare, trase de mansă spre el...

8

Lui Petrov îi vîjîiau timpanele din cauza pierderii mari de sînge. Totul — și aerodromul, și fețele cunoscute, și norii aurii ai apusului — totul începea deodată să se clatine, să se răstoarne încet, topindu-se parcă în aer. Mișca atunci piciorul rănit și ascuțimea durerii îl readucea în fire.

— N-a venit încă?

— Nu. Să nu vorbești... i se spunea.

Să fie cu putință ca Alexei Meresiev, care azi, într-un fel de neînțeles, ca un zeu înaripat, se ivise în fața neamțului, tocmai în clipa cînd lui Petrov i se părea că totul s-a sfîrșit, să zacă acum undeva, acolo, ca un ghem de carne pîrjolită pe pămîntul înspăimîntător, brăzdat, sfîșiat de obuze? Și sergentul-major Petrov să nu mai vadă niciodată ochii negri, cam poznași, blînzi și uneori ironici, ai șefului său de patrulă? Niciodată?

Comandantul regimentului își trase mîneca tunicii peste ceas. Nu mai avea nevoie de el. Își netezi cu amîndouă mîinile cărarea părului pieptănat cu îngrijire și spuse cu glas înăbușit:

— S-a terminat!

— Nici o speranță? întrebă cineva.

— S-a terminat. Nu mai are benzină. Poate să fi aterizat undeva, sau să fi sărit... Haide, duceți targa de-aici!

Comandantul se întoarse și începu să fluiere, schimonosind nemilos melodia. Petrov simți din nou că-l îneacă un ghem clocotitor, atît de fierbinte și de tare, încît i se părea că e cît pe-aci să-l sugrume. Se auzi un sunet ciudat ca de sughiț. Oamenii care zăboveau tăcuți în mijlocul aerodromului, întoarseră capul și priviră în lături: aviatorul rănit plîngea cu suspine, pe targa lui.

— Ei, duceți-l odată de aici, ce dracu! răcni comandantul, cu o voce străină parcă, și plecă repede, ferindu-și fața de mulțime și clipind din ochi, ca și cum l-ar fi supărat vîntul.

Oamenii începură să se împrăștie pe cîmp. Și tocmai atunci, neauzit, ca o umbră, cu roțile stîrnind doar un foșnet printre vîrfurile mestecenilor, se ivi de după liziera pădurii un avion. Alunecă asemenea unei năluci peste capetele lor, deasupra pămîntului, și, atras parcă de iarbă, se așternu deodată pe trei roți. Se auzi un zgomot surd, scrîșnetul pietrișului și foșnetul ierbii, un zgomot atît de neobișnuit, fiindcă de obicei aviatorii nu-l aud niciodată din cauza duduitului motorului. Totul se petrecu atît de neașteptat, încît nimeni nu-și dădu seama ce anume se întîmplase, deși era un lucru cît se poate de normal: aterizase un avion, și anume „numărul unsprezece", chiar acela pe care toți îl așteptau cu atîta nerăbdare.

— El e! urlă cineva atît de sălbatic, cu o voce atît de nefirească, încît lumea își reveni subit din încremenire.

Avionul terminase rulajul și scrîșnind din frîne se opri chiar lîngă marginea aerodromului, în fața per-

delei de mesteceni tineri, cu verdeața creață și trunchiurile albe, luminate de razele portocalii ale amurgului.

Nici de astă-dată din cabină nu coborî nimeni. Oamenii alergară în goană spre avion, gîfîind, cuprinși de presimțiri negre. Comandantul regimentului ajunse cel dintîi, sări sprinten pe aripă și, desfăcînd cupola cabinei, privi înăuntru. Alexei Meresiev ședea fără cască, alb ca varul, și zîmbea cu buzele livide, fără pic de sînge în ele. De pe buza de jos, mușcată, i se prelingeau pe bărbie două fire de sînge.

— Trăiești ? Ești rănit ?

Meresiev se uita cu ochi obosiți de moarte la colonel, abia schițînd un zîmbet.

— Nu, n-am nimic. Mi-a fost tare frică... Vreo șase kilometri am mers fără benzină, e de mirare cum.

Zgomotoși, aviatorii îi strîngeau mîinile, îl felicitau. Alexei zîmbea.

— Fraților, să nu frîngeți aripile avionului. Se poate ? Ia te uită cum au năpădit... Stați, să cobor...

Și-n clipa aceea auzi de undeva de jos, dincolo de capetele plecate deasupra sa, o voce cunoscută, dar atît de slabă, ca și cum ar fi venit de undeva de departe, foarte departe :

— Alioșa ! Alioșa !

Meresiev se învioră brusc. Zvîcni de pe scaun, se înălță în mîini, își trecu peste bordul carlingei picioarele-i grele și, cît pe aci să răstoarne pe cineva, se pomeni pe pămînt.

Obrazul lui Petrov era la fel de alb ca perna. În orbitele înfundate și vinete înghețaseră două lacrimi.

— Bătrîne ! Trăiești ?... U-uf, drac împielițat !

Și aviatorul se lăsă greoi în genunchi, în fața târgii, cuprinse în mîini capul tovarășului prăvălit neputincios pe pernă, se uită în ochii lui albaștri, plini de suferință, dar totodată radiind de fericire :

— Trăiești, măi băiete?

— Îți mulțumesc, Alioșa, tu m-ai scăpat. Tu ești așa... așa de...

— Dar ridicați-l odată pe rănit, lua-v-ar dracu! Ce stați cu gurile căscate? tună în preajma lor vocea colonelului.

Comandantul regimentului se afla lîngă ei, scund și vioi, legănindu-se pe picioarele-i vînjoase, încălțate în cizme strălucitoare, cu carîmbi strîmți ce se zăreau de sub combinezonul albastru.

— Locotenent-major Meresiev, raportează-mi rezultatul misiunii... Ai doborît vreunul?

— Da, tovarășe colonel. Două „Focke-Wulf"-uri.

— În ce împrejurări?

— Unul prin atac la verticală. I se agățase de coadă lui Petrov. Al doilea, prin atac frontal, la vreo trei kilometri mai spre nord de locul bătăliei generale.

— Știu... Tocmai acum mi-a raportat observatorul terestru... Mulțumesc.

— Servesc... vru să răspundă Alexei, potrivit formulei, dar comandantul, altădată atît de tipicar, pentru care regulamentul însemna totul, îl întrerupse cu glas familiar:

— Prea bine! Vei lua mîine comanda unei escadrile în locul... Comandantul escadrilei a treia nu s-a înapoiat astăzi la bază...

Porniră pe jos spre punctul de comandă. Și, deoarece zborurile în ziua aceea se terminaseră, mulțimea porni și ea în urma lor. Erau foarte aproape de movilița verde a punctului de comandă, cînd de acolo veni în goană spre ei ofițerul de serviciu. Se opri din fugă în fața comandantului, cu capul descoperit, și, plin de voioșie, deschise gura să spună ceva. Colonelul îl întrerupse cu glas tăios și rece:

— Unde ți-e șapca? Ce ești dumneata: un școlar în recreație?

— Tovarăşe colonel, îmi permiteţi să raportez, spuse într-un suflet locotenentul emoţionat, luînd poziţia de drepţi şi abia trăgîndu-şi răsuflarea.

— Ei ?

— Vecinul nostru, comandantul regimentului de „Iak"-uri, vă poftеşte la telefon.

Colonelul coborî în fugă scările bordeiului.

— Este vorba de dumneata... începu să-i spună lui Meresiev ofiţerul de serviciu, dar de jos se auzi vocea colonelului :

— Să vină Meresiev !

Cînd Meresiev încremeni lîngă el, cu mîinile la vipuşcă, colonelul, astupînd cu palma pîlnia receptorului, îi spuse răstit :

— Mă pui într-o situaţie imposibilă. Mă cheamă vecinul şi mă întreabă : „Cine dintre ai tăi zboară cu «unsprezece» ?" Zic : „Locotenentul-major Meresiev". El întreabă : „Cîte avioane doborîte i-ai trecut pe ziua de azi ?" Zic : „Două". Dar el : „Mai adaugă-i unul : mi-a desprins azi din coadă un «Focke-Wulf». Zice : „Am văzut cu ochii mei cum neamţul s-a izbit de pămînt." Ei ? Iar dumneata taci... Colonelul se uită încruntat la Alexei şi era greu să înţelegi dacă glumea sau era supărat de-a binelea. Aşa a fost ? În cazul ăsta descurcă-te singur : poftim telefonul. Alo, m-auzi ? La telefon locotenentul-major Meresiev. Îi trec receptorul.

O voce de bas, necunoscută, detună răguşită în urechea lui Alexei :

— Mulţumesc, tovarăşe locotenent-major ! O lovitură de maestru, o apreciez, m-ai salvat ! Da. L-am petrecut pînă la pămînt şi am văzut cum s-a izbit... Îţi place votca ? Să vii la mine, la punctul meu de comandă. Pun un litru la bătaie. Mulţumesc. Îţi string mîna. Pune-te-n mişcare !

Meresiev lăsă jos receptorul. Era atît de obosit de toate întîmplările prin care trecuse, că abia se mai ţinea pe picioare. Nu se gîndea decît cum să ajungă mai repede în „orăşelul cîrtiţelor", ca să-şi lepede protezele şi să se întindă. Se mută cu anevoinţă de pe un picior pe altul şi în cele din urmă porni încet spre uşă.

— Încotro? Comandantul regimentului îi ţinu calea, îi luă mîna în mîna lui mică şi uscată şi i-o strînse tare, de-i trosniră oasele. Ce să-ţi mai spun? Bravo! Mă mîndresc că am astfel de oameni... Şi mai ce? Mulţumesc... Iar ăsta, cum îi spune... prietenul dumitale, Petrov, parcă e mai prejos? Şi ceilalţi... E-eh, cu astfel de oameni nu poţi pierde războiul!

Şi-i mai strînse o dată mîna, cu putere.

Meresiev intră în bordeiul lui abia după ce se înnoptă de-a binelea, dar nu putu să adoarmă. Zadarnic îşi întorcea perna pe o parte şi pe alta, număra în gînd pînă la o mie, îşi amintea toate cunoştinţele al căror nume începea cu A, apoi pe cele cu B, şi aşa mai departe; zadarnic privea neclintit flacăra palidă a opaiţului: toate metodele acestea de autoadormire, verificate de o sută de ori, n-aveau nici un efect azi. De îndată ce închidea ochii, în faţa lui Alexei se perindau, cînd clare, cînd abia desprinzîndu-se din întuneric, chipuri cunoscute: de sub şuviţele de argint ale părului răvăşit îl privea îngrijorat moş Mihaila; Andrei Degtearenko clipea blînd cu genele-i de „porc"; făcînd pe cineva cu ou şi cu oţet, Vasili Vasilievici îşi scutura coama abia încărunţită; lunetistul rîdea cu toate zbîrciturile obrazului său de soldat bătrîn; de pe albul pernei îl priveau, plini de inteligenţă, pătrunzători şi ironici pe chipu-i galben ca de ceară, ochii comisarului Vorobiov; aidoma fulgerului trecea filfîind în vînt părul roşu ca văpaia al Zinocikăi; plin de înţelegere îi

făcea cu ochiul micul și sprintenul instructor Naumov.

Cîte chipuri dragi și prietenești îl priveau din beznă, zîmbindu-i, trezind în el amintirile care-i umpleau inima, și așa prea plină de un val de căldură. Dar iată că printre toate chipurile acestea, întunecîndu-le pe toate, răsări chipul Oliei, un obrăjor slăbuț de adolescent în tunică de ofițer, cu ochi mari și obosiți. O văzu atît de clar, atît de deslușit, de parcă într-adevăr fata s-ar fi aflat înaintea lui, așa cum n-o mai văzuse niciodată pînă atunci. Apariția era atît de reală, încît el se săltă în cot.

Ce somn mai putea fi ăsta! Năpădit de un val de fericire și energie, Alexei sări din pat, aprinse lampa, rupse o filă din caiet și, după ce își ascuți de talpa bocancului vîrful creionului, începu să-i scrie.

„Scumpa mea! scria el încîlcit, abia apucînd să aștearnă pe hîrtie gîndul care o lua necontenit înainte. *Azi am doborît trei nemți. Dar nu faptul în sine are însemnătate. Unii dintre tovarășii mei fac treaba asta aproape zilnic. Și nu m-aș fi lăudat cu așa ceva... Scumpa mea, draga mea atît de depărtată! Astăzi, vreau, astăzi am dreptul să-ți povestesc tot ce mi s-a întîmplat în urmă cu optsprezece luni, și ceea ce — mă căiesc, mă căiesc mult de tot — ți-am ascuns. Dar astăzi, în sfîrșit, m-am hotărît..."*

Se opri și rămase pe gînduri. De după scîndurile ce căptușeau bordeiul curgeau fire de nisip uscat, chițcăiau șoareci. De afară veneau, o dată cu mireasma proaspătă și jilavă a mestecenilor și a ierburilor în floare, trilurile în surdină ale privighetorilor. Undeva, nu departe de rîpă, pare-se lîngă corturile popotei ofițerești, două voci, de bărbat și femeie, cîntau, armonios, visător, cîntecul răchitei. Îndulcită de depărtare, melodia căpătase în întunericul nopții

o gingăşie şi un farmec deosebit, trezind în suflet un dor amestecat cu bucurie, dorul aşteptării, dorul nădejdii.

Bubuiturile depărtate ale canonadei, care abia-abia răzbăteau pînă la aerodromul de campanie ce se afla acum adînc în spatele frontului, nu puteau înăbuşi nici melodia cîntecului, nici triluriile privighetorilor, nici foşnetul lin, adormitor, al pădurii învăluite în întunericul nopţii.

ÎNCHEIERE

În zilele acelea, cînd bătălia de la Orel se apropia de sfîrșitul victorios, și cînd regimentele care înaintaseră dinspre nord comunicau că văd de pe înălțimea Krasnogorskului orașul cuprins de flăcări, la statul-major al frontului din Briansk se primise vestea că aviatorii regimentului de vînătoare de gardă, care acționau în acest sector, au doborît în ultimele nouă zile patruzeci și șapte de avioane inamice. Cu acest prilej, ei pierduseră cinci aparate și numai trei oameni, deoarece doi dintre aviatorii doborîți se aruncaseră cu parașuta și se înapoiaseră pe jos la unitatea lor. Chiar și pentru zilele acelea de ofensivă năvalnică a Armatei Roșii o astfel de victorie era nemaipomenită.

Cu un avion de legătură am plecat spre acest regiment, plănuind să scriu pentru *Pravda* un articol despre faptele eroice ale aviatorilor de gardă.

Aerodromul regimentului era situat pe cel mai obișnuit izlaz țărănesc, de pe care se nivelaseră cu chiu cu vai movilițele și mușuroaiele de cîrtiță. Avioanele se pitiseră ca niște pui de găinușă de pădure, în marginea unui cring de mesteceni. Într-un cuvînt, era cel mai obișnuit aerodrom de campanie din zilele furtunoase ale războiului de atunci.

Am aterizat acolo pe înserate, cînd regimentul tocmai își încheia o zi grea de muncă. Lîngă Orel, nemții se arătaseră deosebit de activi în văzduh, iar în ziua aceea avioanele noastre de vînătoare fuseseră nevoite să execute vreo șapte ieșiri de luptă. Amurgea cînd ultimele patrule se înapoiau din al optulea raid. Comandantul regimentului, un bărbat mic de statură, iute și ars de soare, încins bine cu o curea peste combinezonul bleumarin nou-nouț, și avînd o cărare impecabilă în creștetul capului, îmi mărturisi că nu se simte în stare să-mi povestească ceva ca lumea în ziua aceea, că se află pe aerodrom de la ora șase dimineața, că și el se ridicase pînă atunci de trei ori în aer și că abia se mai ține pe picioare de oboseală. Nici celorlalți comandanți nu le ardea în ziua aceea de interviuri gazetărești. Am înțeles că va trebui să amîn scopul misiunii mele pentru a doua zi, și de altfel era și prea tîrziu ca să mai pot pleca înapoi. Soarele se și culcase în cununile mestecenilor, poleindu-le cu aurul topit al razelor sale.

Cele din urmă avioane aterizau. Fără să taie contactul, rulau repede spre liziera pădurii. Mecanicii le întorceau, ținîndu-le de capătul aripii și numai după ce avionul se oprea în boxa semicirculară, căptușită cu mușchi verde, piloții, palizi și obosiți, coborau din carlingă.

Ultimul sosi avionul comandantului escadrilei a treia. Cupola transparentă a cabinei se ridică în sus. Întîi zbură dinăuntru și căzu în iarbă un baston mare

și negru, împodobit cu monogramă de aur. Apoi, un bărbat cu părul ca pana corbului, cu fața lată și arsă de soare, se săltă repede în mîini, se avîntă ager peste bord și se lăsă peste aripă, apoi sări greoi jos. Cineva îmi spuse că este cel mai bun aviator al regimentului. Ca să nu pierd timpul degeaba, m-am hotărît să vorbesc numaidecît cu el. Țin perfect de bine minte cum îmi spuse zîmbind, privindu-mă drept în față, cu ochii lui vioi și negri ca de țigan, în care neastîmpărul tineresc, nestins încă, se îmbina în mod ciudat cu oboseala și maturitatea unui om încercat, trecut prin multe în viață:

— Fie-vă milă, zău, cad din picioare. Îmi țiuie urechile. Ați mîncat? Perfect, haideți cu mine la popotă să mîncăm împreună. La noi, pentru fiecare avion doborît se dau la masa de seară două sute de grame de votcă. Astăzi am dreptul la patru sute. Tocmai bine pentru doi. Ei, ce ziceți? Mergem? Iar la masă vom discuta, dacă totuși nu mai aveți răbdare.

Am acceptat. Prea mă simțeam atras de omul acesta deschis și vesel. Porniram pe o potecuță croită de aviatori de-a dreptul prin pădure. Noul meu cunoscut mergea repede, aplecîndu-se din cînd în cînd să rupă din mers o boabă de afină sau să ia un pumn de merișoare alb-trandafirii, pe care și le zvîrlea în gură. De bună seamă că era tare obosit, căci călca anevoie. Dar nu se sprijinea în straniul său baston. Îl lăsa să-i atîrne pe braț și-l apuca numai uneori ca să rupă bureții părăși sau să izbească în panașele trandafirii ale răscoagei. Cînd, după ce am trecut printr-o rîpă, ne cățărarăm pe povîrnișul argilos și abrupt ce luneca sub picioare, aviatorul urcă încet, agățîndu-se cu mîinile de tufe, fără a se folosi nici acum de baston.

De îndată ce ajunserăm la popotă, oboseala lui pieri ca suflată de vînt. Se așeză la ferastra prin care

se vedea un apus rece și învăpăiat, ceea ce, după credința aviatorilor, prevestea vînt pentru a doua zi, bău cu sete, zgomotos, o cană mare de apă, glumi cu o fată drăguță, amintindu-i de un prieten al lui care se afla acum la spital și din cauza căruia fata ar fi pus mereu prea multă sare în supă. Mînca cu poftă, mult, rontăind cu dinții lui puternici oasele fripturii de berbec. Glumea cu tovarășii de la alte mese, îmi cerea noutăți din Moscova, se interesa de noile lucrări literare, de spectacolele teatrelor moscovite pe care, după cum spunea, nu le văzuse niciodată. Cînd isprăvirăm și felul trei, un kisel de afine, poreclit aici „nori de furtună", mă întrebă :

— De fapt, unde dormiți ? Nicăieri ? Foarte bine. Veți dormi în bordeiul meu. Se posomorî o clipă și-mi explică : Vecinul meu nu s-a întors azi din misiune... Ca atare, patul e liber. Așternut curat se va găsi și el : haidem !

Pesemne că făcea parte din aceia cărora le plac oamenii și pe care îi atrage în chip irezistibil perspectiva de a sta de vorbă cu un nou-venit și a-l iscodi pentru ca acesta să-i spună tot ce știe. Mă învoii. Am ajuns într-o rîpă unde, pe malurile povîrnite, în desișul zmeurișului mirosind a frunze încă verzi, printre mierea-ursului și răscoage, erau săpate bordeiele.

Cînd flăcăruia fumegîndă pîlpîi în „stalingradka" și lumină bordeiul, încăperea se înfățișă destul de spațioasă, îngrijită și plăcută. În firidele din pereții de pămînt, peste saltelele înjghebate din foi de cort și umplute cu fîn de curînd cosit, erau întinse două cearșafuri curate. Crengi de mesteceni tineri, cu frunzișul încă verde, stăteau risipite prin unghere, „pentru mireasmă", îmi explică aviatorul. Deasupra paturilor erau săpate în pămînt niște polițe ; acolo, pe așternut de ziare, se aflau teancuri de cărți, obiecte de toaletă și aparate de ras. La căpătîiul unui pat se zăreau două

fotografii în rame improvizate, ticluite din plexiglas. În ceasurile de acalmie pe front, meșterii improvizați ai regimentelor făceau din rămășițele avioanelor inamice o mulțime de rame din acestea. Pe masă stătea, acoperită cu o frunză de brusture, o gamelă plină cu zmeură înmiresmată de pădure. Zmeura, ramurile verzi de mesteacăn, finul și crengile de brad așternute pe jos răspîndeau o aromă atît de plăcută, de puternică și dătătoare de viață, iar în bordei domnea o răcoare jilavă atît de proaspătă, cîntau atît de adormitor greierii în rîpă, că deodată simții în trup o oboseală plăcută și, împreună cu gazda, hotărîi să lăsăm pe a doua zi și convorbirea, și zmeura din care abia gustasem.

Aviatorul ieși, îl auzii spălîndu-și zgomotos dinții, răcorindu-se cu apă rece, icnind și plescăind de răsuna toată pădurea. Se înapoie vesel, înviorat, cu stropi de apă în sprîncene și în păr; micșoră fitilul și începu să se dezbrace. Ceva căzu greoi la pămînt. Mă întorsei și nu-mi venea să-mi cred ochilor: își lăsase picioarele jos pe podea. Un aviator olog! Un pilot de vînătoare! Un aviator care numai azi făcuse șapte misiuni de luptă și doborîse două avioane! Toate acestea păreau de necrezut.

Dar picioarele lui, sau mai bine-zis, protezele frumos încălțate în bocanci cazoni zăceau jos. Labele lor ieșeau de sub pat și păreau a fi picioarele unui om ascuns acolo. Probabil că aveam un aer foarte nedumerit, deoarece gazda mea mă privi cu un zîmbet șiret și în același timp mulțumit:

— Se poate să nu fi observat mai înainte?

— Nici nu mi-a trecut prin cap.

— Mă bucur! Mulțumesc! Mă mir numai că nu v-a povestit nimeni. La noi în regiment sînt tot atîția așa, cît și palavragii. Cum de au lăsat să le

scape un nou-venit, ba încă unul de la *Pravda*, fără să se laude cu o minune ca asta?

— Dar e ceva nemaipomenit! E o faptă îndrăcit de eroică să lupți fără picioare pe un avion de vînătoare! După cîte știu, istoria aviației nu cunoaște nimic asemănător.

Aviatorul fluieră vesel.

— Ei, istoria aviației... Ea n-a știut multe, dar acum le află de la aviatorii sovietici în războiul ăsta. În fond, ce găsiți deosebit în toată treaba asta? Vă rog să mă credeți, aș zbura cu mai multă plăcere cu picioare adevărate și nu cu așa ceva. Dar ce să-i faci? Așa-s împrejurările. Aviatorul oftă. De altfel, ca să fim drepți, aviația mai cunoaște astfel de cazuri.

Scotoci în porthart și scoase un articol tăiat dintr-un ziar, un articol foarte uzat, care se rupsese la îndoituri și era lipit cu grijă pe o foaie de celofan. În articole era vorba de un aviator care zburase fără o labă a piciorului.

— Dar avea totuși un picior. Și, pe urmă, nu era un pilot de vînătoare, zbura pe un „Farman" antediluvian.

— În schimb, eu sînt un aviator sovietic. Numai să nu vă închipuiți că mă laud, nu sînt cuvintele mele. Mi le-a spus cîndva un om bun, foarte bun... un om adevărat... Apăsă răspicat pe cuvîntul *adevărat*. A murit...

Pe figura lată și energică a aviatorului se ivi o expresie de tristețe caldă, de duioșie; ochii îi luciră plini de lumină și chipul lui întineri deodată cu aproximativ zece ani, era chipul unui adolescent, și mă încredințai cu uimire că gazda mea, care cu o clipă înainte mi se păruse de vîrstă mijlocie, n-avea poate nici douăzeci și trei de ani.

— Nu pot să sufăr cînd oamenii încep să mă descoasă cum a fost și ce-a fost, și de ce... Și, uite acum

m-am pornit deodată pe panta amintirilor... Dumneavoastră sînteţi un străin, mîine ne vom lua rămas bun şi, probabil, nu ne vom mai vedea niciodată... Vreţi să vă istorisesc cum a fost cu picioarele mele?

Se întinse în pat, îşi trase pătura pînă sub bărbie şi începu să povestească. Părea că gîndeşte cu glas tare, uitînd cu totul de interlocutorul său, dar îşi depăna povestea în chip interesant, foarte plastic. Simţeai în el o minte subtilă, o memorie ascuţită şi un suflet mare şi frumos. Şi dîndu-mi îndată seama că voi auzi ceva important, neobişnuit, ceva ce mai tîrziu, poate, n-aş mai fi putut afla, apucai de pe masă un caiet de şcolar, pe care era scris *„Jurnalul misiunilor de luptă ale escadrilei a treia"*, şi mă apucai să notez povestirea.

Noaptea se furişa pe nesimţite prin pădure. Lampa de pe masă trosnea şi flacăra ei devenea vînătă. Numeroşi fluturi de noapte, nesăbuiţi, cu aripioarele cenuşii, pîrjolite, zăceau în juru-i. La început, o adiere uşoară de vînt aducea prin noapte, pînă la noi, sunetele unei armonici. Pe urmă amuţi şi armonica şi numai zvonurile nocturne ale pădurii, ţipătul ascuţit al boului de baltă, vaietul depărtat al huhurezului, orăcăitul disperat al broaştelor din balta vecină şi ţiriitul greierilor întovărăşeau vocea lui egală, cam răguşită. Povestea uimitoare a acestui om mă pasiona atît de mult, încît mă străduiam s-o notez cît se poate mai amănunţit. Am terminat un caiet, am găsit pe poliţă altul, l-am terminat şi pe acesta şi n-am observat că afară cerul pălise. Alexei Meresiev ajunse cu povestirea în ziua cînd doborîse trei avioane din divizia aeriană „Richthofen" şi se simţise din nou un adevărat aviator.

— Eh, am flecărit cu dumneavoastră toată noaptea, iar mîine trebuie să zbor, se întrerupse el deodată

la jumătatea cuvîntului. V-am obosit?... Şi acum, la culcare.

— Dar Olia? Ce v-a răspuns? îl întrebai şi mă oprii încurcat. De altfel, iertaţi-mă, poate că întrebarea vă este neplăcută, aşa că vă rog să nu-mi răspundeţi.

— De ce? Nu face nimic, zîmbi el. Şi ea, şi eu sîntem cam ciudaţi. Vedeţi, de fapt, ea ştia totul. Prietenul meu, Andrei Degtearenko — v-am povestit despre el — îi scrisese îndată, întîi despre catastrofă, apoi despre amputarea picioarelor. Dar văzînd că eu, dintr-un motiv sau altul, îi tăinuiesc faptul, ea a înţeles că-mi vine greu să vorbesc despre întîmplarea aceasta şi s-a prefăcut toată vremea că nu ştie nimic. În felul ăsta ne-am înşelat unul pe altul, te miri de ce. Vreţi s-o vedeţi?

Mări lumina lămpii şi o apropie de cele două fotografii cu rame ticluite din plexiglas atîrnate la căpătîiul lui; pe una din ele, o fotografie de amator, decolorată şi ştearsă aproape complet, se putea distinge cu greu o faţă care zîmbea fără grijă între florile unei lunci. De pe cealaltă fotografie privea sever chipul slăbuţ, adînc îngîndurat şi inteligent, al aceleiaşi fete în uniformă de locotenent genist. Era atît de micuţă, încît în uniforma militară părea un băieţandru, un adolescent, numai că acest adolescent avea ochii obosiţi şi o privire prea pătrunzătoare pentru tinereţea lui.

— Vă place?

— Foarte mult, răspunsei cu toată sinceritatea.

— Şi mie la fel, surîse el blajin.

— Dar Strucikov? Pe unde mai e?

— Nu ştiu. Ultima lui scrisoare am primit-o astăiarnă, de la Velikie-Luki.

— Şi tanchistul acela, cum îi zice?...

— Grișa Gvozdiov? E maior. A luat parte la vestita bătălie de la Prohorovka și pe urmă la străpungerea frontului din arcul de la Kursk. Am luptat împreună, dar nu ne-am întîlnit. Comanda un regiment de tancuri. Acum tace, nu știu de ce... Nu-i nimic, ne regăsim noi, dacă rămînem în viață. Și de ce să nu trăim? Ei, haide, să ne culcăm; se luminează de zi.

Și suflă în lampă. Se făcu întuneric, rărit însă de lumina posomorită, alburie, a zorilor; se auzea țiuitul țînțarilor, singurul neajuns poate al acestui adăpost atît de plăcut.

— Aș dori mult de tot să scriu despre dumneavoastră în *Pravda*.

— De ce nu? Scrieți, se învoi fără prea mult entuziasm aviatorul și adăugă cu o voce tare somnoroasă: Totuși, poate că nu e cazul. Îi cade gazeta în mînă unui Goebbels și el o să înceapă a da sfoară că la ruși luptă și invalizii fără picioare, că așa și că pe dincolo... Fasciștii sînt meșteri la așa ceva...

Peste o clipă sforăia zgomotos. Dar eu nu puteam să adorm. Neașteptata spovedanie mă zguduise prin simplitatea și măreția ei. Ea ar fi putut să pară o poveste născocită, dacă eroul ei n-ar fi dormit aici, alături de mine și dacă protezele lui n-ar fi stat trîntite jos, umezite de rouă, deslușindu-se clar în lumina alburie a zorilor.

...De atunci nu l-am mai întîlnit pe Alexei Meresiev, dar pretutindeni, oriunde mă arunca destinul meu de ostaș, duceam cu mine cele două caiete de școlar, în care scrisesem, încă în preajma Orelului, minunata odisee a acestui aviator. De cîte ori, în timpul războiului, în zilele de acalmie, și după război, pribegind prin țările Europei eliberate, încercam să scriu despre el, de fiecare dată puneam

lucrarea la o parte, deoarece tot ce scriam îmi părea doar o palidă imagine a vieții lui!

Dar iată că la Nürnberg, asistam la o ședință a Tribunalului Internațional. Interogatoriul lui Hermann Goering era pe sfîrșite. Copleșit de povara dovezilor, încolțit de întrebările acuzatorului sovietic, „nazistul nr. 2 al Germaniei" mărturisea silit, printre dinți, tribunalului, cum în bătăliile de pe întinderile fără sfîrșit ale patriei noastre se mistuise și se năruise sub loviturile Armatei Roșii gigantica armată a fascismului, care pînă atunci nu cunoscuse înfringeri. Căutînd să se dezvinovățească, Goering înalță spre cer ochii lui stinși: „Așa a voit providența".

— Recunoașteți că, atacînd în mod laș Uniunea Sovietică, din care cauză Germania a fost distrusă, ați săvîrșit cea mai mare crimă? îl întrebă pe Goering acuzatorul sovietic Roman Rudenko.

— N-a fost o crimă, a fost o greșeală fatală, răspunse Goering cu glas înăbușit, coborînd în pămînt privirea-i mohorîtă. Nu pot să recunosc decît că am procedat cu nechibzuință, deoarece, după cum s-a lămurit în cursul războiului, n-am știut multe lucruri și multe nici nu le-am putut bănui. Și, ceea ce e principal, n-am cunoscut și nu i-am înțeles pe rușii sovietici. Ei au fost și rămîn o enigmă. Nici cele mai bune servicii de informații ale noastre n-au putut să afle adevăratul potențial militar al Sovietelor. Nu vorbesc de numărul tunurilor, avioanelor și tancurilor. Asta am știut-o noi aproximativ. Nu vorbesc nici de potențialul, nici de posibilitățile de adaptare ale industriei. Vorbesc de oameni, iar omul rus a fost întotdeauna o enigmă pentru străini. Nici Napoleon nu l-a înțeles. Noi n-am făcut decît să repetăm greșeala lui Napoleon.

Am ascultat cu mindrie „mărturia" silită „despre enigmaticul om rus", despre „potențialul necunoscut de război" al patriei noastre. Se putea crede într-adevăr că omul sovietic a cărui capacitate, talent, spirit de abnegație și bărbăție uimiseră atît de mult lumea în zilele războiului era și rămînea pentru toți goeringii o „enigmă" fatală. Și cum ar fi putut ei, născocitori ai jalnicei „teorii" a superiorității rasei germane, să înțeleagă sufletul și puterea omului crescut în țara socialismului! Și deodată mi-l amintii pe Meresiev. Chipul lui, pe care aproape îl uitasem, stătea luminos și stăruitor în fața mea, aici, în sala sobră, cu pereții îmbrăcați în panouri de stejar. Și-mi venea să le povestesc aici, în Nürnberg, leagănul fascismului, despre unul din milioanele de cameni simpli sovietici, care distruseseră oștirile lui Keitel, flota aeriană a lui Goering, care înmormîntaseră în adîncul mării, navele lui Raeder și năruiseră cu loviturile lor brave statul banditesc al lui Hitler.

Caietele școlare cu scoarțe galbene, avînd pe unul din ele scris de mîna lui Meresiev titlul *„Jurnalul misiunilor de luptă ale escadrilei a treia"*, veniseră și ele cu mine la Nürnberg. Înapoindu-mă de la ședința tribunalului, m-am apucat să descifrez notițele vechi și din nou m-am așezat la lucru, încercînd să povestesc cît mai veridic tot ce știam despre Alexei Meresiev, chiar din gura lui.

Erau multe lucruri pe care n-apucasem să le notez, multe se șterseseră din amintire în cei patru ani scurși. Și multe, Meresiev nu mi le spusese atunci din modestie. A trebuit să deduc, să completez. Se șterseseră din memorie portretele prietenilor lui de care-mi vorbise atît de cald și de viu în noaptea aceea. A trebuit să le conturez din nou. Neputînd să mă țin cu strictețe de întîmplările reale, schimbai

întrucîtva numele de familie ale eroilor și dădui alte nume acelora care-l însoțiseră în drumul lui, care-l ajutaseră pe calea spinoasă a măreței sale fapte. Să nu mi-o ia în nume de rău, dacă se vor recunoaște în povestirea mea.

Îmi intitulai cartea : *Povestea unui om adevărat* — pentru că Alexei Meresiev este într-adevăr un adevărat om sovietic, din cei pe care niciodată n-a putut să-i înțeleagă și nici nu i-a înțeles pînă la moartea lui rușinoasă Hermann Goering, pe care nu-i înțeleg cei în stare să uite lecțiile istoriei și care chiar și azi mai visează în taină să se aventureze din nou pe drumul lui Napoleon și al lui Hitler.

Așa s-a făurit *Povestea unui om adevărat*.

După ce a fost scrisă și era gata de tipar, am dorit ca înainte de a fi publicată s-o cunoască și eroul ei principal. Dar el se pierduse fără urmă în vălmășagul nesfîrșitelor drumuri ale frontului și nici prietenii noștri comuni, aviatorii, nici sursele oficiale de informații cărora m-am adresat nu m-au putut ajuta să-l găsesc pe Alexei Petrovici Meresiev.

Povestea lui apăruse, fusese citită și la radio Moscova, cînd într-o dimineață telefonul meu zbîrnîi.

— Aș vrea să mă întîlnesc cu dumneavoastră, răsună în receptor o voce cam răgușită de bărbat, care, deși uitată, îmi păru cunoscută.

— Cu cine vorbesc ?

— Cu maiorul de gardă Alexei Meresiev.

Și peste cîteva ceasuri, Meresiev intra la mine, cu mersul lui puțin legănat, ca de urs, tot atît de energic, de sprinten și de vesel ca mai înainte. Cei patru ani de război aproape că nu-l schimbaseră.

— Ieri seară stăteam acasă și citeam ; aparatul de radio era deschis, dar eu citeam de zor și n-auzeam nimic. Deodată vine mama lîngă mine, arată spre aparat și spune : „Ascultă, fiule, se vorbește

despre tine". Am ascultat şi într-adevăr era vorba de mine: se transmitea povestea celor ce mi se întîmplaseră. M-am mirat: cine să fi scris? Doar n-am spus-o nimănui. Şi deodată îmi amintii de întîlnirea noastră lîngă Orel şi cum nu v-am lăsat atunci toată noaptea să dormiţi cu poveştile mele... Mă gîndeam: cum aşa, doar e mult de atunci, aproape cinci ani... Dar lectura se termină şi auzii numele autorului şi, iată, m-am hotărît să vă caut...

Toate acestea mi le înşiră pe nerăsuflate, zîmbind cu zîmbetu-i larg şi în acelaşi timp puţin timid, zîmbetul lui Meresiev de altădată.

Şi aşa cum se întîmplă întotdeauna cînd se întîlnesc doi militari care nu s-au văzut de mult, începurăm să vorbim despre lupte, despre ofiţerii pe care-i cunoşteam amîndoi, evocarăm cu emoţie figurile acelora care nu mai apucaseră să trăiască victoria noastră.

Ca şi altădată, lui Alexei Petrovici nu-i plăcea să vorbească despre el, astfel că nu am aflat decît că mai luptase multă vreme şi cu succes. Împreună cu regimentul lui de gardă făcuse întreaga campanie din 1943 pînă în 1945. După întîlnirea noastră de atunci, mai doborîse lîngă Orel trei avioane şi pe urmă, luînd parte la luptele din ţările baltice, îşi sporise numărul victoriilor aeriene cu încă două avioane. Într-un cuvînt, plătise nemţilor cu vîrf şi îndesat pentru picioarele pierdute în luptă. Guvernul îi conferise titlul de Erou al Uniunii Sovietice.

Îmi povesti şi despre viaţa lui de familie şi mă bucur că şi în această privinţă pot adăuga poveştirii mele un sfîrşit fericit. Se căsătorise cu fata pe care o iubea şi aveau un fiu, Viktor. Din Kamîşin venise la Moscova, la feciorul ei, bătrîna lui mamă, care acum stă cu ei, bucurîndu-se de fericirea copiilor săi şi îngrijindu-l pe micul Meresiev. Această

familie fericită, locuiește în prezent la Moscova și continuă să lucreze activ, bucurîndu-se de roadele victoriei pentru care fiecare din membrii ei făcuse în timpul războiului tot ce putuse, potrivit puterii fiecăruia.

Iar azi, numele eroului principal al *Poveștii* e întîlnit adesea în paginile ziarelor. Ofițerul sovietic, care a dat un exemplu atît de uimitor de vitejie și voință în lupta cu inamicul ce cutezase să-și întindă brațul spre sfîntul pămînt sovietic, a devenit un luptător înflăcărat pentru pace în întreaga lume. Oamenii muncii din Budapesta și Praga, Paris și Londra, din Berlin și Varșovia l-au văzut, și nu o dată, la adunările și mitingurile lor la care ei participau în număr foarte mare. Minunatul destin al acestui ostaș sovietic e cunoscut departe, peste hotarele țării lui. Și chemarea nobilă pentru pace sună deosebit de convingător în gura aceluia care cu atîta curaj a îndurat cele mai grele încercări ale războiului.

Fiu al poporului său puternic și iubitor de pace, Alexei Meresiev luptă pentru pace cu tot atîta pasiune și înflăcărare, cu tot atîta dîrzenie și încredere în victorie, ca atunci cînd s-a bătut cu inamicul și l-a învins.

Astfel, însăși viața continuă acum povestea lui Alexei Meresiev — un adevărat om sovietic — poveste scrisă de mine, departe de țara mea.

Moscova, 28 noiembrie 1950.

CUPRINS

	Pag.
Prefață de Dan Grigorescu	III
Partea întîi	1
Partea a doua	109
Partea a treia	231
Partea a patra	331
Încheiere	399

Redactor responsabil : TEICĂ N.
Tehnoredactor : CANTEMIR M.

Dat la cules 03.10.1961. Bun de tipar 23.01.1962. Apărut 1962. Tiraj 50.145 ex. Broşate. Hîrtie tipar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 20,24. Coli tipar 13,5 Planşe tieldruck 1. A. nr. 01040/1961. C.Z. pentru bibliotecile mari 8S. C. Z. pentru bibliotecile mici 8S—31=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 11.660 la
Combinatul Poligrafic Casa Scînteii,
Bucureşti — R.P.R.

În colecția
BIBLIOTECA PENTRU TOȚI
au mai apărut:

MIHAIL ȘOLOHOV

Pămînt desțelenit, roman
2 vol. — XXVI — 888 pag. — 10 lei

K. FEDIN

Frații
roman, XVI — 504 pag. — 5 lei

D. FURMANOV

Ceapaev
roman, XIV — 370 pag. — 5 lei

LEONID LEONOV

Bursucii
roman, XXX — 482 pag. — 5 lei

VADIM KOJEVNIKOV

Vi-l prezint pe Baluev
roman, XII — 388 pag. — 5 lei

Lei 5